

A. PANKSEJEV

**EESTIMAA
KOMMUNISTLIKU
PARTEI VÕITLUS
TÖÖLISKLASSI
JATALURAHVA
LIIDU KINDLUS-
TAMISE EEST**

**AASTAIL
1944 - 1960**

A. PANKSEJEV
AJALOOTEADUSTE KANDIDAAT

**EKP VÕITLUS TÖÖLISKLASSI JA TALURAHVA LIIDU
KINDLUSTAMISE EEST AASTAIL 1944—1960**

**EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1961**

SISUKORD

Autorilt	3
I peatükk. Ulevaade töölisklassi ja talurahva liidu arenemisest Eestis enne 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooni võitu	5
II peatükk. Töölisklassi ja talurahva liidu kindlustumine võitluses sotsialismi ülesehitamise eest Eesti NSV-s	24
III peatükk. Töölisklassi ja kolhoositalurahva liit kui põllumajanduse järsu tõusu otsustav tingimus	74
IV peatükk. Töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu edasine tugevnemine seitseaastakul	123

TARTU ÜLIKOO LI

RAAMATUKOGU

Панксеев Александр Кузьмич

КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ ЭСТОНИИ В БОРЬБЕ ЗА УПРОЧЕНИЕ
СОЮЗА РАБОЧЕГО КЛАССА И КРЕСТЬЯНСТВА
В ПЕРИОД С 1944 ПО 1960 г.

На эстонском языке
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja E. Orgmäe
Tehniline toimetaja E. Lumet
Korrektorid P. Hiie ja E. Kõnnapu

Ladumisele antud 13. I 1961. Trükkimisele antud 15. II 1961. Paber 60×90, 1/16-
Trükipoognaid 9,5. Arvutuspoognaid 12,01. Trükiarv 3000. MB-01113. Tellimise nr. 518. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Ülikooli 17/19. III.

Hind 38 kop.

AUTORILT

Käesolevas raamatus käsitletakse töölisklassi ja talurahva liidu küsimust, mis teatavasti on marksismi-leninismi teooria ja praktika tähtsaimaks probleemiks. Raamatu teoreetilise aluse moodustavad marksismi-leninismi klassikute teosed, NLKP otsused ja resolutsioonid, Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi juhtide teosed. Autor on püüdnud anda ülevaate Eesti NSV töölisklassi ja talurahva liidu arengust sõjajärgsel ajal ning käsitleda vabariigi parteiorganisatsiooni tegevust selle liidu kindlustamisel. Toodud materjalist nähtub, et tööliste ja talupoegade liit kindlustus sõjajärgsetel aastatel võitluses meie rahva ette kerkinud majanduslike ja poliitiliste ülesannete lahendamise eest, rahvamajanduse arendamise plaanide täitmise eest, nende plaanide täitmisel esilekerkinud raskuste ületamise eest. Töölisklassile eesotsas Kommunistliku Parteiga on selles võitluses kindlalt kuulunud juhtiv osa.

Töölisklassi ja talurahva liit tugevnes terava klassivõitluse olukorras, kus kulaklus ja teised vaenulikud jõud püüdsid seda liitu kui nõukogude korra vankumatut alust õõnestada. Raamatus käsitletakse põllumajanduse kollektiviseerimist ja kulakluse kui klassi likvideerimist Eesti NSV tingimustes, kusjuures põhjendatakse vabariigis rakendatud kulakluse likvideerimise meetodit. Kulakluse kui klassi likvideerimisest võttis aktiivselt osa ka töölisklass, andes seega tõsist abi töötavale talurahvale.

Peatükis «Töölisklassi ja kolhoositalurahva liit kui põllumajanduse järsu tõusu otsustav tingimus» käsitletakse Eesti NSV tootlike jõudude arenemist ning töölisklassi ja talurahva liidu kindlustumist pärast NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumit, pidades silmas, et see pleenum avas uue etapi meie põllumajanduse arengus. NLKP Keskkomitee septembripleenumile järgnenud perioodil rakendati NSV Liidus rida otsustava tähtsusega abinõusid rahvamajanduse, kultuuri ja nõukogude demokraatia edasiarendamiseks ning leninliku rahvuspoliitika teostamiseks. Kõik need abinõud etendasid tähtsat osa töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamisel. Raamatust nähtub, et sotsialistlik linn, töölisklass andis sel perioodil kolhoositalurahvale ja kogu põllumajandusele eriti suurt abi. Töölisklass võttis aktiivselt osa põllumajanduse mehhaniseerimise taseme tõstmisest, saatis maale alalisele tööle tuhandeid oma parimaid esindajaid, hakkas külale andma

tõhusamat šellusabi, mille vormid on muutunud üsna mitmekesis-
teks. Töölisklassi ja talurahva liit oli seega põllumajanduses saa-
vatatud järsu tõusu tähtsaimaks tingimuseks.

Raamatu viimases peatükis käsitletakse töölisklassi ja talu-
rahva liidu edasist tugevnemist käesoleval seitseaastakul. Siin on
aluseks võetud NLKP XXI kongressi teoreetilised seisukohad sot-
sialismi kommunismiks järkjärgulisest ülekasvamisest, sotsialist-
liku omanduse kolhoosliku vormi ja üldrahvaliku vormi arenda-
mise ja teineteisele lähendamise teedest ja teised teoreetilised
järelused. Seitseaastakut vaadeldakse kui tõsist sammu linna ja
maa, töölisklassi ja kolhoositalurahva, vaimse ja füüsilise töö
oluliste erinevuste kaotamise poole.

Käesolevas töös on kasutatud EKP Keskkomitee Parteiarhiivi,
EKP Keskkomitee, linna- ja rajoonikomiteede jooksvate arhiivide,
Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö
Riikliku Keskarhiivi (ORRKA) materjale. Samuti leiavad töös ära-
kasutamist käesolevat teemat käsitlev kirjandus, vastavate aast-
tate ajakirjandus, vabariigi sotsialistlikust ülesehitustööst aktiiv-
selt osa võtnud isikute mälestused ja muud materjalid.

Autor avaldab tänu seltsimeeste R. Antonsile, J. Jakobsonile,
Ü. Taigrole, L. Vilbergile, A. Lebbinile, A. Liebmanile, H. Villem-
sonile, R. Majakule, E. Kaupile, O. Kuulile ja teistele seltsimees-
tele, kes käsikirja lugemisel abistasid autorit väärtuslike ettepa-
neketega.

Autoril on kavatsus käesoleval teemal kirjutada suurem tea-
duslik uurimistö. Seoses sellega palume lugejaid käesoleva töö
kohta teha märkusi ja ettepanekuid ning saata need EKP Kesk-
komitee Partei Ajaloo Instituudile (Tallinn, Tõnismägi 16).

ÜLEVAADE TÖÖLISKLASSI JA TALURAHVA LIIDU ARENEMISEST EESTIS ENNE 1940. AASTA SOTSIALISTLIKU REVOLUTSIOONI VÕITU

Marksism-leninism õpetab, et olenevalt iga maa konkreetsetest ajaloolistest tingimustest on sotsialismi ehitamise vormid ja meetodid väga mitmekesised. «Kõik rahvused jõuavad sotsialismi,» kirjutas V. I. Lenin 1916. aastal artiklis «Marksismi karikatuurist», «see on paratamatu, kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse, ühiskondliku elu mitmesuguste külgedede sotsialistlike ümberkujunduste nii- või teistsugusesse temposse. Ei ole midagi armetumat teoorias ja naeruväärsemat praktikas kui maalida «ajaloolise materialismi nimel» endale tulevikku selles suhtes ühetoonilise hallika värviga: see oleks suzdali soperdis ja mitte midagi rohkem.»¹

Kuid vaatamata sellele vormide ja meetodite mitmekesisusele on sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi eest peetava võitluse aluseks rida üldisi seaduspärasusi, mis on omased kõigile sotsialismi teele asunud maadele.

V. I. Lenin märgib sel puhul, et kapitalismilt kommunismile üleminek ei jäta muidugi andmata poliitiliste vormide suurt küllust ja mitmekesisust, kuid nende olemus on seejuures vältimatult üks, nimelt proletariaadi diktatuur.²

Marksismi-leninismi õpetusest lähtudes ja sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi üldistades on kommunistlikud parteid teinud järelduse, et sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ülesehitamise üldised seaduspärasused on järgmised: proletaarse revolutsiooni läbiviimisel ühes või teises vormis ja proletariaadi diktatuuri kehtestamisel ühes või teises vormis juhib töörahva hulki tööliklass, kelle tuumikuks on marksistlik-leninlik partei; tööliklassi liit talurahva põhihulkade ja teiste töörahva kihtidega; kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse kehtestamine; põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine; rahvamajanduse plaanipärane arendamine, mis on suunatud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisele ning töörahva elutaseme tõstmisele; sotsialistliku revo-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

² V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 385.

lutsiooni läbiviimine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning suu-
rearvulise intelligentsi loomine, kes on ustav tööliklassile, tööta-
vale rahvale ja sotsialismiüritusele; rahvusliku rõhumise likvidee-
rimine ning võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse sisseseadmine
rahvaste vahel; sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaen-
laste kallaletungide eest; antud maa tööliklassi solidaarsus teiste
maade tööliklassiga, s. o. proletaarse internatsionalismi printsiibi
teostamine.¹

Marksismi-leninismi rangeks nõudeks on sotsialistliku revol-
utsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste printsiipide loov
rakendamine olenevalt konkreetsest olukorrast. V. I. Lenin rääkis
korduvalt, et kommunismi põhiprintsiipe on vaja õigesti rakendada
vastavalt antud rahvuse ja antud vabariigi spetsiifikale. Marksism-
leninism ei luba rahvuslikke iseärasusi ignoreerida ega ka nen-
dega liialdada. Sotsialistlike maade kommunistlike ja töölispar-
teide esindajate 1957. aasta Moskva nõupidamise deklaratsioonis
öeldakse, et sotsialistlike maade kommunistlikud ja töölisparteid
peavad kindlalt kinni pidama marksismi-leninismi üldiste tõdede
ning oma maade revolutsiooni ja ülesehitustöö konkreetse praktika
ühendamise printsiibist, peavad loovalt rakendama sotsialistliku
revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldisi seaduspärasusi
vastavalt oma maade konkreetsetele tingimustele, peavad üksteis-
selt õppima ja kogemusi vahetama.²

1960. aasta detsembris toimunud kommunistlike ja töölispar-
teide esindajate nõupidamise avalduses kriipsutatakse uuesti alla
marksismi-leninismi teooria ja praktika küsimustesse loova suh-
tumise vajadust, revisionismi, dogmatismi ja sektantluse vastu
võitlemise vajadust.

«Moonutades marksismi-leninismi,» öeldakse selle nõupidamise
avalduses, «hävitades selle revolutsioonilise vaimu, kajastab
revisionism, parempoolne oportunistlik kodanlikku ideoloogiat teo-
rias ja praktikas, halvab tööliklassi revolutsioonilist tahtejõudu,
desarmeerib ja demobiliseerib töölisi, töörahva hulki nende võitlu-
ses imperialistide ja ekspluaatorite ikke vastu, rahu, demo-
kraatia, rahvusliku vabanemise ja sotsialismi võidu nimel.»³

Niisiis on sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehi-
tustöö üheks üldiseks seaduspärasuseks tööliklassi liit talurahva
põhihulkadega ja teiste töörahva kihtidega, kusjuures juhtivaks
jõuks selles liidus on tööliklass. Ilma tööliklassi juhtiva osata
ei saa tööliste ja talupoegade liit eksisteerida ja areneda. Töölis-

¹ Moskvast 14.—16. novembril 1957. aastal toimunud sotsialistlike maade
kommunistlike parteide ja töölispartei esindajate nõupidamise deklaratsioon.
Rahumanifest. Tallinn 1957, lk. 11.

² Sealsamas, lk. 12.

³ Kommunistlike ja töölispartei nõupidamise avaldus. «Rahva Hää!»,
7. detsembril 1960.

klassi ja talurahva liit on proletariaadi diktatuuri sotsiaalseks aluseks. Kuidas töölisklassi ja talupoegade liidu ülesanded mitmesugustel revolutsiooni etappidel ka muutuvad, see liit on olnud ja jääb üheks Kommunistliku Partei poliitika põhiküsimuseks ka käesoleval ajal.

Seda näitavad Nõukogude Liidu ja kõigi teiste sotsialismileeri maade, samuti kapitalistlike riikide kommunistlike ja töölisparteide võitluskogemused. Seda on tõestanud ka eesti rahva võitlus nõukogude võimu eest, mida peeti Eestimaa Kommunistliku Partei juhtimisel, seda on tõestanud sotsialismi ülesehitamise kogemused Nõukogude Eestis.

Eesti töölisklassi ja talurahva liit tekkis ja arenes kui kogu Venemaa revolutsioonilise proletariaadi ja talurahva liidu koostisosa. Möödunud sajandi lõpul astus Venemaal poliitilise elu areenile uus klass — proletariaat. V. I. Lenini arvutuste järgi oli Venemaal möödunud sajandi lõpuks kokku 10 miljonit palgatöölist, arvestades kõiki töölisi, kes töötasid suur- ja väiketööstuses, raudteel, põllumajanduses, ehitus- ja metsatööl jne.¹

Eestis kasvas tööstusproletariaadi arv samuti kiiresti. Kui 1895. aastal oli siin 14 300 vabrikutöölist, siis 1901. aastaks kasvas nende arv 26 000-ni.² Linnaelanikkond kasvas Eestis mitu korda kiiremini kui maarahvastik. Näiteks tõusis linnaelanike osatähtsus Eesti rahvastiku hulgas 8,47 protsendilt 1863. aastal 17,88 protsendile 1897. aastal.³

Venemaa proletariaat, sealhulgas ka Eesti töölisklass, astus revolutsioonilise võitluse teele. Selles võitluses näitas ta eeskuju ka pärisorjuse igandite ikke all vaevlevale talurahvale. Nevski puuvillaketrusvabriku tööliste streigiga Peterburis algab uus etapp Venemaa töölisliikumises. Eesti proletariaadi esimeseks suureks väljaastumiseks oli Kreenholmi Manufaktuuri tööliste streik 1872. aastal, mis oli ühtlasi suurimaks streigiks kogu Venemaa töölisliikumises. Kreenholmis töötas tol ajal 4644 töolist, neist 3244 eestlast ja 1400 venelast.⁴ Kreenholmi sündmused leidsid vastukaja ka maal. 1882. aastal toimus Narva Kalevivabriku ja Zinovjevi masinaehitustehase tööliste üldstreik, 1883. aastal aga Kunda Tsemenditehase tööliste streik.

Tol ajal ei olnud Venemaal, sealhulgas ka Eesti alal, töölisklassi ja talurahva tugevat võitlusliitu. Selle liidu idee esitas V. I. Lenin oma kuulsas raamatus «Mis on «rahvasõbrad» ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu?» 1894. aastal. Tööliste ja talupoegade liitu, milles juhtivat osa etendab töölisklass, nimetatakse siin peamiseks tsaarivõimu ja kodanluse diktatuuri

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959, lk. 10.

² Eesti NSV ajalugu (kõige vanemast ajast tänapäevani). Tallinn 1957, lk. 266.

³ A. V a s s a r, Töölisliikumise esimesed sammud Eestis. Tallinn 1954, lk. 39.

⁴ P. S i l l a o t s, Kreenholmi streik 1872. a., Tallinn 1952, lk. 20.

kukutamise vahendiks. V. I. Lenin pidas vajalikuks, et sotsiaaldemokraadid pööraksid töölisklassile kogu oma tähelepanu. Ta avaldas veendumust, et kui töölisklassi eesrindlikud esindajad omandavad teadusliku sotsialismi ideed, idee vene töölisklassi ajaloolisest osast, kui need ideed saavad laialdase leviku ja tööliste hulgas asutatakse tugevad organisatsioonid, kes muudavad tööliste üksikult peetava majandusliku võitluse teadlikuks klassivõitluseks, «siis vene **töölise**, tõustes üles kõigi demokraatlike elementide eesotsas, kukutab absolutismi ja viib **vene proletariaadi (kõigi maade proletariaadi kõrval) avaliku poliitilise võitluse sirgel teel võiduka kommunistliku revolutsioonini**». ¹

Sotsiaaldemokraatliku partei programmi projektis, mille V. I. Lenin vanglas 1895.—1896. aastal kirjutas, tuuakse ära ka Vene marksistide nõudmised talurahvaküsimuses. Programmi projektis nõutakse väljaostumaksude kaotamist ja talupoegade kompenseerimist tasutud väljaostumaksude eest, samuti üleliigselt riigikassasse makstud raha tagasiandmist talupoegadele. Programmis nõuti, et talupoegadele antaks tagasi maad, mis nendelt reformi järgi ära lõigati. Esitati ka talupoegade ja mõisnike maa-delt võetavate maksude täieliku võrdsustamise nõudmine, nõuti kooskäenduse ja kõigi talupoegade maakasutamist kitsendavate seaduste kaotamist. ²

Need partei seisukohad agraarküsimuses leidsid konkretiseerimist ja edasiarendamist edaspidistes V. I. Lenini töödes. Artiklis «Vene sotsiaaldemokraatide ülesanded» (1897) kirjutas V. I. Lenin, et vene vabrikutöölise puutub otseselt kokku ka maarahvaga (sageli on vabrikutöölisel perekond maal) ja järelikult peab ta lähenema ka maaproletariaadile, kutseliste sulaste ja päevatöölise mitmemiljonilisele massile, ja samuti sellele laostunud talurahvale, kes viletsa maalapikese külge klammerdudes teeb teopäevi ja iga-suguseid juhuslikke «kõrvaltöid», s. o. samasugust palgatööd. ³ Selles teoses kriipsutatakse uuesti alla töölisklassi kui kõige revolutsioonilisema klassi ja seepärast juhtiva klassi tähtsust.

Tähtis koht töölisklassi ja talurahva liidu idee arendamisel kuulub V. I. Lenini raamatule «Kapitalismi arenemine Venemaal», mis ilmus 1899. aastal.

Lenini artikkel «Töölispartei ja talurahvas» (1901) kujutab endast VSDTP agraarprogrammi visandit, mis «Iskra» ja «Zarja» toimetuse nimel avaldati 1902. aasta suvel ja võeti vastu VSDTP II kongressil. Selles artiklis analüüsitakse talurahva olukorda pärast pärisorjuse kaotamist ja selgitatakse partei seisukohti agraarküsimuses. V. I. Lenin kirjutab, et «kapitali rõhumisest võivad väiketalupeod pääseda ainult liitudes töölisliikumisega, aida-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 1. kd., lk. 269.

² V. I. Lenin, Teosed, 2. kd., lk. 80.

³ Sealsamas, lk. 292.

tes teda tema võitluses sotsialistliku korra eest, nii maa kui ka teiste tootmisvahendite (vabrikute, tehaste, masinate jne.) ühiskondlikuks omandiks muutmise eest».¹

Tõsisem sotsiaaldemokraatide töö talurahva hulgas algas käesoleva sajandi algul. Oma brošüüris «Kehvtalurahvale»² kutsus V. I. Lenin sotsiaaldemokraate looma tugevamaid sidemeid maaproletaariatega, märkides, et talurahvas võib vabaneda mõisaorjusest vaid võitluses, mida ta peab töölisklassi juhtimisel. «Kõigi töötajate täielikuks vabastamiseks,» öeldakse selles teoses, «peab kehvtalurahvas liidus linnatöolistega pidama võitlust kogu kodanluse vastu, sealhulgas ka rikkaste talupoegade vastu.»³ Selles teoses käsitleb V. I. Lenin marksistliku partei miinimum- ja maksimumülesandeid agrararküsimuses, näitab, missuguseid kergendusi taotleavad sotsiaaldemokraadid kõigile talupoegadele kodanliku korra tingimustes.

Venemaa revolutsiooniliste marksistide võitluses uut tüüpi marksistliku partei loomise eest etendas otsustavat osa VSDTP II kongress. Proletariaadi diktatuuri eest võitlemise ülesannet esitades rõhutas V. I. Lenin sellel kongressil talurahva kui töölisklassi liitlase revolutsioonilise võitluse määratu suurt tähtsust. V. I. Lenini ja tema mõttekaaslaste saavutuseks oli see, et partei programmi võeti revolutsioonilised demokraatlikud nõudmised talurahvaküsimuses.

Kõige põhilisem, kõige olulisem küsimus, õpetab V. I. Lenin, see on töölisklassi suhtumine talurahvasse, see on töölisklassi liit talurahvaga. Eesrindlikud töölised, kes vabrikus on läbi teinud pika, raske, kuid tänuväärt kooli, peavad tõmbama enda poole talupoegade hulki, keda rõhub kapitalism, keda rõhuvad mõisnikud, keda rõhub nende vana kerjuslik, vilets majapidamine, nad peavad näitama neile, et ainult liidus töölistega võib talurahvas vabaneda mõisnike ja kapitalistide põlisest ikkest.⁴

Venemaa ja sealhulgas ka Eesti tööliste ja talupoegade ühise võitluse esimeseks tõsiseks tuleprooviks oli 1905.—1907. aasta revolutsioon. Vene proletariaat tundis kõiki kapitalistliku ekspluateerimise koledusi. Paljudes ettevõtetes kestis tööpäev 12—14 tundi, töölisklassil puudusid igasugused poliitilised vabadused. Talurahvas aga kannatas suure maapuuduse ja julma ekspluateerimise all, tema olukord polnud töölisklassi omast kergem. Revolutsioonijeelsetel aastatel kasvas kiiresti töölisklassi ja talurahva poliitiline aktiivsus, suurenes töölisklassi mõju talurahva hulkades.

Esimese Vene revolutsiooni ajal hakkasid töölisklassi revolutsioonilise võitluse mõjul aktiivselt tegutsema ka talurahva hulgas.

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 4. kd., lk. 379.

² V. I. L e n i n, Teosed, 6. kd., lk. 325—391.

³ Sealsamas, lk. 369.

⁴ V. I. L e n i n, Teosed, 23. kd., lk. 310.

Töölisklassi revolutsiooniline võitlus andis eeskju talurahvale. Eestis algas talurahvaliikumine mõisatööliste streikidega 1905. aasta veebruaris. Mõisatöölised nõudsid palkade tõstmist ja tööpäeva lühendamist 12—14 tunnil endise 16—18 tunni asemel. Streigid toimusid Eestis kuni 60 mõisas.¹

1905. aasta suvel ja sügisel jätkus taluraha revolutsioonilise liikumise tõus. Eriti võis seda näha pärast oktoobrikuu poliitilist üldstreiki. Oktoobri lõpul ja novembris toimusid valdades rohkearvulised taluraha koosolekud, mida revolutsioonilised sotsiaaldemokraadid ära kasutasid selgitustöö tegemiseks taluraha hulgas. Rööbiti majanduslike nõudmistega esitasid talupojad järjest rohkem ka poliitilisi nõudmisi.

6. novembril 1905 Tartumaal Haaslava vallas toimunud taluraha koosolekul otsustati: 1) ühineda Peterburi Taluraha Liiduga, 2) nõuda, et maaküsimuse lahendamiseks Asutav Kogu, 3) saata Wittele telegramm nõudmisega Asutav Kogu viivitamata kokku kutsuda, 4) valdade omavalitsused ümber valida, 5) võitluseks «mustasaja» vastu organiseerida relvastatud omakaitse ja 6) kooliõpetajad peavad lastele õpetust andma eesti keeles.²

1905. aasta relvastatud detsembriülestõusu ajal astusid paljudes kohtades töölised ja talupojad ühiselt välja. 11. detsembril toimus «Voltas» töölise ja talupoegade esindajate ühine koosolek, kus arutati taluraha ülestõusu küsimust. Koosolekul kutsuti üles «rääkima läti keelt», mis tähendas alustada lätlaste eeskujul ülestõusu mõisnike vastu. Maale otsustati saata võitlusrühmad.³ Töölise võitlussalgad saabusid Kohilasse, Raplasse, Velisele, Jõelähtmesse, Juurusse, Alumõisasse, Väandrasse, Ravilasse.⁴ Kõik see annab tunnistust töölisklassi ja taluraha ühisest võitlusest tsarismi vastu, kõneleb nende võitlusliidust.

Sügiskuudel toimunud sündmused tõestasid, et juba suur osa talurahvast oli asunud võitlusse revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide loosungite all.

Sügiskuude suureks sündmuseks oli Eesti ülemaaline rahvaasemike koosolek, millest võttis osa 800 delegaati. Koosolek näitas selgesti, et revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide selgitustöö taluraha hulgas oli kandnud vilja. Valdav enamus delegaate oli saabunud valdadest, ja seepärast oli koosolekul taluraha kongressi iseloom. 500 revolutsiooniliselt meelestatud delegaati löid lahku ja moodustasid omaette koosoleku, mida juhtisid H. Pöögelmann, J. Sihver ja teised. Sellel eraldunud koosolekul esines tõsisid lahkkelisid, sest mitte kõik delegaadid ei asunud järjekindlalt revolutsioonilisel positsioonil. Revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide

¹ Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957, lk. 282, 286.

² H. Moosberg, 1905.—1907. a. revolutsioon Eestis. Tallinn 1955, lk. 90—91.

³ Sealsamas, lk. 105.

⁴ Sealsamas, lk. 105—111.

suureks saavutuseks tuleb pidada seda, et neil läks siiski korda võtta koosoleku resolutsioonide väljatöötamisel aluseks VSDTP programmilised ja taktikalised nõudmised. Vastuvõetud resolutsioonides nõuti vägivallavalitsuse kukutamist revolutsioonilisel teel, mõisnike eesõiguste kaotamist, kõigi kiriku-, kloostri-, rüütelkonna, stifti- ja kroonumaade tasuta äravõtmist, sõjaväe kaotamist ja rahva relvastamist, rahvamiilitsa ning revolutsiooniliste komiteede (omavalitsuste) asutamist.¹

Esimese Vene revolutsiooni ajal teostas Kommunistlik Partei oma esimest strateegilist loosungit talurahvaküsimuses. Selle esimese loosungi järgi oli tööliklassi ülesandeks välja astuda liidus kogu talurahvaga, isoleerida liberaalne kodanlus, kukutada tsaari ja mõisnike võim ning kehtestada demokraatlik vabariik. Kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt tuli aga kohe üle minna sotsialistlikule revolutsioonile.

V. I. Lenin kirjutab: «Proletariaat peab viima lõpuni demokraatliku pöörde, liites enesega talurahva hulga selleks, et jõuga murda isevalitsuse vastupanu ja paralüseerida kodanluse kõikuvus. Proletariaat peab teostama sotsialistliku pöörde, liites enesega elanikkonna poolproletaarsete elementide massi selleks, et jõuga murda kodanluse vastupanu ja paralüseerida talurahva ja väikekodanluse kõikuvus.»² V. I. Lenin rõhutas tööliklassi juhtivat osa kodanlik-demokraatliku revolutsiooni sotsialistlikuks revolutsiooniks ümberkasvamisel ja kirjutab: «Kogu rahva ja eriti talurahva eesotsas — täieliku vabaduse eest, järjekindla demokraatliku pöörde eest, vabariigi eest! Kogu töörahva ja kõigi ekspluaateeritavate eesotsas — sotsialismi eest!»³

Esimene Vene revolutsioon sai lüüa. Üheks revolutsiooni lüüasaamise põhjuseks oli tööliste ja talupoegade võitlusliidu nõrkus. Bolševike partei tegi esimese Vene revolutsiooni õppetundidest tõsised järeldused. Kogu partei praktilise tegevuse üheks keskseks ülesandeks sai nüüd tööliste ja talupoegade liidu kindlustamine.

Tööliklassi ja talurahva võitlusliidu loomisele ning kõvendamisele aitas kaasa bolševike partei agraarprogramm, mille V. I. Lenin reas oma teostes 1905.—1907. aasta revolutsiooni eel ja selle ajal välja töötas. See programm nõudis mõisa-, kiriku-, kloostri- ja udellimaade konfiskeerimist ja kogu maa natsionaliseerimist. See programm innustas talupoegi revolutsioonilisse võitlusesse tsaari ja mõisnike vastu.

Ka esimesele Vene revolutsioonile järgnenud ajal teostasid bolševikud oma esimest strateegilist loosungit talurahvaküsimuses.

1917. aasta veebruaripäevil kukutasid Venemaa töölisid ja

¹ «1905. aasta Eestis», Leningrad 1926, lk. 211—215.

² V. I. L e n i n, Teosed, 9. kd., lk. 78.

³ Sealsamas, lk. 91.

talupojad bolševike juhtimisel isevalitsuse ning pärast kaheksa kuud kestnud tormilisi revolutsioonilisi sündmusi teostasid Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja kehtestasid proletariaadi diktatuuri.

Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul jõudis Venemaal majandusliku ja poliitilise olukorra kriis oma haripunkti. Venemaal murdis endale teed seadus, mille järgi tootmissuhted peavad vastama tootlike jõudude iseloomule. Selle seaduse toimele avaldasid kõige tugevamat vastupanu ühiskonna väljasurevad klassid. Oli tarvis jõudu, mis suudaks sellest vastupanust jagu saada. Selleks jõuks osutus töölisklassi liit töötava talurahvaga, sest töölised ja talupojad moodustavad ühiskonna enamuse.

Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise perioodil teostas Kommunistlik Partei oma teist strateegilist loosungit talurahvaküsimuses. Töölisklass läks sel ajal liidus kehvtalurahvaga, teostas keskmiku neutraliseerimise poliitikat, võitles kodanluse võimu kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest.

Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise perioodil kindlustas bolševike partei töölisklassi ja kehvtalurahva liitu. Maal, kus oli kerkinud päevakorraks rida teravaid poliitilise elu probleeme, toimus terav klassivõitlus. Talurahva võitlus muutus üha aktiivsemaks.

Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise käigus paljastasid bolševikud töölisklassi reetjaid — oportuniste, kes väitsid, et proletariaat suudab võimu enda kätte võtta ja seda käes hoida ainult seal, kus ta moodustab rahvastiku enamuse. Venemaa proletariaati toetas täiel määral kehvtalurahvas, kes moodustas valdava enamuse (ligi 65%) maaelanikkonnast.¹ Partei suure poliitilise töö ja laialdase organiseerimistöö tulemusena, samuti talurahva enda kogemuste põhjal läks korda muuta talurahvas kodanluse reservist proletariaadi reserviks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, milles juhtiv osa kuulus töölisklassile, samuti revolutsioonielised ja revolutsioonile järgnenud aastad näitasid, kuivõrd tähtis on ka töölisklassi enda seisukohalt tema liit talurahvaga. Töölisklass on kõige revolutsioonilisem ühiskonna jõud. Marksism-leninism õpetab, et töölisklassi osa revolutsioonilises võitluses ja kogu ühiskonna arenemises tervikuna on mitmekordselt suurem tema arvulisest osatähtsusest elanikkonnas. Selle põhjuseks on asjaolu, et töölisklassi eesotsas on marksistlik, revolutsiooniline partei, et töölisklass koondab enda ümber talurahvast ja teisi töötavaid hulki ning loob nendega liidu.

Ka Eesti bolševike organisatsioonid tegid tõhusat tööd talurahva hulgas. Kehvtalurahva hulkade algatusel toimusid Tartumaal juba varsti pärast Veebruarirevolutsiooni võitu vallavalit-

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu. Tallinn 1959, lk. 213.

suste ümbervalimised, loodi «rahvamiilits» jne.¹ Augustis 1917 toimus Tallinnas maatameeste konverents, kus oli esindatud ligi 40 000 organiseeritud põllutöölist ja kehvtalupoega. Konverents toimus bolševike juhtimisel. Kogu konverentsi tööd läbis tööliklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamise mõte. Üheks tähtsamaks küsimuseks oli sulaste ja väikemaapidajate komiteede ning maatööliste ühingute organiseerimine valdades. Kehvtalurahva hulgas tehtava poliitilise ja organisatsioonilise töö tõhustamiseks valis konverents Eesti Maatameeste Keskbüroo, kuhu kuulusid bolševikud H. Pöögelmann, J. Heintuk ja J. Sihver.²

Eesti bolševikud pidasid visa võitlust selle eest, et vabastada nõukogud esseeride ja menševike mõju alt, nad võitlesid järjekindlalt nõukogude bolševiseerimise eest, talurahvamasside enda poole võitmise eest. Tallinna Nõukogu 5. (18.) septembri resolutsioonis nõutakse proletariaadi ja kehvtalurahva revolutsioonilise võimu kehtestamist.³ Nõukogude bolševiseerumise käigus kasvas kõikjal rahvahulkade revolutsiooniline aktiivsus. Augustis-septembris toimusid vallavolikogude ümbervalimised.⁴ Viimastel kuudel enne Oktoobrirevolutsiooni võitu muutus bolševike töö maal veelgi tõhusamaks, mis oligi üheks proletaarse revolutsiooni võidu põhjuseks Eestis. Proletaarne revolutsioon, mille otsustavaks jõuks oli tööliklassi ja kehvtalurahva liit, võitis seega ka Eestis.

Eesti bolševikud arendasid aktiivset tegevust nii tööliklassi kui ka talurahva hulgas. Valdadesse saadeti töölisi-organisaatoreid, kes aitasid kohalikke nõukogusid luua ja maal asuvate parteiorganisatsioonide tegevust taastada.⁵

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon viis praktiliselt ellu talurahva sajanditepikkused unistused, andis maa kasutada tema tegelikele peremeestele — töötavale talurahvale.

V. I. Lenini ettekande alusel võttis nõukogude II kongress vastu maadekreedi, mis kuulutas välja kõigi mõisamaade konfiskeerimise ilma tasumaksmiseta ja kogu maa rahva kätte ülemineku. Maadekreet täitis talurahva põhilised lootused. Rahva kätte läks üle 150 miljoni hektari maad.⁶ Talupojad vabastati maavõlgadest ja rendimaksust.

Ka Eestis algas pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu suurte sotsiaal-majanduslike ümberkujunduste periood. Kuid tookord ei läinud Eesti töörahva hulkadel korda kapitali orjusest

¹ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis. (artiklite kogumik), 1957, lk. 47.

² «Eesti Kommunist» nr. 10, oktoober 1957, lk. 53.

³ Sealsamas, lk. 55.

⁴ Sealsamas, lk. 55.

⁵ J. Saart, Eesti bolševikud Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul. Tallinn 1956, lk. 205.

⁶ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu. Tallinn 1959, lk. 212.

lõplikult vabaneda. Eesti rahval tuli veel läbi elada kodanlik-natsionalistliku diktatuuri ajajärk, mis kestis üle 20 aasta.

Nõukogude Venemaal aga, kus töölised ja töötav talurahvas suutsid säilitada oma võimu, kerkisid tööliste ja talupoegade liidu ette uued ülesanded. Nõukogude riigi mitmesugustel arenemisetappidel muutus ka tööliklassi ja talurahva liidu iseloom. Kodu-sõja aastail kujunes välja tööliklassi ja töötava talurahva sõjalis-poliitiline liit. Erakordselt tähtsat osa meie maa tööliklassi ja töötava talurahva võitlusliidu kindlustamisel etendasid VK(b)P VIII kongressi otsused, mis nägid ette kesktalurahvaga kindla liidu loomist. Kesktalurahvas moodustas tollal üle poole maa-elanikkonnast.

Tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamisele oli suunatud ka uus majanduspoliitika. Partei XI ülevenemaalise konverentsi otsuses öeldakse, et üleminek toiduainete andmise kohustuselt toitusmaksule uuendas ja tugevdas proletariaadi ja talurahva liitu ja et see liit on nõukogude võimu alus. V. I. Lenin märkis tollal, et kõige aktuaalsemaks küsimuseks on suurtööstuse pika, raske ja tähtsa kooli läbiteinud tööliklassi oskus organiseerida asja nõnda, et tõmmata enda poole talurahva hulga.

Taastamisajajärgu lõpul, kui NSV Liidus kerkis üles sotsialismi võidu küsimus, näitas partei, et tööliklass võib sotsialismi üles ehitada ainult kindlas liidus talurahvaga Kommunistliku Partei juhtimisel. Kommunistlik Partei viis tööliklassi ja töötava talurahva sotsialismi võidule. Võitluses sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest tugevnes veelgi tööliklassi ja talurahva liit. Sotsialismi võidu tulemusena toimusid suured muutused nii meie maa ökonomikas kui ka nõukogude ühiskonna klassistruktuuris. Likvideeriti ekspluataatorlikud klassid. Põhjalikud muutused leidsid aset tööliklassi ja talurahva hulgas.

Ajal, kui Nõukogude Liidu töötajad Kommunistliku Partei juhtimisel teostasid oma maa sotsialistlikku industrialiseerimist, kui nad kollektiviseerisid oma põllumajandust ning võitlesid sotsialismi ülesehitamise eest, tuli Eesti töölistel, talupoegadel ja progressiivsel intelligentsil kodanluse diktatuuri tingimustes pidada rasket ja visa võitlust nõukogude võimu taaskehtestamise eest, — võitlust, mis nõudis suuri ohvreid.

Rasked katsumused said Eesti tööliklassi ja talurahva liidule osaks kodanlik-natsionalistliku diktatuuri aastail. Kogu kodanliku perioodi üheks tähtsamaks sotsiaalseks probleemiks oli agraarküsimus.

Kodanliku diktatuuri algaastail leidis endale ülalpidamist põllumajanduses 58,8 protsenti elanikkonnast.¹ Kuid kaugeltki mitte kõigil maal elavatel inimestel ei olnud maad. Põllutööstusteeriumi andmeil oli 1920. aasta lõpul maal ligikaudu 19 000 pere-

¹ Eesti arvudes. 1934. a. rahvaloenduse mälestuseks. Tallinn 1934, lk. 13.

konda, kellel maad üldse ei olnud. Paljudel perekondadel, eriti popsidel ja rentnikel, oli maad alla ühe tiinu.¹ Rentnikud, kellel oli maad alla ühe tiinu, moodustasid Järvemaal 80 protsenti, Saaremaal 66 protsenti ja Läänemaal 63 protsenti rentnike üldarvust.²

Kodanlik maareform ei parandanud töötava talurahva olukorda. Maareformi tulemusena sai maad ainult väike hulk sulaseid ja maata talupoegi. Kümned tuhanded perekonnad jäid endiselt ilma maata. Näiteks oli Eestis 1919. aastal 21600 perekonda endisi mõisatöölisi.³ 1925. aasta maiks said neist maad 5504 perekonda, kogusummas 35000 tiinu.⁴ Kodanlikul maareformil oli eredalt väljendatud klassiiseloom. Nõukogude-vastasesest sõjast osavõtnutele anti keskmiselt 20 tiinu maad.⁵ Samal ajal aga anti mõisatöölisele maad keskmiselt ainult 6,5 tiinu.

1925. aastal oli Eestis kokku 126561 talu. Nendest oli 29736 majandil ehk 23,5 protsendil maad üle 30 hektari. Need majandid koondasid enda kätte suure osa maast, töö- ja produktiivloomadest ning põllumajanduslikust tehnikast. 10—30 hektarit maad oli 55522 majandil, mis moodustas 43,9 protsenti talude üldarvust. Need olid keskmike majandid. Kuni 10 hektarit maad oli 41303 majandil ehk 32,6 protsendil talude üldarvust. Sellesse kategooriasse kuulusid peamiselt kehvikute majandid. Kehvikute käes oli ainult 8 protsenti maast; nende majandite tehniline tase oli äärmiselt madal.⁶ Suure osa elatusvahenditest hankisid kehvikud palgatööga: nad töötasid hallparunite juures või tööstusettevõtetes.

Paremaks ei muutunud töötava talurahva olukord kodanlikus Eestis ka hilisematel aastatel. Suurem osa maast kuulus maa-kodanlusele.

Eestimaa Kommunistlik Partei pidas tööd talurahva hulgas üheks oma tähtsamaks ülesandeks.

Teatavasti tegi EKP vajalike kogemuste puudumise tõttu kodanliku diktatuuri algaastail mõningaid taktikalisi vigu maa-küsimuse lahendamisel. See tekitas kahju töölisklassi ja töötava talurahva liidu kindlustumisele. Agraarprogrammi põhilistes küsimustes asus EKP järjekindlalt marksistlik-leninlikel positsioonidel. Ta lähtus strateegiliselt õigest teesist — suurmajapidamise eelistest väikemajapidamisega võrreldes. Kuid **ülemineku** ajal rakendatavate maakasutamise viiside ja vormide kindlaksmääramisel esines vigu. EKP ei arvestanud konkreetseid ajaloolisi tingimusi ja poliitilist olukorda Eestis. Ta nägi ette, et kohe pärast revolüt-

¹ Riigikogu protokollid, I istungjärk, 1921, veerg 449.

² Sealsamas.

³ «Edasi» nr. 23, 20. märtsil 1928.

⁴ II Riigikogu 8. istungjärgu protokoll nr. 229 (12), 1925, veerud 611—612.

⁵ H. Saarniit, Kodanlik Eesti sõjajärgse revolutsioonilise kriisi aastail 1920—1924. Tallinn 1958, lk. 57.

⁶ 1925. a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed. Tallinn 1925, lk. 2.

siooni konfiskeeritud maavaldustel rajatakse ainult talupoegade ühismajapidamised. Siin mindi mööda maa andmisest maata ja vähese maaga talupoegadele, kes maad soovisid. Selline seisukoht ei saanud aga tollaegsetes tingimustes soodustada maata ja vähese maaga talupoegade ületulekut revolutsiooni poole ega võimaldanud neutraliseerida keskmikku. EKP alahindas maal olemasolevate eri sotsiaalsete rühmade taotlusi, mille rahuldamine oleks soodustanud töölisklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamist. Revolutsiooni arengu üksikutest etappidest ja tempost ette-ruttamine takistas selle liidu lõplikku väljakujunemist.¹

Hiljem parandas EKP talurahvaküsimuses tehtud vead. Eriti tuleb siin märkida EKP 1932. aasta märtsi-aprilli «Manifesti» mees- ja naistöölilistele vabrikutes, tehastes, töökodades, metsades, mõisates, taludes, meremeestele, kehvikutele-kaluritele, popsidele, saunikutele, kehvikutele, kehvikutele-asunikele, keskmikele, sõduritele ja madrustele.²

«Manifestis» märgitakse töötava rahva rasket olukorda majanduskriisi tingimustes, kus «kodanluse pealetungimine ei piirdu üksi töölisklassiga. Kodanline riik, pangad ja kulakud röövivad linna- ja külakehvikuid, käsitöölisi ja keskmikke ilma ühegi piirita. Maksude ja võlgade sissepumpamise eesmärgil kihutatakse tuhanded kehvikud ja keskmikud oma elukohtadest välja»³. Eriti vihaselt ja jõhkralt kooris kodanlus piiriäärseid **vene rahvusest kehvikuid, keskmikke, käsitöölisi ja kalureid**, kihutades neid Nõukogudevastase sõja eesmärgidel oma eluasemetelt välja.⁴

Kommunistlik Partei oli ainukeseks jõuks, kes astus julgelt võitlusse kodanluse vastu, vaatamata valge terrori hoopidele ja metsikule tagakiusamisele. Paljastades sotsiaalfasistide reeturlikku käitumist ja näidates, et nad kaitsevad kodanlust, märgib «Manifest», et kommunistid kutsuvad töörahvast purustama kodanlikku korda revolutsioonilises võitluses.⁵

Eestimaa Kommunistlik Partei seadis oma «Manifestis» ülesande konfiskeerida kõigi mõisnike, kirikute ja suurmaapidajate, samuti maaga spekuleerijate ning nõukogude võimu vastu aktiivselt võidelnud kontrevolutsionääride maa ja inventar. Kommunistlik Partei seadis eesmärgiks tühistada kõik maamaksud, võlad ja kohustused, samuti kehvikute ja keskmike võlad pankadele ja liigkasuvõtjatele.

Eestimaa Kommunistliku Partei «Manifestis» kritiseeritakse Eesti Tööraha Kommuuni ajal 1918.—1919. aastal tehtud vigu. «Manifestis» märgitakse: «Selle juures ei lase tööliste ja talu-

¹ A. Liebmán, Eestimaa Kommunistliku Partei loomise ajaloost. Tallinn 1960, lk. 327.

² «Klassivõitlus» nr. 141—142, märts—aprill 1932, lk. 1—8.

³ Sealsamas, lk. 1.

⁴ Sealsamas, lk. 3.

⁵ Sealsamas, lk. 4.

rahva valitsus korduda seda **suurt viga**, mida tegi Eesti töörahva kommuun 1918.—1919. a. ja mis seisis selles, et töörahva kommuun ei jaganud põllutöölisele ning talurahva kehvadele kihtidele vastavat osa mõisnikkude ja küla suurkodanluse maid, ei kuulutanud selgelt ja kindlalt, et kehvikute ja keskmikkude maaomandus puutumata jääb, ei annud otsustavat vastulööki üksikutele leninliku poliitika moonutustele talurahva küsimuses ning üksikutele katsetele välja kuulutada talupoegade sunduslikku kommuunidesse ühendamist.»¹

Seega me näeme, et Eestimaa Kommunistlik Partei märkis selgelt ja kindlalt ära agrar küsimuses tehtud vead. Ühtlasi andis partei vastulöögi kodanlusele ja tema agentidele, kes laimasid parteid ja võltsisid tema seisukohti. Kodanlus süüdistas Eestimaa Kommunistlikku Parteid kavatsustes talurahvalt maa ära võtta ja teda sunduslikult kommuunidesse ajada.

Eestimaa Kommunistlik Partei pöördus kirgliku bolševistliku üleskutsega töörahva poole: «**Töölised linnas ja maal!** Ainult ühises väerinnas kommunistliku partei juhtimisel võideldes võite teie kodanlust sundida oma nõudmisi täitma. Tõmmake oma võitlusega kaasa oma liitlasi — linna- ja külakehvikuid.

Linna- ja külakehvikud! Teie võite kodanluse näljapealetungimisele vastulööki anda ainult siis, kui teie astute tihedasse ühisesse väerinda linna ja maa töölistega. Astuge ühes linna ja maa töölistega oma ainsa, õige juhi — kommunistliku partei võitluslippude alla.»²

Eestimaa Kommunistliku Partei manifestil oli suur mobiliseeriv ja organiseeriv tähtsus võitluses tööliste ja talupoegade liidu kindlustamise eest, kodanliku diktatuuri kukutamise ja töörahva võimu kehtestamise eest. «Manifestile» järgnevate aastate sündmused, EKP tegevus masside ettevalmistamisel revolutsioonilisteks väljaastumisteks, vaatamata äärmiselt rasketele tingimustele, tõestasid veenvalt selles dokumendis avaldatud programmilisi seisukohti.

Aprillis 1940, ajal, kus rahvusvahelise olukorra pinevus ja Eesti sisevastuolud hakkasid jõudma oma haripunkti, pöördus Eestimaa Kommunistlik Partei läkitusega kogu Eestimaa töörahva poole. Andes sügava analüüsi Eesti rahvusvahelisest ja siseolukorrast, kutsus Kommunistlik Partei töölisi, talupoegi, haritlasi, sõdureid, kogu linna- ja maatöörühvast viima võitlust võiduka lõpuni. Ka see EKP dokument teenis igati tööliklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamise huve.

Kodanlikku võltsdemokraatiat paljastades kirjutab EKP oma läkituses, et meie sihiks on selline demokraatia, kus suurkodanluse majanduslik ja poliitiline võim on murtud ja kus kogu töötav

¹ «Klassivõitlus» nr. 141—142, märts—aprill 1932, lk. 5.

² Sealsamas, lk. 7.

rahvas, töölised, töötavad talupojad, käsitöölised, omast tööst elavad haritlased võivad vabalt otsustada, kuidas oma elu korraldada.¹

Läkituses nõutakse ka suurkodanluse majandusliku võimu murdmist. See tähendas suurpankade riigistamist, suurtööstuse ja suurkaubanduse üle tõelise tööliskontrolli sisseseadmist, töölisele elatusmiinimumile vastava palga alammäära tagamist ja nende kindlustamist tööpuuduse, haiguse, vanaduse, õnnetuste, invaliidsuse vastu, maa andmist kehvtalupoegadele ja maatameesetele, töötavate talupoegade võlgade kustutamist, nende majapidamise toetamist ja vabastamist linna- ja maakodanluse ikkest.²

Raske võitlus, mis oli kestnud kakskümmend aastat, lõppes töörahva täieliku võiduga. Kommunistliku Partei targa poliitika tulemusena saavutas Eesti töörahvas 1940. aastal ajaloolise võidu — kukutas vihatud kodanluse võimu. Eestis 1940. aastal toimunud sotsialistlikus revolutsioonis oli võitluse hegemooniks töölisklass, keda juhtis Eestimaa Kommunistlik Partei. Töölisklassi liitlaseks oli töötav talurahvas. EKP tugines oma töös kehvtalurahvale, teostas kindla liidu poliitikat keskmiku suhtes, paljastas külakodanlust kui ekspluataatorit, pidas otsustavat võitlust tema vastu.

Sotsialistliku revolutsiooni võit Eestis 1940. aastal vastas töölisklassi ja töötava talurahva eluliste huvidele. Sellega tuleb seletada ka nende kõige aktiivsemat osavõttu revolutsioonilistest sündmustest.

Töölisklass, töötav talurahvas ja progressiivne intelligents avaldasid täielikku toetust uuele demokraatlikule rahvavalitsusele, kes oma deklaratsioonis väljendas töörahva huve ja eesmärged. Valitsus, öeldakse selles deklaratsioonis, astub tarvilikke samme selleks, et läbi viia seadusi, mis taotleavad töölisklassi ja haritlaste töötingimuste ja olude parandamist, samuti seadusi, mis on sihitud põllumeeste majanduse ja kultuuri arendamiseks.³

Uut rahvavalitsust tervitasid ning avaldasid talle igakülgset toetust Eesti Töölisühingute Keskliidu ajutine juhatus, Raudtee peatehase töölise kollektiiv, Kiviõli ja Kohtla-Järve tööliskollektiivid, Väandra aleviku töötav rahvas, Petserimaa Irboska valla töörahvas, Tartu Töölisühingute Keskliit, Tallinna sadamatöölised ja paljud teised töötajate kollektiivid, koosolekud ja miitingud.

Eesti töötava rahva taotlused kajastusid Töötava Rahva Liidu valimisplatvormis, milles määrati kindlaks töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi elutaseme tõstmise ülesanded.

Valimisplatvormis nähti ette sõna-, trüki-, koosoleku- ja ühine misvabaduse kindlustamist, töölise ja teenistujate materiaalse

¹ «Kommunist» nr. 1, aprill 1940, lk. 3.

² Sealsamas, lk. 3.

³ 1940. aasta sotsialistlik revolutsioon Eestis. Dokumente ja materjale. Tallinn 1960, lk. 149.

olukorra parandamist, otsustavat võitlust tööpuudusega, samuti laialdaste abinõude tarvituselevõtmist haiguste, õnnetusjuhtumite ja tööõnnetuste vastu, riikliku kindlustuse sisseseadmist. Põllumajanduse alal märgiti järgmised abinõud: igakülgne abi väikepõllupidajatele ja maatameeste maaga varustamine, talunikel lasuva võlakoorma tõeline kergendamine, talurahva igasuguste maksuvõlgade ja trahvirahade kustutamine. Samuti nähti valimisplatvormis ette abinõud kultuurielu valdkonnas.¹

Neid rahvavalitsuse deklaratsioonis kui ka Töötava Rahva Liidu valimisplatvormis ettenähtud programmilisi ülesandeid asuti otsekohe praktiliselt ellu viima. Eestimaa Kommunistlik Partei oli tegelikult kõigi toleaegete sündmuste juhtiv jõud, ta organiseeris praktiliselt töörahva võitlust, vaatamata sellele, et tema ametlik legaliseerimine toimus hiljem.

Rahvavalitsuse deklaratsioonis ja valimisplatvormis seatud nõudmised kajastasid töölisklassi ja töötava talurahva liidu põhilisi huve. Sellega on seletatav ka tööliste ja töötava talurahva kõige aktiivsem osavõtt revolutsioonilisest liikumisest, samuti 14.—15. juuli valimistest.

Ajaleht «Kommunist» kirjutas 9. juulil 1940: «Eesti Töötava Rahva Liidu poolt maal korraldatud hulgalistel koosolekutel on maarahvas oma sõnavõttudega ja seisukohtadega näidanud, et maatööline ja talupoeg, samuti kui linna töölispere ja intelligents, suudavad nüüd taibata, millisesse hukatusse oleks neid viinud eelmise valitsuse poliitika. Uue vabariigi valitsuse poliitika leiab seetõttu ka maal üldist mõistmist ja heakskiitu.»²

«Kommunist» teatab, et Eesti Töötava Rahva Liit korraldab maal hulgaliselt koosolekuid ja teeb laialdast valimiselset selgitustööd. Selgitustöö on juba haaranud laiu rahvahulki. Nii on Saaremaal korraldatud koosolekutest osa võtnud ligikaudu 15 000, Muhus 1500, Haljalas 500 ja Holstres 400 inimest. Elavaks on kujunenud osavõtt ka mujal peetud koosolekutest.³

Maal korraldatud koosolekutel, märgib «Kommunist», on eriti põhjalikult arutatud neid Eesti Töötava Rahva Liidu valimisplatvormis sisalduvaid nõudmisi, mis puudutavad kogu maaelanikkonna huvisid... Maaelanikkonna poliitiliste arusaamiste avarust tõestab omakorda asjaolu, et üksmeelselt pooldatakse ka neid reforme, mis Töötava Rahva Liit on valimisplatvormi võtnud linna töötava rahva olukorra parandamiseks.⁴

Tõeliselt demokraatlikud valimised 14.—15. juulil kujunesid Eestimaa Kommunistliku Partei poliitika, töölisklassi ja talurahva liidu poliitika järjekordseks võiduks. Valijate nimekirjades oli

¹ 1940. aasta sotsialistlik revolutsioon Eestis. Dokumente ja materjale. Tallinn 1960, lk. 176.

² «Kommunist» nr. 6, 9. juulil 1940.

³ Sealsamas.

⁴ Sealsamas.

registreeritud 703 059 hääleõiguslikku kodanikku. Valimistest võttis osa 591 030 kodanikku ehk 84,1% registreeritud hääleõiguslike kodanike üldarvust. Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaadid said 548 631 häält ehk 92,8% hääletamisest osavõtjate arvust.¹

Töölisklassi ja talurahva liidu huve kajastasid kõik uue Riigivolikogu otsused: Eesti kuulutamise kohta Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks, Eesti NSV astumise kohta Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu, pankade ja suurtööstuse natsionaliseerimise kohta, maa kuulutamise kohta üldrahvalikuks omandiks.

Riigivolikogu 23. juuli deklaratsioonis pankade ja suurtööstuse natsionaliseerimise kohta öeldakse: «Vastu tulles neile rahva õiglastele nõudmistele ning selleks, et kaotada ühe inimese kurnamine teise poolt ning võtta igaveseks söödikute, vabrikantide, tehaseomanike ja pangahärrade võim töötava rahva üle, Riigivolikogu kuulutab välja kogu Eestimaa territooriumil pankade ja suurtööstuse natsionaliseerimise.»²

Nüüdsest peale, öeldakse deklaratsioonis, on Eestimaa töörahval enda majanduslikuks vabastamiseks käes võimsad vahendid — pangad ja suurtööstus. Sellega luuakse tingimused rahvamajanduse kiireks tõusuks, mida tagab vabrikute ja tehaste peremeesteks saavate tööliste vaba töö.³

Riigivolikogu deklaratsioonis, millega maa kuulutati kogu rahva omanduseks, öeldakse, et juhitud töötava talurahva tõelistest huvidest ja väljendades kogu töötava rahva tahet, Riigivolikogu otsustab: kogu maa ühes selle põue varadega, kõik metsad, järved ja jõed kuulutatakse kogu rahva omanduseks, s. o. riigi omanduseks.⁴

Deklaratsioonis räägitakse, et aastasadu vaevles eesti talupoeg. Teda sunniti painutama oma selga mõisnike ees. Ta kannatas parunite kubjaste peksu. Ei vähenenud töörahva häda ka eesti kapitalistide võimuletulekuga. Talupoeg kannatas maataoleku ja maapuuduse all, kannatas ränkade ja ebaõiglaste maksude ja raske võlakoorma all. Teda ekspluateerisid suurtöösturid ja kaupmehed. Tema töö arvel rikastus kätputäis nurjasöödikuid ning rahamehi.

Riigivolikogu deklaratsioon kuulutab, et nüüd on tulnud lõpp sellele koledale ja painajalikule minevikule. Nüüdsest peale on eesti talupoeg vaba enda maal, mis on vabastatud tagurliku kliki võimu alt. Nüüdsest peale on töölised, talupojad ja töötav intelligents ise ainsad Eesti riigi täieõiguslikud peremehed.⁵

¹ «Kommunist» nr. 15, 18. juulil 1940.

² «Riigi Teataja» 1940, nr. 77, art. 745.

³ Sealsamas.

⁴ Sealsamas, art. 744.

⁵ Sealsamas.

Deklaratsioon lõpeb loosungiga «Elagu tööliste ja talupoegade vankumatu liit!»

1940. aasta revolutsioon, mille liikumapanevaks jõuks oli tööliklassi ja töötava talurahva liit, vastas seega täielikult eesti rahva suure enamuse huvidele, oli tema südameasjaks. Rahvas ise asus nüüd aktiivselt osa võtma riigi juhtimisest. Sadu ja tuhandeid töölisi, töötavaid talupoegi, progressiivse intelligentsi esindajaid edutati juhtivale tööle. Väga ilmeka pildi sellest annavad andmed partei ja nõukogude organite juhtivate töötajate koosseisust, samuti parteisse astunute sotsiaalse koosseisu vaatlemine.

Võtame näiteks Viljandi maakonna NLKP liikmete koosseisu nende sotsiaalse päritolu järgi. Üldse oli 1940. a. augustis maakonnakomitees arvel 116 liiget. Oma sotsiaalse päritolu poolest jagunesid nad järgmiselt: linnatöölise hulgast 64, mõisatöölise hulgast 11, põllu- ja ehitustöölise hulgast 7, käsitöölise hulgast 10, asunike, kandimeeste, popside ja väikekohapidajate hulgast 16 isikut. Ülejäänud 8 liiget olid pärit intelligentsi, riigiametnike ja muude töötajate hulgast.¹ 1940. aasta lõpul oli Viljandimaa parteiorganisatsioonis 81,2% partei liikmetest ja 86,4% partei liikmekandidaatidest tööliste hulgast; 16,1% partei liikmetest ja 13,6% partei liikmekandidaatidest oli pärit kehvikute ja keskmike hulgast. Elukutse järgi oli nimetatud maakonna parteiorganisatsioonis töölisi ja talupoegi partei liikmete hulgas 66,9% ja partei liikmekandidaatide hulgas 53%.²

Petserimaa parteiorganisatsioonis võeti ajavahemikul 21. juunist — 16. augustini 1940 partei liikmeks vastu 164 kandidaati, kes oma sotsiaalse päritolu poolest jagunesid järgmiselt: tööliste hulgast 22, kehvikute ja kalurite hulgast 103, käsitöölise hulgast 30 ja intelligentsi hulgast 9. NLKP liikmekandidaadiks vastu võetud 100 isikust kuulus oma sotsiaalse päritolu järgi tööliste hulka 19, kehvikute ja kalurite hulka 70, käsitöölise hulka 7 ja intelligentsi hulka 4 inimest.³ Üldse aga koosnes nimetatud perioodil Petserimaa parteiorganisatsioon peaaegu täielikult tööliklassi ja töötavate talupoegade hulgast pärit isikutest.⁴ Elukutse järgi oli Petserimaa parteiorganisatsioonis 1940. aasta lõpul töölisi partei liikmete hulgas 32,1% ja liikmekandidaatide hulgas 24,1%; kehvikuid ja keskmikke oli partei liikmete hulgas 60,05% ja liikmekandidaatide hulgas 68,9%.⁵

Virumaa 33-st vallatäitevkomitee esimehest töötasid enne 1940. aasta revolutsiooni töölistena nii linnas kui maal 16, kehvika keskmiktalupidajatena ning rentnikena 11, ülejäänud 6 isikut olid töötanud teenistujatena mitmesugustes asutustes, käsitöölis-

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 1, s.-ü. 81, l. 5.

² Sealsamas, l. 15.

³ Sealsamas, l. 39.

⁴ Sealsamas, l. 41.

⁵ Sealsamas.

tena jne.¹ Sama maakonna 33-st vallatäitevkomitee esimehe asetäitjast töötasid töölistena, sulastena ja kaluritena kodanlikul ajal 21 isikut, väiketalupidajatena 11 ja kantseleiametnikuna 1 isik.² Virumaa 16-st nõukogude aparaadi vastutavast töotajast töötas umbes pool neist enne 1940. aasta 21. juunit töölistena.³

Võrumaa valdade täitevkomiteede esimeeste, aseesimeeste, sekretäride ja suuremate tööstusettevõtete juhatajate 1941. aasta koosseisu analüüsid näeme, et 102-st töotajast töötasid enne revolutsiooni töölistena linnas ja maal 36 isikut, väiketalupidajatena 19, rentnikena 3, moonakatena 1, käsitöolistena 3, mitmesugustes asutustes ja kantseleides oli töötanud 31 isikut.⁴

Saaremaa valdade täitevkomiteede esimeeste, nende asetäitjate, sekretäride ja mõnede teiste asutuste juhtivate töotajate 1941. aasta koosseisust töötasid enne revolutsiooni töölistena linnas ja maal 51 isikut, väikekohapidajatena 8, käsitöolistena 6; 1 juhtiv töotaja oli revolutsiooniaegsel ajal olnud pops, 2 juhtivat töotajat — asunikud ja 8 juhtivat töotajat — kantseleiametnikud.⁵

Tartumaa linnade ja valdade täitevkomiteede koosseisu vaadeldes näeme, et 1941. aastal kuulus nimetatud täitevkomiteede esimeeste, aseesimeeste ja sekretäride koosseisu 141 isikut. Puudulikudki andmed tõestavad, et suurema osa nimetatud nõukogude töotajatest moodustasid tööliklassi ja töotava talurahva hulgast edutatud isikud.⁶

Harjumaa valdade täitevkomiteede esimeeste, nende asetäitjate ja sekretäride koosseisu kuulus 1941. aastal 42 isikut, kellest suurem enamus samuti kuulus enne 1940. aasta revolutsiooni tööliklassi ja töotava talurahva ridadesse.⁷

Juunis 1941 oli 25-st masina-traktorijaama direktorist 19 pärit tööliklassi ridadest, 5 olid oma sotsiaalse päritolu poolest kehva kesktalupoegade hulgast ja 1 kalurite hulgast. Enne 1940. aasta juunipöört töötasid 25-st direktorist 14 linnas ja maal töölistena.⁸ Samasuguse pildi annab teiste organisatsioonide ja asutuste juhtiva kaadri koosseisu analüüs.

Tööliklassi, töotava talurahva ja progressiivse intelligentsi lülitumisest aktiivsesse riiklikku ja poliitilisse ellu kõnelevad ka arvud vabariigi parteiorganisatsiooni ridade kasvust, kõneleb parteisse vastuvõetute sotsiaalne koosseis.

Kommunistide arv kasvas vabariigis väga kiiresti. Kui 1941. aasta jaanuari lõpus oli Eesti NSV-s 2107 kommunisti, siis

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 1, s.-ü. 426, l. 5.

² Sealsamas, l. 7.

³ Sealsamas, l. 6.

⁴ Sealsamas, l. 9—15.

⁵ Sealsamas, l. 35—51.

⁶ Sealsamas, l. 54—57.

⁷ Sealsamas, l. 62—64.

⁸ Sealsamas, l. 109—110.

märtsikuu alguseks kasvas see arv 2233-ni, aprilliks 2942-ni, maiks 3370-ni ja 1. juuniks 3732-ni. Partei liikmekandidaate arvilise koosseisu suurenemist — see näitab aga partei ridade kasvu — iseloomustavad järgmised arvud: jaanuaris oli partei liikmekandidaate 897, veebruaris 974, märtsis 1302, aprillis 1521 ja juuni alguseks 1689.¹ Partei-algorganisatsioonide kandidaadigruppe ja partei-komsomoligruppe oli 1941. aasta jaanuaris 229, juuni alguseks aga oli nende arv kasvanud 281-ni.²

1941. aasta alguseks oli Eesti NSV parteiorganisatsioonis arvel 2036 kommunisti, neist 1169 partei liiget ja 867 liikmekandidaati. 1940. aasta viimase kvartali jooksul partei liikmekandidaadiks vastuvõetute hulgas moodustasid suure osa töölised ja talupojad.

Üldkokkuvõttes võib öelda, et 1940. aasta revolutsioon muutis töölisklassi ja töötava talurahva oma elu peremeesteks, kehtestas proletariaadi diktatuuri nõukogude võimu näol.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 1, s.-ü. 83, l. 1.

² Sealsamas.

TÖÖLISKLASSI JA TALURAHVA LIIDU KINDLUSTUMINE VÕITLUSES SOTSIALISMI ÜLESEHITAMISE EEST EESTI NSV-s

1940. aasta revolutsiooni võidust peale hakkas töölisklassi ja talurahva liit arenema uues olukorras — proletariaadi diktatuuri, võitnud sotsialismimaa olukorras. 1940. aasta revolutsiooniliste sündmuste tulemusena lahendati selline töölisklassi ja talurahva liidu ülesanne nagu kodanliku korra kukutamine, mis eelneva kahekümne aasta vältel oli peaeesmärgiks. Eestis taastati nõukogude võim, mille kõrgeimaks printsipiiks V. I. Lenin nimetas töölisklassi ja talurahva liitu. Eesti NSV vastuvõtmisega NSV Liidu koosseisu muutus Nõukogude Eesti töölisklassi ja talurahva liit suure sotsialismimaa töölisklassi ja kolhoositalurahva vankumatu liidu koostisosaks. See soodus olukord Nõukogude Eestis oli kujunenud tänu NSV Liidu kui esimese sotsialismimaa tööliste ja töötava talurahva ühistele jõupingutustele sotsialismi võidu eest peetud võitluses, kus neil tuli ületada suuri raskusi ning maha suruda sise- ja välisvaenlaste vastupanu.

Kuigi Eesti NSV tööliste ja talupoegade liit muutus pärast 1940. aasta revolutsiooni kogu Nõukogudemaa töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu koostisosaks, erines ta viimasest siiski märksa oma sisu poolest. Vanemates vennasvabariikides oli sotsialism põhiliselt võitnud juba enne 1940. aasta revolutsiooni. Rööbiti põhjalike muutustega majanduslikus elus toimusid tõsised muutused ka NSV Liidu ühiskonna klassistruktuuris. Endise kapitalismi tingimustes ekspluateeritava proletariaadi asemele oli tekkinud täiesti uus klass — Nõukogude riigi töölisklass, kes etendab riigis juhtivat osa ja on täielikult oma saatuse peremees. Endiste paljumiljoniliste väiketalupeogade asemele oli nüüd tulnud kolhoositalurahvas, kes nii oma majandusliku olukorra kui ka kultuurilise ja ideelis-poliitilise taseme poolest põhjalikult erineb endisest individuaalmaapidajast. NSV Liidus leidis aset ka kultuuri revolutsioon.

Nõukogude Eestis seisid sellised sotsiaal-poliitilised ja majanduslikud ümberkujundused alles ees. Eesti NSV töölisklassi ja töötava talurahva ees seisis sotsialismi ülesehitamise ülesanne. Töölisklass asus sotsialismi üles ehitama liidus üksiktalupoegadega. Kulaklus kui klass oli alles likvideerimata. Sotsialismi ülesehitamise eest võideldes andsid vabariigi töölised ja talupojad, samuti nõukogude töötav intelligents oma panuse ka sotsialismilt

kommunismile järkjärgulise ülemineku ülesande lahendamisse. Seega siis, kuni sotsialismi võiduni vabariigis, arenes Nõukogude Eesti töölisklassi ja talurahva liit omapärastes tingimustes. Omapära seisiski selles, et see liit pidi esiteks lahendama kapitalismilt sotsialismile ülemineku ülesande (vabariigi ulatuses), teiseks aga soodustama sotsialismilt kommunismile ülemineku ülesande lahendamist (üleliidulises ulatuses).

Kohe pärast nõukogude võimu taaskehtestamist astus Eesti-maa Kommunistlik Partei tõsiseid samme Nõukogude Eesti töölisklassi ja talurahva liidu edasiarendamiseks ja kindlustamiseks. Edukalt viidi läbi tööstuse ja pangasüsteemi natsionaliseerimine, vana kodanliku riigiaparaadi asemele loodi uus sotsialistliku riigi aparaat. Üheks esimeseks nõukogude võimu sammuks Eestis oli maatameestele ja vähese maaga talupoegadele maa andmine.

Riigivolikogu ajalooline deklaratsioon 23. juulist 1940 maata ja vähese maaga talupoegadele maa andmise kohta viidi EKP poolt ka praktiliselt ellu. Selle deklaratsiooni praktiliseks teostamiseks võtsid EKP Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu 2. oktoobril 1940 vastu vastava määruse.¹ Moodustati riiklik maafond, kuhu arvati üle 30 hektari suurustelt taludelt võõrandatud maad, kirikute, koguduste, usuühingute ja nende liitude ning kloostrite valduses olevad maad, samuti kodanlikul ajal riigile ja kohalikele omavalitsustele kuuluvad maad. Riikliku maafondi maad moodustasid 758 358 hektarit, millest 587 000 hektarit olid kulaklikelt majapidamistelt võõrandatud.²

Riiklikust maafondist said maad maata ja vähese maaga talupojad. Riikliku maafondi maadel moodustati ka riiklikud majandid (sovhoosid), samuti anti sellest fondist maad teisteks ühiskondlikeks eesmärkideks. Nõukogude maareformi teostamine toimus terava klassivõitluse olukorras, kus vaenulikud jõud püüdsid igati takistada nõukogude võimu ürituste läbiviimist. Töölisklass võttis osa maareformi läbiviimisest, andes töötavale talurahvale mitmekülgset abi ja saates maale sadu töölisi-aktiviste.

Nõukogude võim andis riiklikust maafondist maad 23 000 maata ja 32 000 vähese maaga talupojale, kogusummas 550 000 hektarit.³

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 7. jaanuarist 1941 kaotati talumajapidamiste vanad võlad ja kustutati maksud.⁴ Talumajapidamised vabastati kõikide võlgade tasumisest väljaostumaksud alal, mis olid seotud kodanliku maareformi läbiviimisega. Kustutati töötava talurahva majapidamistele ja maa-töölistele kõik maksu- ja trahvivõlad (maa-kinnisvaramaksu, tulu-

¹ Eesti NSV Teataja nr. 17, 2. oktoobril 1940, lk. 154–157.

² E. Brandt, Sotsialismi ülesehitamise mõningaid iseärasusi Nõukogude Eestis. Tallinn 1955, lk. 11.

³ Sealsamas.

⁴ Eesti NSV Teataja nr. 3, 9. jaanuaril 1941, lk. 49.

maksu, isikumaksu, kinnistusmaksu, tempelmaksu, pärandimaksu, teedemaksu, politseiorganite poolt administratiivkorras pealepandud trahvide, vallavalitsuste korralduste mittetäitmise eest pealepandud trahvide, kohtutrahvide, maksu-viivitustrahvide jne. näol) seisuga 1. jaanuariks 1940. Peale selle kustutati ka kõigil maatöölistel ja töötava talurahva majapidamistel, kelle valduses ei olnud enne maa kuulutamist üldrahvalikuks omandiks maad üle 5 hektari, kõik 1940. aasta eest tasumata maksud.¹

Teostades klassipoliitikat talurahva suhtes, võttis EKP juba 1940.—1941. aastal tarvitusele rea abinõusid. Nii võeti 20. jaanuaril 1941 vastu Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus talundite kinnisvaramaksu kõrgendamise kohta. Selles määruses peegeldub selgelt EKP klassipoliitika talurahva suhtes.

Määrusega otsustati kõrgendada 1940. aasta kinnisvaramaksu järgmiselt: talumajapidamistele, mille suurus oli enne maa natsionaliseerimist üle 30 hektari kuni 40 hektarini — 125%, 40-st hektarist 50 hektarini — 150% ja üle 50 hektari — 200%. Talumajapidamistele, mille suurus oli enne maa natsionaliseerimist 10 hektarist kuni 30 hektarini ja mis süstemaatilisel kasutatsid põllutöölise palgalist tööjõudu, tõsteti kinnisvaramaksu järgmiselt: kui majandi suurus oli 10 hektarist 20 hektarini — 50% ja 20 hektarist 30 hektarini — 100%.²

EKP IV kongress 1941. aasta veebruaris nägi samuti oma otsustes ette rea majanduslikke ja poliitilisi üritusi, mis aitasid kaasa tööliklassi ja talurahva liidu tugevnemisele.

Kongressi otsuse kohaselt varustati Eesti NSV töötavaid talupoegi seemne, mineraalväetise, loomasööda ja põllumajandusliku inventariga. Otsustati «määrata täiendav põllumajanduslik krediit kehvadele ja keskmistele talupoegadele hobuste, lehmade, inventari ja seemnete ostuks». Masina-traktorijaamad pidid sõlmima lepinguid põllutööde tegemiseks esmajärjekorras kehvikute ja keskmike majapidamistega, maa ühise harimise ühistutega ja põllumajanduslike artellidega. Kongressi otsustes kriipsutatakse alla vajadust arendada loomakasvatust, otsustavalt võideldes kariloomade arvu säilitamise eest, võttes karmile vastutusele kõik kulalikud oliused, kes karja hävitavad. Samuti pidas kongress vajalikuks tõhustada sovhooside tegevust, et muuta nad kõrgelt produktiivseteks tulutoovateks majapidamisteks.⁴

EKP IV kongress juhtis parteiorganisatsioonide ja nõukogude ning põllumajandusorganite tähelepanu vajadusele «arendada külas lihtsaid ühistegevuse vorme (piimaühingud, tarbijateühingud, masinaühingud jne.) ning nende kaudu ette valmistada töötavat talurahvast järkjärgulisele üleminekule ühistegevuse kõrge-

¹ Eesti NSV Teataja, nr. 3, 9. jaanuaril 1941, lk. 49.

² Eesti NSV Teataja nr. 11, 24. jaanuaril 1941, lk. 213.

³ EKP arhiiv, f. 1, nim. 1, s.-ü. 168, l. 91.

⁴ Sealsamas.

matele vormidele, kollëktiivsele põllumajanduslike tootmisele. Ühtlasi on tarvis teha küla kehvikute ja keskmike hulgas pidevat selgitustööd nende tutvustamiseks NSVL kolhoosliku ehitustööga ja astuda samme olemasolevate ja vabatahtlikkuse põhimõtte alusel organiseeruvate maa ühisharimise ühingute ja põllumajanduslike artellide igati tugevdamiseks ja abistamiseks». ¹ EKP kongress tunnistas, et kõigi parteiorganisatsioonide, nõukogude ja põllumajandusorganite «peamiseks ülesandeks küla sotsialistliku ümberehituse alal on küla kehvikute ja keskmike masside koondamine partei ja nõukogude võimu ümber ja nende mobiliseerimine partei ja nõukogude võimu ees seisvate ülesannete täitmiseks külas». ²

Juba esimesel, sõjaeelisel nõukogude võimu aastal näeme töölisklassi, töötava talurahva ja progressiivse intelligentsi ennastsalgavat võitlust uue elu rajamisel. EKP juhtimisel asusid Nõukogude Eesti töötajad suure vaimustusega sotsialistlike ümberkujunduste läbiviimisele. Kiiresti hakkas kasvama tööstustoodang, mille juurdekasv nõukogude võimu esimese aasta jooksul moodustas 62,2 protsenti. ³ Vabariigis algas peagi sotsialistlik võistlus tootmisplaanide ennetähtaegseks täitmiseks. Talurahvas võttis aktiivselt osa nõukogude maareformi teostamisest. Tuleb märkida töötava talurahva suurt huvi nõukogude võimu poliitika vastu, kollektiviseerimise küsimuse ja teiste nõukogude võimu ürituste vastu.

Ereda näite talurahva suurest huvist kollektiviseerimise küsimuses annab see liikumine, mis algas 1940.—1941. aastal talurahva hulgas. Teatavasti ei seisnud kollektiviseerimine tol perioodil veel päevakorras, sest selleks vajalikud tingimused polnud veel küpsed, töötava talurahva põhihulgad polnud sellele järeldusele veel jõudnud. Ometi me näeme juba nimetatud ajal talupoegade initsiatiivi ja omaalgatust kolhooside rajamises, mille tulemusena loodigi enne Suure Isamaasõja algust Eesti NSV-s esimesed kolhoosid.

Näiteks palub Üleriikliku Maatööraehva Ühingu Taevere osakonna esimees oma kirjas 27. augustist 1940 Põllutöö Rahvakomissariaadi Peakomiteed saata kolhoosi majapidamise põhikirju ja kodukordi, «... sest paljud erksamad põllupidajad on kolhoosi majapidamisest huvitatud» ⁴.

«Narva Töeline» teatab 10. augustil 1940, et Alutaguse valla Vaiküla talupojad tahavad luua kolhoosimajandit, mis võimaldab paremini arendada põllumajanduse tootlikke jõudusid. Narva rajooni maakorralduskomisjon sai sooviavaldusi kolhoosi astumiseks juba maareformi teostamise ajal.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 1, s.-ü. 168, l. 91—92.

² Sealsamas, l. 92.

³ A. Veimer, Eesti NSV sotsialistlik industrialiseerimine. Tallinn 1958. lk. 83.

⁴ ENSV ORRKA, f. R-6, nim. 1, s.-ü. 472, l. 106.

Narva valla Dolgaja-Niva küla talupojad olid kolhoosiliikumise algatajate esireas. «Narva Tööline» teatab, et põllumajandusliku arteili asutamise idee tekkis kohapealsete maaharijate hulgas, ilma et selleks oleks nende väljastpoolt nõuandeid või juhendeid antud.¹ Dolgaja-Niva küla asub linnast 2,5 km kaugusel, 1940 aastal oli seal 43 majapidamist, heina- ja karjamaade kogusuurus oli 561 ha, töövõimelisi talupoegi ja külas elunevaid vabrikutöölisi oli kokku 113.² Nagu märgib «Narva Tööline», jõudsid Dolgaja-Niva talupojad otsusele, et «üksikmajapidamine, mitte kasutades kõiki maafondi ja kohalikkude tingimuste võimalusi ja produtsereid mitte küllaldaselt määral põllumajanduslikke saadusi, ei suuda anda vajalikku sissetulekut normaalse elu kindlustamiseks»³.

Päev hiljem teatas «Narva Tööline» suurest rahvakoosolekust Dolgaja-Niva rahvamajas, kus otsustati kolhoosi rajamise küsimus. Narva vallas Dolgaja-Niva külas, kirjutab ajaleht, peeti eile kolhoosi asutamisega seoses olevate küsimuste arutamiseks külaelanike üldkoosolek. «Koosolek peeti küla rahvamajas, mille sissekäigu kohal lehvis koosoleku puhul punane lipp.»⁴ Koosoleku avas EKP Narva Linnakomitee sekretär A. Pauk, kes oma sõnavõtus märkis, et «kolhoosi loomine on täiesti vabatahtlik ja andis üldiseid selgitusi kolhoosi kohta».⁵ Narva rajooni maakorraldaja S. Sokolov kõneles põllumeeste üldisest seisukorrast Narva-äärsetes rajoonides ja Nõukogude Liidu kolhooside korraldusest. Seltsimees Ivanov selgitas kooslijaile Nõukogude Liidu kolhooside struktuuri. Sellele järgnesid elavad läbirääkimised. S. Sokolov ja Ivanov vastasid talupoegade poolt hulgaliselt esitatud küsimustele. Tuntü huvi väga mitmesuguste asjade kohta, küsiti nõu ja selgitust. Näiteks polnud selge, kas vabrikutöölised, keda Dolgaja-Nivas rohkesti elas, võivad kuuluda kolhoosi, kuidas lahendatakse talupoegade võlaasjad ja muud küsimused. Juba koosoleku ajal esitasid talupojad sooviavaldusi kolhoosi astumiseks. Sooviavaldusi esitati ka järgmisel päeval.⁶

23. september 1940 saigi Nõukogude Eesti esimese kolhoosi rajamise päevaks. Dolgaja-Niva talupojad oma üldkoosolekul asutasid kolhoosi, andes talle nimeks «Krasnaja Niva». Kolhoosi juhtimiseks valiti juhatuse liikmed, liikmekandidaadid, revisjonikomisjoni koosseis, samuti valiti varanduse hindamise komisjon.⁷

Dolgaja-Niva külale on nüüd pööratud kogu meie põlluharijaskonna tähelepanu, kirjutab «Narva Tööline». Esimestena Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis otsustasid siinsed maahari-

¹ «Narva Tööline» nr. 20, 20. septembril 1940.

² Sealsamas.

³ Sealsamas.

⁴ «Narva Tööline» nr. 21, 23. septembril 1940.

⁵ Sealsamas.

⁶ Sealsamas.

⁷ «Narva Tööline» nr. 22, 25. septembril 1940.

jad loobuda senisest üksikmajapidamisest ja vastavalt sotsialistlikule põhimõttele kutsuda ellu kollektiivmajapidamine — kolhoos.¹ Ajalehe kirjasaatja küsimustele vastates avaldas üks «Krasnaja Niva» kolhoosi liige veendumust, et Dolgaja-Niva talupoegadele järgneb ka teiste valdade töötav talurahvas. «Ma ei taha küll mängida ennustajat,» märkis ta, «kuid seda ma usun kindlasti, et tuleb aeg, kus kogu meie põlluharijaskond jõuab arusaamisele kollektiviseerimise paremusest».²

Kolhoosiliikumine kanduski üle mõnesse teise Narva lähedal asuvasse külasse. Septembri lõpul asutati kolhoos «Punane Komarovka», millesse astusid üksmeelselt kõik Komarovka küla talupojad. Selle kolhoosi esimeheks valiti Aleksander Rajevski, juhatuse liikmeteks valiti Ivan Sokolov, Nikolai Sinitsin, Vladimir Rumjantsev ja Feodor Lobanov.³

21. oktoobril 1940 loodi kolmas kolhoos Eesti NSV-s. Raja valla Radoveli küla 24 majapidamist ühinesid ühismajandiks ja valisid kolhoosi juhatuse. Juhatuse esimeheks valiti V. Rasputin, tema asetäitjaks A. Puškarev, juhatuse liikmeteks V. Mets, V. Skripov, A. Muru. Juhatuse liikmekandidaatideks valiti V. Lavrov ja Zaplatkin. Revisjonikomisjoni koosseisu valiti P. Voronetski, G. Semeinõi ja D. Ptitsõn.⁴

Ka Narva vallas Väikülas asutasid väiketalupidajad artelli, kuhu kuulus 22 talupoega. Maa üldisest suurusest (100 ha) oli põllupinda 25 ha. Artellis tehti põllutöid ühiselt, kusjuures seati sisse selline tööjaotus, et igaüks täidab oma ülesandeid jõukohaselt. Kevadistel põllutöödel kasutati hobutööjõudu niisuguses järjekorras, nagu seda nõudis olukord ühes või teises majandis. Suure maapuuduse tõttu otsustati juba esimesel aastal asuda uudismaade ülesharimisele. Väiküla artelli poleks päris õige nimetada kolhoosiks, sest siin tehti ühiselt vaid põllutöid; loomad ja muu ühiskonnastamisele kuuluv vara jäi ühistamata.

Ka Viljandi-, Valga-, Tartu- ja Petserimaalt on andmeid 1940.—1941. aastal alanud kolhoosiliikumise kohta, kuigi siin kolhooside moodustamiseni ei jõutud.

Novembris 1940 saabus Tartu valla talupoegadelt kiri palvega anda informatsiooni kolhoosi astumise küsimustes.⁵ Analoogiline kiri tuli sama aasta 10. detsembril Tarvastu valla talupoegadelt.⁶

Valgamaal Helme vallas Rulli alevikus peeti 2. aprillil 1941 väikemaapidajate koosolek, kus otsustati asutada Rulli põllumajanduslik artell, mille moodustamiseks valiti 5-liikmeline komisjon.

¹ «Narva Tööline» nr. 22, 25. septembril 1940.

² Sealsamas.

³ «Narva Tööline» nr. 24, 30. septembril 1940.

⁴ «Narva Tööline» nr. 34, 28. oktoobril 1940.

⁵ ENSV ORRKA, f. R-6, nim. 1, s.-ü. 472, l. 138.

⁶ Sealsamas, l. 152.

Maakorralduse komisjon andis Rulli aleviku väikemaapidajatele riiklikest maareservidest 44,40 ha maad. «Koosolekul asuti üksmeelselt seisukohale, et saadud maad ei tule tükeldada, vaid võtta ühiskasutamisele, jagades teda agrotehniliste põhimõtete järgi külvikordadeks. Maa haritakse üles ühiselt Keeni masina-traktori-jaamast ning hobuste ja põllutööriistade laenutuspunktist saadavate põllutööriistadega ja saak jaotatakse artelli liikmete vahel vastavalt tehtud tööle.»¹ Koosolekul rääkisid paljud kohalikud väikemaapidajad kollektiivse põllupidamise paremustest ja otsustarbekohasusest, rõhutades, et see võimaldab põllutööd mehhaniseeritud teostada ja põllult maksimaalset saaki saada.²

Läänemaalt Karuse vallast saadetud kirjas räägitakse suurest huvist, mida sealsed talupojad tunnevad kolhooside vastu. «Tihtilugu käivad inimesed päris kaugelt küsimas, et kuidas saab põllumajandusartellid luua... Asi on niikaugel, et tahetakse tänava kevadel kindlasti ühiselt põllutööle hakata... praegu on meil 10 talu kindlasti nõus ja tõenäoline on, et neid, kui see asi käima saab, rohkem tuleb. Naabruses olevas Kõera külas on ligi 10 talu, kes ootavad juhatust, on valmis kokku lööma. Peale selle on siin veel mitmes külas asja vastu suur huvi.»³

Esimestes Nõukogude Eesti kolhoosides hakati rajama uut sotsialistlikku elu. Peagi algas tööalane sotsialistlik võistlus. «Narva Töölisest» (30. oktoobrist 1940) võime lugeda, et Narva valla kolhoosides «Krasnaja Niva» ja «Krasnaja Komarovka» on käimas juba mõnda nädalat pingeline töö kollektiivmajandite ülesehitamiseks. Mõlemas kolhoosis on inimesed asunud töö juurde suure innu ja armastusega, olles veendunud, et kommunistlikele alustele rajatud põllutöö annab märksa suuremaid tulemusi kui seda kunagi oleks saavutatud üksikmajandites. Selleks et töö kolhoosipõldudel oleks veelgi tulemusrikkam, on nüüd kolhooside liikmed algatanud mõtte — astuda üksteisega sotsialistliku töövõistluse vahetkorda.

Kolhoosides koostati suuri ehitusplaane ja asuti nende elluviimisele, organiseeriti lasteaedu, korraldati traktoristide kursusi ja valmistati ette vajalikku kaadrit. Suure entusiasmiga valmistusid kolhoosid esimeseks kevadkülviks, mis viidi läbi edukalt.

Nõukogude Eesti esimesed kolhoosnikud tundsid ka suurt huvi vanemate vennasvabariikide kolhoosielu vastu. Näiteks külastasid «Krasnaja Komarovka» ja «Krasnaja Niva» kolhoosnikud 1941. a. aprillis Leningradi oblasti Slutski rajooni «Iljitši» ja «Krasnõi Krestjanini» ning Kingissepa rajooni «Krasnaja Zvezda» kolhoosi. Leningradi oblasti põllumajanduslike artellidega tutvumisel said Eesti NSV noorte kolhooside liikmed palju kasulikku ja õpetlikku. Siin nähti suurepäraseid automaatjootjatega loomalautu, põllu-

¹ «Valga Bolševik» nr. 39, 2. aprillil 1941.

² Sealsamas.

³ ENSV ORRKA, f. R-6, nim. 1, s.-ü. 472, l. 202.

majanduse eeskujulikkude mehhaniseerimist, kolhoosiküla elektrifitseerimist, juurviljakasvatuse organiseerimist ja muud kasulikkude.¹

Me näeme, et 1940.—1941. aastal võttis kolhoosiliikumine Eesti NSV-s kõige laiemat ulatust ja konkreetsemat vormi Narva ümbruse valdades. Sellisel sündmustel käigul on kindlad põhjused.

Tolleaegne EKP Narva Linnakomitee ja hiljem EKP Keskkomitee sekretär A. Pauk märgib, et «... Narva-tagustes maades on seisukord natuke teistsugune kui mujal. Siin kõigepealt on maad vähe ja seepärast ei jätku seda kõikidele talupoegadele tarvilikul määral. Teiseks: siin on maa talupoegade käes siiludena, väikeste laialipillatud tükkidena, mis raskendab talupojal kasulikult harida oma maad. Need asjaolud ja mineviku tingimused on andnud talupojale teadmise, et oma seisukorra parandamist on võimalik saavutada ainult kollektiivse majapidamise kaudu. Seepärast on täiesti loomulik, et enamus Narva-tagustest talupoegadest nõuab kollektiivmajapidamisele üleminekut.»²

Kindlat mõju Narva ümbruse külade töötavate talupoegade teadlikkusele avaldas ka Narva linna kui suurte revolutsioonilise liikumise traditsioonidega tööliskeskuse lähedus. Kreenholmi töölistel oli vahetu side külaga, sest ühe osa selle ettevõtte töolistest moodustasid Narva ümbruse küladest tulnud talupojad. Üks osa Narva ümbruse valdade talupoegadest moodustas Narva ettevõtete ajutiste töolistel, hooajatöolistel kontingendi. Nende alaline elukoht oli maal, kus nad kevadiste ja sügiseste põllutööde ajal töötasid; nad tõid maale kaasa proletarset vaimu ja võitlus-traditsioone. Ka alalistel Narva töolistel oli sageli side linnaäärsete valdadega — oma kodukohtadega, mida nad puhkepäevadel ja pühade ajal külastasid. Sellepärast olid Narva ümbruse valdade talupojad väga hästi informeeritud linnas toimuvast revolutsioonilistest sündmustest. Linnatöölised kandsid maale sotsialistliku ülesehitustöö entusiasmist.

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist 1940. aastal näitasid Narva töölised suurt tööalast ja poliitilist aktiivsust, nad olid alanud sotsialistliku võitluse esiridades. Kõik see avaldas mõju Narva ümbruse valdade töötavale talurahvale, mille üheks tulemuseks võibki pidada alanud kolhoosiliikumist.

Märkimata ei saa jätta ka mõju, mida avaldas NSV Liidu riigipiiri lähedus. Mälestustes jutustatakse, et kodanliku diktatuuri aastail toimusid Nõukogude Liidu riigipiirile lähedastes kohtades Narva töolistel ja ümbruskonna talupoegade revolutsioonilised meeleavaldused. Esimese sotsialismimaa vahetu naabus avaldas oma revolutsioneerivat mõju, suurendas veelgi usku peatsesse vabane-misse kapitalistlikust orjusest, lõi soodsamad tingimused vennas-vabariikide kogemuste kasutamiseks.

¹ «Narva Tööline» nr. 50 (112), 26. aprillil 1941.

² A. P a u k, Kommunistide ja kommunistlike noorte ülesanded maal. «Narva Tööline» nr. 37, 30. oktoobril 1940.

Üldiselt tuleb muidugi öelda, et sõjaeelsel perioodil ei võtnud kolhoosiliikumine kuigi laia ulatust, ta ei muutunud massiliseks, sest vajalikud tingimused selleks polnud veel küpsenud.

Kuid peagi katkes töölisklassi ja talurahva rahulik ülesehitustöö seoses fašistliku Saksamaa reetliku kallaletungiga Nõukogude Liidule. Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda oli karmiks katsumuseks meie maa tööliste ja talupoegade liidule. Vastuseks Kommunistliku Partei üleskutsesele andsid töölised ja talupojad kogu oma jõu vaenlase purustamiseks. See, et Nõukogude relvastatud jõud saavutasid sõja käigus vaenlasest ülekaalu sõjatehnika alal, et meie armee ja laevastik olid varustatud vajalike relvadega, on esmajoones meie töölisklassi teene. See, et meie maa ja armee olid sõja aastail varustatud toiduainetega ja tööstus toorainega, on meie kolhoositalurahva suur teene. Karmide sõjaliste katsumuste päevil lähenesid töölisklass, kolhoositalurahvas ja nõukogude intelligents veelgi enam oma juhile — Kommunistlikule Parteile. Sellest annab tunnistust miljonite eesrindlike töötajate astumine partei ridadesse sõja aastail. See käib ka Nõukogude Eesti tööliste ja talupoegade liidu kohta.

Suurem osa Eesti NSV töötajatest elas läbi kolmeaastase fašistliku okupatsiooni perioodi. Tööliste ja talupoegade, samuti intelligentsi olukord oli tol ajal raske. Suur osa töolistest jäi tööta, töötingimused olid halvad, kõik jõud seati fašistliku sõjamasina teenistusse. Okupatsioonivõimud ei tunnistanud nõukogude maareformi, maa anti tagasi endistele suurmaaomanikele. Nõukogude aktivistide suhtes teostati jõhkrat terrorit, neid jälitati, fašistlikud vangilaagrid kubisesid poliitilistest vangidest. Seega röövisid hitlerlikud okupandid Nõukogude Eesti töolistelt ja talupoegadelt kõik, mis nõukogude võim, tööliste ja talupoegade riik neile oli andnud.

On loomulik, et Eesti töölisklass ja talurahvas, kes olid läbi teinud kolme revolutsiooni rasked katsumused, kes ei paindunud kahekümneaastase kodanlik-natsionalistliku diktatuuri terrori all ja kes taastas 1940. aastal nõukogude võimu, ei leppinud okupatsioonirežiimiga ning võitlesid selle likvideerimise eest. Sõjaringetel, partisanisalkades, Nõukogude tagalas ja okupeeritud maalal võitlesid nad tööliste ja talupoegade riigi eest, nõukogude võimu taastamise eest.

Pärast seda, kui vabariigi territoorium oli fašistlikest rööv vallutajatest vabastatud, asus Eesti töölisklass koos töötava talurahvaga Kommunistliku Partei juhtimisel rahvamajanduse taastamisele, Eesti NSV-s sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisele. Rahvamajanduse taastamisel tuli ületada tõsiseid raskusi, sest fašistlikud okupandid olid rahvamajanduse täielikult laostanud.

Kogu sõjajärgse perioodi iseloomulikuks jooneks, mis avaldus kohe esimesest päevast pärast vabariigi territooriumi vabastamist, on töölisklassi, töötava talurahva ja nõukogude intelligentsi püüe

teha kõik oma sotsialistliku riigi, sotsialistliku kodumaa majandusliku, sõjalise ja poliitilise võimsuse tugevdamiseks. **Kõige üldisemaks töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamise vahendiks ja taustaks on olnud tööliste ja talupoegade ennastalgav töö rahva hüvanguks.**

Töölisklass asus tööstuse, transpordi ja teiste rahvamajandusharude taastamisele. Ta arendas laiaulatuslikku sotsialistlikku võistlust tööülesannete ennetähtaegseks täitmiseks. Töölisklassi eeskujul arenes ka talurahva hulgas laialdane sotsialistlik võistlus põllumajanduse ees seisvate ülesannete lahendamiseks, riiklike kohustuste ennetähtaegseks ja täpseks täitmiseks. Nagu töölisklass, nii ka Nõukogude Eesti töötav talurahvas paistis juba esimesel aastal pärast vabariigi territooriumi vabastamist silma oma patriootlike töökangelastegudega.

Juba 1944. aasta sügisel viidi vabastatud maakondades organiseeritult läbi põllutööd. Massiliselt müüsid talupojad riigile põllumajandussaadusi üle plaani. Töötav talupoeg tegi kõik selleks, et kiiremini taastada laostatud põllumajandus ja varustada Nõukogude armeed, linnu ja tööstuskeskusi toidu- ja toorainetega. «Viru Sõna» teatab, et Erra valla talupojad otsustasid Kiviõli keskust paremini varustada toiduainetega. Teates öeldakse: «Et abistada asula arenemist tööstuslinnaks ja kindlustada Kiviõli varustamist, lubavad Erra valla põllupidajad laiendada loomakasvatust, piimatööstust, mesindust...»¹

Järvamaalt teatati, et talupojad toetavad palavalt Altai krai ja Leedu NSV talupoegade üleskutset põllumajandussaaduste müüginormide ennetähtaegseks täitmiseks. Iga päevaga tihenevad patriootlike talupoegade read, kes täidavad ausalt kõik kohustused riigi vastu ja annavad sealjuures vilja ning teisi põllumajandussaadusi üle kohustuslike normide. Nende kõrval sammuvad kohustustest vabastatud talupidajad, andes oma panuse vaenlase purustamiseks ja meie kodumaa võimsuse kasvuks. Neid ei sunni selleks miski muu kui soov ja tahe mitte jääda pealtvaatajaks otsustaval ajajärgul, millal kõik jõud on suunatud ühele suurele eesmärgile: riiklik varumisplaan täita ja tunduvalt ületada ning seega praegu toimuvat hiiglaslikku ülesehitustööd kiirendada.²

Talurahva hulgas algas individuaalne sotsialistlik võistlus. «Tööraha Hääl» avaldati Pärnumaa Tahkuranna valla töötava talurahva esindajate Emilie Hendriksoo ja Veera Teearu sotsialistliku võistluse kohustused. Nendes öeldakse: «Teades, et korralik ja õigeaegne kevadine viljakülv omab suure tähtsuse sügisesele viljasaagile; hea saagi korral aga on toitu rindel võitleval Punaarmeel ja meil tagalas, seega meie kiirendame võitu saksa fašistide üle; — meie, Tahkuranna valla Vaskrääma külas nõukogude

¹ «Viru Sõna» nr. 34 (204), 14. aprillil 1946.

² «Järvalane» nr. 122 (307), 15. oktoobril 1946.

maareformi korras juurdelõikeid saanud väiketalunikud Veera Teearu ja Emilie Hendriksoo sõlmisime omavahel kevadkülviplaani täitmiseks sotsialistliku võistluse lepingu ja kutsume ka teisi meie maakonna talupoegi üles teostama kevadkülvi sotsialistlikus võistluses.»¹

Eesrindlikud talupidajad V. Teearu ja E. Hendriksoo otsustasid täita külviplaani täielikult ja õigeaegselt, külvata Nõukogude armee fondi 0,1 hektarit otra omast seemnest.²

Selles võistluses tuli võitjaks Veera Teearu, kes lõpetas täielikult kõik külvitööd 17. mail ja asus siis kohe abistama hobusteta naabermajapidamisi põllutööde lõpetamisel.³

Pärnumaa Tali valla Tuuliku küla talupidajad August Oja, Aleksander Kiviselg ja Elsa Oro otsustasid Nõukogude armee suurte ajalooliste võitude tähistamiseks külvata 1945. aastal armee abistamise fondi 1 hektar otra. Nad kutsusid üles kõiki Tali valla ja kogu Pärnumaa talupoegi külvama Nõukogude armee abistamise fondi 1945. aasta kevadel toiduteravilja.⁴

Soontaga valla töötav talupoeg Aleksander Tomson pöördus 1945. aasta juulis üleskutsega kõigi Eesti NSV töötavate talupoegade poole, milles ta kirjutas: «Tundes oma auvõlga ja tiivustatuna tänutundest nende vaprate võitlejate vastu, mina, Soontaga valla talupoeg Aleksander Tomson, võtsin endale kohustuseks külvata käesoleval sügisel ühe hektari rukist, millest saadava saagi annan tulevasel lõikusel täielikult üle punaarmeele, partisanide ja Suure Isamaasõja invaliidide perekondade toetamise fondi, et abistada neid, kelle toitjad oma elu hinna eest on toonud meile vabaduse ja õnneliku elu.»⁵

Aleksander Tomson kutsus kõiki Eesti NSV töötavaid talupoegi külvama massiliselt talivilja punaarmeele, partisanide ja Suure Isamaasõja invaliidide perekondade abistamise fondi. Aleksander Tomsoni eeskujule järgnesid sajad ja tuhanded talupojad paljudest Eesti NSV valdadest.

Põllumajanduses arenenud üleliidulise sotsialistliku võistluse algatajateks 1945. aastal olid Altai ja Krasnodari krai ning mõnede oblastite kolhoosnikud, masina-traktorijaamade, sovhooside töölised ja põllumajanduse spetsialistid. Kuni vaenlase lõpliku purustamiseni oli sotsialistliku võistluse loosungiks «kõik kiirema võidu saavutamiseks», pärast sõja lõppu aga toimus laialdane sotsialistlik võistlus võidu auks.

Viljandimaa Imavere valla talupojad, pöördudes läkitusega kõigi Eesti NSV töötavate talupoegade poole, otsustasid astuda üleliidulisse sotsialistlikku võistlusesse Suures Isamaasõjas vaen-

¹ «Tööraha Hääl» nr. 41, 10. aprillil 1945.

² Sealsamas.

³ «Tööraha Hääl» nr. 57, 22. mail 1945.

⁴ «Tööraha Hääl» nr. 35, 27. märtsil 1945.

⁵ «Tööraha Hääl» nr. 87, 31. juulil 1945.

lase üle saavutatud võidu puhul. Imavere valla talupojad otsustasid oma müüginormid õiendada enne tähtaega.¹

«Mida paremini nõukogude talupojad varustavad maad toiduainetega, seda kiiremini taastatakse tööstus, transport, linnad ja külad, mis saksa anastajad olid purustanud, seda kiiremini paraneb rahva heaolu ja tugevneb meie kodumaa võimsus.»² Selliselt mõistsid Nõukogude Eesti töötavad talupojad oma osa sõjas purustatud rahvamajanduse taastamisel, tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi tugevdamisel.

Üleliidulisse sotsialistlikku võistlusse astusid Läänemaa Velise valla masinaühistu liikmed, Järvamaa Kareda valla ja Pärnumaa Abja valla töötavad talupojad, Pärnumaa Tõhela piimaühistu liikmed ja teiste maakondade ning valdade töötav talurahvas.

1945. aasta septembri algul sai teatavaks Soontaga valla Nedrema küla uusmaasaaja-kehviku Ado Vaheri patriootlik tegu. See seisis selles, et Ado Vaher täitis kõik oma kohustused riigi ees ennetähtaegselt — 1. septembriks 1945, ületades neid tunduvalt. Nii täitis ta normid teravilja alal 282-protsendiliselt, kartuli alal 225-, liha alal 198-, kanamunade alal 190-, piima alal 152- ja villa alal 100-protsendiliselt.³

Nõukogude Eesti valitsuse ja EKP Keskkomitee tervituses Ado Vaherile märgitakse, et selles õilsas teos avalduvad kogu Eesti töötava talurahva ja eriti uusmaasaajate suur armastus ja lugupidamine nõukogude võimu ja Punaarmee vastu, kes tõid eesti töörahvale vabaduse ja õnne, päästes ta fašistlike rööv vallutajate ja nende käsilaste ikkest. EKP Pärnumaa Komitee ja Pärnumaa TSN Täitevkomitee avaldasid veendumust, et Ado Vaheri patriootlikule teole järgnevad tuhanded talupojad, kinnitades seega oma ustavust ja siirast poolehoidu nõukogude võimule ning täites oma aukohust suure isamaa vastu.

Tuleb märkida, et Ado Vaheri algatus leidis massilist vastukaja eranditult kõigis Eesti NSV valdades ja külades. Nedrema küla talupojad täitsid esimestena Pärnumaal oma kohustused riigi ees. Selles oli suur teene külavolinikul Ado Vaheril, kes tegi suurt organiseerimistööd talurahva hulgas. Paljud A. Vaheri järgijad ületasid riiklikud müüginormid 4—5-kordselt ja enamgi. Talupojad hakkasid organiseerima punavoore; kohati ulatus nendest vooridest osavõtjate arv mitmesajale.

Sotsialistlik võistlus arenes nii valdade kui ka maakondade vahel. Nii näiteks teatab «Tööraha Hää» 30. augustil 1945, et Läänemaa valdade ja külanõukogude aktiivi koosolekul arutati üle 3000 inimese osavõtul Kubanimaa kolhoosnikute üleskutset ja otsustati esitada Pärnumaale väljakutse sotsialistlikuks võistluseks.

¹ «Tööraha Hää» nr. 88, 2. augustil 1945.

² «Tööraha Hää» nr. 92, 11. augustil 1945.

³ «Tööraha Hää» nr. 102, 4. septembril 1945.

viljasaagi koristamise, peksmise ja sügiskülvi alal, kusjuures riiklike teraviljanorme kohustuti täitma 1. novembriks 1945.

Seega me näeme Nõukogude Eestis omapärasest nähtust: üksik-talupoja-eramaniku lülitumist sotsialistlikku võistlusse. Eraomanik võtab omaks sotsialismi ehitamise kommunistliku meetodi ja rakendab seda edukalt. Selles avaldub NSV Liidus võitnud sotsialismi mõju, avalduvad esimese sotsialismimaa suurepärased kogemused. Töötav talurahvas nägi ja sai aru, et sotsialistliku võistluse meetod annab paremad võimalused põllumajanduse taastamiseks ja Nõukogude riigi majandusliku võimsuse tugevdamiseks, mis omakorda võimaldab paremini rahuldada talurahva vajadusi, tõsta talupoja elujärge, ette valmistada tingimusi töötava talurahva üleminekuks sotsialistlikule arenguteele. Suureks õppetunniks oli töötavale talurahvale ka fašistliku okupatsiooni aastad, mis näitasid veel kord, et ainsaks talurahva huvide tõeliseks kaitsjaks on nõukogude võim.

Ülaltoodu põhjal võime öelda, et alates Eesti NSV vabastamisest fašistlikust okupatsioonist kuni Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja võiduka lõpuni oli vabariigi **töölisklassi ja talurahva liidu löökülesandeks suunata kõik jõud vaenlase lõplikuks purustamiseks**. Sel perioodil, vaatamata sõjaolukorra raskustele, tehti esimesed sammud rahvamajanduse taastamise alal.

Sotsialismi ülesehitamise periood Eesti NSV-s oli ühtlasi tähtsaks töölisklassi ja talurahva liidu tugevnemise etapiks. Kui ühelt poolt tööliste ja talupoegade liit ise, nagu õpetab marksism-leninism, on sotsialismi ülesehitamise otsustav tingimus, siis teiselt poolt võib see liit tugevneda ainult tööliste ja talupoegade ühises ennastsalgavas võitluses sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Eesti NSV sotsialistliku ülesehitustöö ülesanded määrati kindlaks neljanda (esimese sõjajärgse) viie aasta plaanis, mis nägi ette taastada vabariigi kannatadasaanud majandus, taastada tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ja seejärel ületada see tase tunduvas ulatuses. Viisaastaku kohaselt määrati rahvamajanduse arendamiseks 3,5 miljardit rubla.¹

Neljas (esimene sõjajärgne) viie aasta plaan kajastas väga eredalt Nõukogude töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi huvisid, samuti nende ülesandeid plaani realiseerimisel. Selle plaani järgi tuli tagada kõigepealt põlevkivi- ja põlevkivikeemia-tööstuse, masinaehituse ja ehitusmaterjalide tööstuse ning transpordi taastamine ja arendamine, mis oli vabariigi rahvamajanduse taastamise ja arendamise oluliseks eelduseks. Põllumajanduse alal tuli saavutada tunduv tõus, kusjuures nähti ette, et lähemal aastail tuleb taastada ja ületada loomakasvatuse, külvipindade ja mullaviljakuse sõjaeelne tase. Samuti tuli suurendada masina-trak-

¹ Eesti NSV Teataja nr. 39, 7. august 1946, lk. 653.

torijaamade osatähtsust kõigil talumajapidamise töodel ja arendada kõigiti põllumajanduslikku ühistegevust.¹

Kõigi töötajate osavõtul ja meie maa vennasrahvaste abil lahendas Nõukogude Eesti tööliklass edukalt vabariigi industrialiseerimise ülesande. Nõukogude Eesti sotsialistlikust industrialiseerimisest võtsid aktiivselt osa nii töölised kui ka talupojad. Vennasvabariikide tööliklassi eeskujul arenes vabariigis laiaulatuslik sotsialistlik võistlus plaani ülesannete ennetähtaegseks täitmiseks. Tööeesrindlaste read kasvasid sõjajärgsel ajal kiiresti. Näiteks suurenes novaatorite ja lõõktöölise arv aastail 1945—1950 umbes kaheksakordseks.

Eesti, mis varem oli olnud imperialismi agraaripats, muutus nüüd hästiarenenud tööstusmaaks. 1950. aastaks kasvas vabariigi tööstustoodang võrreldes 1945. aastaga 3,6-kordseks.² 1959. aastal ületati sõjaeelne tase enam kui 10-kordselt.

Tänu tööliklassi ja talurahva kindlale liidule, tänu talurahva aktiivsele osavõtule vabariigi industrialiseerimisest loodi Eesti NSV-s sõjajärgsel perioodil uued tööstusharud (näiteks põlevkivigaasitööstus) ja kerkisid üles uued tööstuskeskused. Tööliklassi ridades võtsid tuhanded endised talupidajad osa neljanda viisaastaku suurehituse rajamisest — Kohtla-Järve—Leningradi gaasijuhtme ja maailma esimese põlevkivigaasitehase ehitamisest.

Tuleb märkida, et Nõukogude Eesti tööliklass ja töötav talurahvas, vaatamata nende vankumatule liidule ja tihedale koostööle, poleks suutnud vennasvabariikide tööliklassi ja kolhoositalurahva abita lahendada vabariigi industrialiseerimise ülesannet, poleks suutnud neljandal viisaastakul oma jõuga rajada suuri tööstusettevõtteid. Vennasvabariikide töötajate abis Eesti NSV-le peegeldub tööliklassi ja talurahva liidu leninlike ideede elujõulisus üleliidulises ulatuses.

Sotsialistliku ülesehitustöö käigus kasvas tööliklass arvuliselt. Tööliklassi read suurenesid Eesti NSV territooriumi vabastamisest kuni neljanda viisaastaku lõpuni rohkem kui kolmekordseks. Mõõtnatult suurenes tööliklassi poliitiline teadlikkus ja ühiskondlik aktiivsus. Kõigel sellel on väga suur tähtsus tööliklassi ja talurahva liidu tugevnemise seisukohalt. Tööliklassi arvuline kasv tähendab, et tema mõju talurahva hulkadele suurenes.

Väga tähtsaks sõjajärgse perioodi sündmuseks Eesti NSV tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamisel oli nõukogude maa-reformi taastamine. Juba 17. septembril 1944 võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu seaduse Eesti NSV talupoegadele saksa rööv-vallutajate poolt äravõetud maa tagasiandmisest. Selle seaduse

¹ Eesti NSV Teataja nr. 39, 7. august 1946, lk. 651.

² Kümme aastat nõukogude võimu Eestis. I. Käbini artikkel «10 aastat Nõukogude Eestit», Tallinn 1950, lk. 18.

alusel võtsid Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EKP Keskkomitee 16. oktoobril 1944 vastu määruse «Maa tagasiandmise kohta Eesti NSV talupoegadele». 11. oktoobril 1944 kinnitati talupoegadele maa tagasiandmise peakomisjoni koosseis. Maa tagasiandmise komisjonid moodustati ka maakondades ja valdades.

Nõukogude Eesti töötav talurahvas hakkas aktiivselt maa-reformi taastama. Nõukogude võimu abinõud leidsid töötava taluraha hulgas igakülgselt toetust. See nähtub näiteks ühe Võrumaa töötava talupoja sõnadest: «Meil tuleb mitte ainult rõõmu tunda maa-reformi taastamise seaduse üle. Vaja on ka muret tunda ta läbiviimise eest. Me peame igati ette valmistama maa saamiseks ja reformi osavõtuks.»¹

Maa-reformi taastamisel andsid töötavatele talupoegadele suurt abi vabrikute, tehaste ja teiste ettevõtete töölised. Paljudes kohtades kuulusid töölised maa-reformi taastamise komisjonidesse. Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu, Viljandi ja teiste linnade ning tööstuskeskuste parteiorganisatsioonid saatsid maale sadu agitatoreid ja organisatoreid tööliste hulgast — nii kommuniste, kommunistlike noori kui ka parteituid.

1944. aasta novembri esimesel poolel toimusid Tallinnas instrueerimiskoosolekud tööliklassi esindajatele, keda suunati maale nõukogude maa-reformi taastamist abistama. Ühel neist koosolekutest esines ettekandega EKP Keskkomitee põllumajanduse osakonna juhataja sm. Pärn. Teisel sellisel koosolekul pidas Eesti NSV põllumajanduse rahvakomissar Georg Abels loengu «Tööliklassi ja taluraha liidust».²

Ühes EKP Tartumaa Komitee büroo otsuses on näiteks kirjutatud: «6. XI alustati talupoegade maa tagasiandmist. 16. novembril saabus Tallinnast abiks reformi läbi viima 22 töölist, kes kohe pärast instrueerimist valdadesse saadeti.»³ Tolleaegne EKP Võrumaa Komitee esimene sekretär H. Tamm märgib oma mälestustes, et linnatööliste saatmisel maale nõukogude maa-reformi läbiviimiseks oli poliitiline ja kasvatuslik tähtsus, mis andis julgust talurahvale võitluses kulakute sepitsuste vastu.⁴ Ta märgib, et tööliklassi esindajad olid peaaegu eranditult oma ülesannete kõrgusel. Kõrge hinnangu poliitilisele tööle, mida Tallinna tööliste esindajad 1944. aasta lõpul Pärnumaal tegid, andis EKP Pärnumaa Komitee. EKP Tartumaa Komitee informatsioon 19. veebruarist 1945 öeldakse: «Maa-reformi läbiviimise kindlustamiseks lähetas EK(b)P Tartumaa Komitee valdadesse 35 töötajat asutustest ja ettevõtetest, neist moodustati brigaadid ja saadeti

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 2, s.-ü. 171, l. 59.

² Vt. «Советская Эстония» № 104, 14 ноября 1944 г.

³ EKP arhiiv, f. 1, nim. 2, s.-ü. 91, l. 15.

⁴ Г. Тамм. Некоторые заметки о партработе в Вырумаском уезде (VIII-1944—X-1946 гг.). Рукопись, стр. 4.

mahajäänud valdadesse.»¹ Tubli töö tegi ära ka enamik teiste tööliskeskuste esindajaid.

Need töölisklassi esindajad lähetati maale ajutiste organisatsiooniliste ja propagandistlike ülesannetega. Kuid rööbiti sellega hakati kohe pärast vabariigi vabastamist saatma linnadest maale kommuniste ja kommunistlikke noori alalisele tööle. Võib öelda, et töölisklassi ja talurahva põhihulkade liidu kindlustamises ja kulakluse vastu võitlemises etendasid tähtsat osa just need sajad töölisklassi esindajad — kommunistid, kommunistlikud noored, parteitud, kes partei kutsel sõjajärgsetel aastatel linnadest ja tööstuskeskustest maale alalisele tööle läksid.

Näiteks võttis EKP Keskkomitee 1945. aasta algul vastu otsuse, millega Tallinna ja Tartu parteiorganisatsioonidest saadeti maale alalisele tööle 100 kommunisti. Seda tehti partei maakonnakomiteede ja maakondade täitevkomiteede, samuti valdade partei ja nõukogude organite tugevdamiseks. Maale saadetavatele kommunistidele korraldati ettevalmistuskursused kestusega 2 nädalat kuni 2 kuuni.² Teise otsusega tegi EKP Keskkomitee ettepaneku saata linnade parteiorganisatsioonidest maale alalisele tööle veel 200 kommunisti, sealhulgas Tallinnast 155, Tartust 15, Pärnust 10, Narvast 5, Viljandist 3, Rakverest 3, Võrust 3, Haapsalust 3 ja Paidest 3 inimest.³

Arvestades olukorda, mis maal nõukogude maareformi taastamise perioodil valitses, tuleb märkida, et töölisklassi esindajate lähetamine maale oli tõesti suure poliitilise tähtsusega samm. Üldine meeleolu maal oli hea. Rõuge vallast saadetud informatsioonis öeldakse, et «rahva rõhuv enamus suhtub nõukogude korrasse sõbralikult. Terav sakslaste vihkamine kehvikute ja keskmike hulgas. Kartus sakslaste tagasituleku ees on enamuses haihtunud».⁴ Lepistu vallast Võrumaal teatatakse 1944. a. sügisel: «Punaarmee suurte võitude tagajärjel on eesti rahvas kasvanud usk Punaarmee võimsusesse, kes peatselt vabastab meie kalli kodumaa. Ei ole kellelgi usku, et sakslane enam tagasi tuleb.»⁵ Võrumaa Varstu valla partorg O. Laanemaa teatab, et rahvas nõuab endiste fašismi käsilaste otsustavat ohjeldamist ja nende korralekutsumist.⁶

Teates Viljandimaa Imavere valla kohta märgitakse, et rahva meeleolu on hea ja seda on tõstnud maareformi teostamine ja uute kohtade loomine.⁷ Tartumaa Nõo valla kohta aga öeldakse, et hirm, mis saksa propaganda tagajärjel inimestesse tungis, on

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 2, s.-ü. 9, l. 71.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 52, s.-ü. 12, l. 64.

³ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 207, l-d 15—16.

⁴ EKP arhiiv, f. 18, nim. 3, s.-ü. 15, l. 1.

⁵ EKP arhiiv, f. 18, nim. 3, s.-ü. 36, l. 4.

⁶ EKP arhiiv, f. 18, nim. 3, s.-ü. 33, l-d 7—8.

⁷ EKP arhiiv, f. 19, nim. 3, s.-ü. 11, l. 49.

kadunud.¹ Kuid teises samast vallast saadetud teates märgitakse, et «maareformiga ja selle tegelikule läbiviimisele asumisega puhkes Nõos seninähtamatu poliitiline võitlus».²

Selle poliitilise võitluse teravnemise tõttu oligi töölisklassi abi töötavale talurahvale eriti vajalik. Töölisklassi kui kõige revolutsioonilisema klassi esindajad abistasid talurahvast maa saamisel, veensid teda, et kulakute vastu tuleb võidelda otsustavalt, ilma igasuguste järeleandmisteta. Vaenulikud jõud püüdsid muidugi ässitada talurahvast «linnahärrade» vastu, agiteerisid talupoegi, et nad kihutaksid töölisklassi esindajad minema. Kuid kõik need katsed nurjusid täielikult. Koos kohaliku aktiiviga viisid linnaagitaatorid maal läbi sadu selgituskoosolekuid, millistest osavõtt oli alati aktiivne. Töötava talurahva usaldus töölisklassi vastu süvenes ja tugevnes pidevalt.

Töölisklassi esindajate osatähtsus suureneb veelgi, kui silmas pidada, et tol ajal puudusid valdades peaaegu täielikult partei- ja komsomoliorganisatsioonid, nad olid alles loomisel. Kulakud püüdsid aga igati kõrvale hiilida maareformi taastamisest, ignoreerisid ja saboteerisid seadusi ning partei ja nõukogude võimu abinõusid.

Teravas klassivõitluses, raskustest ja takistustest jagu saades, taastas Eestimaa Kommunistlik Partei nõukogude maareformi ja andis maa uuesti töötava talurahva kätte. Maad sai umbes 42 000 talupoega. Koos maaga said nad nõukogude võimult üle 20 000 lehma ja hobuse³, samuti elu- ja majapidamishooneid ning inventari. Nõukogude riik andis töötavatele talupoegadele lühi- ja pikaajalisi laenusid kariloomade muretsemiseks ning elu- ja tootmishoonete ehitamiseks, laenas neile seemet, abistas neid põllutööde tegemisel. Kõike seda määratu suurt abi kasutasid talupojad oma majapidamise kordaseadmiseks.

Need olid tööliste ja talupoegade riigi esimesed sammud töötava talurahva abistamisel põllumajanduse taastamise ja edasiarendamise teel. Selline abi sai võimalikuks tänu Nõukogude sotsialistliku riigi võimsusele, kes suutis vastu pidada rasketele sõja aja katsumustele, tänu rahva moraalsele ja poliitilisele ühtsusele, tänu partei juhtimisele.

Varsti pärast Eesti NSV vabastamist fašistlikest röövvaldajatest sündis ka selline tööliste ja talupoegade sidemete vorm nagu linna šeflus maa üle. Tööstusettevõtete kollektiivid täitsid põllumajanduse tellimusi ennetähtaegselt ja aitasid seega kaasa esimese kevadkülvil edukale läbiviimisele vabastatud Eestis.

Pärnumaa partei, nõukogude, komsomoli ja majanduse aktiivi maakondlik koosolek 15. veebruaril 1945 võttis vastu otsuse kevad-

¹ EKP arhiiv, f. 19, nim. 3, s.-ü. 11, l. 16.

² EKP arhiiv, f. 12, nim. 3, s.-ü. 13, l. 81.

³ Eesti NSV ajalugu. Tallinn 1957, lk. 559.

külvi ettevalmistamise abinõude ja läbiviimise kohta, millega kohustati tööstusettevõtete kollektiive igakülgset abistama masina-traktorijaamu ja hobulaenutuspunkte. Tööstusettevõtete kollektiividele tehti ülesandeks anda praktilist abi masina-traktorijaamadele põllutöömasinate remontimisel šefluskorras. Märkimisväärsed abi masina-traktorijaamadele ja hobulaenutuspunktidele andsid Sindi tekstiilivabriku, Pärnu linavabriku, «Eesti Mootori» ja «Proletaari» kollektiivid.¹

Pärnumaa TSN Täitevkomitee ja EKP Pärnumaa Komitee büroo otsuses 22. veebruarist 1945 kevadkülvil ettevalmistamisest ja läbiviimisest nähti konkreetselt ette, kui palju traktoreid tuleb ühes või teises käitises remontida. Pärnumaa TSN Täitevkomitee teedeosakonna töökojas tuli remontida 4 traktorit, «Eesti Mootoris» 6, Pärnu linavabrikus 2, Sindi tekstiilivabrikus 9, Tootsi briketitööstuses 6, Lavassaare turbatööstuses 2 ja Pärnu mootritehases «Proleaar» 4 traktorit.²

Tuleb silmas pidada, et põllumajanduse materiaalne tehniline baas oli sõja tagajärjel tublisti kannatada saanud. Eriti suurt puudust tundsid masina-traktorijaamad mitmesuguste remondiks vajalike tööriistade järele. Tallinna Elektriijaamast, «Voltast», Masinaehitustehasest ja teistest ettevõtetest saadeti masina-traktorijaamadesse ja hobulaenutuspunktidesse kvalifitseeritud tööliste brigaade, kes aitasid kohapeal remonttöid läbi viia ja põllumajanduse mehhaniseerijate kaadrit ette valmistada.³

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee kohustasid kõiki ministere ja keskasutusi, maakondade täitevkomiteesid ja EK(b)P maakonnakomiteesid igakülgset kindlustama ettevõtete šeflust vabariigi traktorijaamade üle ja organiseerima 1946. aastal tööstusettevõtete abil traktorijaamade tüüptöökodade ja kuuride ehitamist põllutööriistade hoidmiseks, samuti kontorite ja eluruumide ehitamist selleks, et muuta masina-traktorijaamad hästikorrastatud kulturseiks ettevõtteks.⁴ Selle ülesande lahendamiseks tegid tööstusettevõtete kollektiivid ära suure töö.

Abi anti ka masinate muretsemisel. Näiteks teatab «Viru Sõna», et Virumaa TSN Täitevkomitee teedeosakond abistas Haljala valla kehvikuid traktori ja rehepeksumasina muretsemisega.⁵ Teises sõnumis teatatakse, et tööstusettevõtted varustavad uusmaasaajaid ehitusmaterjaliga. Virumaa kohalikud puidu-, lubja- ja tellisetööstused pidid uusmaasaajaile valmistama 500 000 tellist, 400 tonni lupja ja muud ehitusmaterjali.⁶ Töölisklassi abiga toimus ka küla elektrifitseerimine.

¹ «Tööraha Hääl» nr. 20, 20. veebruaril 1945.

² «Tööraha Hääl» nr. 22, 25. veebruaril 1945.

³ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 58—59.

⁴ «Järvalane» nr. 39, 4. aprillil 1946.

⁵ «Viru Sõna» nr. 97 (112), 25. augustil 1945.

⁶ «Viru Sõna» nr. 28 (98), 28. märtsil 1946.

Tallinna Masinaehitustehase partei-algorganisatsiooni lahtisel koosolekul arutati 1947. aasta jaanuaris olukorda traktorite ja põllutöömasinate tagavaraosade tootmise alal. Märgitakse, et Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EKP Keskkomitee sellekohased määrused ei ole kõigil aladel täidetud, kuigi 1947. aasta teisel poolel plaan ületati.¹

Masinaehitustehase lahtine parteikoosolek määras kindlaks rea tarvilikke abinõusid selleks, et täita tagavaraosade tootmise plaan täies ulatuses. Muuseas otsustati ka organiseerida sotsialistlikku võistlust tsehhide vahel traktorite ja põllutöömasinate tagavaraosade tootmisplaani ennetähtaegseks täitmiseks ja nähti ette muud abinõud.² Küla abistamisel oli Tallinna Masinaehitustehase kollektiiv nimetatud perioodil üks paremaid.

1946. aasta juunis kuulas EKP Tallinna Mererajooni Komitee büroo oma koosolekul ära trikootööstuse «Marat» partei-algorganisatsiooni ja juhtkonna aruande šeflустööst Lihula vallas. Büroo otsuses märkiti, et olukorda šeflустöö alal ei saa pidada rahuldavaks ja et vabriku juhtkond on suhtunud šeflустöö küsimusesse ükskõikselt.³

EKP Tallinna Mererajooni Komitee juhtis trikootööstuse «Marat» juhtkonna tähelepanu vajadusele organiseerida šeflустööd vajalikul tasemel. Vabriku direktiooni ja partei-algorganisatsiooni sekretäri kohustati koostama šeflустöö konkreetne plaan, kuhu võtta sisse üritused nii majanduse kui ka massilise poliitilise töö alal ning kultuurilise teenindamise osas. Šeflusaluse valla juhtkonnaga tuli läbiviidavate ürituste suhtes kokku leppida.⁴ Büroo otsuses ettenähtud abinõude teostamine võimaldas «Marati» kollektiivil šeflустööd tublisti parandada.

Rajoonikomitee büroo kohustas kõigi asutuste ja ettevõtete juhtkondi ja partei-algorganisatsioone arutama parteikoosolekutel läbi see büroo otsus ning võtma tarvitusele vajalikud abinõud šeflустöö parandamiseks.⁵

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee XV pleenumi otsuses «1947. aasta kevadkülvil ettevalmistamise ja teostamise ülesannete kohta» rõhutatakse samuti linna ja maa sidemete tugevdamise vajadust, räägitakse šeflустöö ülesannetest.

Pleenum andis kõrge hinnangu niisuguste tööstusettevõtete nagu riidevabriku «Keila», tubakavabriku «Leegi» ja teiste paremate kollektiivide šeflустööle. Viga seisis aga selles, et šeflустöö positiivseid kogemusi ei kasutanud ära kõik valdadega šeflустuvahekorras olevad ettevõtted. Mõned partei- ja ametiühinguorganisatsioonid ja ettevõtete juhatajad suhtusid šeflустöösse formaalselt.

¹ EKP arhiiv, f. 894, nim. 1, s. ü. 8, l. 47.

² Sealsamas, l. 48.

³ EKP arhiiv, f. 672, nim. 1, s. ü. 35, l. 8.

⁴ Sealsamas.

⁵ Sealsamas, l. 9.

See käis Tallinna Tuletikuvabriku, kompvektivabriku «Karamelli» ja mõne teise ettevõtte juhtkonna kohta.¹

Pleenum märkis, et linna parteiorganisatsioonid kontrollivad ja suunavad nõrgalt ettevõtete tööd põllutöomasinate ja nende tagavaraosade tootmisel. Eriti halvasti täitsid traktorite ja põllutöomasinate tagavaraosade tootmise plaani «Volta» ja mõned kohaliku tööstuse ettevõtted.²

EKP Keskkomitee XV pleenum kiitis heaks ETKVL-i Kopli tehase tööliste kollektiivi otsuse täita vabariigi tehastele valude valmistamise kvartaliplaan 15. märtsiks 1947 ja põllutöomasinate tagavaraosade tootmise poolaastaplaan 15. maiks 1947. Pleenumi otsuses kohustati kõiki parteiorganisatsioone toetama seda algatust oma ettevõtteis. Rõhutati, et vabariigi põllumajanduse tellimusi täitvais ettevõtteis on vaja igati arendada sotsialistlikku võistlust tagavaraosade tootmise plaani õigeaegseks ja täielikuks täitmiseks, nende kvaliteedi tõstmiseks ja omahinna alandamiseks.³

EKP Keskkomitee pleenum märkis, et tööstusettevõtete ja asutuste kollektiivide šeflus vabariigi traktorijaamade ja valdade üle, eriti kevadiste põllutööde ettevalmistamise ja läbiviimise perioodil, on suure poliitilise tähtsusega ülesanne. Pleenum pidas lubamatuks üksikute partei- ja ametiühinguorganisatsioonide, ettevõtete ja asutuste juhatajate formaalset suhtumist šeflustöösse. Otsuses kohustati linnade, maakondade ja rajoonide parteiorganeid parandama ettevõtete ja asutuste partei-algorganisatsioonide tööd vabariigi traktorijaamades ja valdades tehtava šeflustöö alal.⁴

EKP Keskkomitee XV pleenumi otsused aitasid kaasa šeflustöö parandamisele. Töölisklassi abi töötavale talurahvale kasvas pidevalt ja muutus mitmekesisemaks.

Tallinna Polütehniline Instituut oli šeflusvahekorras Järvamaa Väinjärve vallaga. Vajalike vahendite puudumise tõttu ei saanud Instituut šeflusalusele vallale materiaalselt abi anda; laialdaselt tehti aga selgitus- ja organiseerimistööd, kusjuures pandi erilist rõhku Kommunistliku Partei poliitika selgitamisele. Polütehnilise Instituudi õppejõud dotsent Aarna ja assistent Stepanovi abiga kõrvaldati valla asutuste ja organisatsioonide töös rida olulisi puudusi ja väärnähtusi.⁵

Töölisklassi ridades levis sotsialistlik võistlus põllumajanduse tellimuste ennetähtaegse täitmise eest, masinate ja põllutööriistade valmistamine ületunnitöö korras. Tallinna Masinaehitustehase töötajad valmistasid 1947. aasta esimesel poolel šeflusaluse Albu

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 382, l. 245.

² Sealsamas.

³ Sealsamas, l. 254.

⁴ Sealsamas, l. 258.

⁵ «Järvalane» nr. 47 (386), 24. aprillil 1947.

valla uusmaasaajatele ja Suure Isamaasõja invaliididele 10 heina-
niitjat, niisama palju hoburehasid ja mitmesuguseid muid tööriistu,
nagu labidaid, rehasid, hangusid. Sügiskülvi ajaks lubas tehase
kollektiiv valmistada veel 38 hobu- ja 2 traktoriaatra.¹

Kalinini-nimelise veduriremonditehase tööliselid valmistasid
1947. aasta esimesel poolel Kuusalu valla töötavate talupoegade
 jaoks väljaspool plaani 6000 rubla väärtuses mitmesuguseid põl-
 lutöömasinate tagavaraosi. Valla sepikojale anti 1,5 tonni kivisütt
 ja 300 kg sordirauda. Kohaliku Tööstuse Ministeriumi tööliskol-
 lektiivid andsid samal ajal Helme vallale mitmesugust inventari
 ja sisseseadeid 12 000 rubla väärtuses, sealhulgas vankreid, akna-
 klaasi, naelu, rauda, plekki, kuullaagreid, masinarihmu.²

Ajaleht «Järvalane» teatab 14. augustil 1947 sotsialistliku töös-
 tuse igakülgsest abist põllumajandusele. Meie sotsialistliku riigi
 põllumajanduse kõrge agrotehnika taseme juures, kirjutab «Jär-
 valane», pole saagi koristamine ja teiste sügiseste põllutööde
 edukas läbiviimine mõeldav ilma selle igakülgse ja ulatusliku
 abita, mida tööstus põlluharijaile annab. Suurel määral võimaldab
 meie talupidajate varustamist tööstuskaupadega parandada ven-
 nasvabariikide poolt antav abi. Artiklis näidatakse, millist abi on
 saanud Nõukogude riigilt Järvamaa töötav talurahvas.

«Viies edukalt läbi eelseisvad koristustööd,» märgib «Järva-
 lane», «õiendavad meie töötavad talupojad oma võla tööstuse suhtes
 ning kindlustavad ühtlasi linna ja maa sõbralikku koostööd
 meie sotsialistlikus riigis.»³

1947. aasta septembrikuus toimus EKP Keskkomitee XVIII plee-
 num, kus arutati põllumajandussaaduste varumise olukorda. Plee-
 numil pöörati uuesti tähelepanu šeflustöö parandamise vajadusele.

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee XVIII pleenum
 märkis, et mõned ettevõtted ja organisatsioonid abistavad oma šef-
 lusluseid valdu viljavarumise organiseerimisel ikka veel puudu-
 likult. Ei mõisteta viljavarumise kui üldrahvaliku ülesande täht-
 susi. Rea ettevõtete juhatajad ja nende parteiorganisatsioonid
 «suhtuvad ikka veel talumatu ükskõiksusega tööliisklassi ja talu-
 rahva liidu kindlustamisse».⁴

Pleenumi otsuses kohustati partei linna-, maakonna- ja rajooni-
 komiteesid arutama büroo lähemal istungeil abinõusid šeflustöö
 tõhustamiseks maal ja võtma parteilisele vastutusele need partei-
 ametiühingu- ja majandustöötajad, kes ei täida oma šeflusülesan-
 deid korralikult.⁵

Küsimused linna ja küla suhetest, sotsialistliku linna abist
 maale seisid paljude teiste EKP Keskkomitee, maakonna-, linna-

¹ «Järvalane» nr. 93 (432), 9. augustil 1947.

² Sealsamas.

³ «Järvalane» nr. 95 (434), 14. augustil 1947.

⁴ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 385, l. 76 a.

⁵ Sealsamas, l. 80—81.

ja rajoonikomiteede pleenumite ja büroo istungite päevakorras, nendel oli tähtis koht parteiorganisatsioonide praktilises tegevuses. Lõppkokkuvõttes oli sotsialistliku linna poolt teostatava töö peaesmärgiks soodustada põllumajanduse kiiret taastamist, valmistada ette selle sotsialistlikku ümberkujundamist.

Põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks oli vaja luua vastav materiaalne tehniline baas. Eesti NSV-s loodi see baas ühelt poolt traktorite ja muude keerukate põllutöömashinade koondamisega masina-traktorijaamadesse ja teiselt poolt põllumajandusliku kooperasiiooni igakülgse arendamisega. Samuti etendasid siin tähtsat osa sovhoosid kui riiklikud majandid.

Masina-traktorijaamad eksisteerisid kui sotsialistliku põllumajanduse riiklikud suurmajandid, olles kolhoosikorra industriaalseks materiaal-tehniliseks baasiks, otsustavaks kolhoosimajandite arendamise abinõuks, tähtsateks Nõukogude riigi tugipunktideks kolhooside juhtimisel. Partei kuueteistkümmes konverents pidas vajalikuks arendada laialdast riiklike ja kooperatiivsete **masina-traktorijaamade** võrku kui üht kogu individuaalmajandite massi tähtsamate tootmisprotsesside ühistamise meetodit.¹ ÜK(b)P Keskkomitee otsuses 29. detsembrist 1930 märgitakse, et masina-traktorijaamade näol on leitud ja massiliste kogemuste najal järele proovitud vorm, mida kasutades Nõukogude riik organiseerib kollektiivset suurpõllumajandust kõrgel tehnilisel baasil. Kollektiivses suurpõllumajanduses on kolhoosnikute hulkade isetegevus oma kollektiivmajandite ülesehitamisel kõige täielikumalt ühendatud proletaarse riigi organisatsioonilise ja tehnilise abi ning juhtimisega.²

Kõik see käib täielikult ka Nõukogude Eesti masina-traktorijaamade osatähtsuse ja arengu kohta. Loomulikult aga ei esinenud Eesti NSV-s nii suuri raskusi kui vanemates vennasvabariikides, kus masina-traktorijaamad rajati esmakordselt. Ka masina-traktorijaamadele tehnika ja kaadri andmisel oli võimalik tugineda vennasvabariikide abile. Vaatamata sõjast tingitud suurtele purustustele ja sõjajärgse taastamisperioodi raskustele sai Eesti NSV rohkesti põllumajandustehnikat. NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus pidasid vajalikuks pöörata erilist tähelepanu noorematele liiduvabariikidele. See on meie partei leninliku rahvuspoliitika eredaks väljenduseks.

Varsti pärast vabariigi territooriumi vabastamist taastati Eesti NSV-s 24 masina-traktorijaama, mis hakkasid kohe etendama maal asuvate sotsialistliku riigi tugipunktide osa. Masina-traktorijaamad muutusid tähtsaks teguriks, mille abil linn maale poliitilist mõju avaldas ja teda abistas. Eriline tähtsus oli

¹ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II osa, Tallinn 1956, lk. 566.

² Большая Советская Энциклопедия, том 26, стр. 564.

Eesti NSV masina-traktorijaamad veel sellepärast, et vabariigi põllumajanduses domineeris tol ajal üksikmajapidamine. Koos sovhoosidega pidid masina-traktorijaamad etendama juhtivat osa põllumajanduse sotsialistlikus ümberkujundamises. Peale masina-traktorijaamade taastati Eesti NSV-s ka hobulaenutuspunktid, mis töötasid masina-traktorijaamade juhtimisel.

1945. aastal oli vabariigis 24 masina-traktorijaama, 1953. aastal aga oli neid juba 69. Sovhooside arv suurenes sama aja jooksul 70-lt 108-le.¹ Traktorite üldarv (15-hobujõulises arvestuses) kasvas ajavahemikul 1950—1953 peaaegu kahekordseks, masina-traktorijaamade poolt tehtud tööde maht (ümberarvestatult künnile) aga suurenes sel perioodil rohkem kui kolmekordseks.²

Võrreldes vanemate vennasvabariikidega, kus kolhoosikord oli võitnud, olid Eesti NSV masina-traktorijaamade ülesanded sõjajärgsel perioodil suuresti erinevad. Vanemates vennasvabariikides oli masina-traktorijaamade eesmärgiks põllumajanduse kiire taastamine ja edasiarendamine, kolhooside organisatsiooniline ja majanduslik tugevdamine. Nõukogude Eestis ja mõnes teises hiljem nõukogude teele asunud vabariigis ja oblastis olid masina-traktorijaamade ja sovhooside ülesanded tavalistest laiemad. Põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine ja noorte kolhooside majanduslik-poliitiline kindlustamine nõudis masina-traktorijaamade poliitiliste funktsioonide tugevdamist. Vabariigi masina-traktorijaamad tulid selle ülesandega hästi toime.

Nagu eespool juba öeldi, etendas suurt osa vabariigi põllumajanduse arenemises kooperatsioon. EKP Keskkomitee büroo otsusega 13. jaanuarist 1945 kinnitati Eesti NSV Põllumajandusliku Kooperatsiooni Peavalitsus, kellele allutati kõik vabariigi territooriumil tegutsevad põllumajanduslikud ühistud. Kooperatsiooni arendamise aluseks vabariigis oli NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 1945. aasta 31. mai määrus «Eesti NSV põllumajandusliku kooperatsiooni kohta»³. Määruses öeldakse, et põllumajandusliku kooperatsiooni eesmärgiks on töötavate talupoegade jõudude ühendamine põllumajanduse arendamiseks ning töötava talurahva materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmiseks, milleks riik annab oma abi. «Nõukogude Eesti põllumajandusliku ühistevuse, kõigi ühistute ja nende ühiskondlike majandite ees,» öeldakse Eesti NSV Loomakasvatuse- ja Piimaühistute Liidu volinike 1948. a. koosoleku kirjas, «seisab suur ja tähtis ülesanne — sotsialistliku põllumajanduse organiseerimine ja iga talupoja ettevalmistamine ning kasvatamine põllumajanduslike ühistute kaudu sotsialistliku ühiskonna teadlikuks ja aktiivseks liikmeks.»⁴ Põllumajanduslik kooperatsioon arenes väga mitmekesistes

¹ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957, lk. 73.

² Sealsamas, lk. 136.

³ «Rahva Hääli» nr. 137, 13. juunil 1945.

⁴ ORRKA, f. R-713, nim. 1, s.-ü. 62, l. 24.

vormides. Asutati tõuaretuse, linnukasvatuse, kartuli- ja köögiviljakasvatuse, turba tootmise, piima-, maaparandus- ja krediidiühistuid, samuti põllumajanduse mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise ühistuid. Talupoegade osavõtt kooperatsioonist võttis massilise iseloomu. 1. veebruariks 1946 oli Eesti NSV-s 1498 põllumajanduslikku ühistut 97 822 liikmega.¹ 1948. aasta lõpul oli põllumajanduslikes ühistutes üle 110 000 liikme. Tartumaal oli 1949. aasta algul 95 põllumajanduslikku ühistut, sealhulgas 30 põllumajandus-, 29 masina- ja 18 piimaühistut, 14 elektriühistut ja 4 linnukasvatuse ühistut. Kokku oli neis 14 512 liiget.²

Kodanlikul ajal teenisid põllumajanduslikud ühistud põhiliselt küla jõukama kihi huve, ja sellepärast ei kujunenud nad talurahva massiorganisatsiooniks. Näiteks oli Eesti piimaühistus 1939. aastal keskmiselt 105 liiget, Nõukogude Eestis 1947. aastal aga 240.³

Põllumajanduslikud ühistud andsid Nõukogude Eesti töötavale talurahvale sõjajärgsel perioodil suurt abi võitluses põllumajanduse taastamise ja edasiarendamise eest.

Suur autoriteet ümbruskonna talupoegade hulgas oli näiteks Järvamaa Kareda masinaühistul, mis loodi 1945. aasta juulikuus. Paari aastaga oli ta muutunud suureks ja eesrindlikuks ühistuks. «Masinaühistu tugevnemise põhjuseks oli tema toetamine nõukogude organite poolt, kes tulid vastu töötavaile talupoegadele nende soovi puhul ühineda kooperatsiooni vastastikuse abistamise ja töö kergendamise eesmärgiga.»⁴ Kiiresti kasvas ühistu liikmete arv, suurenes tema abi uusmaasaajatele, kehvikutele ja keskmikele.

Teenitud autoriteet ümbruskonna talupoegade hulgas oli ka Türi põllumajanduslikul krediidiühistul. Ühistu eesmärgiks oli abistada kehvikuid ja keskmikke, eeskätt uusmaasaajaid. 1946. aasta jooksul kasvas ühistu liikmete arv 147 võrra. 1947. aasta maiks oli ühistus 312 liiget, nende hulgas 264 põllupidajat, 23 käsitöölisi, 21 töölisi ja teenistujat ning 4 kollektiivliiget. Järjest kasvas ka hoiustajate arv. 1947. aasta maikuuks oli ühistus hoiuarve avanud 666 talupoega, 16 käsitöölisi, 14 intelligenti esindajat, 173 töölisi ja teenistujat, 41 ühiskondlikku organisatsiooni ja 207 muud hoiustajat. 1947. aasta mais moodustas hoiuste summa 883 200 rubla. 1946. aasta jooksul anti ühistu kaudu 291 laenu 663 000 rubla ulatuses, peamiselt pikaajalisi laene majandus- ja eluhoonete ehitamiseks, loomade ostmiseks ja põllumajandusliku inventari muretsemiseks.⁵

Põllumajanduslikud ühistud hakkasid rajama ühiskondlikke majapidamisi, mis kujutas endast sammu edasi sotsialistliku põllumajanduse suunas.

¹ ORRKA, f. R-711, nim. 2, s. ü. 89, l. 60.

² ORRKA, f. R-711, nim. 2, s. ü. 139, l. 44.

³ ORRKA, f. R-713, nim. 1, s. ü. 62, l. 24.

⁴ «Järvalane» nr. 41 (380), 10. aprillil 1947.

⁵ «Järvalane» nr. 58 (397), 20. mail 1947.

EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt 1947. aasta 12. mail heaks kiidetud «Põllumajandusühistu ühiskondliku majapidamise põhimääruses» öeldakse, et põllumajandusühistute edasiseks tugevdamiseks, keh- ja kesktalupoegade — ühistute liikmete — talude tootmisvajaduste rahuldamiseks ning selleks, et neid muuta kulakuist materiaalselt sõltumatuks, luuakse Eesti NSV põllumajandusühistuis ühiskondlikud majapidamised.¹

Ühiskondlik majapidamine, öeldakse põhimääruses, luuakse vabadel maal ühiskondlike tootmisvahendite alusel. Ühiskondlik majapidamine rajatakse tavaliselt põllumajandusliku ühistu liikmete isiklikule tööle, kusjuures ühistul on vajaduse korral õigus teatud tingimustel palgata töölisi ja eriteadlasi. Põllumajandusliku ühistu liikmed, kes asutavad ühiskondliku majapidamise, on kohustatud seda majandama eeskujulikult, kõrgel agro- ja zootehnilisel tasemel, kaitsma ja hoidma ühiskondlik-kooperatiivset omandit ja kohusetruult täitma Nõukogude valitsuse poolt antud ülesandeid.²

Ühiskondlikku majapidamist organiseerivale põllumajanduslikule ühistule pidid kohalikud nõukogude organid andma riiklikust maafondist tasuta maad alaliseks kasutamiseks. Peale selle oli ette nähtud, et ühiskondlikule majapidamisele antakse mõõduka tasu eest hooneid, loomi, inventari ja muud riigi reservvara pikaajalise krediidi tingimustel.³ Määruse kohaselt pidid kogu töö ühiskondlikus majapidamises ära tegema eeskätt põllumajandusliku ühistu liikmed ise. Ühiskondliku majandi juhtimiseks tuli valida juhatus, kes organiseeris ühiskondlikku majapidamist ja kandis täielikku vastutust põllumajandusliku ühistu liikmete ees nii majapidamise käigu kui ka ühiskondliku vara puutumatus eest.⁴

Põllumajandusliku kooperasiioni rajamine ja selle organisatsiooniline ning majanduslik kindlustamine toimus võitluses kulakliku elemendi vastu. Põllumajandusliku Ühistevõime Keskliidu juhatuse otsuses 4. jaanuarist 1949 öeldakse, et «traktoristideks, möldriteks, pullijaamapidajateks on väga sageli nende traktorite, veskite või pullide endised omanikud, kellel võimaldatakse edasi peremehetseda endisel viisil ja ühistud maksavad neile pealegi palka; samuti töötavad ja elavad ühismajandites sageli endised taluomanikud või nende lähedased sugulased. Kõige selle tagajärjel kasutatakse traktorite parki ühistuis äärmiselt puudulikult, viljapeksul töötähtede kirjutamisega tehakse ühistuile suuri kahjusid ja ühismajandis varjatakse kulakut».⁵

Nõukogude-vastaselt meelestatud isikud püüdsid kooperatsiooniliikumise jämedat otsa enda kätte saada, püüdsid ühistutesse

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 215, l. 99.

² Sealsamas.

³ Sealsamas, l. 100.

⁴ Sealsamas, l. 104.

⁵ ORRKA, f. R-711, nim. 2, s.-ü. 630, l. 3.

sokutada «oma inimesi». Kulakud rääkisid, et tõeline ühistu võib eksisteerida ainult siis, kui tema eesotsas on jõukamad talupojad. Nad püüdsid sulaseid ja kehvikuid ühistutest igati eemale tõrjuda. Mõnes kohas see neil ka õnnestus. Et aga enamik kulakute katseid — kooperatsiooniliikumises juhtiva osa etendamise katseid — paljastati, siis püüdis vaenulike element kõigiti kahjustada ühistute tegevust. Kuid tänu nõukogude võimu, tööliste ja talupoegade riigi hoolitsusele ja abile suruti maha Nõukogude-vastaselt meelestatud elementide kurjad kavatsused ja põllumajanduslik kooperatsioon arenes edukalt.

Kõigepealt tuleks märkida **põllumajandusliku kooperatsiooni osa töötavale talurahvale riikliku materiaalse abi andmisel**. Nõukogude riigi majanduslik abi kooperatsiooni arendamisel oli otsustava tähtsusega. Näiteks said Eesti NSV töötavad talupojad 1946. aasta jaanuarist 1947. aasta oktoobrini krediidiühistute kaudu üle 100 miljoni rubla laenu.¹ Sotsialistliku riigi abiga sai põllumajanduslik kooperatsioon endale märkimisväärse tehnilise tootmisbaasi. 1947. aasta keskpaiku oli põllumajanduslikel ühistutel 739 traktorit, 183 elektrijaama, 1215 mitmesugust mootorit, 1436 rehepeksumasinat ja tuhandeid muid põllutöömasinaid; neil oli 553 meiereid ja koorejaama.² 1946. aasta jooksul said põllumajanduslikud ühistud vennasvabariikidest üle 3500 mitmesuguse põllutöömasina.³ Neljanda viisaastaku teisel aastal (1947) peksid põllumajanduslike ühistute masinad 65 protsenti talupoegade viljast.⁴

Põllumajanduslik kooperatsioon etendas väga tähtsat osa ka vabariigi põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks vajaliku kaadri ettevalmistamisel. Kooperatsiooni võib liialdamata nimetada kolhoosiliikumise organiseerijate ja kolhoosijuhtide kaadri sepikojaks. See kaader kasvas võitluses ühistute organisatsioonilise ja majandusliku kindlustamise eest, nende kulakutest ja muudest vaenulikest elementidest puhastamise eest, kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitika teostamise eest. 1947. aasta algul toimusid põllumajanduslike ühistute aruande- ja valimiskoosolekud, mis kulgesid talurahva kõrge poliitilise aktiivsuse õhkonnas, kriitika ja eneskriitika loosungi all. Seal, kus endised juhatused ei õigustanud end, ei tulnud oma tööga toime, valiti nende asemele uued. Neil koosolekuil valiti põllumajanduslike ühistute juhatustesse 4200 kehvikut ja keskmikku, sealhulgas üle 1000 endise sulase.⁵

Põllumajanduslike ühistute juures korraldati mitmesuguseid kursusi arveametnike, revisjonikomisjoni esimeeste, traktoristide,

¹ Газ. «Правда» № 266 от 8 октября 1947 г.

² «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 61.

³ Sealsamas.

⁴ «Rahva Hääli» nr. 95, 23. aprillil 1947.

⁵ Sealsamas.

mehaanikute, masinistide jt. ettevalmistamiseks. Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu aseesimehe korralduse (nr. 23, 31. jaanuarist 1949) kohaselt organiseeriti näiteks traktoristide-masinistide kursused 405 isiku osavõtul. Suurematest maakondadest (Virumaa, Tartumaa) määrati kursustele 50—60 isikut, väiksematest (Saaremaa, Valgamaa) 20—25 isikut.¹ Kursused kestsid kaks kuud. Osavõtjad omandasid teoreetilisi teadmisi masina- ja agrotehnika alal, samuti poliitilisi teadmisi. Kursused olid kaheastmelised: eraldi neile, kes olid masinail varem töötanud, ja eraldi algajatele, kel puudusid sellekohased kogemused. Kursuste lõpetajate anti õigus töötada põllutöömasinatel põllumajanduslike ühistute süsteemis.²

Põllumajandusliku kooperasiiooni poliitiline tähtsus seisab kõigepealt talurahva kasvatamises kollektivismi vaimus. Talupojad veendusid omaenda kogemuste najal, et põllumajanduslik kooperasiioon nõukogude võimu tingimustes erineb põhjalikult kodanliku aja põllumajandusühistutest, mis seisid tegelikult kulakluse teenistuses. Juba ühistute esimesed sammud nõukogude korraldustes näitasid kollektiivse töö ilmseid eeliseid. Ühistud võimaldasid talupoegadel paremini organiseerida tööd, parandada maa harimist, aretada edukalt tõukarja, suurendada oma majandite kaubalisust. Tähtsamate tööde ühiseks tegemiseks organiseerisid ühistud laialdaselt talguid.

Sellest, kui suur tähtsus oli talgutel ja muudel talupoegade vastastikuse abistamise vormidel, annab tunnistust järgmine näide. 1945. aasta kevadel harisid masina-traktorijaamad hobuseteta majapidamiste ja uusmaasaajate maadest üles 358 ha, masinahobulaenuuspunktid — 6840 ha, põllumajanduslikud masinaühistud — 1026 ha, talupidajate vastastikuse abistamise korras aga 16600 ha.³ Talguid korraldati uusmaasaajate metsamaterjali kohalevedamisel, viljapeksul, kartulivõtmisel ja muudel töödel. Laialdaselt levis viljaseemnega vastastikune abistamine. Näiteks laenas Jõgeva vald 1945. aasta kevadel sõjas kannatadasaanud Tartumaa valdadele 20 tonni teraviljaseemet.⁴ Paljudes valdades korraldati maaparandustööde hoogtööpäevakuid kuivenduskraavide puhastamiseks ja muude korrastustööde läbiviimiseks. Talupoegade osavõtt sellistest hoogtööpäevakutest oli alati elav ja aktiivne. Need pole ainukesed näited talupoegade vastastikusest abistamisest.

Ka laialt levinud punavoorede korraldamisel etendasid põllumajanduslikud ühistud organiseerivat osa. «Järvalane» teatab Väätsa valla talupoegade 87-st koormast koosnevast heinavooriga, mis organiseeriti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni

¹ ORRKA, f. R-711, nim. 2, s.-ü. 269, l. 177—178.

² Sealsamas, l. 178.

³ Стенограмма VII Пленума ЦК КП Эстонии, июль, 1945 г., стр. 19.

⁴ «Советская Эстония» от 20 марта 1945 г.

30. aastapäeva auks. Punavoorist võtsid osa kogu valla talupidajad. Organiseerimistöö läbiviimisel abistasid valla täitevkomiteed ja külanõukogusid külavolinikud ja šeflusorganisatsiooni esindajad. Kõik punavoorist osavõtjad täitsid oma riiklikud kohustused, suurem osa aga ületas neid.¹

Üldkokkuvõttes võib öelda, et nagu teistes vennasvabariikides, nii ka Eesti NSV-s arenes põllumajanduslik kooperatsioon sotsialistliku tööstuse ja tööliklassi otsese abiga, tugines tööliste ja talupoegade kindlale liidule. Põllumajandusliku kooperatsiooni arenemises etendas juhtivat osa tööliklass, ja kooperatsioon omakorda aitas veelgi enam tugevdada tööliste ja talupoegade liitu. Kooperatsiooniliikumine kujutas endast tähtsat eeltööd ja sammu põllumajanduse kollektiviseerimise suunas, ta vastas täielikult tööliklassi ja talurahva huvidele. Seepärast võime öelda, et Eesti NSV tööliklass andis hindamatu panuse massilise kollektiviseerimise materiaalse tehnilise baasi ja samuti poliitiliste tingimuste ettevalmistamiseks.

Põllumajanduse materiaalse tehnilise baasi tugevnemise ja kooperatsiooni — nii tarbijate ja turustuskooperatsiooni kui ka tootmiskooperatsiooni madalamate vormide — edusammude tulemusena hakkas töötava talurahva teadvuses järjest sügavamalt juurduma kooperatsiooni kõrgemale vormile ülemineku idee, kolhooside idee.

Kokkuvõttes võib öelda, et enne kolhoosikorra võitu Eesti NSV-s tihenesid linna ja küla sidemed ning tugevnes tööliklassi ja talurahva liit: 1) tööliklassi ja töötava talurahva ühises võitluses vabariigi sotsialistliku industrialiseerimise eest, mille tulemusena hakkas kiiresti arenema rasketööstus kui kogu rahvamajanduse, sealhulgas ka põllumajanduse edasiarendamise alus; 2) tööliklassi ja talurahva ühises võitluses kulakluse vastu kulakluse piiramise ja järkjärgulise väljatõrjumise teel; 3) kooperatsiooni arendamisega põllumajanduslike ühistute vormis; 4) linna ja küla majanduslike sidemete arendamisega, kusjuures tööstus andis põllumajandusele mitmesugust majanduslikku abi (masina-traktorijaamad, kaader, põllutöödeks vajalik tööjõud jne.); 5) kultuuri-alaste sidemete arendamisega linna ja maa vahel, kusjuures tööliklass andis talurahvale ka selles osas mitmesugust abi ja avaldas oma mõju; 6) sotsialistliku linna juhtiva osa teostamisega poliitilises elus, töötava talurahva poliitilisel kasvatamisel, sotsialismile üleminekuks ettevalmistamisel.

Nagu teistes vennasvabariikides, nii ka Nõukogude Eestis kujunes tõsiseks tuleprooviks tööliste ja talupoegade liidule põllumajanduse kollektiviseerimine. Võitluses põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise eest pidas vabariigi parteiorganisatsioon silmas ainuõiget kompassi — V. I. Lenini tuntud kooperat-

¹ «Järvalane» nr. 95 (434), 14. augustil 1947.

siooniplaani. V. I. Lenin rõhutas, et kooperatsioonil on erakordne tähtsus **talupoja jaoks** uuele korrale võimalikult lihtsa, hõlpsa ning arusaadava ülemineku seisukohalt. Nõukogude Eesti kommunistid teadsid, et põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine ei ole kerge ülesanne. V. I. Lenin ütles 1921. aastal, et «väikemaapidaja ümberkujundamine, kogu tema hingeelu ja harjumuste ümberkujundamine on ülesanne, mis nõuab inimpõlvi». Seda saab teha «ainult materiaalne baas, tehnika, traktorite ja masinate kasutamine põllumajanduses massilises ulatuses, elektrifitseerimine massilises ulatuses. See kujundaks väikemaapidaja põhjalikult ja väga kiiresti ümber»¹.

Direktiivne tähtsus vabariigi põllumajanduse kollektiviseerimisel oli ÜK (b)P Keskkomitee Poliitbüroo 1947. aasta otsusel kolhooside rajamisest Leedu NSV-s, Läti NSV-s ja Eesti NSV-s.

Partei Keskkomitee direktiivis soovitati, et vabariigi parteiorganisatsioon peaks põllumajanduse kollektiviseerimise juhtimisel silmas järgmisi nõudmisi: **esiteks**, ei hakkaks taga ajama kolhooside arvu, ei kiirustaks selles tähtsas töös ning peaks rangelt kinni vabatahtlikkuse põhimõttest kolhooside rajamisel; **teiseks**, kolhoosidesse tuleb esmajärjekorras võtta kehtyalupoegi; **kolmandaks**, kolhooside rajamine peab toimuma kaasaegse põllumajandusliku tehnika baasil, luues neid hästi varustatud masina-traktorijaaamade piirkonnas; **neljandaks**, organiseeritavad kolhoosid peavad olema eeskujulikud majandid, mis suudavad tõestada kollektiivse majandamise kasulikkust ja seega propageerida kollektiviseerimise ideed talurahvahulkades.²

Arvestades talurahva hulkades toimunud muutusi võttis EKP Keskkomitee 26. jaanuaril 1948 vastu otsuse «Parteiorganisatsioonide tööst kolhooside organiseerimisel Eesti NSV-s».³

See EKP Keskkomitee murrangulise tähtsusega otsus leidis elavat vastukaja nii tööliklassi kui talurahva hulgas, nii maa kui ka linna parteiorganisatsioonides. Põllumajanduse kollektiviseerimise ettevalmistamise ja läbiviimise küsimusi arutati laialdaselt tööstusettevõtete partei-, komsomoli- ja ametiühinguorganisatsioonides.

«Balti Manufaktuuri» parteiorganisatsiooni üldkoosolek kiitis heaks EKP Keskkomitee otsuse ja rõhutas, et kommunistide tähtsaimaks ülesandeks on kollektiviseerimise selgitamine. Šeflusaluses vallas otsustati teha selgitustööd kolhoosikorra kasuks, otsustati samuti ka abistada valda põllutöomasinate remontimisel.⁴ Tallinna elektrijaama partei-algorganisatsiooni parteikoosolekul, kus arutati EKP Keskkomitee 1948. aasta 26. jaanuari otsust, soovitati kommunistidel, kellel on maal tuttavaid ja sugu-

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 32. kd., lk. 195.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 223, l. 194.

³ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 223, l. 189.

⁴ EKP arhiiv, f. 1237, nim. 1, s.-ü. 3, l. 5.

lasi, selgitada neile ja ümberkaudsetele talupoegadele kolhooside eeliseid. Koosolek otsustas organiseerida tööliste loenguid kolhoosikorrast ja saata šeflusalusesse Karuse valda tööliste brigaadid, kellele tehti ülesandeks abistada kevadkülvi ettevalmistamist ja propageerida kolhoose.¹

Tõhusat tööd tegid elektriijaama kommunistid eesotsas revolutsioonilise liikumise veterani, parteiorganisatsiooni sekretäri sm. Kochbergiga, kes oli kolhooside propageerimise innustajaks.

«Kiviõli» kombinaadi partei-algorganisatsiooni koosolekul kutsus Keskkomitee otsuse arutamine esile elava mõttevahetuse. Üksikasjaliselt analüüsiti olukorda šeflusaluses Erra vallas, kus tol ajal oli 7 kommunisti. Märgitakse, et 86 protsenti valla talupoegadest moodustavad kehvikud ja keskmikud. «Kiviõli» kommunistid rääkisid vajadusest rangelt kinni pidada vabatahtlikkuse põhimõttest kolhooside rajamisel, rääkisid masina-traktorijaamade osast, sidemetest linna ja küla vahel. Kõik nad rõhutasid, et kollektiviseerimise idee on talurahvale omaseks saanud, et sotsialistlikule põllumajandusele üleminek tähendab revolutsioonilist pööret talurahva teadvuses, et EKP Keskkomitee otsus on õigeaegne ja täiesti vajalik. Koosolekul jõuti järeldusele, et parteiorganisatsioonide tegevus kolhooside rajamisel jääb suuresti maha kehviku ja keskmiku poliitilise aktiivsuse ja teadlikkuse kasvust. Otsuses rõhutati, et kollektiviseerimise ülesanne peab olema kogu parteiorganisatsiooni ja iga kommunisti tähtsaimaks ülesandeks. Ühtlasi peeti vajalikuks suurendada abi šeflusalusele Erra vallale.²

Tekstiilivabriku «1. Detsember» partei-algorganisatsiooni koosolekul arutati EKP Keskkomitee 26. jaanuari otsust samuti elava mõttevahetuse korras. Oma ettekandes märkis partei-algorganisatsiooni sekretär sm. Tamberg selle otsuse suurt aktuaalsust ning tähtsust ja ütles, et see otsus käib täielikult ka tööstusettevõtete parteiorganisatsioonide kohta. Ta rõhutas, et kommunistidel peab olema täielik selgus kõigis põllumajanduse kollektiviseerimise küsimustes, nad peavad hästi tundma põllumajandusliku artelli põhikirja ja muid dokumente.³

Ettekandjale esitati küsimusi, millele järgnesid sõnavõttud. «1. Detsember» nimelise tekstiilivabriku kommunistid toetasid üksmeelselt põllumajanduse kollektiviseerimist kui talurahva põhihulkade huvidele vastavat üritust. Kõneldi kollektiviseerimisega seoses olevatest raskustest ja avaldati veendumust, et kõik need raskused ületatakse. Nii sõnavõttudes kui ka koosoleku resolutsioonis hinnati senist šeflustööd Paikuse vallas väga puudulikuks, sest see oli peamiselt piirdunud materiaalse abi andmisega, kusjuures poliitmassiline töö oli peaaegu täielikult soiku jäänud.

¹ EKP arhiiv, f. 924, nim. 2, s.-ü. 1, l. 6.

² EKP arhiiv, f. 1988, nim. 3, s.-ü. 1, l. 3—4.

³ EKP arhiiv, f. 685, nim. 1, s.-ü. 5, l. 15.

Poliitiline selgitustöö etendas aga eriti tähtsat osa just massilise kolhoosiliikumise eelõhtul.¹

«1. Detsembri» nimelise tekstiilivabriku parteiorganisatsiooni koosolek otsustas: 1) kiita heaks EKP Keskkomitee büroo otsus 26. jaanuarist 1948 parteiorganisatsioonide tööst kolhooside rajamisel ja tunnistada selles otsuses toodud puudused šeflustöö organiseerimises ja põllumajanduse sotsialistlikus ümberkujundamises täielikult maksvaks ka oma organisatsiooni kohta; 2) organiseerida šeflusalustes valdades hästi ettevalmistatud loenguid kolhoosikorra eeliseid ja saavutusi propageerivatel teemadel koos kunstilise isetegevuse ringide esinemistega; 3) kohustada iga kommunisti individuaalvestlustes selgitama talupoegadele kolhoosikorra eeliseid ja veenma neid kolhoosidesse astumise vajalikkuses.²

Koosoleku otsuse täitmiseks tutvustas «1. Detsembri» nimelise tekstiilivabriku parteiorganisatsioon kommunistidele ja parteitutele aktivistidele sotsialistliku põllumajanduse printsiipe. Pärast nimetatud koosolekut juhtis parteiorganisatsioon kogu oma tähelepanu maal teostatavale poliitmassilisele selgitustööle.

Trikootööstuse «Marat» parteiorganisatsioon arutas läbi ja kiitis heaks EKP Keskkomitee büroo otsuse oma koosolekul 14. veebruaril 1948. Ka selle tööstusettevõtte kommunistid ja parteitu aktiiv mõistsid õigesti selle otsuse tähtsust ja temast tulenevaid ülesandeid.

«Marati» partei-algorganisatsiooni üldkoosolek tuletas kommunistidele meelde, et kolhooside rajamisel ei tohi lubada kiirustamist, et kolhoosid tuleb asutada täieliku vabatahtlikkuse alusel ning tuleb pidada võitlust kulakluse vastu, sest sellel võitlusel on eriline koht «käesoleval ajal, kus kulaklik ollus saab oma viimase hoobi ja enne oma hävingut võtab tarvitusele kõik abinõud...»³ Koosolek oli arvamusel, et klassivõitluse teravust ei tohi karta, et tuleb otsustavalt võidelda kulaklike elementide vastu.

Tehes kokkuvõtte läbiviidud tööst šeflusaluses Lihula vallas, määras «Marati» partei-algorganisatsiooni üldkoosolek vajalikud abinõud EKP Keskkomitee büroo otsuse täitmiseks. Koosolek kohustas kõiki kommuniste tutvuma põllumajandusliku artelli põhikirjaga ja tegema maal selgitustööd kolhoosikorra eelistest; otsustati korraldada käitise töölistele loeng kolhoosiliikumise teemal, samuti kavandati teisi abinõusid.⁴

EKP Keskkomitee 1948. aasta 26. jaanuari otsuse arutamisel märkis Pärnu mootoritehase «Proletaar» partei-kandidaadigrupp, et kommunistid ja kommunistlikud noored on seni puudulikult osa võtnud kolhooside rajamisest. Otsustati: 1) kiita heaks EKP

¹ EKP arhiiv, f. 685, nim. 1, s.-ü. 5, l. 15–16.

² Sealsamas, l. 16.

³ EKP arhiiv, f. 673, nim. 2, s.-ü. 3, l. 2.

⁴ Sealsamas, l. 3.

Keskkomitee otsus ja võtta see oma tegevuse aluseks; 2) selgitada üksikmajapidajatele kolhoosikorra eeliseid, julgesti paljastada kulakute kolhoosivastast tegevust, Nõukogude- ja kolhoosivastast propagandat; 3) organiseerida põllumajandusliku artelli põhikirja tundmaõppimist; 4) saata šeflusalusesse Audru valda paremaid propagandiste selgitustöö läbiviimiseks.¹

EKP Keskkomitee otsuse arutamisel tööstusettevõtete parteiorganisatsioonides ja töölikkollektiivides võeti konkreetseid kohustusi põllumajanduse paremaks abistamiseks ja viidi need ellu.

EKP Keskkomitee büroo 26. jaanuari otsuse põhjal võtsid EKP maakonna- ja vallakomiteed ning küla partei-algorganisatsioonid tarvitusele rea abinõusid, mille eesmärgiks oli kollektiviseerimise ettevalmistamist ja läbiviimist tõhustada.

Maakondade ja linnade parteiorganisatsioonide juhtimisel suurenes linna majanduslik abi maale. Hakati paremini valima vallaasutuste kaadrit, teda õigemini paigutama ja kasvatama. Suurenes komsomoli, ametiühingute ja kultuurhariduslike asutuste osatähtsus.

Otsustav tähtsus vabariigi parteiorganisatsiooni võitluses kolhoosikorra võidu eest oli EKP Keskkomitee XXIV pleenumil, mis toimus oktoobris 1948 ja võttis vastu otsuse «Olukord ja järjekorred ülesanded Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimise alal».

EKP Keskkomitee XXIV pleenum konstateeris, et vabariigi parteiorganisatsioon on viimase aasta jooksul teinud talupoegade hulgas tõhusat selgitustööd, näidanud neile kolhoosikorra eeliseid üksikmajapidamisega võrreldes. Selle tulemusena oli kujunenud välja olukord, kus kehvikute ja keskmike kõige eesrindlikum osa, veendunud kollektiivse suurmajapidamise eelistes, hakkas ühinema kolhoosideks. Pleenumi ajaks oli Eesti NSV-s 224 kolhoosi, kuhu oli ühinenud 3529 majandit.²

EKP Keskkomitee XXIV pleenum asus seisukohale, et vabariigi parteiorganisatsiooni ja kõigi nõukogude, majandus- ja ühiskondlike organisatsioonide peaülesandeks maal on küla sotsialistlik ümberkujundamine. Parteiorganisatsioonid, märkis pleenum, peavad looma tihedamad sidemed maa töötavate hulkadega, peavad tõhusamalt selgitama kolhoosikorra paremusi, peavad põhjalikult parandama tööd, mida tehakse kolhooside organiseerimiseks ja nende poliitiliseks, organisatsiooniliseks ja majanduslikuks kindlustamiseks.³

EKP Keskkomitee XXIV pleenum juhtis parteiorganisatsioonide tähelepanu sellele, et kolhooside rajamine algas ja toimub terava klassivõitluse olukorras. Kulakud ja natsionalistlikud elemendid püüdsid igati takistada kehvikute ja keskmike ühinemist kolhoosi-

¹ EKP arhiiv, f. 2974, nim. 1, s.-ü. 3, l. 4—5.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 394, l. 126.

³ Sealsamas, l. 134—135.

deks. Oma võitluses kolhooside vastu ei põlga vaenulikud elemendid ühtki vahendit. Nad laimavad igati kolhoose, ähvardavad kolhoosnikuid, püüavad kehvikuid ja keskmikke provokatsioonide ja mõrvade abil terroriseerida. Laialdaselt kasutavad kulakud ja natsionalistlikud elemendid ka niisugust kolhooside vastu võitlemise meetodit, nagu seda on kolhoosidesse pugemine, et neid seestpoolt õonestada. Neis tingimustes, märkis pleenum, on eriti tähtsaks ülesandeks klassivalvuse tõstmine ja kulakute vastu suunatud abinõude järjekindel rakendamine.¹

Ühtlasi juhtis pleenum partei ja nõukogude organite erilist tähelepanu kommunistliku partei ja nõukogude võimu joone õigele teostamisele, lähtudes leninlikust loosungist — tugineda kehvikule, organiseerida kindel liit keskmikuga ja mitte hetkekski unustada võitlust kulakute vastu. Kulakute suhtes nõudis pleenum «nende piiramise ja väljatõrjumise ning kulaklik-natsionalistlike elementide vaenuliku tegevuse otsustava likvideerimise poliitika» ranget teostamist, tõstes kõigiti töötava talurahva klassivalvsust.²

EKP Keskkomitee XXIV pleenum rõhutas, et mõned partei-algorganisatsioonid ja maakonnakomiteed näitasid mitmel juhul üles poliitilist lohakust ja pimedust, mille tagajärjel mõne initsiatiivgrupi organiseerijaiks osutusid kulakud (Võrumaal, Viljandi- ja Järvamaal jt. maakondades). Paljude kehvikute ja keskmike kolhoosi astumise taotlused ei leidnud kohalikelt partei ja nõukogude organeilt õigeaegset toetust.³

Samuti kohustas pleenum otsustavalt tõstma traktorijaamade osatähtsust põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel ning andma kolhoosidele kõike vajalikku abi nende organisatsioonilisel ja majanduslikul kindlustamisel.⁴

Põllumajanduse kollektiviseerimise küsimus oli ka 1948. aasta detsembris toimunud EKP V kongressi päevakorras. Kongress rõhutas, et EKP Keskkomitee, kõigi partei, nõukogude, ametiühingu, komsomoli, põllumajanduslike ja kooperatiivsete organisatsioonide peaülesandeks on jätkata tööd vabariigi põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks.

EKP V kongressi tähtsus seisis selles, et ta veel kord juhtis parteiorganisatsioonide tõsist tähelepanu vajadusele teostada õiget klassipoliitikat külas, tuginedes kehvikule, luues kindla liidu keskmikuga ja pidades võitlust kulaklusega. Kulakluse suhtes tuli jätkata tema piiramise ja väljatõrjumise poliitikat.

1949. aasta kevadel toimus kolhoosiliikumises põhjalik murang. Algas Eesti NSV töötava talurahva massiline astumine kolhoosidesse. Kui 1948. aastal oli kollektiviseeritud 0,8 protsenti talundite üldarvust, siis järgmisel aastal moodustasid kolhoosi-

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 394, l. 128.

² Sealsamas, l. 135.

³ Sealsamas, l. 128—129.

⁴ Sealsamas, l. 148—149.

desse astunud talundid 68,5%, 1950. aastal aga 81,8% ja 1953. aastal 98,7% nende üldarvust.¹

Põllumajanduse massilise kollektiviseerimise käigus tegid parteiorganisatsioonid suurt organisatsioonilist ja massilist poliitilist tööd. Parteiorganisatsioonid seisis massilise kolhoosiliikumise eesotsas. Valdades ja küldes toimusid tuhanded talurahva koosolekud parteiorganisatsioonide esindajate-agitaatorite osavõtul. Kõigest nendest koosolekutest võttis talurahvas kõige aktiivsemalt osa. Ettekandjatele, lektoritele ja agitaatoritele esitati palju küsimusi, avaldati omapoolset arvamust kolhooside kohta, kõneldi vennasvabariikide kolhooside kogemustest. Vennasvabariikide eesrindlikke kolhoose külastanud töötava talurahva esindajad jutustasid harilikult palju huvitavat sellest, mida nad nägid külastistena vennasvabariikides. Üha intensiivsemaks muutus kolhoosikorra propagaanda vabariigi ajakirjanduses, aktiivsesse töösse lülitusid komsomoliorganisatsioonid. Kõik see andis häid tulemusi, mis üldkokkuvõttes leidis väljendust kolhoosikorra võidus Eesti NSV-s.

Töölisklassi panus Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimise ar hindamatu. Tänu töölisklassi ennatsalgavale tööle loodi kollektiviseerimise materiaalne tehniline baas. Põllumajanduse massilise kollektiviseerimise perioodil läksid maale alalisele tööle sajad töölised. 1949. aasta kevadel suunasid linnade ja tööstuskeskuste parteikomiteed alalisele tööle maale 144 kommunisti.² Sama aasta juunis otsustas EKP Keskkomitee büroo saata täiendavalt suure grupi kommuniste maale. Selle otsuse põhjal suunasid Tallinna, Narva, Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve, Kiviõli ja teiste linnade parteiorganisatsioonid alalisele tööle maale 220 kommunisti.³ Need töölisklassi esindajad abistasid talupoegi võitluses kulakute vastu, aitasid kolhoose asutada, neid organisatsiooniliselt ja majanduslikult kindlustada. Üheskoos astusid töölised ja talupojad välja kulakute septsuste vastu ja andsid neile otsustava vastulöögi.

Täieliku kollektiviseerimise alusel likvideeriti Eesti NSV-s kulaklus kui klass.

Kulakute kohta võib öelda, et nende osatähtsus elanikkonna üldarvus ei ole kunagi olnud kuigi suur. Näiteks moodustasid kulakud Tsaari-Venemaal 1913. aastal 12,3 protsenti maa elanikkonnast, kuid tootsid 50 protsenti kaubaviljast. Kulakluse piiramise poliitika tagajärjel langes kulaklike majapidamiste osa NSV Liidus 1928.—1929. aastaks 4—5 protsendile; kaubaviljast andsid kulaklikud majandid 1926.—27. aastal üle 20 protsendi. Kesk- ja Kagu-Euroopa maades moodustasid kulaklikud majandid enne

¹ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik, Tallinn 1957, lk. 73.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 62, s.-ü. 26, l. 134.

³ Sealsamas.

Teist maailmasõda 15—20 protsenti majandite üldarvust. ¹ Kodanlikus Eestis moodustasid 1929. aastal majandid maa suurusega üle 30 ha poole majandite üldarvust. ² Oleks ebaõige kõiki majandeid maa suurusega üle 30 ha pidada kulaklikeks. Peale maa suuruse tuleb arvestada teisi tegureid ja asjaolusid, kusjuures peamiseks kulakluse tunnuseks tuleb pidada võõra tööjõu ekspluateerimist. Kuid siiski just nende majandite kategooriasse kuulus põhiliselt ka eesti kulaklus kui töötava talupoja jõhker ekspluateerija.

Oma poliitikas kulakute suhtes lähtus Eestimaa Kommunistlik Partei hinnangust, mille kulaklusele oli omal ajal andnud V. I. Lenin ja mis leidis täielikku kinnitust praktikas. V. I. Lenin kirjutab, et «kulak vihkab täielikku kinnitust nõukogude võimu...» ³. «Kulakud on nõukogude võimu verivaenlased... Kulakud on kõige elajalikumad, kõige tooremad, kõige metsikumad ekspluataatorid...» ⁴

Vanemates NSV Liidu vabariikides teostati kuni massilise kollektiviseerimiseni kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikat. Selle poliitika tingimustes piirati kulaklike majapidamiste ekspluataatorlike taotlusi, seati kulakud ka poliitiliselt vastavatesse tingimustesse, kuid kulaklus kui klass jäi siiski püsima. Näiteks kõneldakse partei XV kongressi resolutsioonis «põllumajandusliku kodanluse ekspluateerimispüüete piiramisest», maal kapitalismi arenemise piiramiseks uute abinõude tarvituselevõtmisest.

J. V. Stalin kirjutab, et kulakluse ekspluateerimistendentside piiramise poliitika korral võib arvestada ainult kulakluse üksikute salkade väljatõrjumist, mis eeldab kulakluse kui klassi säilitamist teatava ajani. Kulakluse kui klassi likvideerimiseks ei piisa kulakluse piiramise ja tema üksikute salkade väljatõrjumise poliitikast. Kulakluse kui klassi likvideerimiseks tuleb avalikus lahingus **murda** selle klassi vastupanu ja ta **ilma jätta** tema olemasolu ja arenemise tootmisallikatest (vaba maakasutus, tootmisriistad, maa rentimine, tööjõu palgamise õigus jne.) ⁵.

Kulakute klassi likvideerimise meetodi kindlaksmääramisel arvestas Kommunistlik Partei peale kõigi sise- ja välistingimuste ka kulakluse käitumist nõukogude võimu suhtes. See käitumine oli aga äärmiselt Nõukogude-vastane ja rahva vaenulik. Partei XVI kongress, mis toimus põllumajanduse massilise kollektiviseerimise ajal (1930. a.), märkis, et kulakud peavad metsikut võitlust kollektiivsete majandusvormide vastu. Nõukogude riigi sise- ja välis-olukord ning kulakluse Nõukogude-vastane tegevus nõudsid selle vaenuliku klassi otsustavat likvideerimist. Kommunistliku Partei poolt kasutatav meetod osutus ainuõigeks.

¹ Большая Советская Энциклопедия, т. 24, стр. 10.

² R. Antons, Agraarsuhted kodanlikus Eestis. Tallinn 1957, lk. 112.

³ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 38.

⁴ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 39.

⁵ J. V. Stalin, Teosed, 12. kd., lk. 176—177.

Niikaua kui tingimused põllumajanduse ümberkujundamiseks polnud veel täiesti küpsed, teostas vabariigi parteiorganisatsioon kulakute suhtes nende piiramise ja väljatõrjumise poliitikat. See piiramine ja väljatõrjumine toimus mitmel viisil. Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1946. aasta 26. septembri määrusega kehtestati talumajapidamistes palgalise tööjõu kasutamise täpsed piirid ja tingimused. Keelati kasutada palgatööd ilma kirjaliku lepinguta, mille võis sulasega sõlmida mitte kauemaks kui üheks aastaks. Lepingus, mis hakkas kehtima pärast selle kinnitamist külanõukogu poolt, oli tarvis täpselt ära näidata, milliseks tööks sulane palgatakse, tööpäeva pikkus, palga väljamaksmise tähtpäevad ja vormid, samuti kõik muud tingimused. Rangelt keelati kuni 12-aastaste palgatöö, kusjuures alaealisi võis palgata ainult karjasteks. Nähti ette abinõud põllutööliste kindlustamiseks.¹

Kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitika kajastus ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses «Talumajapidamiste maksustamise kohta Eesti NSV-s».² Määrusega tõsteti kulaklikelt majanditelt võetava põllumajandusmaksu määra.

Nimetatud määruses on näidatud, milliseid asjaolusid oli tarvis silmas pidada kulaklike majapidamiste väljaselgitamisel. Peamiseks kulakluse tunnuseks on teatavasti võõra tööjõu ekspluateerimine. Muidugi ei ole iga võõrast tööjõudu rakendav majand kulaklik. Üheks kulaklike majapidamiste tunnuseks peeti neid majandeid, kus süstemaatiliselt kasutati «teiste talupoegade tööd neile võlaorjuslikel tingimustel antud tööloomade, seemnete, produktide või põllutöömashinate eest tööga tasumise näol». Kulaklike majandite hulka kuulusid ka need, millised «omasid tulusid maa varjatud rentimisest võlaorjuslikel tingimustel»³.

Muidugi oleks olnud ekslik mehaaniliselt, ühe või teise tunnuse järgi, lugeda majandit kulaklikuks. Tuli arvesse võtta kõik asjaolud, küsimust põhjalikult kaaluda ja alles siis otsustada, kas majandit võib pidada kulaklikuks või mitte. Teiselt poolt aga ei võinud mingil juhul ka kulaklike majapidamiste kaitsmise, nende ekspluataatorliku iseloomu «õigustamise» teele sattuda. Tuleb märkida, et võitluses kulakute vastu esines mõlemapoolseid vigu.

«Kulaklikele majandele maksustatava tulu ning järelikult ka põllumajandusmaksu kõrgendamist,» kirjutas Eesti NSV rahandusminister P. Keerdo, «tervitab kogu töötav talurahvas. Saab ju kulak tulu mitte ainult omaenda tööst (kui ta üldse töötab), vaid ka palgatööliste süstemaatilisest ekspluateerimisest, põllutöömashinate laenutamisest, liigkasuvõtmisest jne.»⁴

¹ Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus nr. 767, Eesti NSV Teataja 1946, lk. 1066.

² Eesti NSV Teataja nr. 25, 17. septembril 1947, lk. 411.

³ Sealsamas, lk. 413—414.

⁴ P. Keerdo, Muudatustest talumajapidamiste maksustamises. «Järvalane» nr. 107 (446), 11. septembril 1947.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus «Talumajapidamiste maksustamise kohta Eesti NSV-s» tähistas Nõukogude riigi kui tööliste ja talupoegade riigi uut tõsist sammu töötava talurahva abistamisel. Kui ühelt poolt suurendati kulakutelt võetavat põllumajandusmaksu, siis teiselt poolt anti samal ajal suuri soodustusi töötavale talurahvale.

Määrusega vabastati põllumajandusmaksu tasumisest majapidamised, mille maksustatav tulu ei ületanud 2500 rubla aastas. Põllumajandusmaksu tasumisest üheks aastaks vabastati kehvike majapidamised, kes olid saanud maad 1946. ja 1947. aastal, samuti täiendavad maa juurdelõiked 1946.—1947. a. majapidamistes, kel varem oli maad alla 5 ha. Samuti vabastati põllumajandusmaksust ülesküntud uudismaa kahe aasta jooksul pärast külviks kasutamisele võtmist, ülesjuuritud maa aga, samuti kõlbmatu maa, millel maakasutaja kulul on tehtud maaparandustöid, kolme aasta jooksul pärast selle külviks kasutamisele võtmist. Määrusega vabastati maksustamisest ka üksiktalupidamiste tulud, mis olid saadud põllumajandussaaduste müügist turul.¹

Kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikat teostati ka riiklike maksu- ja varumiskampaaniate läbiviimisel. Kulaklikud elemendid panid nendele üritustele visalt vastu ja saboteerisid nõukogude võimu abinõusid.

EKP Keskkomitee XV pleenum märkis 1947. aasta märtsis, et «paljud kulaklikud talundid saboteerisid partei ja valitsuse üritusi põllumajanduse taastamise alal, kuritahtlikult ei täitnud nad neile määratud riiklikku külviplaani, kuid partei ja nõukogude organisatsioonid jätsid paljudes kohtades selle tähele panemata. Teiselt poolt ei antud õigeaegselt tootmisabi mõnele abivajavatele kehva- ja kesktalunditele, mis põhjustas vähemkülvi neis talundis»².

«Järvalases» avaldatud juhtkirjas 4. märtsil 1947 «Otsustavalt murda kulaklik sabotaaž metsavarumistöödel» öeldakse, et ebarahuldav olukord metsatööde osas on seletatav sellega, et kulaklikud elemendid saboteerivad metsavarumise plaani täitmist, valla parteiorganisatsioonid ja kohalikud nõukogude organid aga ei võitle küllaldaselt kulaklike saboteerijate vastu. Vajangu vallas ilmnes, et paljud endised suurtalunikud polnud metsatöödele kaasa tõmmatud, need kulakud aga, kellele antigi metsatöökohustus kätte, kasutasid valla täitevkomitee järeleandlikkust ega ole tänini tööle asunud. Näiteks Vajangu valla Tamsalu külanõukogu piires asuvate kulaklike majandite valdajatest töötas metsas vaid 5, kes olid täitnud oma raieplaanist 30% ja veoplaanist 25%. Samal ajal võtsid kehvikud ja keskmikud metsatöödest osa 90-protsendiliselt;

¹ Eesti NSV Teataja nr. 25, 17. septembril 1947, lk. 411—413.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 382, l. 243.

nad olid täitnud oma raieplaanist 85% ning veoplaanist 70%. Peaaegu samasugune oli olukord ka Ambla vallas.¹

Sama ajaleht toob sõnumi Väinjärve valla karjasaaduste plaani täitmise saboteerijatest. «Mõtlevad vast need vastutustundetud talupidajad,» märgib «Järvalane», «et kasutades kohalike nõukogude organite töötajate nõrka revolutsioonilist valvsust, õnnestub neil petta nõukogude võimu? Teadku kõik, et see neil ei õnnestu, ja et riiklike müügikohustuste mittetäitmisel tuleb neil vastust anda kohtuorganite ees.»²

1947. a. 19. juuli «Järvalases» märgitakse, et eesrindlaste talupoegade kõrval, kes on ausalt täitnud omad riiklikud kohustused, leidub ka sääraseid, kes püüavad oma saboteerimisega meie sotsialistliku majanduse edasist tõusu pidurdada. Artiklis rõhutatatakse, et on vaja lõpetada liberaalne suhtumine tõrkujatesse ning nad korrale kutsuda. Nõukogude inimesed, kirjutab «Järvalane», ei või sallida endi hulgas isikuid, kes teadmata või tahtlikult püüavad segada neid võitluses meie ühiskonna elutaseme üldise parandamise eest.³

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EKP Keskkomitee 1947. aasta juulikuu määruses «Saagi koristamise ja põllumajandussaaduste varumise ettevalmistamise käigu ja läbiviimise ülesannete kohta» nõutakse, et kõik parteiorganisatsioonid, nõukogude ja varumisorganid peaksid otsustavat võitlust viljavarumise kulakliku saboteerimise vastu, tagades talunditele määratud riiklike viljanormide täieliku täitmise ja seades sisse range kontrolli selle tähtsa riikliku ülesande täitmise üle, eriti aga jõukate kulaklike talundite üle.

EKP Keskkomitee XVIII pleenum märkis, et paljud kohalikud partei, nõukogude ja varumistöötajad suhtuvad leplikult kulaklikku viljavarumise saboteerimisse, ei paljasta õigeaegselt selle sabotaaži konkreetseid nähtusi ega võitle viljavarumise saboteerijate vastu.⁴

Pleenumi otsuses nõutakse, et kogu poliitmassiline töö ja agitatsioon viljavarumisel oleks bolševistliku, ründava iseloomuga ja et agitaatorid julgelt võitleksid viljavarumise kulakliku saboteerimise konkreetsete nähtuste vastu ning selgitaksid talupidajatele pidevalt riiklike viljamüügikohustuste esimeses järjekorras täitmise üldriiklikku tähtsust. Viljavarumise organisatsioonilisse ja poliitilisse töösse tuli aktiivselt kaasa tõmmata kehvikuid ja keskmikke.⁵

«Järvalane» oma juhtkirjas «Tugevdada võitlust kulaklike ele-

¹ «Järvalane» nr. 25 (364), 4. märtsil 1947.

² «Järvalane» nr. 79 (418), 8. juulil 1947.

³ «Järvalane» nr. 84 (423), 19. juulil 1947.

⁴ EKP arhiiv, f. 1, nim. 3, s.-ü. 385, l. 74–76.

⁵ Sealsamas, l. 77–78.

mentide paljastamiseks» 27. detsembril 1947 näeb kulakus töötava talurahva õelat vaenlast.

Mineviku ühiskonna varjudele, kirjutab «Järvalane», kodanliku korra jäänustele, kulakutele, kelle elu ülesandeks oli rikastuda sulase, maatamehe ekspluateerimise ja keskmike laiade masside laostamise arvel ning kellele nende eesmärkide saavutamist kindlustas kodanlik kord seaduslikul teel, — nendele ei meeldi nõukogude ühiskonna vaba talurahva saavutused. Nad teavad ja näevad, et nõukogude võimu tugevnemine külas võimaldab igasuguse, nii avaliku kui ka varjatud kujul esineva ekspluateerimise täielikult likvideerida.

Ainuüksi 1947. aasta detsembris toimus Järvamaal üle 30 rahvaüksusele enam kui 1000 osavõtjaga. Nendel koosolekutel paljastati terve rida ekspluataatoreid, kes igasuguste maskeerimiste abil olid seni suutnud ekspluateerimist jätkata. Juhtkirjas märgitakse suurt ja igakülgset abi, mida töötav talupoeg nõukogude võimult on saanud, ja kutsutakse üles kehvikuid ja keskmikke veelgi rohkem abistama. «Võitlus kulaku vastu,» kirjutab «Järvalane», «on hoolitsus töötava talurahva eest.»¹

Praktiline ülesanne kulakute vastu võitlemisel seisis tol ajal selles, et sundida neid täielikult alluma Nõukogude seadustele ja kõrvalekaldumatult täitma põllumajanduse arendamise ülesandeid; samuti oli vaja paljastada kulakute Nõukogude-vastaseid sepiatusi, teha lõpp kulaklikule terrorile maa-aktiivi suhtes.

Sõjajärgsel perioodil toimusid tõsised muutused talurahva sotsiaalses koosseisus. Nõukogude maareformi taastamise ja nõukogude võimu teiste abinõude tulemusena hakkasid Eesti NSV põllumajanduses domineerivat osa etendama keskmikud, kelle tasemele oli nüüd tõusnud ka suurem osa endistest kehvikutest, samuti nõukogude võimu ajal maad saanud sulastest. Nõukogude Eesti tingimustes olid kehviku keskmiku tasemele tõusmiseks hoopis soodsamad tingimused kui proletariaadi diktatuuri esimestel aastatel Nõukogude Venemaal. Sel ajal ei saanud riik kehvikutele ja sulastele anda sellist laialdast abi, nagu seda oli võimalik teha meil, tänu NSV Liidu majandusliku ja tehnilise võimsuse kasvule.²

Arvestades keskmiku muutumist põllumajanduses domineerivaks kujuks ja pidades silmas teatavat keskmiku kõikumist, mis on talle paratamatult omane, rakendas Eestimaa Kommunistlik Partei talurahvaküsimuses loosungit, mille oli omal ajal üles seadnud V. I. Lenin, ja nimelt: osata saavutada kokkulepe kesktalupojaga, hetkekski loobumata kulaku vastu võitlemisest ja kindlasti toetudes kehvtalurahvale.³

¹ «Järvalane» nr. 153 (492), 27. detsembril 1947.

² «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 59.

³ V. I. Lenin. Teosed, 28. kd., lk. 172.

See leninlik loosung oli nii kogu vabariigi parteiorganisatsiooni kui ka iga maakonna-, valla- ja algorganisatsiooni praktilise tegevuse teoreetiliseks aluseks. Pärnumaa Abja valla parteiorganisatsiooni aruande- ja valimiskoosolekul 29. septembril 1948 vastuvõetud otsuses märgitakse, et kindlustades töölisklassi ja talurahva liitu, tuginedes kindlalt kehvikutele ja sulastele ning liidus keskmikega on partei vallakomitee järjekindlalt suunanud võitlust kulakluse vastu ja saavutanud vallas valitseva poliitilise olukorra tunduva paranemise.¹ Harjumaa Iru valla parteiorganisatsiooni koosolek kirjutas oma 1948. aasta 17. aprilli otsuses: «Parteivallakomiteel tuleb oma edaspidises töös kolhooside organiseerimisel tugineda sulastele ja kehvikutele, väsimatult tugevdada kindlat liitu keskmikuga ja pidada lakkamatut võitlust kulakluse vastu.»²

Kulakluse kui klassi likvideerimiseks Eesti NSV-s kasutati sama meetodit nagu vanemateski vennasvabariikides — kulakute eksproprieerimist ja alalisest elukohast väljasaatmist.

Mõnikord kostab häält, et Eesti NSV-s talitati kulakutega ebaõigesti, et äärmised abinõud nende vastu olid ülearused. Siinjuures viidatakse sotsialistliku ülesehitustöö uutele tingimustele, mis olid välja kujunenud seoses sotsialismi võiduga NSV Liidus. Loomulikult on õige, et sotsialismi võit meie maal, uue olukorra väljakujunemine rahvusvahelisel areenil pärast Teist maailmasõda — kõik see avaldab otsustavat mõju sündmuste käigule sotsialismi teele asunud maades. See käib nii rahvademokraatiamaade kohta kui ka 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu astunud liiduvabariikide kohta.³

On õige, et esimestel sõjajärgsetel aastatel Nõukogude Baltimaades, Moldaavia NSV-s, samuti Lääne-Ukrainas ja Lääne-Valgevenemaal säilinud kulaklus kui klass ei saanud endast kujutada üldriiklikku ohtu. Üldriiklikus ulatuses likvideeriti eksploatatorlikud klassid juba ammu, meie maal võitis sotsialism, kujunes välja ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus. See tähendab, et üldriiklikus ulatuses oli küsimus «kes keda» juba ammu otsustatud sotsialismi kasuks. Sedasama võis öelda ka uute ülalnimetatud liiduvabariikide ja oblastite kohta. Nende vastuvõtmisega NSV Liidu koosseisu otsustati samuti küsimus «kes keda» sotsialismi kasuks: olid ju teiste vennasrahvaste kogemused juba tõestanud, et sotsialismi tee on ainuõige, et kõik vastuolud sotsialistlikus ülesehitustöös on ületatavad. Nimetatud vabariikides ja oblastites esinenud sisemiste raskuste ja vastuolude ületamisel etendas otsustavat osa meie maa majanduslik ja poliitiline võimetus, vennasvabariikide kogemused ja nende suur abi.

¹ EKP arhiiv, f. 686, nim. 1, s.-ü. 14, l. 7—10.

² EKP arhiiv, f. 824, nim. 1, s.-ü. 6, l. 10—15.

³ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 63—64.

Üksikutes liiduvabariikides toimuva sotsialistliku ülesehitustöö omapära ja erinevuste vaatlemisel tuleb kõigepealt silmas pidada üleliidulisi kogemusi. Ka kulakluse kui klassi likvideerimise meetodi kindlaksmääramisel lähtus EKP vennasvabariikide kogemustest. Küsimus seisis nii: kas on vajadust ja põhjust kulakluse suhtes kasutada sedasama meetodit, mida omal ajal kasutati teistes vabariikides, kas Eesti NSV tingimustes on vastuvõetav kulakluse kui klassi eksproprieerimise ja senisest elukohast välja-
saatmise viis?

Püüame vastata sellele küsimusele. Eespool on juba öeldud, et mõnes NSV Liidu liiduvabariigis ja oblastis säilinud kulaklus ei kujutanud üldriiklikku hädaohtu. Ometi oli kulakluse kui klassi säilimine isegi suhteliselt väikesel NSV Liidu territooriumi osal teatavaks takistuseks Nõukogude riigi majandusliku, riigikaitse-
lise ja poliitilise võimsuse suurendamise teel, töölisklassi ja talurahva liidu ning ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse kindlustamise teel. Nendes NSV Liidu piirkondades veel likvideerimata kulaklus kui klass oli ka omamoodi baasiks imperialismi agentidele ja banditismile. On ju väga hästi teada, et imperialistide luure hellitas erilisi lootusi Baltimaade suhtes just sellepärast, et tal oli siin võimalik oma huvides ära kasutada kulaklik-natsionalistlikke elemente.¹

Nõukogude Baltimaade töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi ustavus Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse poliitikale, nende kõige aktiivsem osavõtt riigi majanduslikust ja poliitilisest elust, parteiorganisatsioonide üha tugevnevad sidemed rahvahulkadega — kõik see näitas, et imperialismi agentidel ei ole pinda töörahva hulgas. Selleks pinnaks võis olla ainult kulaklus ja teised Nõukogude-vaenulikud elemendid.

Järelikult võib ütelda, et kulakluse jätmine Nõukogude Eesti territooriumile, isegi pärast tema eksproprieerimist, oleks tähendanud soodsa pinna säilitamist Nõukogude riigi õõnestamiseks. Kogemused on täielikult tõestanud, et ekspluataatorlike klasside eksproprieerimine, nendelt majandusliku ja poliitilise võimu ära-
võtmine ei muuda endisi ekspluataatoreid veel sotsialismi pooldajateks. Vastupidi: kaotanud oma «paradiisi», püüavad nad seda
iga hinnaga tagasi võita.

Kõike seda võis näha ka Eesti NSV tingimustes. Kulakliku elemendi vaenulik tegevus leidis aset mitte ainult maal, vaid ka linnas. Olemasolevad materjalid tõestavad, et vabariigi tööstuses asetleidnud üksikud diversiooniaktid olid kulakliku elemendi poolt organiseeritud. Kaubandusorganitesse pugunud kulaklik element pani bandiitide abiga toime kaupluste rüüstamisi, vargusi ja teisi seadusevastaseid tegusid. Varumisorganites püüdsid kulakute käsilased igati moonutada nõukogude võimu poliitikat, et tekitada

¹ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 63—64.

töötajate hulgas rahulolematust nõukogude korra vastu. Riigi-aparaati pugunud kulakute käsilased tekitasid bürokratismi ja kahjustasid igati riigiaparaadi tegevust.

Kulakute jätmise vabariigi territooriumile oleks tähendanud vaenulike jõudude õonestavaks tegevuseks veelgi soodsamate tingimuste loomist nii ülalnimetatud kui ka teistes rahvamajanduse harudes. See oleks märksa kahjustanud sotsialistlikku ülesehitustööd Eesti NSV-s.

Kulakluse visa vastupanu üheks põhjuseks oli see, et teda ergutasid imperialistlike riikide reaktsioonilised ringkonnad. Teatavasti oli rahvusvaheline olukord tol ajal küllaltki pinev, imperialistid panid toime mitmesuguseid provokatsioone sõja vallapäästmise eesmärgil. Imperialistlike riikide reaktsioonilised ringkonnad lubasid ja töötasid «peatset vabastada eesti rahva kommunismi orjusest», nagu nad lubavad seda teha veel tänapäevalgi. Vaenulikke jõudusid Baltimaadel kutsuti «viimseni vastu pidama», sest peatselt pidi tulema lubatud «vabadus». Kõik see innustas kulaklikku elementi Nõukogude-vastasele vaenulikule tegevusele.

Kulakluse kui klassi likvideerimisel ja tema väljasaatmisel vabariigi territooriumilt oli suur positiivne tähtsus võitluses juhtivate organite ja riigiaparaadi kaadri puhtuse eest. Kui juba enne kulakluse eksproprieerimist, olukorras, kus ta põhiliselt paiknes maal oma majapidamistes, ei suudetud ära hoida kulakliku elemendi sattumist riigiasutustesse, siis pärast kulakluse laialivalgumist, pärast tema eksproprieerimist oleks olnud seda võrratult raskem teha. Riigiaparaadi osatähtsus on aga väga suur. Eesti NSV tingimustes, kus sotsialism polnud veel võitnud, oli riigiaparaadi tugevdamine eriti tähtsaks ülesandeks. Mitte juhuslikult ei pidanud V. I. Lenin riigiaparaadi tugevdamist tähtsaks tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamise vahendiks. Selleks tuli riigiaparaat puhastada mittesobivatest isikutest, kes oma poliitiliste ja tööalaste omaduste poolest sinna ei sobinud.

Eesti NSV-s sotsialismi ülesehitamise seisukohalt oli vaja kulakluse kui klassi likvideerida. Tema likvideerimise tingisid põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise ülesanded. Kui kulakluse kui klassi on võimalik likvideerida üksnes täieliku kollektiviseerimise alusel, siis teiselt poolt ei ole kollektiviseerimine ise võimalik kulakluse likvideerimiseta, sest kulakute tootmisvahendid ei anta üle üksikutele individuaalmajapidamistele, vaid kollektiivsetele sotsialistlikele majanditele — kolhoosidele. J. V. Stalin kirjutab, et meie ei tohi lubada kulakluse eksproprieerimist iseseisva üritusena, mida toimetatakse enne kollektiviseerimist ja ilma kollektiviseerimiseta.¹ Kulakluse kui klassi likvideerimine ilma kollektiviseerimiseta tähendaks kulakute konfiskeeritud vara laiali jagamist, mitte aga selle ühistamist kolhoosivaraks. Üsikes

¹ J. V. Stalin, Teosed, 12. kd., lk. 182.

rajoonides, kus kollektiviseerimine arenes nõrgalt, seda küll tehti, kuid selle vastu tuli võidelda. Kollektiviseerimise ülesanne nõudis kulakluse kui klassi likvideerimist ka sellepärast, et kulakud püüdsid takistada kolhooside loomist ja nende organisatsioonilist ning poliitilist kindlustamist.

Tähtsaks teguriks, mis määras kulakluse kui klassi likvideerimise meetodi Eesti NSV-s, oli kulakute suhtumine nõukogude võimu poliitikasse.

Eesti töötavale talurahvale olid kulakute tõelise näo paljastanud juba kodanluse diktatuuri ja eriti fašistliku okupatsiooni aastad. Töötav talupoeg sai kahekümneaastase kodanlik-natsionalistliku diktatuuri perioodil oma nahal tunda «hallparuni» peremehetsemist. Väga rasked olid fašistliku okupatsiooni aastad, mil kulakud ja teised natsionalistlikud elemendid töötava rahvaga julmalt arveid õiendasid seoses sellega, et ta oli bolševikke 1940.—1941. aastal toetanud. Kulakute eestvedamisel mõrvati fašistliku okupatsiooni aastail tuhandeid nõukogude inimesi. Pärast Eesti NSV vabastamist ei leppinud kulakud uue olukorraga, nad püüdsid organiseerida pörandaalust poliitilist tegevust. Kuid tingimused niisuguse pörandaaluse tegevuse organiseerimiseks loomulikult puudusid, sest töötav rahvas toetas kindlalt nõukogude võimu. Siis asusid kulakud terroristlike aktide organiseerimise teele. Kulaklik-natsionalistliku terrori ohvritena hukkusid sajad maaaktivistid, partei, komsomoli ja nõukogude töötajad, külavolinikud, uusmaasaajad jt. Maa-aktiivil tuli töötada väga rasketes tingimustes. Terroristid tegutsesid nurga tagant, nagu alatud mõrtsukad kunagi.¹

Teades, kui palju ohvreid nõudis kulaklik-natsionalistlik terror esimestel sõjajärgsetel aastatel, oleks imelik kõnelda liigest vägivallast kulakute suhtes, nõuda nendesse pehmemat suhtumist jne.

Näiteks Võrumaal Sõmerpalu vallas mõrvasid bandiidid ajavahemikul 1944 — märts 1946 kolmteist isikut. Bandiitide ohvriks langesid valla täitevkomitee esimees Salme Väntor, valla varumisolinik Aleksander Pettai, valla täitevkomitee asjaajaja Virve Adel, valla komsomoliorganisaator Heimi Roose, külavolinik Hendrik Määrjts, rahandusinspektor Eduard Roots, tema abikaasa Alide Roots, valla komsorgi ema Emilie Roose ja komsorgi vend Harri Roose, rahvakaitse võitleja Lembit Leevald, tema ema Alide Leevald, rahandusinspektori tütar Helju Roots ja metsavaht Sulev Kallas.²

Õöl vastu 2. septembrit 1946, öeldakse Meremäe vallast saanud teates, põlesid Meremäe vallas Riglitsa külas maha väike-talupidaja Feodor Simini hooned peale elumaja, mis suudeti

¹ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 63—64.

² EKP arhiiv, f. 18, nim. 5, s.-ü. 21, l. 19.

päästa. Kõik loomad ja vili on põlenud ära. Olemasolevatel andmetel panid talu põlema bandiidid.¹

Siinkohal olgu öeldud, et töötav talurahvas ise juba ammu enne massilist kollektiviseerimist nõudis otsustavate abinõude rakedamist kulaklik-natsionalistlike elementide suhtes, nõudis nende terrori likvideerimist. Töötav rahvas võttis kulakluse vastu toimuvas võitluses kõige aktiivsemalt osa. Sellistest resolutsioonidest töötava talupoja nõudmistest kõnelevad paljude talupoegade kirjad, mis nad asutustele, organisatsioonidele ja ajalehtede toimetustele saatsid, need nõudmised avalduvad ka muudes dokumentides ja materjalides. Sõmerpalu valla parteiorganisaator sm. Valusk teatab oma informatsioonis 1946. aasta juulis, et viimasel ajal on rahvas teravalt üles tõstnud küsimuse, miks lastakse bandiitidel tegutseda, miks lastakse neil riisuda, röövida ja mõrvata.²

Sõmerpalu valla kodanik Linda Mürk, kelle mehe fašistid 1941. aastal mõrvasid ja kes pidi okupatsiooni ajal elama alalises hirmus, kirjutab: «... ükski õo ei saa rahulikult kodu magada, peab külas kuskil magama, muidu saavad bandiidid kodust kätte ja tapavad ära, sest bandiidid on otsinud juba taga, kuid senini pole läinud korda kätte saada.»³

Tuleb arvestada, et nõukogude võim kui kõige demokraatlikum ja humaansem võim ei karista kedagi eksimuse eest, mida eksija püüab parandada, oma ausa tööga ühiskonna heaks tasa teha.

Paljud fašistlikust propagandast eksiteele viidud isikud kasutasid nõukogude võimu poolt antud võimalust, tulid metsast välja ja asusid rahulikule ülesehitustööle. Nõukogude võim andis eksinud isikutele tõesti võimaluse oma ausa tööga näidata enda usatust rahvale ja kodumaale. Tartumaal ja Võrumaal legaliseerus 1946. aasta jooksul hulk isikuid,⁴ keda oli eksiteele viinud fašistlik propaganda, nad lülitusid ausalt laialdasse ülesehitustöösse.

Mõned Laiksaare valla talupojad, kes enam kui aasta aega pärast vabariigi territooriumi vabastamist end metsas varjasid, kirjutasid oma kirjas: «Tundsime hirmu endi tabamise pärast ametivõimude poolt. Alles siis, kui olime lugenud ajakirjandusest metsast väljatulnute kirjutusi ja saanud kirjutuste sisu tõelikkuse kohta kinnitust ka kohalikelt elanikelt, otsustasime astuda avalikkuse ette. Kui meilt nüüd küsitakse: «Mis kartusel varjasite end metsas?», siis, tundes vaid piinlikkust oma kergeusklikkuse üle, peame tunnistama, et saksa okupantide valepropaganda oli meile suurt mõju avaldanud, uskusime nende jutte... Meile oli üllatu-

¹ EKP arhiiv, f. 18, nim. 5, s.-ü. 32, l. 14.

² Sealsamas, l. 8.

³ Sealsamas, l. 8—9.

⁴ EKP arhiiv, f. 18, nim. 5, s.-ü. 106, l. 6—17; f. 12, nim. 6, s.-ü. 29, l. 6.

seks, missuguse heasoovlikkusega meid koheldi ja kõnetati. Saime tagasi oma inimõiguse vabalt töötamiseks ja elamiseks. Nüüd asume tööle oma põldudel ja tehastes. Meie tulevik on nüüd helge ja lootusrikas. Mõistes selgesti bolševike partei ja Nõukogude valitsuse suuremeelsust, oleme tänulikud Nõukogude riigile ja rahvale, kelle ridadesse võrdõiguslike liikmeina kuulume nüüd ka meie.»¹ Sellele kirjale on alla kirjutanud 8 isikut.

Pärnumaal Sauga vallas metsast väljatulnud kodanik N kirjutab oma kirjas:

«Olen juba poolteist aastat elanud metsamehe elu, näinud palju viletsust ja rikkunud oma närve. Milleks see kõik oli? Ei mitte-millekski. Tänu nõukogude korra suuremeelsusele olen nüüd jälle vaba inimene vabade hulgas. Kui ma välja tulin ja end Nõukogude võimudele esitlesin, oldi mu vastu väga sõbralik. Nüüd saan ka mina rakendada kogu oma jõu meie kodumaa parema tuleviku ülesehitamiseks.»² «Ka teie,» kirjutab oma kirjas kodanik N, «kes veel end metsades varjate, tulge välja ja andke oma jõud meie rahvamajanduse ülesehitamiseks.»³

Vaatamata korduvatele nõukogude organite hoiatustele, et kulaklus lõpetaks oma terrori ja muu õõnestava tegevuse, ei teinud ta seda.

Kuid kulakluse Nõukogude-vastane tegevus ei piirdunud terroristlike aktidega. Kulakud ja teised natsionalistlikult meelestatud elemendid levitasid mitmesuguseid provokatsioonilisi kuulujutte, hirmutasid maaelanikkonda «bolševiismi terroriga», «Siberisse saatmisega», ähvardasid maha tappa kehvikuid ja sulaseid, kes võtavad Nõukogude maareformi alusel endale maad ja annavad riigile vilja. Enne talupoegade massilist kolhoosidesse astumist ässitasid kulakud neid kariloomi hävitama, valetades, et varsti «võetakse loomad niikuinii ära». Massilise kollektiviseerimise eel püüdsid kulakud teha kõik selleks, et talupojad kolhoosi ei astuks; selleks kasutasid nad selliseid lubamatuid võtteid nagu terror, ähvardused ja mitmesugused provokatsioonid. Sellepärast on arusaadav, et nõukogude võim oli sunnitud kõige resoluutsemalt võitlema kulakute vastu. Ilma eksproprieerimiseta ja vabariigi piiridest väljasaatmiseta poleks olnud võimalik kulaklikule banditismile otsustavalt lõppu teha, ilma selleta, aga ei saanud võita kolhoosikord. Et aga kolhoosikorra võidust oli huvitatud talurahva põhimass, siis võime öelda, et kulakluse likvideerimine antud kujul vastas talurahva määratu suure enamuse huvidele.

Põllumajanduse täieliku kollektiviseerimise ja kulakluse kui klassi likvideerimise tulemusena pääses ka Eesti NSV-s võidule kolhoosikord. Kolhoosikorra võit, mis saavutati tööliklassi ja

¹ «Tööraha Hää!» nr. 95 (318), 10. augustil 1946.

² «Tööraha Hää!» nr. 99 (322), 20. augustil 1946.

³ Sealsamas.

talurahva ühisel jõul, on suure ajaloolise tähtsusega. Täie õigusega võrreldakse kollektiviseerimise kui revolutsioonilise pöörde tähtsust 1940. aasta revolutsiooni võiduga. Harjumaa, Virumaa, Tartumaa, Viljandimaa, Läänemaa, Jõgevamaa, Pärnumaa ja Hiiumaa eesrindlike põllumajanduslike artellide liikmete üleskutses, mis saadeti kõigile vabariigi kolhoosnikutele, antakse kõrge hinnang kolhoosikorra võidule Nõukogude Eestis.

«Möödunud 1949. aasta,» öeldakse selles üleskutses, «läheb eesti rahva ajalukku kui põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise aasta. Veendunud sotsialistliku suurmajapidamise eeltes üksikmajapidamisega võrreldes, otsustas Nõukogude Eesti töötav talurahvas oma enamikus kindlalt üle minna üksikmajapidamiselt kollektiivsele majapidamisele... Vabariigis on täielikult võitnud kolhoosikord, maal juurdub uus sotsialistlik elu, mis on päästnud töötava talurahva kulaklikust orjusest, laostumisest ja viletsusest.»¹

Kolhoosikorra võidu tulemusena sai tööliste ja talupoegade liit uue aluse ja muutus tööliste ja üksiktalupidajate liidust tööliklassi ja kolhoositalurahva liiduks. Kollektiviseerimisega viidi sotsialistlike ümberkujunduste periood Eesti NSV-s põhiliselt lõpule. Meie vabariigis oli sotsialism põhiliselt võitnud nii linnas kui ka maal. Küsimus «kes keda» oli nüüd praktiliselt lahendatud ka meie vabariigis sotsialismi kasuks.

Sotsialismi võit Balti mere äärsetes Nõukogude vabariikides näitas veel kord, kui absurdsed on kodanluse ideoloogide väited, et töölised ja talupojad ilma kodanlusetä ei suuda riiki valitseda, tema majandust ja kultuuri arendada. Nõukogude Eestis, nagu ka teistes NSV Liidu vabariikides, andsid riigivalitsemise kaadri just tööliklass ja talurahvas, moodustades suure enamuse riigiaparadi töötajatest.

Tööliklassi ja talurahva esindajate osavõtt riigi valitsemisest nähtub väga selgesti partei kui meie riigi juhtiva ja suunava jõudude kasvus. Tarvitseb vaid märkida, et ajavahemikul 1. oktoobrist 1944 kuni 1. jaanuarini 1952 võeti Eesti NSV-s partei ridadesse vastu 8983 isikut, kellest enamuse moodustavad just tööliklassi ja töötava talurahva esindajad. Seega me näeme, et sotsialismi võidu eest võitlemise perioodil astusid Kommunistliku Partei ridadesse tuhanded paremad eesti rahva esindajad. Järgmise kahe aasta jooksul, s. o. aastail 1952—1953, täienesid vabariigi parteiorganisatsiooni read veel 2493 eesrindliku töötajaga. Seega astus ajavahemikul 1944—1953 NLKP liikmekandidaadiks 11 476 vabariigi eesrindlikku töötajat.²

¹ «Tööraha Hääl» nr. 28 (872), 4. märtsil 1950.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 20, s.-ü. 2, l. 1, 7; f. 1, nim. 20, s.-ü. 13, l. 22, 38; f. 1, nim. 21, s.-ü. 10, l. 7, 21, 60; f. 1, nim. 22, s.-ü. 26, l. 9, 13; f. 1, nim. 23, s.-ü. 21, l. 10, 24, 44, 61; f. 1, nim. 52, s.-ü. 46, l. 15, 36, 82, 142; f. 1, nim. 52.

Kui näiteks 1947. aastal võeti parteisse töölisi kaks korda rohkem vastu kui 1945. aastal, siis 1951. aastal kasvas partei liikmekandidaadiks vastuvõetud tööliste arv 1947. aastaga võrreldes jällegi kahekordseks.¹ Kui võrrelda aastail 1946—1948 Kommunistliku Partei ridadesse vastuvõetud töötavate talupoegade arvu aastail 1950—1952 vastuvõetud talupoegade-kolhoosnikute arvuga, siis näeme, et viimase kolme aasta jooksul vastuvõetute arv on kaks korda suurem kui aastail 1946—1948.²

Pärast seda, kui kolhoosikord oli vabariigis põhiliselt võitnud, jätkasid parteiorganisatsioonid selgitustööd talupoegade hulgas, kes seni polnud veel kolhoosi astunud.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EKP Keskkomitee võtsid 1950. aasta jaanuarikuus vastu otsuse 1950. aasta kevadkülviks ettevalmistamise käigu kohta. Selles otsuses märgitakse, et kohalikud partei ja nõukogude organid on viimasel ajal nõrgendanud tööd üksiktalupidajate hulgas — nende kaasatõmbamist kolhoosidesse. Üksiktalupidajatele anti igakülgset abi nende majandites põllumajanduse läbiviimisel. Põllumajanduslike ühistute materiaalseid ja tehnilisi vahendeid kasutati ka pärast kolhoosikorra võitu üksiktalupidajate abistamiseks. 1950. aasta kevadkülvil ettevalmistamise käigus seadsid parteiorganisatsioonid endale ülesandeks rööbiti kevadkülvil ettevalmistamisega teha talurahva hulgas selgitustööd selleks, et üksikmajapidajad astuksid kolhoosidesse juba kevadkülvil ettevalmistamise ajal.

Esimeste kolhooside majanduslikud saavutused sotsialistliku põllumajanduse arendamisel hakkasid nüüd üksimajapidajatele avaldama oma mõju. Pärnumaa Halinga valla talupojad Mihkel Palm ja Anna Kirimägi kirjutavad «Tööraha Häälele», et kui ligi aasta tagasi ümbruskonna talupojad koondusid Esimese Mai kolhoosi, siis jätkasid nad maa harimist ja kasutamist harjunud kombe kohaselt üksiktalupoegadena. Nad polnud veel veendunud, et kolhoosikord avab tee jõukale, õnnelikule ja kultuursele elule, et kolhoositee on ainuõige tee, mis toob töötavale maarahvale ainelise külluse ja materiaalse heaolu.³

Selles kirjas räägitakse Esimese Mai kolhoosi esimese aasta saavutustest. «Jõudnud veendumusele kolhoosikorra määratuist eeliseist üksikmajapidamisega võrreldes, andsime Esimese Mai kolhoosi juhatusele avalduse, et meid koos perekonnaliikmetega

s.-ü. 63, l. 30, 76, 130, 169; f. 1, nim. 88, s.-ü. 15, l. 6, 18, 35, 49; f. 1, nim. 116, s.-ü. 15, l. 4, 10, 37, 54; f. 1, nim. 130, s.-ü. 10, l. 19, 27, 47, 61.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 20, s.-ü. 13, l. 22, 29, 38, 44; f. 1, nim. 22, s.-ü. 26, l. 13, 25; f. 1, nim. 22, s.-ü. 27, l. 9, 28; f. 1, nim. 88, s.-ü. 15, l. 6, 18, 35, 49.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 21, s.-ü. 10, l. 7, 21, 40; f. 1, nim. 22, s.-ü. 26, l. 13, 25; f. 1, nim. 22, s.-ü. 27, l. 9, 28; f. 1, nim. 23, s.-ü. 21, l. 10, 24, 44, 61; f. 1, nim. 52, s.-ü. 63, l. 30, 76, 130, 169; f. 1, nim. 88, s.-ü. 15, l. 6, 18, 35, 49; f. 1, nim. 116, s.-ü. 15, l. 4, 10, 37, 54.

³ «Tööraha Hääl» nr. 22 (866), 18. veebruaril 1950.

võetaks kolhoosi liikmeiks. Meie soov rahuldati. Töotajate kolhoosis töötada ausalt ja tubliilt.»¹

Kommunistlik Partei on alati õpetanud, et sotsialistlike tootmissuhete võit, kolhoosikorra võit põllumajanduses ei vähenda, vaid vastupidi, suurendab sotsialistliku linna ja töölisklassi osa põllumajanduse suhtes. Sedasama tõestasid ka Eesti NSV kogemused. Sotsialistlik tööstus, töölisklass andsid väärilise panuse noorte Eesti NSV kolhooside organisatsiooniliseks, majanduslikuks ja poliitiliseks kindlustamiseks. Suure töö tegid sel alal ära ka 1950. aasta lõpul masina-traktorijaamade juurde loodud poliitilised osakonnad. Enamiku kaadrist andis neile jällegi töölisklass.

Ajal, kus noored kolhoosid tegid oma esimesi samme, võtsid tööliskollektiivid nad oma šefluse alla, andsid neile majanduslikku, tehnilist, organisatsioonilist, poliitilist ja kultuurilist abi.

Linnade ja tööstusettevõtete parteiorganisatsioonid võtsid noored kolhoosid oma šefluse alla kohe nende loomise momendist alates. Šeflustöö küsimusi arutati regulaarselt parteikoosolekutel ja parteikomitee istungitel.

EKP Tallinna Kalinini Rajoonikomitee arutas 1948. aastal korduvalt šeflustöö olukorda šeflusalustes kolhoosides. Otsustes märgitakse, et tehaste juhtkonnad ja partei-algorganisatsioonid on puudulikult teostanud šeflustööd, pole võidelnud küllaldaselt EKP Keskkomitee XXI ja XXIII pleenumite otsuste elluviimise eest.²

Tehaste kollektiivid olid mõningal määral abistanud šeflusaluseid kolhoose, varustades neid põllutöomasinate tagavaraosadega, sepikoja sisustusega, põllumajandusliku kirjandusega jne. Ent kõike seda ei saanud pidada küllaldaseks. Seepärast näitas rajoonikomitee büroo ära tarvilikud abinõud šeflustöö vajalikule tasemele tõstmiseks. Peamiseks ülesandeks oli jagu saada šeflustöös esinevast bürokratismist, tõsta tehaste juhtkondade vastutustunnet olukorra eest kolhoosides. Büroo nõudis lõpu tegemist šeflustöö tähtsuse alahindamisele.³

Šeflustöö tähelepanu keskpunktis pidid seisma kolhooside organisatsioonilis-majandusliku ja poliitilise tugevdamise ülesanded. Soovitati kolhoosnike hulgas teha massilist poliitilist tööd selleks, et tõsta nende tööalast ja poliitilist aktiivsust, samuti organiseerida laialdast sotsialistlikku võistlust, et selle tulemusena tagada põllumajanduslike tööde edukas läbiviimine.⁴

1950. aasta jaanuaris pöördusid Tallinna Masinaehitustehase ja «Volta» kollektiivid kõigi Eesti NSV tööstus-, transpordi- ja ehitusettevõtete, asutuste ja organisatsioonide tööliste, inseneride, tehni-

¹ «Tööraha Hääl» nr. 22 (866), 18. veebruaril 1950.

² EKP arhiiv, f. 246, nim. 6, s.-ü. 9, l. 74.

³ Sealsamas, l. 75.

⁴ Sealsamas.

kute ja teenistujate poole üleskutsega anda šeflusalustele kolhoosidele igakülgset abi. Masinaehitajad märkisid oma üleskutses, et 1950. aasta kevadkülvil edukal läbiviimisel on erakordselt suur tähtsus meie vabariigi noorte kolhooside organisatsioonilise ja majandusliku kindlustamise seisukohalt. «Vabariigi noorte kolhooside organisatsioonilise ja majanduslikul kindlustamisel ning nende edukal ettevalmistamisel kevadkülviks võivad ja peavad neile suurt abi andma meie šeflusorganisatsioonid.»¹

Masinaehitajad lubasid omalt poolt aidata külvil ja maaharimisriistade remonti lõpule viia 1. aprilliks ja koristusmasinate remonti 1. juuniks 1950. Pärast tööaega valmistati tehases põllutöömehhanismasinate tagavaraosi. Kolhoosidesse saadeti spetsiaalsed remondibrigaade. Võeti kohustus valmistada 1. märtsiks 1950 tööst vabal ajal iga šeflusaluse kolhoosi jaoks üks komplekt sepatööriistu ja õpetada kas omas ettevõttes või kohapeal kolhoosis noorte hulgast välja üks lukksepp ja üks sepp iga šeflusaluse kolhoosi jaoks. Masinaehitajate kollektiivid otsustasid šeflusalustele kolhoosidele anda rohkem abi massilise poliitilise töö korraldamisel kolhoosnikute hulgas, sotsialistliku võistluse organiseerimisel, töödistsipliini kõvendamisel, agrotehnilise õppuse korraldamisel ja muude küsimuste lahendamisel.

EKP Keskkomitee kiitis masinaehitajate algatuse heaks ja kohustas partei maakonna-, linna- ja rajoonikomiteesid ning partei algorganisatsioone arutama seda üleskutset vabariigi tööstus-, transpordi- ja ehitusettevõtete, organisatsioonide ja asutuste kollektiivide üldkoosolekutel ja organiseerima masinaehitajate eeskujul endale konkreetsete kohustuste võtmist šeflusaluste kolhooside abistamiseks kevadistel põllutöödel ja šeflustöö igakülgseks parandamiseks.²

Pärnu Jahu- ja Leivatööstus oli Orajõe valla «Kablranna» ja «Jõu» kolhoosi šefiks. Rööbiti majandusliku abistamisega tegi nimetatud tööstusettevõtte parteiorganisatsioon šeflusaluses kolhoosis ka märkimisväärset organisatsioonilist ja poliitilist tööd. Et kolhooside arveametnike kaader oli esialgu üldiselt nõrk, siis abistati ka selles osas. Tööstuse raamatupidaja abil seati «Jõu» kolhoosis raamatupidamine korda ja anti ka edaspidi arvepidamise korraldamisel abi.³

Vastuseks Tallinna Masinaehitustehase ja «Volta» tööliskollektiivide üleskutsele otsustasid Pärnu Jahu- ja Leivatööstuse töölised ja teenistujad abistada kolhoose kevadkülvil 150 inimpäeva ulatuses, sügisestel koristustöödel 400 inimpäeva ulatuses, transpordiga 10 000 t/km ulatuses, peale selle korraldada kolhoosnikutele viis isetegevusringide kontserti ja viis loengut, abistada pidu-

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 62, s.-ü. 128, l. 174—176.

² Sealsamas, l. 169—170.

³ «Tööraha Hääl» nr. 48 (892), 20. aprillil 1950.

päevade läbiviimisel, eriti Eesti NSV 10. aastapäeva pühitsemise organiseerimisel.¹

Pärnumaa Tarbijate Kooperatiivide Maakondlik Liit oli Tõstamaa valla Kastna külanõukogu kolhooside šefiks. Sellel asutusel oli tihe side oma šeflusaluste kolhoosidega ja ta andis neile vajaduse korral abi. Sidepidamiseks kasutati eeskätt parteiorganisatsiooni, ametiühingu komitee ja administratsiooni esindajate regulaarset komandeerimist šeflusalustesse kolhoosidesse, kes pärast olukorraga tutvumist kohapeal tegid vastavad ettepanekud kolhooside abistamiseks.²

Märkimisväärsed praktilist abi andis Tarbijate Kooperatiivide Maakondlik Liit transpordi osas. Kooperatiivide Liidu autodega toimetati kolhoosidesse mitusada tonni mineraalväetisi. Selline abi oli noortele Eesti NSV kolhoosidele eriti vajalik, sest kolhoosidel polnud oma autosid veel kuigi palju. Samuti tegi nimetatud šeflusorganisatsioon suurt poliitilist selgitustööd kolhoositalurahva hulgas ning korraldas kolhoosnikutele kunstilise isetegevuse kontserte.³

Seega siis etendas sotsialismi ülesehitamise periood Eesti NSV töölisklassi ja talurahva liidu arengus eriti tähtsat osa. Tööliste ja talurahva liit karastus ja tugevnes võitluses sotsialistliku ülesehitustöö raskustega. Nõukogude Eesti kogemused tõestasid veel kord V. I. Lenini teesi töölisklassi ja töötava talurahva huvide ühtsusest. Asjaolu, et esimestel sõjajärgsetel aastatel säilis Eesti NSV-s üksiktalupidamine, ei olnud ülepääsmatuks takistuseks töölisklassi ja töötava talurahva ühises võitluses rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise raskustest jagusaamise eest. **Sotsialismi võit Eesti NSV-s tähendas NLKP poolt teostatava töölisklassi ja talurahva liidu poliitika järjekordset võitu.**

¹ «Tööraha Häääl» nr. 48 (892), 20. aprillil 1950.

² «Tööraha Häääl» nr. 43 (887), 8. aprillil 1950.

³ Sealsamas.

TÖOLISKLASSI JA KOLHOOSITALURAHVA LIIT KUI PÖLLUMAJANDUSE JÄRSU TÕUSU OTSUSTAV TINGIMUS

Aastail 1953—1958 astus nõukogude ühiskond ajajärku, kus kommunistliku ülesehitustöö ülesanded muutusid partei ja rahva **otsesteks praktilisteks ülesanneteks**. Sel perioodil viis nõukogude rahvas Kommunistliku Partei juhtimisel ellu suuri poliitilisi ja majanduslikke abinõusid nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra kindlustamiseks, tööstuse ja eeskätt rasketööstuse võimsaks arendamiseks, põllumajanduse alal järsu tõusu saavutamiseks, rahva heaolu tõstmiseks.¹

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenum avas uue etapi NSV Liidu põllumajanduse arendamises, töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu kindlustamises.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsuses rõhutatakse sotsialistliku põllumajanduse eeliseid kapitalistliku põllumajandusega võrreldes. NSV Liidu sotsialistlik põllumajandus on tõestanud oma suurt elujõudu nii rahuliku ülesehitustöö aastatel kui ka raskete sõjaliste katsumuste perioodil. Ühtlasi märkis pleenum, et põllumajandussaaduste tootmise tase ei rahulda täiel määral elanikkonna kasvavaid vajadusi toiduainete järele ning kerge- ja toiduainetetööstuse vajadusi tooraine järele ega vasta põllumajanduse tehnilisele varustatusele ja kolhoosikorras peituvatele võimalustele.² Sotsialistliku põllumajanduse määratu suuri võimalusi kasutati veel halvasti. Eriti halb oli olukord loomakasvatases.

Kommunistlik Partei tõi julgelt esile põllumajanduse mahaäämuse põhjused — nii objektiivsed kui ka subjektiivsed. Objektiivsed põhjused seisid selles, et varem polnud võimalik arendada kiires tempos üheaegselt nii rasketööstust — sotsialistliku majanduse aluste alust — kui ka põllumajandust ja kergetööstust.

Kommunistlik Partei, öeldakse pleenumi otsuses, teostas järjekindlalt kurssi rasketööstuse igakülgsele arendamisele, sest see on kõigi rahvamajandusharude eduka arendamise vajalikuks tingimuseks. Rasketööstuse arendamisele kui esmajärgulise ülesande lahendamisele olid suunatud partei ja rahva jõupingutused. Rasketööstusesse suunati põhilised jõud ja vahendid, meie parim kaader.

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959, lk. 553.

² NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 600.

Subjektiivsed põhjused peitusid põllumajanduse juhtimise puudustes. «Need on põhjused, mis olenevad meist enestest.»

Palju kahju tekitasid põllumajandusele isikukultuse tagajärjel esinenud vead ja Malenkovi, Kaganovitši, Molotovi, Bulganini ja Šepilovi parteivastase grupi tegevus.

Parteivastane grupp võitles uudismaade kasutuselevõtmise suuna vastu, astus välja põllumajanduse planeerimise uue korra vastu, ei mõistnud kolhoosidemokraatia edasiarendamise vajadust. Kogu parteivastase grupi poliitika ja tegevus tähendas kolhooside täielikku laostumist.

«Parteivastase grupi väljaastumised,» ütles N. S. Hruštšov NLKP Keskkomitee 1958. aasta detsembripleenumil, «partei tähtsaimate abinõude vastu, mis taotlesid kolhooside tugevdamist ja kolhoosnike heaolu tõstmist, annavad tunnistust sellest, et Molotov, Kaganovitš, Malenkov ja teised osutusid inimesteks, kes ei saanud aru põllumajandusest. Nad suhtusid ebaõigesti talurahvasse, nägid temas jõudu, kes avaldab sotsialistlikule ülesehitustööle vastupanu. See Lenini vaadetega vastuolus olev väärjoon kolhooside ja kolhoosnike suhtes viis tegelikkuses välja selle raske olukorranähtise põllumajanduses, mis meil oli 1953. aastaks.»¹

NLKP Keskkomitee septembripleenumi ajaks olid kujunenud välja eeldused, et arendada kiires tempos üheaegselt nii raskest tööstust kui ka põllumajandust. Meie maal oli loodud võimas industriaalne baas, tugevnesid kolhoosimajandid, kasvas ja karastus põllumajanduse kaader.

Tunnistades reas tähtsates põllumajandusharudes valitseva olukorra mitterahuldavaks, pidas Keskkomitee pleenum vajalikuks ja edasilükkamatuks astuda rida ulatuslikke samme mahajäävate põllumajandusharude, kolhooside, sovhooside ja rajoonide tõstmiseks eesrindlike tasemele, et tagada kogu põllumajanduse võimas tõus.²

«Kommunistliku ülesehitustöö programmi tähtsaimaks koostisosaks,» märgitakse NLKP Keskkomitee pleenumi otsuses, «on meie maal sotsialistliku tööstuse kui rahvamajanduse juhtiva jõu võimsa kasvu baasil põllumajandussaaduste külluse loomise ülesande praktiline lahendamine. Praegustes tingimustes on see ülesanne kerkinud meie ette kui kõige aktuaalsem üldrahvalik ülesanne. Selle ülesande edukas lahendamine aitab samuti kaasa tööliklassi ja kolhoositalurahva liidu edasisele tugevdamisele.»³

¹ «Põllumajanduse arendamise tulemusi viimase viie aasta jooksul ja põllumajandussaaduste tootmise edasise suurendamise ülesandeid». Seltsimees N. S. Hruštšovi ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 15. detsembril 1958. Tallinn 1958, lk. 11.

² NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 604.

³ Sealsamas, lk. 639.

«Pravda» oma juhtkirjas 14. septembrist 1953 rõhutas NLKP Keskkomitee pleenumi tähtsat osa ja märkis, et parteile ja meie maale, kogu nõukogude rahvale on see pleenumi otsus võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest esmajärgulise tähtsusega. Selles otsuses on läbi töötatud NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise põhilised küsimused, siin näidati kätte kõigi põllumajandusharude järsu edasiarendamise, põllumajandussaaduste tootmise tunduva suurendamise teed.

NLKP Keskkomitee pleenum väljendas kindlat veendumust, et Kommunistliku Partei juhtimisel lahendavad töölisklass, kolhoositalurahvas, nõukogude intelligents, kõik nõukogude inimesed põllumajanduse ees seisvad ülesanded edukalt.

Ei ole kahtlust selles, ütleb «Pravda» oma juhtkirjas 14. septembrist 1953, et partei üleskutsele vastab kogu töölisklass, vastab kogu nõukogude intelligents, kogu kolhoositalurahvas, kõik soovoside ja traktorijaamade töötajad: «Põllumajanduse edasiarendamise suurejooneline programm täidetakse edukalt!»

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsustest lähtudes kavandas vabariigi parteiorganisatsioon endale konkreetse tegevusprogrammi. 1953. aasta oktoobri algul toimus EKP Keskkomitee VII pleenum, kus arutati EKP Keskkomitee esimese sekretäri sm. I. Kābini ettekannet «NLKP Keskkomitee pleenumi tulemustest ja vabariigi parteiorganisatsiooni ülesannetest Eesti NSV põllumajanduse edasiarendamisel». Pleenum võttis vastu vastava otsuse.¹

Nagu teistes liiduvabariikides, nii ka Nõukogude Eestis oli sotsialistlik põllumajandus saavutanud nimetatud perioodiks teatud edu. Näiteks suurenes veiste arv Eesti NSV kolhoosides 1. jaanuarist 1951 kuni 1. jaanuarini 1953 30 protsendi võrra, reas rajoonides aga veelgi enam.²

Ajavähemikus 1949—1952 suurenes riigile müügikohustuste alusel ja kokkuostu teel müüdnud liha hulk kahekordseks, piima hulk peaaegu kahekordseks, munade arv samuti kahekordseks.³ Kui 1950. aastal mahutasid kolhoosid ehitusse 4,3 miljonit rubla, siis 1952. aastal juba 36,6 miljonit rubla.⁴

EKP Keskkomitee VII pleenumil märgiti selliste kolhooside nagu Rapla rajooni «Uue Elu», Paide rajooni «Õiguse Võidu», Türi rajooni Stalini-nimelise kolhoosi ja teiste eesrindlike majandite saavutusi. Eesrindlike majandite saavutused kõnelevad sotsialistliku põllumajanduse suurtest kasutamata reservidest.

Ühtlasi toodi EKP Keskkomitee pleenumil esile vabariigi põllumajanduse mahajäämuse, loomakasvatuse raske olukorra põhjused.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nr. 157, s.-ü. 19, l. 51.

² Sealsamas, l. 57.

³ Sealsamas, l. 54.

⁴ Sealsamas, l. 55.

Vaatamata mõningatele edusammudele ei suutnud vabariigi põllumajandus tervikuna saavutada veel sõjajärgset taset. Tööstuse kogutoodang aga oli kasvanud 1953. aastaks, võrreldes 1940. aastaga, enam kui viiekordseks. Paljudes rajoonides ei suudetud saavutada ühiskarja püsivat juurdekasvu, mõnes rajoonis aga oli loomade arv viimastel aastatel isegi vähenenud. Kolhoosikaader oli üldiselt nõrk, kommunistide protsent kolhoosi juhtivate töötajate hulgas oli minimaalne. Rajoonide parteiorganisatsioonide koosseisust töötas vahetult tootval tööil põllumajanduses äärmiselt väike osa (ainult mõni protsent). Parteiorganisatsioonid puudusid $\frac{4}{5}$ vabariigi kolhoosides. Partei ridadesse oli vastu võetud vähe kolhoosnikuid. Eesti NSV sotsialistlikus põllumajanduses peituvad reservid, kolhoosimajanduse eelised polnud täielikult ära kasutatud.

EKP Keskkomitee VII pleenumi otsuses rõhutatakse, et vabariigi põllumajanduse tähtsamate harude mahajäämuse likvideerimiseks peavad parteiorganisatsioonid veelgi laialdasemalt arendama rahvahulkade initsiatiivi, rakendama kõiki jõude ja vahendeid, et tegelikult tagada kõigi kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside majanduse võimas tõus. EKP Keskkomitee VII pleenum iseloomustas üksikasjaliselt kõigi vabariigi põllumajandusharude olukorda ja määras ühtlasi kindlaks teed ja vahendid põllumajandustoodangu järsuks suurendamiseks Eesti NSV-s.¹

Eesti NSV põllumajanduse ette seatud ülesannete lahendamisel kuulub keskne koht loomakasvatusele. Loomakasvatus, nagu märkis pleenumil sm. I. Käbin, on meie vabariigi põllumajanduse peamiseks haruks. Loomakasvatuse arendamisest oleneb meie kolhooside majanduslik tugevus. Loomakasvatussaaduste realiseerimine annab 70 ja rohkem protsenti enamiku meie kolhooside tuldest.²

On selge, et põllumajandusliku tootmise järsu suurendamise programmi elluviimine ei olnud kolhoositalurahvale jõukohane ilma sotsialistliku riigi ja töölisklassi aktiivse abita. Kui ühelt poolt selle suurejoonelise programmi realiseerimine pidi veelgi rohkem kindlustama töölisklassi ja kolhoositalurahva liitu, siis teiselt poolt vaid liidus ja tihedas koostöös töölisklassiga suutis kolhoositalurahvas täita selle partei poolt kindlaksmääratud programmi.

Töölisklass kiitis üksmeelselt heaks meie põllumajanduse järsu tõusu programmi ja lubas anda omapoolse panuse selle elluviimiseks.

Masinaehitustehase «Ilmarine» töölised tutvusid põhjalikult NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusega NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõude kohta. Pleenumi otsus kiideti üksmeelselt heaks. Automaatikatehhi monteerimislukksepp

¹ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 64—65.

² EKP arhiiv, f. 1, nim. 157, s.-ü. 19, l. 57.

kommunistlik noor Aleksander Kuriloo ütles, et rõõm on lugeda meie Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi otsust, mis kujutab endast parema, jõuka elu poole viiva tee selget programmi. Põllumajandussaaduste külluse loomine on meie heaolu kiire tõusu tagatis. Meie, töölised, vastame eesrindliku tööga partei ja valitsuse hoolitsusele. — Tugev ja vääramatu on töölisklassi ja kolhoositalurahva liit, ütles mehaanikatehhi tööline Karl Abro. Põllumajanduse arendamine aitab tugevdada seda liitu veelgi. ¹ Partei ja valitsuse juhtimisel lahendab nõukogude rahvas kõik ülesanded, mis seisavad ees teel kommunismile.

Töölisklassi ja kolhoositalurahva liitu käsitlevas «Rahva Hääle» juhtkirjas öeldakse, et töölisklassi ja kolhoositalurahva liit on Nõukogude riigi põhialuseks, tema jõu ja võitmatuse allikaks. Kommunistlik partei kindlustab kõigi jõududega tööliste ja talupoegade liitu, millele rajaneb nõukogude ühiskonna vankumatu moraalne ja poliitiline ühtsus, mis on olnud meie arengu võimsaks tõukejõuks. Tuginedes nõukogude rahva moraalsele ja poliitilisele ühtsusele, lahendab meie riik edukalt kommunismi ülesehitamise suurejoonelisi ülesandeid. ²

Kommunistliku ülesehitustöö programmi tähtsaimaks koostisosaks meie maal, kirjutab «Rahva Hääle» oma juhtkirjas, on põllumajandussaaduste külluse loomise ülesande praktiline lahendamine sotsialistliku tööstuse kui rahvamajanduse juhtiva jõu võimsa kasvu baasil. Selle ülesande edukas lahendamine aitab samuti kaasa töölisklassi ja talurahva liidu edasisele kindlustamisele.

Vastutusrikkad ülesanded, kirjutab «Rahva Hääle» teises juhtkirjas, seisavad paljude tööstusharude ees, mis peavad looma mitmeid uusi põllutöömehhanismid ja suurendama senist toodangut, varustama traktorijaamu ning kolhoose vajaliku hulga tagavaraosadega, chitusmaterjalide ja elektrifitseerimise seadmetega, mineeraalväetise ja transpordivahenditega, looma kõik tingimused kolhoositootmise palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimiseks. ³

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse arutamisel märkis «Balti Manufaktuuri» partei-algorganisatsioon niihästi positiivseid saavutusi kui ka puudusi kombinaadi kollektiivi šeflustöös. Sügiseste põllutööde läbiviimise ajaks lähetati šeflusalustesse kolhoosidesse 241 kombinaadi töötajat, kes võtsid osa vilja koristamisest, peksutöödest, silo tegemisest ja muudest põllutöödest. ⁴ Parteikoosolek kiitis heaks septembripleenumi otsuse ja pidas vajalikuks moodustada agitühingu partei- ja ametiühingu aktiivi viiagast, kellele tehti ülesandeks kolhoosides selgitustööd läbi viia. Parteibüroole ja kombinaadi direktioonile tehti ettepanek välja

¹ «Rahva Hääle» nr. 220 (3261), 17. septembril 1953.

² Sealsamas.

³ «Rahva Hääle» nr. 223 (3264), 20. septembril 1953.

⁴ EKP arhiiv, f. 1237, nim. 4, s.-ü. 1, l. 100.

selgitada kõik šeflusaluste kolhooside vajadused ja abistada neid remonttööde tegemisel. Ühe punktina märkis parteikoosolek: «Parteibürool välja selgitada kombinaadis töötavad põllumajanduse spetsialistid ja teha nende hulgas selgitustööd põllumajandusse tööle siirdumise kohta.»¹

Masinaehitustehase «Ilmarine» parteiorganisatsiooni üldkoosolekul kuulati ära tehase direktori V. Käo ettekanne NLKP Keskkomitee septembripleenumi tulemustest ja parteiorganisatsiooni ülesannetest.² Juba enne septembripleenumit andis «Ilmarise» kollektiiv mitmekülgset abi põllumajandusele. Šeflusaluseid kolhoose abistasid sajad tehase töölised põllutööde tegemisel, tehase mehhanikud, lukksepad ja teised spetsialistid aitasid masina-traktorijaamades ja kolhoosides põllutöömasinaid ja riistu remontida. Tehase isetegevuskollektiivid esinesid kontsertidega. Masina-traktorijaamu ja kolhoose varustati tagavaraosade ja tööriistadega.

«Ilmarise» parteiorganisatsiooni koosolek kiitis suure vaimustusega heaks NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse, nähes selles suure ajaloolise tähtsusega dokumenti võitluses kommunismi eest. Peeti vajalikuks sm. N. S. Hruštšovi kõnet septembripleenumil ja pleenumi otsust põhjalikult tundma õppida ja laiadele hulkadele selgitada. Parteibüroole ja tehase direktsoonile tehti ülesandeks kindlustada põllumajanduse tellimuste ennetähtaegne ja kvaliteetne täitmine. Aasta lõpuks tuli välja valida ja saata maale alalisele tööle tehases töötavaid põllumajanduse spetsialiste, esmajoones kommunistide ja kommunistlike noorte hulgas. Selleks tuli võidelda ebatervete meeoludega — arvamustega, et töö põllumajanduses on teisejärgulise tähtsusega.³

Tallinna raudteesõlme parteikoosolekul 7. detsembril 1953 arutati läbi NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus ning kohustati kõiki parteiorganisatsioonide sekretäre tugevdama šeflustööd kolhoosides, et kindlustada pleenumi otsuste täitmine.

Tsemenditehase «Punane Kunda» partei-algorganisatsiooni lahiline koosolek võttis vastu otsuse šeflustöö parandamisest ning sügistöõde õigeaegsest läbiviimisest šeflusalustes kolhoosides. Koosolek otsustas:

1. Lugeda partei-, ametiühingu- ja komsomoliorganisatsiooni ning tehase administratsiooni tähtsamaks ülesandeks kogu tehase kollektiivi mobiliseerimine võitlusse meie sotsialistliku põllumajanduse järsu tõusu eest.

2. Kohustada parteibürood, ametiühingu- ja komsomolikomiteed, tsehhide ja osakondade juhatajaid organiseerima laialdast abi šeflusalustele kolhoosidele sügistöõde läbiviimisel pärast töö-

¹ EKP arhiiv, f. 1237, nim. 4, s.-ü. 1, l. 100.

² EKP arhiiv, f. 235, nim. 5, s.-ü. 1, l. 134.

³ Sealsamas, l. 134—137.

aega nii, et iga tööline, insener-tehniline töötaja ja teenistuja töö-
taks üks kord nädalas neli tundi kolhoosis.

3. Kohustada parteibürood ja tehase ametiühingukomiteed andma tõsisemat abi šeflusalustele kolhoosidele kultuurharidusliku töö organiseerimisel ja läbiviimisel. Sagedamini suunata kolhoosidesse agitatsiooni- ja kultuuritöö brigaade ettekannete, loengute ja kontsertide läbiviimiseks ning sein- ja väliklehtede väljandmiseks.

4. Parteibürool ja tehase ametiühingukomiteel organiseerida remondi- ja mehhaanikatsehhi eesrindlike tööliste kogemuste üleandmist Vihula masina-traktorijaama remonditöökoja töötajatele.

5. Parteibürool ja ametiühingukomiteel pidevalt valgustada šeflustööd tehase seinalehes.

6. Parteibürool teha käesolev otsus teatavaks kogu tehase kollektiivile.¹

Seda üksikasjalikku otsust hakati otsekohe ellu viima.

Tehase «Punane Kunda» parteiorganisatsiooni tegevuse positiivseks küljeks tuleb pidada agitkollektiivi töö õiget korraldamist. Kommunistliku Partei poolt kavandatud põllumajanduse järsu tõusu programmi selgitamine muutus nüüd kogu agitkollektiivi töö peamiseks sisuks nii oma kollektiivis kui ka maal. Šeflusaluste kolhooside agitkollektiividega loodi vajalik kontakt. «Punase Kunda» agitaatorid selgitasid kolhoositalurahvale eesrindlikke töömeetodeid, andsid edasi sotsialistliku võistluse korraldamise ja töö organiseerimise kogemusi.

Ellamaa elektrijaama ja turbatööstuse kollektiiv, vastuseks NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusele, esines väärtusliku algatusega. Töötajate koosolekul arutati elavalt pleenumi otsuses toodud seisukohta tööstusettevõtete soojusjääkide kasutamisest lavade, kasvuhoonete ning mulla soojendamiseks. Sõnavõttudes räägiti, et sooja vett, mida elektrijaam iga päev kasutult ojaselaseb, võib edukalt tarvitada kasvuhoone soojendamiseks. Koosolekul võeti vastu otsus aidata elektrijaama lähedal oleval šeflusalusel «Suure Tõllu» kolhoosil rajada ja elektrifitseerida kasvuhoone. Insenerid ja tehnikud lubasid kuu aja jooksul kindlaks teha soojusjääkide kasutamisega ja kasvuhoone ehitamisega seoses olevad küsimused ja abistada nende lahendamisel.² Ellamaa elektrijaama ja turbatööstuse töötajad täitsid endale võetud kohustused.

Vastuseks NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusele lubasid Tallinna Masinaehitustehase töötajad täita oma aasta-plaani 21. detsembriks. Masinaehitajad võtsid kohustuse täita eeskujulikult kõik põllumajanduse tellimused. Malmivalajad võtavad endale kohustuse täita esimeses järjekorras ja ennetähtaegselt kõik

¹ EKP arhiiv, f. 1262, nim. 25, s.-ü. 1, l. 50.

² «Rahva Häääl» nr. 226 (3267), 24. septembril 1953.

tellimused põllutööriistade tagavaraosadele, öeldi malmivalutsehhi töötajate otsuses.¹

Masinaehitustehase töötajate üldkoosolek tegi tehase ühiskondlikele organisatsioonidele ülesandeks sisse seada kindel ja alaline side šeflusaluste kolhoosidega, anda igakülgset praktilist abi šeflusalusele Vasalemma masina-traktoriijaamale, regulaarselt korraldada tehase agitatsioonibrigaadide ja kunstilise isetegevuse kollektiivide väljasõite kolhoosidesse, samuti organiseerida laialdast selgitustööd nende tehase töötajate hulgas, kes on varem töötanud põllumajanduse spetsialistidena, et nad asuksid jälle töötama oma erialal.²

Masinaehitajad asusid ka kohe oma kohustuste täitmisele. Sepatsehhi töötajad Tamm ja Kala täitsid hobu- ja traktoriadra terade ning adrahõlmade valmistamisel oma päevanorme kuni kolmekordselt.

Tallinna Masinaehitustehase töölised, insener-tehnilised töötajad ja teenistujad pöördusid kõigi Eesti NSV tööstusettevõtete, transpordi ja ehituste kollektiivide poole üleskutsega tähistada Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 36. aastapäeva uute tööalaste edusammudega ja aidata kolhoosipõldude töötajail kindlustada põllumajanduse kiire tõus.³

Selleks et aidata maatöötajail ellu viia NLKP Keskkomitee pleenumi otsust «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest», võtsid masinaehitajad endale täiendavaid kohustusi. Need kohustused olid järgmised: 1) anda vabariigi põllumajandusele aasta lõpuks tagavaraosi 750 000 rubla väärtuses; 2) anda üle aastaplaani 20 tonni mitmesuguseid mahuteid kütte- ja määrdeainete säilitamiseks; 3) valmistada 50 kannujuurimisatra; 4) alustada kolhoosilavade soojendamiseks vajalike katelde väljalaskmist; 5) anda Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumile abi vabariigis olemasolevate SK-2 tüüpi kartulipanemismasinat ümbertegemisel ruutpesiti mahapanekuks; 6) šeflusalusele traktoriijaamale traktorite ja teiste põllutöömasinate remontimise alal abi andmiseks suunata kohapeale 10 kvalifitseeritud töolisest ning konstruktorist, tehnoloogist, elektrikust, ökonomistist ja teistest spetsialistidest koosnev brigaad, kellele ülesandeks teha koos traktoriijaama ja šeflusaluste kolhooside töötajatega välja töötada suurt töökulu nõudvate põllutööde kompleksse mehhaniseerimise plaan. Varustada traktoriijaam vajalike tööriistadega; 7) suurendada abi šeflusalustele Rapla rajooni «Tuleviku» ja 1. Mai kolhoosidele. Koos «Tuleviku» ja 1. Mai kolhoosi liikmetega ehitada 2 kasvumaja ja valmistada 300 lavaraami; 8) anda praktilist abi šeflusalusele Saue traktoriijaamale ja kolhoosidele massilise poliit-

¹ «Rahva Häääl» nr. 234 (3275), 3. oktoobril 1953.

² Sealsamas.

³ EKP arhiiv, f. 5, nim. 25, s.-ü. 13, l. 250—251.

tilise töö organiseerimisel, kunstilise isetegevuse ja raamatukogude töö parandamisel.¹

«Meie teeme kõik selleks,» kirjutavad Tallinna masinaehitajad oma üleskutses, «et auga täita need kohustused. Meie pöördume Eesti NSV kõigi tööstusettevõtete, transpordi ja ehituste kollektiivide poole üleskutsega aktiivselt lülituda sotsialistlikku võistlusse Suure Oktoobri 36. aastapäeva auks, tähistada kuulsusrikast aastapäeva uute edusammudega töös, osutada põllumajanduse alal töötajale rohkem konkreetset abi grandioossete ülesannete lahendamisel, mis on seatud nende ette toiduainete külluse loomiseks elanikkonnale ja tooraine külluse loomiseks toidukaupade ja laiatarbe-tööstuskaupade tööstusele.»²

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee kiitis heaks Tallinna Masinaehitustehase kollektiivi üleskutse ja soovitas tööstusettevõtete, transpordi ja ehituste partei-algorganisatsioonidel ja EKP rajooni- ning linnakomiteedel organiseerida üleskutse arutamist töölikskoosolekutel, et toetada masinaehitajate initsiatiivi oktoobrielse sotsialistliku võistluse arendamises ning vabariigi kolhooside ja traktoriijaamade abistamises NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest» edukaks täitmiseks.³

Ennastsalgavasse võitlusse NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse täitmise eest astus kõrvuti tööliksklassi ja kolhoositalurahvaga ka nõukogude intelligents.

Novembris 1953 toimus Tartu linna kõrgemate koolide õppejõudude ja teaduslike asutuste töötajate koosolek, kus arutati intelligentsi ülesandeid NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse elluviimisel. Koosolekul võeti vastu üleskutse kõigile Eesti NSV kõrgemate koolide ja teaduslike asutuste töötajatele.⁴ Üleskutses öeldakse, et Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse poolt järjekindlalt tarvituselevõetavate abinõude eesmärgiks on rasketööstuse eelisarendamise baasil saavutada kõigi põllumajandusharude järsk tõus. «See on kõige aktuaalsem ja kõige tähtsam üldrahvalik ülesanne, mille edukas lahendamine kindlustab veelgi enam tööliksklassi ja talurahva liitu — meie korra võitmatuse graniitalust, kommunismi poole eduka liikumise tagatist.»⁵

Koosolekust osavõtjad märkisid, et nad on täiesti teadlikud sellest, et kogu põllumajanduse tõusu saavutamise ülesannet on võimalik lahendada ainult linna- ja maatöötajate ühiste jõupingutustega, olukorras, kus linna tööliksed ja intelligents põllumajandust konkreetselt ja süstemaatiliselt abistavad.

Eesti Põllumajanduse Akadeemia, Tartu Riikliku Ülikooli,

¹ EKP arhiiv, f. 5, nim. 25, s.-ü. 13, l. 250—251.

² Sealsamas.

³ Sealsamas.

⁴ «Edasi» nr. 150 (1649), 29. novembril 1953.

⁵ Sealsamas.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituudi töötajad kohustusid igati tõhustama teaduslikku uurimistööd ja tõstma selle taset rahvamajanduse, eeskätt põllumajanduse edasiarendamiseks, tugevdama teaduse ja praktika loovat koostööd, parandama ja laiendama noorte spetsialistide ettevalmistamist põllumajandusele, andma järjekindlat abi meie vabariigi kolhoosidele, sovhoosidele ja traktorijaamadele teaduse saavutuste ja põllumajanduse eesrindlaste kogemuste juurutamisel tootmisse.¹

Detsembris 1953 toimus Tallinnas Eesti NSV Teaduste Akadeemia teaduslik sessioon, mis oli pühendatud akadeemia ülesannete seoses NLKP Keskkomitee septembripleenumi ja Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee VII pleenumi otsuste elluviimisega.

Positiivsete tulemuste kõrval märgiti instituutide uurimistöös ka puudusi. Sessiooni otsuses öeldakse, et Teaduste Akadeemia ei tegele küllaldaselt põllumajanduse ökonomika, veterinaaria, maa-paranduse ja kuivendatud maade kasutuselevõtmise, põllumajanduslike tööde mehhaniseerimise, põllumajandusliku ehitustegevuse ning kolhooside, traktorijaamade ja sovhooside energiaga varustamise küsimustega. Juba saavutatud uurimistulemusi juurutatakse tootmisse aeglaselt.²

Teaduslik sessioon pidas akadeemia asutuste tähtsaimaks ülesandeks teaduslike uurimuste tulemuste ja kogu nõukogude teaduse eesrindlike kogemuste järjekindlat ja kiiret juurutamist põllumajanduslikku tootmisse. Sessioon kutsus Eesti NSV teadlasi üles aktiveerima oma tööd šeflusalustes kolhoosides, andma kolhoosidele igakülgset teadusalast abi ja tegema neis kultuurilist selgitustööd.³

Oma ülesandeid põllumajanduse järsu tõusu saavutamiseks arutasid ka vabariigi komsomoliorganisatsioon, ametiühingud, naisaktiiv ja teised ühiskondlikud organisatsioonid.

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu VIII pleenum arutas novembris 1953 vabariigi ametiühinguorganisatsioonide ülesandeid seoses Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi otsusega «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest» ja määras kindlaks ametiühingute praktilised ülesanded.

Milles väljendus siis tööliklassi osavõtt põllumajanduse ette seatud ülesannete lahendamises ajavahemikul NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumist kuni 1958. aasta detsembripleenumini? Milliste kanalite kaudu ja missuguste vahenditega

¹ «Edasi» nr. 150 (1649), 29. novembril 1953.

² Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keskasutuse Arhiiv, f. 1, nim. 7, 1953. a., s.-ü. 21, l. 389—396.

³ Sealsamas.

arenes ja kindlustus töölisklassi ja kolhoositalurahva liit nimetatud perioodil?

Töölisklassi abi kolhoositalurahvale ja kogu põllumajandusele pärast septembripleenumit avaldus kõigepealt põllumajanduse varustamises ajakohase tehnikaga, töölisklassi aktiivses osavõtus põllumajandusliku tootmise edasise mehhaniseerimise programmi elluviimisest.

Sõjajärgsetel aastatel suurenes traktorijaamade arv Eesti NSV-s 24-lt 69-ni. Traktorijaamad said pidevalt juurde ajakohaseid traktoreid, kombaine ja teisi suure jõudlusega põllutöömasinaid. 1953. aastal töötas vabariigi põldudel 4,3 korda rohkem traktoreid kui 1949. aastal. Koos traktorite ja teiste masinate arvu suurenemisega paranes märksa ka nende kvaliteet. Peamisteks masinateks said nüüd diiseliintractorite uusimad tüübid, tunduvalt suurenes vahelharimistraktorite arv. Kui 1949. aastal oli vabariigis vaid 8 iseliikuvat kombaini, siis 1953. aastal töötas neid kolhoosipõldudel umbes 700.¹

Ent põllumajanduses saavutatud mehhaniseerimise taset ei saanud siiski pidada rahuldavaks. Nõrgalt olid veel mehhaniseeritud sööda tootmine, kartuli ja köögivilja kasvatamine, täielikult olid tööd mehhaniseerimata aianduses. Äärmiselt aeglaselt mehhaniseerisid masina-traktorijaamad tööd loomakasvatufarmides.²

Masina-traktorijaamade ja sovhooside edasiseks varustamiseks uute traktorite, põllutöömasinade ja sisseseadega nähti NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse põhjal rahvamajandusplaandis ette, et põllumajandusele antakse ajavahemikul 1954. aastast kuni 1. maini 1957 vähemalt 500 000 üldotstarbelist traktorit (ümberarvestatult 15 hobujõulisteks) ja 250 000 füüsilist vahelharimistraktorit ning samuti vajalikul hulgal põllutöömasinaid, autosid, liikuvaid remonditöökodasid, naftasaaduste taarat ja muid seadmeid. Pleenumi otsuses märgiti, et masina-traktorijaamades on tekkinud tõsine lahkuminek keeruka põllumajandusliku tehnikaga varustamise taseme ning selle remontimiseks ja hoidmiseks vajaliku tootmistehnilise baasi vahel.³ Nähti ette, et traktorijaamade töölistele, insener-tehnilistele töötajatele ja teenistujatele tuleb luua paremad elamistingimused.

Pleenum märkis, et põllumajanduse materiaalse ja tehnilise baasi edasisel tugevdamisel on suur tähtsus traktorijaamade, kolhooside ja sovhooside elektrifitseerimisel. Põllumajanduse elektrifitseerimise töid tuleb laiendada olemasolevate maa-elektrijaamade elektrienergia parema kasutamise, traktorijaamade, kolhooside ja sovhooside tööstuslike energiasüsteemidega ühendamise ning uute maa-elektrijaamade ja tuulejõuseadeldiste ehitamise arvel, tõm-

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 157, s.-ü. 19, l. 87.

² Sealsamas, l. 88.

³ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 628.

mates kaasa jaamade ja võrkude ehitamisele ehitus- ja tööstusministeeriume ning -asutusi. Rõhutati, et elektrienergiat tuleb traktorijaamades, kolhoosides ja sovhoosides kasutada eelkõige tootmisotstarbeks.¹

«Mõnede põllumajandusharude tõsise mahajäämise küllaltki tähtsaks põhjuseks,» ütles N. S. Hruštšov, «on selle võimsa tehnika, millega riik on varustanud ja varustab masina-traktorijaamu, ilmselt mitterahuldav kasutamine.»² Nagu EKP Keskkomitee VII pleenum märkis, oli suuri puudusi sel alal ka vabariigi masina-traktorijaamade töös. Tehnikat ei kasutatud sageli küllalt ratsionaalselt.

Võitluses NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuste elluviimise eest võeti vabariigis tarvitusele rida täiendavaid abinõusid põllumajanduse mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise edasiarendamiseks, mineraalväetistega varustamise laiendamiseks ning kolhoosidele antava agronoomilise ja zootehnilise abi suurendamiseks. Tööstusettevõtete kollektiivid hakkasid aktiivselt tööle, et täita edukalt põllumajanduse edasise mehhaniseerimise programm ja anda igakülgset abi kolhoosidele, masina-traktorijaamadele ja sovhoosidele.

NLKP Keskkomitee 1953. a. septembripleenumist möödunud aja jooksul on põllumajanduse mehhaniseerimise tase suuresti tõusnud. Toome põhilised näitajad selle kohta.

Viiendal viisaastakul tugevnes märksa Eesti NSV põllumajanduse materiaalne ja tehniline baas, laienes põllutööde mehhaniseerimine kolhoosides ja sovhoosides. Masina-traktorijaamade traktoripargi võimsus suurenes 1955. aasta lõpuks 1950. aastaga võrreldes 2,1-kordseks. Veoautode arv suurenes masina-traktorijaamades 92% võrra, kolhoosides aga 7-kordseks. Vabariigi põllumajandus sai suurel hulgal mitmesuguseid põllutöömasinaid ja inventari. 1955. aasta lõpuks suurenes linakombainide arv masina-traktorijaamades 1950. aastaga võrreldes 14-kordseks, kartulipnemismasinade arv 16-kordseks, traktori-niidumasinade arv 14-kordseks, traktoriatrade arv 80% võrra, traktori-kultivaatorite arv 5,3-kordseks ja traktori-külvimasinade arv 6,2-kordseks. Masina-traktorijaamad tegid 1955. aastal kolhoosides põllumajanduslikke töid 4 korda rohkem kui 1950. aastal.³

Järgnevatel aastatel jätkus põllumajanduse mehhaniseerimise taseme tõus. Kui 1953. aastal oli vabariigi põllumajanduses kokku 4471 traktorit, siis 1956. aastal oli neid 5572. Veoautode arv kol-

¹ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 630.

² N. S. Hruštšov, NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, Ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 3. septembril 1953. a. Tallinn 1953, lk. 8.

³ Eesti NSV rahvamajanduse areng viiendal viisaastakul (aastail 1951—1955). Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Plaanikomisjoni ja Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hääl» nr. 138 (4105), 14. juunil 1956.

hoosides kasvas samal ajavahemikul 1394-lt 2354-le.¹ Masina-traktorijaamad tegid 1956. aastal põllutöid (kännile ümberarvestatult) 85 000 ha ulatuses rohkem kui 1955. aastal.² Järgmisel, 1957. aastal andis töölisklass uue panuse põllumajanduse edasiseks mehhaniseerimiseks. 1957. aastal said Eesti NSV masina-traktorijaamad, sovhoosid ja teised riiklikud majandid ligi 1500 traktorit (ümberarvestatult 15-hobujõulisteks), üle 570 veoauto, 290 teraviljakombaini, 1000 traktoriatra, 900 traktori-külvimasinat, 1400 traktori-kultivaatorit, 500 traktori-niidumasinat, 700 viljapeksumasinat ja suure hulga teisi maaharimise, külvamise ja saagikoristamise masinaid, samuti masinaid ja seadmeid loomakasvatustefarmide jaoks. Tehnika hulga suurenemine põllumajanduses, öeldakse Eesti NSV Statistikalitsuse teadaandes, on võimaldanud kolhoose teenindavatel masina-traktorijaamadega laiendada mehhaniseerimise ulatust, on lühenenud põllutööde läbiviimiseks tarvilik aeg. Mehhaniseeritud tööde plaani täitsid masina-traktorijaamad 101-protsendilisel.³

1958. aastal jätkus põllumajanduse kiire mehhaniseerimine. Vabariigi põllumajandus sai 1423 traktorit (ümberarvestatult 15-hobujõulisteks), 524 veoautot, 269 teraviljakombaini, 75 silokombaini, 1117 traktoriatra, 1027 traktori-kultivaatorit, 1017 traktori-külvimasinat, 70 teraviljapuhastusmasinat, 130 teraviljakuivatit, 120 rehepeksumasinat, 91 ekskavaatorit ja teisi masinaid. Põllumajanduse parema tehnilise varustatuse ja masinate produktiivsema kasutamise tulemusena suurenes traktoritööde maht kolhoosides ja sovhoosides 1958. aastal 18 protsenti eelmise aastaga võrreldes.⁴

Üldse sai vabariigi põllumajandus viie aastaga 4990 traktorit, 1286 kombaini, 4814 autot ja palju teisi põllutöömehhanisme. 1959. aasta alguseks oli Eesti NSV kolhoosidel ja sovhoosidel üle 7600 traktori, üle 2000 kombaini, rohkem kui 200 000 haak- ning rippriista ja umbes 6000 autot.⁵

Eriti vastutusrikkad ülesanded langesid töölisklassile põllumajanduse elektrifitseerimise alal. Jälgides Nõukogude Eesti küla elektrifitseerimist 1944. aastast peale võime märkida, et see on alati toimunud sotsialistliku linna osavõtul. Kui pärast sõda hakati ehitama väiksemaid maaelektrijaamu, siis andis töölisklass tehnilist abi nende ehitamisel, varustas ehitajaid vajalike materjalidega jne. Pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumi tõusis märksa

¹ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1957. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle», nr. 28 (4606), 2. veebruaril 1958.

² Sealsamas, lk. 136.

³ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1958. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle», nr. 21 (4906), 25. jaanuaril 1959.

⁴ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 65.

Eesti NSV põllumajanduse elektrifitseerimise tase. Juba 1958. aastal oli elektrifitseeritud 450 kolhoosi ja 104 sovhoosi, kõik remondi- ja tehnikajaamad ning maaparandusjaamad. Elektrienergia tarbimine Eesti NSV põllumajanduses suurenes 1958. aastaks 1953. aastaga võrreldes kolmekordseks. Põllumajanduses kasutatavate elektrimootorite arv aga kasvas 5758-lt 11900-ni.¹

Tööstusettevõtete kollektiivid andsid kolhoosidele, masina-traktorijaamadele ja sovhoosidele väga mitmekülgset materiaalselt abi.

Nii näiteks Eesti Raudtee töölikollektiivid, täites NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsust, andsid šeflusalustele kolhoosidele laialdast materiaalselt abi. Tallinna raudteesõlme töölised valmistasid šeflusaluste kolhooside jaoks triiphoonete raamid, andsid neile komplekti sepa- ja lukksepatööriistu, 1 tonni kivisütt, ühe elektrimootori jne.²

Tapa raudteesõlme kollektiiv oli Tapa rajooni Lenini-nimelise kolhoosi šefiks. Kollektiiv andis šeflusalusele kolhoosile oma säästetud reservidest 1 tonni kivisütt ja 300 kg rauda.³ Kolhoosile anti väga tõhusat abi ka ehitustööl. Raudteesõlme töölised ehitasid Lenini-nimelises kolhoosis kolm rippteed loomafarmide jaoks, seadsid üles elektrilüpsi-agregaadi, ehitasid mehaanikatöökoja. Raudteesõlme remonttöökojas valmistati tagavaraosi põllutöömashinadele. Narva sõlme raudteelased remontisid Kalinini-nimelises kolhoosis ühe traktori, seitse atra ja neli äket.⁴ Tapa raudteelased remontisid oma töökojas šeflusaluse «Punalipu» kolhoosi jaoks ühe saeraami, diiselmootori «Russ», ühe treipingi ja palju muud kolhoosi tehnikat ja inventari.⁵

Trusti «Gazslantsestroj» kollektiiv võttis endale kohustuse ehitada Kadrina, Rakvere ja Vaivara masina-traktorijaamale ja Rakvere maaparandusjaamale hooned. Trusti parteiorganisatsiooni koosolek arutas ehitustööde käiku ja märkis oma otsuses, et nimetatud objektide ehitamine kujutab endast ajaloolise septembripleenumi otsuse — meie maa põllumajanduse edasiarendamise abinõusid käsitleva otsuse — reaalselt elluviimist.⁶

1954. aasta algul töötas kolme masina-traktorijaama hoonete ehitustööl kokku 42 selle trusti töolist. Kuid parteiorganisatsioon pidas seda arvu mitteküllaldaseks. Pärast olukorraga põhjalikku tutvumist tegi parteiorganisatsioon trusti ja ehitusvalitsuste juhtkondadele ettepaneku pöörata suuremat tähelepanu põllumajandusobjektide ehitamisele.⁷ Masina-traktorijaamade ja maaparandusjaama ehitamist peeti trusti kollektiivi tähtsaimaks ülesandeks.

¹ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 65.

² EKP arhiiv, f. 5841, nim. 1, s.-ü. 11, l. 64.

³ Sealsamas, l. 65.

⁴ Sealsamas, l. 68.

⁵ Sealsamas, l. 65.

⁶ EKP arhiiv, f. 1334, nim. 10, s.-ü. 4, l. 17.

⁷ Sealsamas, l. 17—18.

Trusti parteiorganisatsioon taotles, et septembripleenumi otsuse tähtsust, selle elluviimise vajadust mõistaks iga tööline ja teenis-
tuja.

1954. aasta juulikuus arutas trusti parteiorganisatsioon ehitus-
tööde käiku põllumajandusobjektidel. Häid tulemusi märgiti Kad-
rina masina-traktorijaama ehitamisel, kus esimese poolaasta plaan-
täideti 114-protsendiliselt. Ühtlasi toodi esile tõiseid puudusi —
saamatust, organiseerimatust, korralagedust trusti kollektiivi
kohustuste täitmisel ning nõuti nende kiiret kõrvaldamist.¹

Pärnu Mehaanilise Tehase kollektiiv hakkas kohe pärast NLKP
Keskkomitee septembripleenumit andma tõhusat abi šeflusalusele
Tõstamaa traktorijaamale. Tehase valukojas valati traktorijaama
jaoks mitmesuguseid detaile mustast ja värvilistest metallidest.
Kõik traktorijaama tellimused täitis tehase kollektiiv väljaspool
järjekorda. Tehase kollektiiv kohustus traktorijaamale välja õpe-
tama kaks treialit, kaks lukkseppa ja ühe elektriikeevitaja; see
kohustus täideti. Insener-tehnilised töötajad hakkasid traktori-
jaama mehhanisaatoritele pidama erialaseid loenguid.²

EKP Rakvere Rajoonikomitee hakkas pärast NLKP Keskkomi-
tee septembripleenumit pöörama märksa suuremat tähelepanu
tööstusettevõtete šeflustegevusele kolhoosides ja sovhoosides. Det-
sembris 1953 korraldas rajoonikomitee tööstusettevõtete ja asu-
tuste juhatajate nõupidamise, mis oli pühendatud šefluskorras kol-
hooside abistamise küsimusele.³

Hästi täideti põllumajanduse tellimusi Tartu põllutöomasinate
tehases «Võit». Pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit
hakkas tehase kolhoosidele ja sovhoosidele seeriaviisiliselt tootma
rippraudteid. Mõne kuu jooksul toodeti ligi 100 rippraudtee komp-
lekti. Rippraudteede konstruksioone ratsionaliseeriti, mille tule-
musena muutusid nad lihtsamaks, odavamaks. Tehases arenes
lajaldane sotsialistlik võistlus põllumajanduse tellimuste ennetäht-
aegseks täitmiseks. Selles võistluses paistsid eriti silma ratsionali-
seerijad Toom ja Ülo Pensa.⁴

Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaat rakendas
kolhooside, sovhooside ja traktorijaamade tellimuste täitmiseks
kaks puutööstust, kus valmistati peamiselt ukse-, akna- ja lava-
raame ning muid detaile.⁵

Palju initsiatiivi ja omaalgatust põllumajanduse tellimuste
täitmisel näitas üles Kiviõli Kombinaadi Remondi-Mehaanikatehas.
Vastavalt vajadustele paigaldati siin mitmesuguseid uusi sead-
meid, muudeti tootmise tehnoloogiat, teostati mitmesuguseid

¹ EKP arhiiv, f. 1334, nim. 10, s.-ü. 5, l. 53—54.

² «Rahva Hää!» nr. 76 (3425), 30. märtsil 1954.

³ «Rahva Hää!» nr. 299 (3340), 20. detsembril 1953.

⁴ «Rahva Hää!» nr. 283 (3324), 1. detsembril 1953.

⁵ «Rahva Hää!» nr. 281 (3322), 28. novembril 1953.

ratsionaliseerimisi. Põllumajanduse tellimused täideti korralkult.¹

Võru Teedevalitsuse töökoja kollektiiv tegi tõhusat šeflustööd Võru masina-traktorijaamas 1955. aasta kevadiste põllutööde ettevalmistamise ajal. Kollektiiv lõi tihedad sidemed šeflusaluse traktorijaamaga ja abistas teda igasuguste raskuste ületamisel. Traktorijaama mehhanisaatoritele anti riikliku hinnaga metalli ja keevitusmaterjali ning väiksemaid tagavaraosi. Võru traktorijaam seadis põllumajandusliku tehnika kiiresti korda ja viis hästi läbi põllutööd; traktorijaama töö edukusele aitas kahtlemata kaasa teedevalitsuse töökoja kollektiivi panus.²

Sama võib öelda Tallinna Auto- ja Traktoriremonditehase šeflustöö kohta Mustla masina-traktorijaamas 1955. aastal. Mõne kuu jooksul tegi tehase kollektiiv traktorijaamale 8 diiselmootori remondi, millega mehhanisaatorid ise toime ei tulnud. Traktorijaamale müüdi riiklike hindadega tagavaraosi rohkem kui 20 000 rubla väärtuses. Tehases valmistati põllutöömasinatele vajalikke polte ja mutreid, mille omahind oli traktorijaamas valmistatud poltide ja mutrite omahinnast kümme korda odavam. Kaks kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti olid kolm nädalat traktorijaama mehhanisaatorite juures ja andsid neile edasi oma rikkalikke kogemusi.³

1953. aasta sügistööde hooajal saatis Tallinna raudteesõlme kollektiiv Jõgeva rajooni kolhoosidesse 21 töötajat, kes kolm päeva abistasid rajooni kolhoose. Pärnu-Jaagupi rajooni kolhoosides aga töötasid 44 Tallinna raudteesõlme töötajat kaks nädalat. Kartuleid aitasid võtta 42 isikut. Peale selle suunas Tallinna raudteesõlme kollektiiv šeflusalustesse kolhoosidesse 11 spetsialisti-lukkseppa, treialit, keevitajat ja seppa, kes tegid kuu aja jooksul põllutöömasinate remonti.⁴

Tallinna Remonditehase mootoritsehhi kollektiiv hakkas samuti aktiivselt täitma põllumajanduse tellimusi. Eritellimuse täitmise korras valmistas tehhi kollektiiv uuetüübilise uudismaa-adra, mille künnisügavus ulatub kuni 35 sentimeetrini. Adra hõlma on võimalik reguleerida vastavalt maapinna iseloomule, mis on eriti tähtis Eesti NSV oludes.⁵

Põlevkivigaasi Ettevõtete Ehituse Trusti ehitajad tegid laialdasi ehitustöid Jõgeva rajooni Kirovi-nimelises kolhoosis. Selle ettevõtte abiga rajati siin suur mehhaniseeritud karjalaut ja tehti muid töid.

Tehase «Tehnotekstiil» töötajad lubasid põllumajanduse abistamiseks toota üleplaaneliselt 5000 meetrit mitmesuguseid riimu,

¹ Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi andmed.

² Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi andmed.

³ Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi andmed.

⁴ EKP arhiiv, f. 5841, nim. 1, s.-ü. 11, l. 64.

⁵ «Rahva Hääli» nr. 244 (3285), 15. oktoobril 1953.

mille järele tunti kolhoosides ja masina-traktorijaamades erilist vajadust. Endale võetud kohustused täideti korralikult. ¹ A. Leineri nimelise puidutööstuse töötajad valmistasid vabariigi kolhoosidele suure hulga ehitusdetalle, nagu aknaraame, aknapiitu, laudauksi ja muid detaile. 1955. aastal aitasid Tartu linna ettevõtted oma šeflusalustes kolhoosides ehitada silohoidlaid. Sel alal paistsid eriti silma Tartu Kammivabriku kollektiiv ja Tartu elektrivõrkude töötajad. ²

Tallinna masinaehitajate eeskujul hakkas ka Narva Tööstus-kombinaadi kollektiiv pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit andma šeflusalustele kolhoosidele märksa suuremat abi. Kombinaadi kollektiiv suurendas kolhoosidele ja sovhoosidele vajalike põllutöomasinate ja seadmete tagavaraosade tootmist, hakati valmistama ka lava- ja aknaraame, ehitusmaterjali ning muid detaile. Kombinaadi šeflusaluseid kolhoose — «Kodumaa» ja Lenini-nimelist kolhoosi — abistati ka varem sööda varumisel, viljakoristustöödel, põllumajandustehnika remontimisel, tagavaraosade valmistamisel. Samuti anti abi autotranspordi näol. ³

Eeskujulikult on põllumajanduse tellimusi täitnud ja šeflustööd pikemat aega teinud masinaehitustehase «Ilmarine» kollektiiv, kellel on pidev side oma šeflusalustega. Juba varsti pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit selgitas tehase käitiskomitee aktiivi osavõtul olukorda šeflusaluses Vigala masina-traktorijaamas ja määras kindlaks abistamise ülesanded ning vormid. Seejärel võeti kollektiivi üldkoosolekul vastu otsus, mis jäi tehase šeflustöö aluseks.

Põllutöomasinate remondi käigus 1953/54. aasta talvel andsid tehase töötajad šeflusalusele masina-traktorijaamale mitmesugust abi. Remondi läbiviimisel selgus, et mehhanisaatorid ei tule toime elektrikeevitamise ja treimisega. Tehas tuli mehhanisaatoritele appi. Masina-traktorijaama saadeti spetsialistide brigaad. «Ilmarine» kollektiiv valmistas masina-traktorijaama jaoks spetsiaalseid kõvasulamiga lõiketerasid ja mitmesuguseid muid tööriistu, samuti anti masina-traktorijaamale elektroode. Peale selle valmistasid šefid mitmesuguseid polte, mutreid, malmpukse atrade jaoks, külvimasina ratta telgi, pumba klappe ja muid detaile. ⁴

Oma kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide kaudu on «Ilmarine» kollektiiv põllumajanduse mehhanisaatoritele ja kolhoosidele pidevalt edasi andnud tootmise organiseerimise ja eesrindlaste kogemusi. Näiteks aastail 1953—1955 aitasid tehase töötajad šeflusalusel Vigala masina-traktorijaamal parandada normeerimisvigu, pidasid loenguid kokkuhoiurežiimist jne. ⁵

¹ «Rahva Hääel» nr. 247 (3288), 18. oktoobril 1953.

² EKP arhiiv, f. 2643, nim. 12, s.-ü. 16, l. 23.

³ «Rahva Hääel» nr. 241 (3282), 11. oktoobril 1953.

⁴ Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi materjalid.

⁵ Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi materjalid.

Tööstuskollektiivide parteiorganisatsioonid tegid märkimisväärset poliitilist tööd NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuste selgitamisel kolhoositalurahva hulgas.

Eesti Raudtee parteiorganisatsioonid tegid pärast septembripleenumit vastavaid korrektiive oma massilise poliitilise töö plaanidesse, pidades silmas pleenumi otsuste selgitamise vajadust. Agitrongide retkedel tehti poliitilist tööd ka ümbruskonna kolhoosnikute hulgas.¹

Küllaltki kujukalt on sotsialistliku tööstuse juhtiv osa põllumajanduse suhtes ja töölisklassi juhtiv osa kolhoositalurahva suhtes nähtav ka sotsialistliku võistluse arendamisel, uue tehnika ja tehnoloogia juurutamisel. Sel alal kasutatakse põllumajanduses laialdaselt tööstusettevõtete kogemusi. Tööliskollektiivid peavad aga oma tähtsaks ülesandeks teha kõik selleks, et tööstuse eesrindlaste kogemusi juurutataks ka põllumajanduses. Mida tugevamaks muutub kommunistliku ülesehitustöö käigus põllumajanduse materiaalne ja tehniline baas, mida enam keerulist põllumajanduslikku tehnikat saavad meie kolhoosid ja sovhoosid, seda suuremat osa etendab sotsialistliku tööstuse tehniliste kogemuste rakendamine põllumajanduses.

Kõrge kvalifikatsiooniga põllumajanduse spetsialistide arvu pidev kasv maal, kolhoositalurahva ja sovhoositöötajate üldharriduslike ja tehniliste teadmiste tõus — kõik see loob järjest soodsamad tingimused sotsialistliku tööstuse tehniliste kogemuste rakendamiseks ja tehnilise progressi intensiivistamiseks põllumajanduses.

Kokkuvõttes võib öelda, et sotsialistliku linna ja kolhoosiküla sidemed on pidevalt tugevnenud, kasvanud, muutunud mitmekesisemateks. Linnaettevõtete ja organisatsioonide kollektiivide šeflus kolhooside üle on suure poliitilise ja majandusliku tähtsusega abinõu.

Oma juhtkirjas «Igati kindlustada töölisklassi ja kolhoositalurahva liitu» kirjutab «Rahva Hääel» 16. aprillil 1954, et tööliste ja kolhoositalurahva ühiseid huvisid ja eesmärgi ühtsust iseloomustab meie maal laialdaselt arenev tööstusettevõtete ja asutuste šeflus kolhooside üle. Kolhoose abistatakse tööjõu ja oskustööliste kohalesaatmisega, massilise poliitilise ja kultuurilise töö arendamisega. Šeflustööd tuleb veelgi laiendada, muuta see massilisemaks.

«Šeflus omab väga suurt poliitilist ja majanduslikku tähtsust,» kirjutab «Rahva Hääel» oma juhtkirjas 23. novembril 1954, «väljendab kujukalt meie töölisklassi ja talurahva ühtsust, mobiliseerib tööliste ja teenistujate laiu hulki põllumajanduse vahetule abistamisele.»²

¹ EKP arhiiv, f. 5841, nim. 1, s.-ü. 11, l. 65.

² «Rahva Hääel» nr. 277 (3626), 23. novembril 1954.

Kuid vabariigis leidub veel ettevõtteid-šeffe, märgib «Rahva Hääl» edasi, kes põllumajandusliku tehnika remondi perioodil suhtuvad masina-traktorijaamade abistamisse formaalselt, külmalt, kes arvavad, et nende šeflusülesanded on täidetud, kui nad teevad mõne lühikese «külaskäigu» šeflusaluste juurde ja toidavad masina-traktorijaamu tühjade lubadustega. Selliste šeffide hulgas nimetatakse Tallinna M. I. Kalinini nimelise Veduriremonditehase, Kukruse kaevanduse, «Glavvtortšermeti», «Põhjala», Tartu Raudtee hooneteehitamise osakonna ja mõne teise ettevõtte juhtivaid töötajaid.¹

Üheks teguriks, mille mõjul muutuvad järjest sotsialistliku tööstuse, linna šefluse vormid ja meetodid põllumajanduse suhtes, on kolhooside majandusliku taseme tõus. Varem, kus paljud kolhoosid ning masina-traktorijaamad olid majanduslikult nõrgad, andsid šefid tõhusat materiaalselt abi. Oluliseks veaks oli siin aga see, et majandusliku abi andmine šeflusalustele ettevõtetele hakkas kahjustama riigi huve, sest seda abi anti tasuta, riiklike ettevõtete arvel. NLKP Keskkomitee juhtis tähelepanu sellele veale ja see kõrvaldati.

NLKP Keskkomitee juhtis tähelepanu sellele, et šeflustöö ei tohi kahjustada riigi ja sotsialistliku tööstuse huve. Praegused kolhoosid suudavad sotsialistliku riigi abiga laias ulatuses arendada põllumajandusliku tootmise mehhaniseerimist, teha suuri kapitaalvahutusi tootmishoonete ehitamiseks jne. Ka tööjõu osas on olukord kolhoosides paranenud. Sellepärast pole enam vajadust sellise šeflustöö järele, mida tehti siis, kui kolhoosid majanduslikult polnud veel küllalt tugevad. Muidugi ei tule aga sellest niisugust aru saada, et šeflustöö järele pole enam üldse vajadust, seda tööd tuleb teha ka edaspidi.

Seflustöö üheks negatiivseks tagajärjeks oli ülalpeetava meeleolude tekitamine kolhoosnikute hulgas. Tihti lootsid kolhoosijuhatused ja kolhoosnikud põllumajanduslike tööde tegemisel rohkem šeffide abile kui oma tööle. Partei on alati nõudnud selliste meeleolude hukkamõistmist. Eesti NSV rajoonide parteiorganisatsioonid on seda silmas pidanud.

Järjest kasvavad ja tihenevad Nõukogude Eesti tööliklassi ja kolhoositalurahva sidemed vennasvabariikidega. Eesti NSV tööstuses ja põllumajanduses juurutatakse laialdaselt vennasvabariikide kogemusi. Juba aastaid kestab sotsialistlik võistlus Läti NSV ja Eesti NSV põllumajanduse alal töötajate vahel, mis on andnud palju kasulikke mõlemale vabariigile töötajatele. Tallinna ja Riia tööstusettevõtete, transpordi ja ehitusorganisatsioonide töölist ja teenistujad on organiseerinud omavahelist võistlust plaaniülesannete ennetähtaegseks täitmiseks, tööviljakuse tõstmiseks, omahinnaalandamiseks ja toodangu kvaliteedi parandamiseks. See võistlus

¹ «Rahva Hääl» nr. 277 (3626), 23. novembril 1954.

on kulgenud vahelduva eduga ja andnud suurepäraseid tulemusi vastastikuste kogemuste edasiandmise mõttes.

Nagu varem juba märgitud, tugevnes Nõukogude Eesti põllumajanduse materiaalne ja tehniline baas ning tõusis tema mehhaniseerimise tase vennasvabariikidest saadud tehnika arvel. Eesti NSV-s puuduvad traktori-, kombaini- ja autotehased ning paljude teiste tähtsamate põllutöömashinade tootmise ettevõtted, sest nende rajamine pole siin otstarbekas ja ratsionaalne.

Ka pärast NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumit on Nõukogude Eestisse saabunud rohkesti põllumajanduslikku tehnikat vennasvabariikidest. Eesti NSV põllumajandusel on nüüd suurepärase tehnika. Selles näeme me vennasvabariikide töölisklassi panust ja abi meie vabariigi kolhoositalurahvale põllumajandusliku tootmise arendamisel. Oma ennastsalgava tööga leninliku industrialiseerimisprogrammi teostamisel, rasketööstuse arendamisel suutis Nõukogude Liidu töölisklass juba sõjajärgsete viisaastakute jooksul luua vajalikud tingimused põllumajanduse mehhaniseerimiseks ja selle laiaulatuslikuks läbiviimiseks.

Kuid ka Eesti NSV töölisklass on andnud küllaltki märkimisväärse panuse nii Nõukogude Eesti kui ka teiste vennasvabariikide põllumajanduse tootlike jõudude järsu tõusu saavutamiseks. Tallinna Masinaehitustehas, elektrimootoritehas «Volta», Tallinna Ekskavaatoritehas, Tartu põllutöömashinate tehas, ETKVL-i masinaehitustehas, keemiakombinaat «Maardu», tsemenditehas «Punane Kunda» ja paljud teised vabariigi tööstusettevõtted varustavad oma toodanguga vennasvabariikide kolhoose.

Näiteks on Eesti NSV põllutöömashinate tööstus andnud viimase kolme aasta jooksul toodangut kümnete miljonite rublade ulatuses. 1957. aastal toodeti vabariigis 176 000 vahelduvvoolu elektrimootorit võimsusega kuni 100 kW, 1958. aastal 186 000, 1959. aastal aga 200 000.¹ Juba 1953. aasta lõpul, täites NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuseid, valmistasid elektrimootoritehase «Volta» töötajad elektrimootoreid Alma-Ata põllutöömashinatehasele, Odessa oblasti põllumajanduse varumiskontorile, Valgevene NSV põllutöömashinate remondi tehasele, Baškiiri ANSV ehitus- ja montaažkontorile ning reale teistele ettevõtetele ja asutustele.²

Tallinna Auto- ja Traktoriremonditehas hakkas 1953. aastal esmakordselt hulgaliselt valmistama põllumajandusele vajalikke tooteid. Eelmistel aastatel tehti siin põllumajanduse abistamise osas vaid traktorite ja autode remonti. 1953. aastal hakkas tehase kollektiiv valmistama vennasvabariikide karusloomakasvatustehastele metallkonstruktsioone. Aasta lõpuks valmisid esimesed tuhanded konstruktsioonid, mis saadeti Altaisse, Karjala-Soome

¹ Eesti NSV rahvamajanduse areng aastail 1957—1959, Tallinn 1960, lk. 14—15.

² «Rahva Hääle» nr. 259 (3300), 1. novembril 1953.

ja mujale. Seoses uue, põllumajandusliku toodangu valmistamisega rekonstrueeriti tehas, täiendati uue sisseseadega. Viimaste aastate jooksul on Autoremonditehases põllumajandusliku toodangu hulk kasvanud mitmekordseks.

Mineraalväetisi toodeti vabariigis 1957. aastal 332 000 tonni (tingühikutes). 1960. aastal aga pidi kasvama nende toodang 448 000 tonnini. Eesti NSV saadab mineraalväetisi Läti, Leedu, Valgevene, Vene Föderatsiooni ja teiste vabariikide kolhoosidele ja sovhoosidele. Ekskavaatoreid toodeti 1957. aastal 301, 1958. aastal 456, 1959. aastal 470 ja 1960. aastal umbes 550. Telliste toodang on kasvanud sama aja jooksul 206 miljonilt 300 miljonile.¹

Eesti NSV tööstuse osa vennasvabariikide põllumajanduse vajaduste rahuldamisel pole kuigi suur; kui aga vabariigi töölisklass annab jõukohast abi teiste liiduvabariikide kolhoosidele ja sovhoosidele, siis on sellel ikkagi määratu suur tähtsus. Selles väljendub nii nõukogude rahvaste leninlik sõprus kui ka töölisklassi ja talurahva liidu elujõulisus. Nõukogude Eesti töölisklass, vabariigi parteiorganisatsioon on edukalt kasutanud vennasvabariikide kogemusi töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamisel. Vanemate vennasvabariikide töölisklass on läbi teinud pika ja raske kooli, koondades talurahva hulki enda ümber nii tsarismi ja kodanluse vastu võitlemisel kui ka sotsialismi ülesehitamisel; tema tegevus sel alal on eeskujuks Eesti NSV töölisklassile.

Väärtusliku panuse andis töölisklass põllumajanduse kindlustamiseks kaadriga.

Pärast kolhoosikorra võitu Eesti NSV-s tegi vabariigi parteiorganisatsioon ära märkimisväärse töö kõrge kvalifikatsiooniga põllumajandusliku kaadri ettevalmistamise alal. 1949. aastal ja 1950. aasta esimesel poolel lõpetasid kolhoosiesimeeste lühiajalised kursused üle 700 inimese, õpetati välja rohkem kui 2800 kolhoosi arvepidajat, valmistati ette üle 1000 brigadiri, farmijuhataja jt. põllumajanduse spetsialisti.²

Kuid olukord põllumajandusliku kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise alal oli kuni 1953. aastani mitterahuldav.

«Rea põllumajandusharude tõsise mahajäämise väga tähtsaks põhjuseks,» öeldakse N. S. Hruštšovi kõnes NLKP Keskkomitee septembripleenumil, «on kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside mitterahuldav juhtimine partei-, nõukogude ja põllumajandusorganite poolt, eriti kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise alal põllumajanduses ning partei poliitilise töö läbiviimisel külas.»³

¹ Eesti NSV rahvamajanduse areng aastail 1957—1959, Tallinn 1960, lk. 14—16.

² Kümme aastat nõukogude võimu Eestis. I. Käbini artikkel «10 aastat Nõukogude Eestit». Tallinn 1950, lk. 20—21.

³ N. S. Hruštšov, NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõud. Ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 3. septembril 1953. Tallinn 1953, lk. 9.

EKP Keskkomitee VII pleenum märkis, et vabariigi masina-traktorijaamadel ei olnud küllaldaselt kvalifitseeritud mehhanisaatorite kaadrit, esines traktoristide, kombaineriite ja muu kaadri voolavust. Eriti halb oli olukord masina-traktorijaamade juhtiva kaadriga. Töölisklass pidi andma oma panuse masina-traktorijaamade kindlustamiseks vajaliku kaadriga. EKP Keskkomitee VII pleenumi otsuses öeldakse, et pleenum kohustab EKP Keskkomitee bürood ning partei linna- ja rajoonikomiteesid välja valima ja suunama 1953. aastal tööstusest ja teistest rahvamajandusharudest maale 250 inseneri ja tehnik-mehaanikut tööks masina-traktorijaamade direktorite, peainseneride, remonditöökodade juhatajate ja tehnik-mehaanikutena.¹ Ühtlasi astuti samme mehhanisaatorite kaadri ettevalmistamise reorganiseerimiseks.

Nähti ette abinõud kolhoosidele antava agronoomilise ja zootehnilise abi suurendamiseks. Eesti NSV Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumile ja rajoonide täitevkomiteedele tehti ettepanek suunata masina-traktorijaamadesse kolhoosides töötamiseks 1400 kõrgema ja keskharidusega agronoomi ja zootehnikut, kusjuures 950 nendest oli tarvis maale suunata juba 1954. aasta kevadeks. Seda oli tarvis teha nii Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumi kui ka kohalike põllumajandusorganite reorganiseerimise tulemusena vabanevate ja samuti muudes asutustes ja organisatsioonides töötavate spetsialistide ning põllumajanduslike õppeasutuste lõpetajate arvel. Selle ülesande täitmisele asuti kohe pärast NLKP septembripleenumit.

EKP Keskkomitee VII pleenum kohustas Eesti NSV Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumi ning rajoonide partei ja nõukogude organeid valmistama üheaastastes põllumajanduskoolides ette ja suunama kolhoosidesse tootmisbrigadide brigadirideks ja loomakasvatusfarmide juhatajateks 200 inimest 1953. aasta lõpuks ja 250 inimest 1954. aasta lõpuks.² Ka see ülesanne sai põhiliselt täidetud.

EKP Keskkomitee VII pleenum kohustas partei, nõukogude ja põllumajandusorganeid tugevdama kolhoosiesimeeste kaadrit ning edutama sellele tööle kõrgema ja kesk-eriharidusega põllumajanduse spetsialiste ja samuti muid spetsialiste ning praktikuid, kellel on küllaldane hulk juhtiva töö ja organiseerimistöö kogemusi, kes vastavad igati oma ülesannetele ja suudavad põllumajanduslikke suurettevõtteid edukalt juhtida.

Juba järgmisel päeval pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse avaldamist esitasid paljud teistes rahvamajandusharudes töötavad põllumajanduse spetsialistid avaldusi, milles palusid end suunata alalisele tööle maale.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 157, s.-ü. 19, l. 39.

² Sealsamas, l. 42.

Põllumajanduse Ministeeriumi Loomakasvatuse Valitsuse vanemzootehnik Maldus Pulst kirjutas omas avalduses: «Olen arutanud läbi NSV Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi otsuse ja mõistan põllumajanduse spetsialistide tootmisele lähendamise suurt tähtsust, sellepärast palun mind suunata tööle traktorijaama zootehnikuna.»¹

ETKVL autobaasi mehaanik A. Alandi kirjutas, et ta luges suure vaimustuse ja tähelepanuga partei ja valitsuse abinõudest põllumajanduse edasiarendamiseks ning mõistis, et üheks tähtsamaks tingimuseks, mis tagab nende grandioosete ülesannete täitmise, on kvalifitseeritud mehhanisaatorite kaadri andmine traktorijaamade käsutusse.

«Olen alati tundnud huvi põllumajanduse, eriti aga traktorijaamade töö vastu,» märgib A. Alandi omas kirjas. «Varemgi on mul vilksatanud peas mõte, et kui õige läheks traktorijaama tööle. Kuid mõte ei saanud varem teoks. Nüüd sain aru, et minu kui nõukogude inimese ja mehhanisaatori otseseks kohuseks on anda oma jõud ja teadmised eelkõige seal, kus neid on kõige rohkem vaja. Minu vastus NLKP Keskkomitee pleenumi otsusele on see, mis ma märkisin ka oma avalduses: «... palun mind suunata tööle Kuu-salu traktorijaama.»²

E. Volmer töötas enne NLKP Keskkomitee septembripleenumit Märjamaa rajooni peazootehnikuna. Tema enda sõnade järgi seisis ta peamine töö senini selles, et koostada mahukaid otsuste projekte, kirjutada korraldusi ja instruksioone. Kõige rohkem, mis ma olen suutnud teha, ütleb E. Volmer, on olnud see, et olen kolhoose kord-paar külastanud, ilma et oleksin neile saanud pakkuda konkreetset abi loomakasvatuse või söödabaasi küsimuses. Selleks mul lihtsalt ei jätkunud aega.

«Kohe kui ajalehtedes ilmus NLKP Keskkomitee pleenumi otsus ja ma olin sellega põhjalikult tutvunud,» kirjutab E. Volmer, «küpses ka mul kindel mõte minna kolhoosi. Lähen tööle Märjamaa rajooni Tasuja kolhoosi. See ühismajand on üks suuremaid rajoonis... Mul seisab kolhoosis ees laialdane tegevusväli, et viia loomakasvatus ja söödabaas vajalikule kõrgusele.»³

E. Pikaro, kes oli lõpetanud Kehtna Põllumajandustehnikumi, töötas kuni 1953. aasta septembripleenumini ELKNÜ Keskkomitee instruktorina. Pärast pleenumi otsuse avaldamist siirdus ta tööle Tartu rajooni agronoomina.

«Kutsun üles ka teisi põllumajanduse spetsialiste,» kirjutab E. Pikaro oma avalduses, «agronoome, zootehnikuid ja teisi, kes mingisugustel põhjustel ei tööta valitud erialal, siirduma tööle kolhoosidesse, traktorijaamadesse ja sovhoosidesse. Ainult nii saa-

¹ «Rahva Hääel» nr. 223 (3264), 20. septembril 1953.

² «Rahva Hääel» nr. 225 (3266), 23. septembril 1953.

³ Sealsamas.

vad nad kõige paremini rakendada oma teadmisi praktikas ning tuua võimalikult rohkem kasu meie sotsialistlikule põllumajandusele.»¹

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse arutamisel märkis masinaehitustehase «Ilmarine» eesrindlik puuriija Linkov, et ta on töötanud üle 20 aasta mehaanikuna, viimasel ajal peamiselt tööstuses, kuid varem ka põllumajanduses. Sm. Linkov kirjutas oma avalduses: «Lugesin NLKP Keskkomitee pleenumi otsust ja leiain, et minu kui nõukogude inimese, kui mehaaniku kohuseks on aidata praktiliselt kaasa nende ajalooliste ülesannete täitmisele. Palun mind suunata tööle traktorijaama. Luban töötada ausalt ja hästi.»²

«Ilmarise» kollektiivist palusid end veel põllumajandusse tööle suunata remondilukksepp Männamaa, meister Kiristaja ja teised.

Tallinna Ehitus- ja Remonditööde Trusti töötaja Endel Kärm, kelle kodukoht on Hiiumaal, esitas pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse teatavakssaamist järgmise avalduse: «Palun mind vabastada senisest teenistusest, kuna oman põllumajanduslikku eriharidust ja soovin, lähtudes NLKP Keskkomitee pleenumi otsusest «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest», asuda tööle Hiiu traktorijaamas traktoristina.»³ Sm. E. Kärm ütleb, et tal on mitu kutseala ja seetõttu saab ta traktorijaamas traktoristina tööle asudes anda kogu jõu meie sotsialistliku põllumajanduse kiireks edasiarendamiseks ning praktiliselt kasutada oma teadmisi põllumajanduse alal.

«Minu koht on nüüd kolhoosis,» ütles Pärnu Metsatööstuskeskuse autoremonditöökoja töötaja Herbert Mikko. «Tahan omalt poolt kõigiti kaasa aidata meie maa põllumajanduse arendamisele, sest see on suunatud nõukogude töötajate materiaalse ja kultuurilise heaolu edasisele kiirele tõusule.» Herbert Mikko palus suunata ennast tööle Tõstamaa traktorijaama. EKP Pärnu Rajoonikomitee rahuldas tema palve.

Tehase «Silikaat» tootmisala juhataja A. Raudsepp avaldas soovi minna tööle Taebli traktorijaama treiali-keevitajana. Ta kirjutas oma avalduses:

«Saades õigesti aru Keskkomitee pleenumi otsusest, tunnen, et minu koht on praegu maal. Palun mind lubada tööle traktorijaama. Olen tuttav põllutööga, peale selle oman treiali, lukksepa ja keevitaja eriala. Olen töötanud remonditöödel 6 aastat. Säästmata jõudu, püüan õigustada partei usaldust.»⁴

Kommunistliku Partei kasvandik NLKP liikmekandidaat L. Reisman, kes töötas autojuhina, avaldas soovi minna tööle

¹ «Rahva Hää!» nr. 225 (3266), 23. septembril 1953.

² Sealsamas.

³ «Rahva Hää!» nr. 226 (3267), 24. septembril 1953.

⁴ «Rahva Hää!» nr. 233 (3274), 2. oktoobril 1953.

maale ja kirjutab: «Lugenud sm. Hruštšovi ettekannet, mõistan, et keeruline tehnika traktorijaamades vajab oskuslikke käsi ja sellepärast palun mind suunata alalisele tööle traktorijaama.»¹

«Palun suunata mind tööle Keeni traktorijaama Valga rajooni,» ütleb Tallinna Masinaehitustehase treial ÜLKNÜ liige sm. Solovjov oma avalduses. «Töötasin treialina Tallinna Masinaehitustehases, peale selle oman veel autolukksepa eriala. Vastuseks partei üleskutsele soovin anda oma jõu kolhoosikorra kindlustamiseks.»²

Zootehnik Aksel Tohv töötas enne NLKP Keskkomitee septembripleenumit Abja rajoonis zoo-veterinaarjaoskonna juhatajana. Paljude teiste hulgas avaldas ta kohe pärast pleenumit soovi siirduda tööle kolhoosi. Ta kirjutab oma avalduses, et NLKP Keskkomitee pleenumi otsuses on antud selged perspektiivid ühisloomakasvatuse edasiarendamiseks, määratud kindlaks ülesanded, mis tulevad loomakasvatuse alal täita.

Tsemenditehase «Punane Kunda» tööline, kommunistlik noor H. Muttik märgib oma avalduses: «NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus kinnitab kujukalt partei ja valitsuse suurt hoolitsust rahva hüvangu eest. Mina kui Rakvere traktorijaama endine traktorist pean oma kohuseks asuda uuesti traktorirooli taha ning töotan anda kogu jõu ja kõik teadmised põllumajanduse edasiarendamiseks.»³

Nende hulgas, kes soovisid pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit põllumajanduse alalisele tööle siirduda, näeme Tallinna tuletõrje töötajat traktoristi Rudolf Vinki, Tallinna Merekaubasadama vaneminsener-mehaanikut A. Redkinit, Põlevkivikaevanduse nr. 6 töötajat sm. Torni, Põlevkiviehituse Trusti Autotranspordikontori traktoristi sm. Jõesaart, «Eesti Põlevkivi» kombinadi kaevanduse nr. 10 lukkseppa sm. Sõssojevit, Tallinna elektrijaama lukkseppa G. Butusovit, Lasnamäe Paemurru traktoristi F. Sahharovit, Püssi Elektrijaama valvelukkseppa Meinhard Saarekest, Põlva rajooni peaaagronoomi Eisenit ja paljusid teisi.

Kümned spetsialistid, kirjutab «Rahva Häälel» 2. oktoobril 1953, on lühikese aja jooksul avaldanud soovi siirduda maale, ja iga päevaga täienevad nende read, kes tahavad oma oskusi rakendada meie põllumajanduse kiireks edasiarendamiseks.

Selliseid avaldusi tuli väga paljudelt teistes rahvamajandusharudes töötavatelt põllumajanduse spetsialistidelt, nii noortelt kui ka vanema põlvkonna esindajatelt, kommunistidelt, kommunistlikelt noortelt ja parteitutelt, naistelt ja meestelt. Muidugi ei esitatud neid avaldusi stiihiliselt, ilma parteiorganisatsioonide organiseeriva ja suunava tegevuseta. Vastupidi: parteiorganisat-

¹ «Rahva Häälel» nr. 233 (3274), 2. oktoobril 1953.

² Sealsamas.

³ «Rahva Häälel» nr. 249 (3290), 21. oktoobril 1953.

sioonid tegid ära suure selgitus- ja organiseerimistöo, mis kandis ka vilja.

EKP Harju Rajoonikomitee sekretär Harald Ilves, kellele eduka töö eest põllumajanduse arendamisel anti sotsialistliku töö kangelase aunimetus, kirjutab, et kolhooside organisatsioonilise ja majandusliku tugevnemise ja põllumajandussaaduste tootmise suurenemise tagab hea kaader: kolhooside esimehed, sovhooside direktorid, põllumajanduse spetsialistid, brigadirid ja farmijuhatajad. Sellepärast alustas partei rajoonikomitee kolhooside tugevdamist kõigepealt kaadrist.¹

Eriline koht põllumajanduslikus tootmises on kolhoosi esimehel, märgib sm. Ilves. Elu näitab, et kui kolhoosi eesotsas on teovõimeline, heade organisaatorlike ja majanduslike kogemustega juht, kellel on kõigi kolhoosnikute usaldus, läheb kolhoosi majandus kiiresti edasi. Partei rajoonikomitee on aasta-aastalt tugevdanud kolhooside juhtivat kaadrit, asendades kolhooside esimehi, kes oma tööga toime ei tulnud, tugevamatega. Mõne aasta jooksul pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit suunas EKP Harju Rajoonikomitee kolhoosiesimeesteks üle 20 suurte kogemustega ja organisaatorlike võimetega töötaja.²

Pärast NLKP Keskkomitee 1955. aasta jaanuaripleenumit võtsid Kommunistliku Partei Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastu tähtsa otsuse, mis nägi ette 1955. aasta juulikuuks välja valida ja vabatahtlikkuse põhimõttel kolhoosidesse juhtivale tööle saata vähemalt 30 000 vilunud partei, nõukogude, majandusala ja inseneritehnilist töötajat, samuti töölisi. Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus rõhutasid, et iga kommunist ja parteitu, olgu ta lihttöeline või vastutav töötaja, peab aru saama, et juhtiv töö kolhoosis on niisama auväärne ja vastutusrikas kui töö ükskõik millises tööstusettevõttes, ükskõik millises teaduslikus või riigiasutuses.

Vabariigi parteiorganisatsioon võttis Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse üleskutse vastu kui kolhooside juhtiva kaadri tugevdamise konkreetse programmi. NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu üleskutsel vastasid Eesti NSV-s sajad tööliselised, insenerid, teenistujad, kes avaldasid soovi kolhoosidesse alaliselt tööle minna. Ainuüksi 1955. aasta kümne kuu jooksul said vabariigi parteiorganisatsioonid üle 400 avalduse. Üldse tuli soovivavaldusi rohkem kui 500. Kui aga arvesse võtta kõik ülesseatud kandidatuurid, kes olid arutusel partei, komsomoli, ametiühingu ja teistes organisatsioonides ning ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide töötajate üldkoosolekutel, siis on nende arv umbes 2 korda suurem esitatud avalduste arvust.

Tööstusettevõtete, ehitusorganisatsioonide ja asutuste partei-

¹ H. Ilves, Meie edusammude alus. Tallinn 1958, lk. 5.

² Sealsamas, lk. 5—6.

organisatsioonid tegid suurt organiseerimis- ja selgitustööd partei ja valitsuse otsuse elluviimiseks.

Kõikjal viidi läbi vestlusi põllumajanduse edasiarendamise ülesannetest, toimusid põllumajanduses töötanud spetsialistide koosolekud. Esitatud avaldused, millistes väljendati soovi siirduda juhtivale tööle kolhoosidesse, arutati eelnevalt läbi parteibüroode istungitel. Pärast seda, koos vastavate ettepanekutega, arutati avaldusi parteikoosolekutel.

Parteioorganisatsioonide tõsiseks saavutuseks tuleb pidada seda, et suudeti kaasa tõmmata ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide kollektiivid. Enamasti arutati sooviavalduse esitanud isikute kandidatuure lahtistel parteikoosolekutel. Asjasse suhtuti tõsiselt, millest kõneleb asjaolu, et päris tihti lükati sooviavaldused tagasi, kuna isikud ei väärinud seda, et neid tööliklassi esindajatena saata kolhoosidesse juhtivale tööle.

Tallinna Masinaehitustehase parteibüroo istungil arutati kolme kommunisti kandidatuuri; kaks neist lükkas parteibüroo tagasi, ühte otsustati soovitada alalisele tööle maale.¹ Kreenholmi kombinaadi Vanas Ketrusvabrikus arutati kolhooside juhtivatele ametikohtadele kandideerivate isikute avaldusi lahtisel parteikoosolekul, millest võttis osa 110 töölist ja teenistujat. Üldse oli parteioorganisatsioonile esitanud avalduse 6 isikut. Arutamine toimus elava mõttevahetuse korras, räägiti soovi avaldanud isikute voo- rustest ja puudustest. Avalduste läbiarutamisel esitati rohkesti küsimusi, kaaluti põhjalikult avalduse esitanud isikute tööd, osavõttu ühiskondlikust elust, käitumist ühiskonnas, suhtumist perekonnasse jne. Rida kandidatuure lükati koosoleku poolt tagasi. Kreenholmi kombinaadi Vana Ketrusvabriku lahtisel parteikoosolekul vastuvõetud otsused kolhoosi juhtiva kaadri kandidaatide valiku kohta näitavad, et see parteioorganisatsioon suhtus küsimusse täie vastutustundega, ta ei lubanud, et maale lähetatute hulka satuks juhuslikke inimesi. See käib ka enamiku Eesti NSV parteioorganisatsioonide kohta.

Kreenholmi kombinaadi peamehaanikuosakonnas toimus NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu üleskutse puhul kollektiivi üldkoosolek 185 osavõtjaga. Partei Keskkomitee läkitus kiideti heaks ja otsustati lähemal ajal eraldada enda kollektiivist paremaid töotajaid kolhoosidesse juhtivale tööle saatmiseks.²

«Punases Kundas» peeti partei-algorganisatsiooni koosolek 16. aprillil 1955. Päevakorras oli «NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu üleskutse partei, nõukogude, ametiühingu ja komsomoli organisatsioonidele» läbiarutamine. Koosolekul kõneldi partei ja valitsuse poolt põllumajanduse arendamiseks kavandatud abinõude suurest ajaloolisest tähtsusest. Koosolek märkis, et

¹ EKP arhiiv, f. 894, nim. 1, s. ü. 34, l. 146.

² EKP arhiiv, f. 835, nim. 3, s. ü. 16, l. 51.

nende abinõude elluviimisel etendab tähtsat osa linna abi maale. Koosolek arutas läbi esitatud avaldused kolhoosiesimeheks suunamise kohta. Ühtlasi kohustati parteibürood ja tema sekretäri läbi viima edasist tööd paremate töötajate suunamiseks juhtivale kolhoositööle.¹

«Balti Manufaktuuri» parteiorganisatsioonile esitati kaks sooviavaldust kolhoosikülla juhtivale tööle asumise kohta. Parteikoosolek arutas need läbi 21. aprillil 1955 ja otsustas ühe isiku avalduse tagasi lükata, sest tal puuduvad organisatsioonilised võimed. Parteikoosolek leidis, et kuigi ta on aus ja eeskujulik töötaja, kuid kolhoosi juhtimisega ei tule ta toime.²

Tänuväärt töö tegid ära komsomoliorganisatsioonid kolhooside juhtiva kaadri tugevdamisel. Komsomoliorganisatsioonid abistasid parteiorganisatsiooni selgitustöö tegemisel, nad eraldasid enda hulgast parimaid kolhoosidesse juhtivale tööle lähetamiseks.

Märkimisväärsed on vabariigi ajakirjanduse teened juhtiva kolhoosikaadri tugevdamisel. Parteikomiteede suunamisel selgitas ajakirjandus põllumajanduses töötamise tähtsust, tõstis esile parimaid organisaatoreid, kes tahtsid minna juhtivale tööle kolhoosidesse. Ajakirjanduses toodi ära patriootliku liikumise algatajate nimed, tehti teatavaks nende avaldused, kutsuti üles nende eeskujule järgnema.

Oma patriootlikes avaldustes töötasid linnaettevõtete ja asutuste töötajad juhtivale kolhoositööle asudes anda kogu oma jõu, oskuse ja energia põllumajanduse ette seatud ülesannete täitmiseks.

NLKP liige Ain Kivilo kirjutab oma avalduses partei-algorganisatsioonile: «Kaaludes põhjalikult NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse üleskutset kolhoosikaadri tugevdamise küsimuses, otsustasin paluda end suunata alalisele tööle kolhoosi. Palun partei-algorganisatsiooni igakülgselt analüüsida minu tööalaseid ja isikliku elu omadusi, ja kui kommunistid leiavad, et ma olen suuteline töötama kolhoosis juhtival töö, siis soovitada mind ühe mahajäänud kolhoosi esimehe kohale. Isiklikult soovin, kui kolhoosnikud avaldavad minule usaldust, asuda Pärnu rajooni «Bolševiku» kolhoosi esimehe kohale.»³

NLKP liige 1927. aastast Mihhail Kukli töötas kuni 1955. aastani paljudel vastutusrikastel juhtivatel kohtadel. Teda tunni kui printsiipiaalset, järjekindlat ja tulihingelist kommunisti. Oma iseseisvat eluteed alustas M. Kukli juba 1910. aastal karjapoisina mõisarentniku juures. Mõne aasta pärast siirdus ta aga Petrogradi proletariaadi ridadesse, töötades metsatöötlemise tehases, remonttöölisena raudteel, treialina, meistrina, tsehhiülemana ja

¹ EKP arhiiv, f. 1262, nim. 16, s.-ü. 1, l. 22—23.

² EKP arhiiv, f. 1237, nim. 1, s.-ü. 48, l. 34.

³ EKP Keskkomitee jooksev arhiiv, A. Kivilo isiklik toimik.

direktori asetäitjana Leningradi tehases «Pnevmatik». Juhtiva poliitilise tegi ta läbi sõjatee Nõukogude armee 8. Eesti Laskurkorpuse ridades, töötas ka Siseministeriumi süsteemis.¹

Oma avalduses kirjutab ta:

«Lugeses läbi Kommunistliku Partei Keskkomitee läkituse k. a. 5. aprilli «Pravdas», millega partei pöördub linna kommunistide poole maa abistamiseks kaadriga, palun parteiorganisatsiooni avaldada mulle usaldust ja soovitada mind majanduslikult kõige nõrgema kolhoosi esimeheks. Arvestades partei otsuse tähtsust, rakendan kõik jõu ja kogu energia, et õigustada kõrget ja austavat usaldust.»²

Kommunistid ja parteitud, kommunistlikud noored ja ametiühingu liikmed, paremad töölisklassi esindajad, avaldades soovi asuda kolhoositöele, lubasid ausalt täita nendele pandud ülesande, et õigustada nii neid maale lähendanud kollektiivide kui ka kolhoosnikute usaldust. Ja tuleb märkida, et suur enamus linnade ja tööstuskeskuste esindajatest täidab auga oma kohust. Nad juhivad edukalt kollektiivmajandeid ja on saavutanud põllumajandusliku tootmise alal suure tõusu.

Enne NLKP Keskkomitee septembripleenumit kuulus Harju rajooni «Anija Edasi» kolhoos oma majanduslike näitajate poolest nõrgemate ühismajandite hulka. 1954. aastal valisid selle põllumajandusliku artelli liikmed juhatuses esimeheks «Kehra» tselluloosikombinaadi endise meistriabi Artur Sarapi.

Töölisklassi esindaja Artur Sarapi juhtimisel läks kolhoos kiiresti ülesmäge. Juhatuses esimehena suutis ta enda ümber koondada tubli aktiivi, oma töös ja tegevuses tugineb ta kolhoosi parteiorganisatsioonile, kuhu on koondunud artelli paremad töötajad kõigilt tootmisaladelt. Artur Sarapi tegevuse tugevaks küljeks tuleb pidada ka seda, et ta alati peab nõu rahvaga, kuulab ära kogunud põllumeeste ja loomakasvatajate arvamused. Täie õigusega nimetatakse teda rahvameheks. Kolhoosi juhatuses töö on korraldatud operatiivselt. Igal juhatuses liikmel on teada oma ülesanded ja nende täitmist nõutakse rangelt.

Ka kolhoosi parteiorganisatsioon teeb kõik selleks, et igati abistada kolhoosi juhatuses, tema esimeest, töötada juhatuses käsi-käes. NLKP Keskkomitee septembripleenumile järgnenud ajal on kolhoosi parteiorganisatsioon kasvanud enam kui kolmekordseks. 1960. aasta algul oli siin arvel 16 kommunisti.³

1953. aasta novembris arutati partei-algorganisatsiooni lahtisel koosolekul NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsust. Selle otsuse täitmiseks hakati rakendama konkreetseid abinõusid. Pea-tähelepanu pööras parteiorganisatsioon söödabaasi kindlustami-

¹ EKP Keskkomitee jooksev arhiiv. M. Kukli isiklik toimik.

² Sealsamas.

³ EKP arhiiv, f. 3999, nim. 3, s.-ü. 4, l. 7 ja EKP Harju Rajoonikomitee materjalid.

sele. Parteikoosolek kohustas kommuniste «igati tugevdama võitlust esinenud mahajäävuse likvideerimise eest, põllumajanduskultuuride tootmise ja ühisloomakasvatuse tõstmise eest»¹.

Pärast kolhoosi esimehe kohale asumist, käsikäes kolhoosi parteiorganisatsiooniga, juhib A. Sarap energiliselt kolhoositootmist, et selle mahajäämused likvideerida. 21. mail 1954 toimunud parteikoosolekul esines ta ettekandega ühismajandi olukorrast ja edaspidistest ülesannetest. Uus kolhoosi esimees A. Sarap andis siin põhjaliku ülevaate kolhoosi arengu perspektiividest. Ta märkis ära saavutused kevadkülvil läbiviimisel, rõhutas seffide abilaiendamise vajadust, rääkis suurtest puudustest töö organiseerimisel, märkis, et kogu töö tuleb täielikult ümber korraldada, «kuid selleks on vajalik kõigi kommunistide kaasabi»².

Asjalikult arutas «Anija Edasi» parteiorganisatsioon NLKP Keskkomitee 1955. aasta jaanuaripleenumi otsust loomakasvatuse saaduste tootmise suurendamise kohta. Sel puhul toimus lahtine parteikoosolek 10. märtsil 1955. Pleenumi otsuse arutamisest võeti aktiivselt osa. Kolhoosi juhatuse esimees A. Sarap ütles sel koosolekul, et vaatamata esimestele tõsistele saavutustele ei ole kolhoosi olukord kerge. 1954. aasta majanduslike tulemustega ei saa rahul olla. Oma sõnavõtus rõhutas ta uuesti kindla söödabaasi loomise vajadust. Selleks on aga tarvis tõsist tähelepanu pöörata maisile. Maisi peame külvama rohkem kui praegu. «Ma olen kindel,» ütles sm. Sarap, «et kui me paneme kõik oma jõu ja energia välja jaanuaripleenumi otsuse täitmiseks, siis tuleme selle ülesandega edukalt toime.»³

Partei-algorganisatsiooni lahtistel koosolekutel arutatakse siin igal aastal loomakasvatuse majandusaasta tulemusi. Peatähelepanu pööratakse alati raskuste ületamisele. 1955. aasta novembris loomakasvatuse 1954/55. majandusaasta tulemusi arutades pidas parteiorganisatsioon momendi tähtsamaks majanduspoliitiliseks ülesandeks kolhoosi loomade korraliku ületalve pidamise, mille kindlustamiseks otsustati tarvitusele võtta kõik vajalikud abinõud.⁴

Kolhoosi esimees A. Sarap seab parteiorganisatsiooni ette alati kõige valusamad, kõige aktuaalsemad küsimused. Nii on 1956.—1957. aastal lahtistel ja kinnistel parteikoosolekutel arutatud järgmisi küsimusi: kevadkülvil käik, ühiskarja produktiivsus ja piimatoodangu tõstmine, sotsialistliku võistluse kohustused⁵, 1957. aasta I ja II kvartali sotsialistliku võistluse tulemused loomakasvatuse alal, viljakoristustööde läbiviimine, loomakasvatushoo-

¹ EKP arhiiv, f. 3999, nim. 3, s.-ü. 1, l. 47—49.

² EKP arhiiv, f. 3999, nim. 4, s.-ü. 1, l. 30.

³ EKP arhiiv, f. 3999, nim. 5, s.-ü. 1, l. 4, 7.

⁴ Sealsamas, l. 50—51.

⁵ EKP arhiiv, f. 3999, nim. 6, s.-ü. 1, l. 3, 11, 46, 49.

nete korrastamine talveperioodiks, sügistööde käik jne.¹ Kogu siseparteiline töö, kogu poliitiline kasvatustöö on suunatud majanduslike ülesannete lahendamisele.

«Anija Edasi» kolhoosi majanduslik areng näitab kujukalt, mida võib ühismajand saavutada hea organisatori juhtimisel. Antud juhul, nagu juba öeldud, on selleks organisatoriks kommunist, töölisklassi esindaja, keda Kommunistlik Partei on saanud abiks kolhoositalurahvale.

«Anija Edasi» kolhoosi majanduslikud näitajad on aga järgmised:²

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1. Piimatoodang lehma kohta (kg)	1994	2162	2979	3530	3329	3320
2. Piimatoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta (tsentnerites)	113,5	167,0	247,6	483,5	474,3	565,2
3. Liha kogutoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta (tsentnerites)	14,3	26,2	33,2	60,5	76,0	82,3
4. Normipäevade arv ühe tööjulist kolhoosniku kohta	344,2	431,2	466,0	542,0	510,0	—
5. Normipäeva rahaline tasu (rublades)	3,26	6,44	11,56	12,0	12,19	—

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus hindavad kõrgelt paremate kolhoosiorganisatorite saavutusi. Kõrge autasu osaliseks on saanud ka Artur Sarap. Väljapaistvate edusammude eest teravilja, kartuli, liha, piima ja muude põllumajandussaaduste tootmise alal ning teaduse saavutuste ja eesrindlaste kogemuste tootmisse juurutamise eest anti Artur Sarapile NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 1. märtsist 1958 sotsialistliku töö kangelase aunimetus.³

Harju rajooni Mitšurini-nimelise kolhoosi esimehena töötab 1955. aasta maikuust Aleksander Preemet, kes varem töötas Eesti NSV Riiklikus Plaanikomisjonis. Kommunist A. Preemet on suurte kogemuste ja heade organisatorlike võimetega töötaja. Ta lõi kolhoosis kiiresti korra majja. Nagu teisedki paremad kolhoosiesimehed, nii ka tema tugineb oma töös parteiorganisatsioonile, aktiivile. Kommunist Aleksander Preemeti juhtimisel läks Mitšurini-nimeline kolhoos kiiresti ülesmäge. Sellest kõnelevad järgmised näitajad:

¹ EKP arhiiv, f. 3999, nim. 7, s.-ü. 1, l. 7, 13, 23, 43.

² Harju rajooni täitevkomitee jooksev arhiiv. Anija kolhoosi tootmistegavuse analüüs, lk. 1.

³ H. Ilves, Meie edusammude alus. Tallinn 1958, lk. 6.

	1954. a. ¹	1957. a. ²	1958. a. ³	1959. a. ⁴
Piima kogutoodang (tonnides)	566,0	876,8	915,02	1. XII 924,9
Piimatoodang lehma kohta (kilogrammides)	2659	3731	3560	3363
Liha kogutoodang (tonnides)	36,4	41,6	53,2	66,0
Rahalised tulud (rublades)	1 840 000	2 820 000	3 349 000	—
Rahaline normipäevatasu (rublades)	7,0	11,1	11,1	—

Mitšurini-nimelise kolhoosi juhatuse esimehe sm. Preemeti eduka töö üheks «saladuseks», märgib EKP Harju Rajoonikomitee esimene sekretär Harald Ilves, on olnud julgete, kuid seejuures reaalse ülesannete püstitamine kollektiivi ette ja kolhoosnike mobiliseerimine nende täitmisele. Mitšurini-nimelise kolhoosi kogemusi põllumajandussaaduste tootmisel rakendatakse ellu teistes ühismajandites. Mitmed kollektiivid, kes varem võtsid tagasihoidlikke, kergesti täidetavaid ülesandeid eesmärgiga neid hõlpsasti ületada, on hakanud nüüd enda ette seadma hoopis tõsisemaid, suurt organisaatorlikku tööd ja vaeva nõudvaid ülesandeid.⁵

Tallinna tööliste esindaja, vabariigi parima treiali austava nimetuse kandja, ETKVL-i Kaubandusliku Inventari Tehase tööline Annus asus 1955. aastal juhtima Paide rajooni L. Koidula nimelist kolhoosi. Sm. Annuse tegevuse kohta märgitakse, et kõige väärtuslikum, mis Tallinna tööliklassi esindaja alates oma tegevuse esimestest sammudest kolhoosis oskas rakendada, oli side inimestega. Ta peab kõigis küsimustes nõu aktiiviga. Kolhoosnikud toetavad tema ettepanekuid ja mõtteid. Uue kolhoosiesimehe hea organiseerimistöö, tema tihe koostöö kolhoosiaktiiviga, kolhoosnike ettepanekutesse tähelepanelik suhtumine — kõik see andis juba esimesel aastal positiivseid tulemusi. L. Koidula nimeline kolhoos, mis oli varem rajoonis üks mahajäänumaid, saavutas 1955. aastal märksa paremaid majanduslikke näitajaid ja täitis kõik riiklikud kohustused. Lehmade keskmine aastane piimatoodang kasvas tunduvalt, suurenes normipäeva rahaline ja naturaaltasu, asuti ehitama karjalautu, alustati suurt töökulu nõudvat loomakasvatustööde mehhaniseerimisega.⁶

Selliseid suurepäraseid tulemusi põllumajandusliku tootmise järsul suurendamisel on saavutanud ka paljud teised linnade par-

¹ H. Ilves, Meie edusammude alus. Tallinn 1958, lk. 6.

² Sealsamas.

³ EKP Harju Rajoonikomitee jooksev arhiiv. Mitšurini-nimelise kolhoosi tootmistevõime analüüs, lk. 1.

⁴ Sealsamas.

⁵ H. Ilves, Meie edusammude alus. Tallinn 1958, lk. 6—7.

⁶ Eesti NSV Ministrite Nõukogu jooksev arhiiv. Eesti NSV kolhooside esimeeste vabariikliku nõupidamise stenogramm 22. ja 23. novembril 1955, lk. 64.

teiorganisatsioonide ja töölisklassi poolt maale lähetatud organi-
saatorid.

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee aruandes EKP X kongressile märkis sm. I. Käbin, et sellised kolhoosiesimehed-kolmekümnetuhandelased, nagu Artur Sarap, Aleksander Preemet, Harald Faelmann, Aleksander Vaher, Ants Anupõld ja paljud teised, on lühikese ajaga viinud endised nõrgad majandid eesrindlike tasemele.

Ka pärast kolhoosidesse juhtivale tööle suunamist jätkab vabariigi parteiorganisatsioon kolmekümnetuhandelaste abistamist. Nende tööga tutvutakse pidevalt, aidatakse esilekerkinud raskusi ületada jne.

22. ja 23. novembril 1955 toimus partei kutsel maale tööle läinud kolhoosiesimeeste vabariiklik nõupidamine. Nõupidamisel konstateeriti, et uute kolhoosijuhtide esimeste kuude töötulemused on positiivsed.

Lühikese ajaga paranes olukord Türi rajooni «Rahu» kolhoosis. Selle artelli liikmed valisid juhatuse esimeheks rajooni täitevkomitee endise esimehe Paumetsa. Põlva rajooni «Ühenduse» kolhoosi esimehena asus energiliselt tööle endine masina-traktorijaama peazootehnik sm. Tähemaa. Uue esimehe üheks heaks küljeks oli see, et ta suutis kolhoosnikuid innustada avarate perspektiividega, kolhoosimajandi edasiarendamise julgete plaanidega. Ta suutis kolhoosnikuid kaasa tõmmata ka nende plaanide täitmisele. «Varem elasime ainult tänasele päevale,» räägivad artelli liikmed, «nüüd aga vaatame tulevikku.» Pärast sm. Tähemaa artelli esimeheks valimist hakkas siin tugevnema töödistsipliin ja suurenes kolhoosnikute tööalane aktiivsus.

Kommunistliku Partei suure organiseerimistöo tagajärjel muutus mõne aasta jooksul olukord põllumajandusliku kaadri alal. Kui 1. juulil 1953 töötas kolhoosides ja masina-traktorijaamades 83 000 kõrgema haridusega ja keskeriharidusega spetsialisti, siis 1957. aasta lõpul oli nende arv tõusnud juba 278 000-ni. Seega oli juba nelja aasta jooksul pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit spetsialistide armee kolhoosides kasvanud mitmekordseks.¹

Ka Eesti NSV parteiorganisatsiooni organiseerimistöo ja poliitiline selgitustöö on andnud häid tulemusi.

Poole aasta jooksul pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit suunati traktorijaamade direktoreiks 18 inimest (nendest 16 kõrgema haridusega), peaaagronoomideks 21 inimest (neist 19 kõrgema haridusega), peainsenerideks 58 inimest (kõik kõrgema haridusega), peazootehnikuteks 68 inimest (nendest 30 kõr-

¹ «Müügikohustuste ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu maksmise kaotamisest ning põllumajandussaaduste varumise uuest korrast, varumise hindadest ja tingimustest.» NLKP Keskkomitee pleenumi otsus sm. N. S. Hruštšovi ettekande põhjal, vastu võetud 18. juunil 1958.

gema haridusega), traktorijaamade agronoomideks ja kolhooside zootehnikuteks 913 inimest ja palju teisi spetsialiste.¹

Kui 1954. aasta algul töötas vahetult vabariigi kolhoosides 176 põllumajanduse eriteadlast, siis nelja aasta pärast, s. o. 1958. aasta algul, oli nende arv suurenenud 1596-ni. Igas põllumajanduslikus artellis töötas keskmiselt kaks põllumajanduse spetsialisti.² Kui 1953. aastal töötas Eesti NSV põllumajanduses 1863 kõrgema ja keskharidusega spetsialisti, siis viie aasta pärast, s. t. 1958. aasta alguseks, oli kõrgema haridusega spetsialiste vabariigi põllumajanduses 3500. Üldse valmistati aastail 1953—1958 ette 1788 kõrgema haridusega ja 4077 keskharidusega spetsialisti, nende hulgas 1954 agronoomi, 1197 zootehnikut ja 698 põllumajanduse mehhanisaatorit. 1959. aasta alguseks õppis kõrgemates ja põllumajanduslikes keskkõppeasutustes 5718 tulevast põllumajanduse eriteadlast.³

Sotsialistliku põllumajanduse mahajäämise üheks põhjuseks oli materiaalse huvi printsiibi kui ühe sotsialistliku majandamise põhiprintsiibi rikkumine.

V. I. Lenin õpetas: «Me ei tohi loota otseselt kommunistlikule üleminekule. On vaja rajada töö talupoja isiklikule huvile.»⁴ See oli öeldud seoses uue majanduspoliitika teostamisega oktoobris 1921. Samas märgib Lenin, et «iga suur rahvamajandusharu tuleb rajada isiklikule huvile»⁵. Lenin ütles, et ei ole võimalik sotsialistlikku ülesehitustööd rajada ainult masside entusiasmile, et on vaja rangelt silmas pidada materiaalse huvi printsiipi.

Teatavasti esines meil viga, kus sotsialismilt kommunismile järkjärgulist üleminekut mõisteti kui kommunistliku ühiskonna printsiipide teostamist antud etapil. Selline arusaamine kutsuski esile halvakspaneva suhtumise materiaalse huvi printsiibisse ning põhjendamatuid ettepanekuid kaubanduse asendamisest saaduste otsese vahetamisega. Mõned «hädateoreetikud» püüdsid põhjendada, et rasketööstuse eelistatud arendamine on juba läbikäidud etapp, et nüüd tuleb forsseerida kergetööstuse arengut. NLKP mõistis oma otsustes ja resolutsioonides otsustavalt hukka kõik sellised vulgarisaatorlikud seisukohad ja kaitses marksistlik-leninliku teooria puhtust.

Materiaalse huvitaluse leninliku printsiibi teostamine on vahetult seotud töölisklassi ja talurahva liidu küsimusega. V. I. Lenin tuletas korduvalt meelde, et **töölise ja talupoegade liidu kindlustamise otsustavaks vahendiks on lõppude lõpuks nende ühine võit-**

¹ EKP arhiiv; f. 1, nim. 157, s. ü. 34, l. 77—78.

² NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu istungid. Esimene istungjärk (27.—31. märtsil 1958). Stenograafiline aruanne. NSV Liidu Ülemnõukogu väljaanne, 1958, lk. 241.

³ «Eesti Kommunist» nr. 7, juuli 1959, lk. 66.

⁴ V. I. L e n i n, Teosed, 33. kd., lk. 46.

⁵ Sealsamas, lk. 47.

lus sotsialismi ja kommunismi eest. Kõik, mis takistab seda töölisklassi ja talurahva ühist võitlust, ei lase ühtaegu ka nende liitu kindlustada. Materiaalse huvitatuse leninliku printsiibi rikkumine ongi üheks niisuguseks takistavaks asjaoluks. Kolhoositalurahva huvi rea tähtsate põllumajandusharude arendamise vastu hakkas langema; see aga ei soodustanud kuidagi kolhoosnike aktiivsuse kasvu.

Alates NLKP Keskkomitee septembripleenumist on Kommunistlik Partei järjekindlalt rakendanud materiaalse huvitatuse leninlike printsiipe, need on nüüd täielikult taastatud.

«Rahva Hää!» kirjutab oma juhtkirjas «Tõsta kolhoosnike materiaalsel huvitatust» 18. veebruaril 1955, et kolhooside tööpraktika on näidanud, et seni kui ei ole õigesti lahendatud töö organiseerimise ja tasustamise küsimused, ei saavutata edu töös. Kolhoosnike töö ebaõige tasustamine viib paratamatult töödistsipliini langusele, igapäevaste töönormide halvale täitmisele ja osa kolhoosnike eemalejäämisele ühistööst. Mitmed meie vabariigi varem mahajäänud kolhoosid on just kolhoosnike materiaalse huvitatuse printsiibi õige rakendamisega likvideerinud oma töoesinenud puudused.

Võtame näiteks loomakasvatuse. Põllumajandusliku tootmise edasiarendamiseks võtsid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus tarvitusele rida abinõusid, et tõsta kolhoosnike materiaalsel huvi loomakasvatuse arendamise vastu. Muudeti loomakasvatuse planeerimise korda, määrati uued loomakasvatussaaduste varumise normid ja tunduvalt kõrgemad hinnad, parandati kolhooside loomakasvatuse juhtimist spetsialistide suunamisega kolhoosidesse alalisele tööle ja rakendati muid abinõusid.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määru-ses «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest» soovitatakse kolhoosidele loomakasvatusest saadud summade arvel anda kolhoosnikutele avanssi. Avanssi antakse kolhoosnike üldkoosolekute äranägemisel umbes 25% ulatuses loomade ja loomakasvatussaaduste realiseerimisest laekuvatest summadest. Seda rahalist avanssi antakse igas kvartalis kuni 15% kõigi normipäevade peale, mis eelmises kvartalis on välja töötatud, ja peale selle kuni 10% normipäevade peale, mis on välja töötatud loomakasvatuses ja söötade tootmisel. Sealjuures nähti ette, et kolhoosniku poolt loomakasvatuses ja söötade tootmisel väljatöötatud normipäevade eest saadav rahaline avanss rahaliste tulude lõplikul jaotamisel ei vähene.¹

¹ «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest». NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrus, Tallinn 1953, lk. 40—44.

Paljudes vabariigi kolhoosides hakati uut kolhoosnikute avansseerimise korda kohe praktiliselt rakendama. Juba 1953.—1954. aastal avaldas see positiivset mõju. Kolhoosnikute töödistsipliin tugevnes, nende tööalane aktiivsus kasvas. Edukalt hakati uut avansseerimise korda rakendama Harju rajooni «Tuleviku», Rakvere rajooni «Vapruse», Rapla rajooni «Uue Elu» ja teistes majandites.

Kuid paljud parteiorganisatsioonid ei selgitanud kolhoosnikutele uue avansseerimise korra tähtsust, millele korduvalt juhtisid tähelepanu EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

Tuleb rõhutada, et paljud vabariigi kolhoosid rakendavad puudulikult sellist kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmise abinõu nagu igakuuline artelli liikmete avansseerimine. 1954. aasta kolme kvartali jooksul anti kolhoosnikutele avanssi 49% võrra vähem, kui seda oleks võinud anda loomakasvatussaaduste realiseerimisest laekunud summade arvel. Kolhooside juhatused kulutasid kolhoosnikute avansseerimiseks ettenähtud raha tihti muuks otstarbeks.

Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse poolt rakendatud abinõude tulemusena sai põllumajanduse sotsialistlik sektor valitseva koha meie maa elanikkonna varustamises põllumajandussaadustega. Juba 1957. aasta keskpaiku oli kolhooside ja sovhooside osa loomakasvatussaaduste varumise ja kokkuostu üldkoguses: liha alal 81%, piima alal 84% ja villa alal 89%. Teiste põllumajandussaaduste, nagu teravilja, suhkrupeedi jne. alal moodustab sotsialistliku sektori osa varumise ja kokkuostu üldkoguses 100%.¹

Kolhoosi- ja sovhoositootmise kasv ning seoses sellega põllumajandussaaduste varumise mahu suurenemine kolhooside ja sovhooside arvel võimaldas riigil juba 1953. aastal tunduvalt alandada kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamiste kohustuslikke müüginorme. Mõne aasta pärast, tänu sotsialistliku põllumajanduse uutele saavutustele, avanes võimalus isiklike majandite riiklikud müügikohustused täielikult kaotada.

NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu võtsid 4. juulil 1957 vastu määruse «Kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamiste põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste kaotamisest». Määruses nähti ette, et 1. jaanuarist 1958 kaotatakse kolhoosnikute, töönduslike ja kaluriartellide liikmete, invaliidide kooperasiiooni artelli liikmete majapidamiste, maa-asulates, linnades ja suvituskohtades elavate ning alaliselt riiklikes ettevõtetes ja asutustes, kooperatiivsetes ja ühiskondlikes organisat-

¹ «Kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamiste põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste kaotamisest.» NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 4. juulist 1957. «Rahva Hää» nr. 157 (4429), 5. juulil 1957.

sioonides töötavate tööliste ja teenistujate majapidamiste riiklikud müügikohustused kõigi põllumajandussaaduste alal.¹

Erakordselt tähtsat osa tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamise seisukohalt etendab NLKP Keskkomitee 1958. aasta juunipleenumi otsus «Müügikohustuste ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu maksmise kaotamisest ning põllumajandussaaduste varumise uuest korrast, varumise hindadest ja tingimustest».

Kõigil sotsialistliku riigi arenemise etappidel on Kommunistlik Partei õiges põllumajandussaaduste varumise poliitikas näinud ülitähtsat tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamise tegurit. Tööliklassi ja talurahva õigete vastastikuste suhete loomine võimaldas arendada ja tugevdada tootmisalast koostööd linna ja maa vahel. Need õiged suhted aitavad kaasa kõigi rahvamajandusharude plaanipärasele arengule, tagavad nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse, Nõukogude riigi võimsuse suurenemise, tema mõju ja autoriteedi kasvu rahvusvahelisel areenil.

Põllumajandussaaduste hindade küsimuse lahendamisel lähtub Kommunistlik Partei sellest, et hinnapoliitika peab tagama laiendatud taastootmise kolhoosides, kindlustama kolhoosikorda ning ühtlasi looma vajaliku akumulatsiooni tööstuse kasvaks, eriti rasketööstuse kasvaks, millest on huvitatud ka kolhoosnikud ise.

NLKP Keskkomitee 1958. aasta juunipleenumi otsuses öeldakse, et põllumajandussaaduste varumine on linna ja maa, tööstuse ja põllumajanduse, tööliklassi ja talurahva majanduslike sidemete üks tähtsamaid külgi. Nõukogude riigi esimestest päevadest alates peab partei põllumajandussaaduste varumist üldrahvaliku tähtsusega riiklikuks ürituseks. «Ükski sotsialistlik maa kui tööliste ja talupoegade võimu riik ei ole võimalik,» ütles V. I. Lenin VIII ülevenemaalisel nõukogude kongressil detsembris 1920, «kui ta ei suuda tööliste ja talupoegade ühiste jõupingutustega koguda niisugust toiduainete fondi, et kindlustada tööstuses töötavate tööliste toitlustamist, et omada võimalust suunata kümneid ja sadu tuhandeid töölisi sinna, kuhu nõukogude võim seda vajalikuks peab. Ilma selleta on tegemist ainult paljaste juttudega. Majanduse tõeliseks aluseks on toiduainete fond... Ilma sellise fondita jääb sotsialistlik poliitika ainult sooviks.»²

Teatavasti kehtis meie maal 1958. aastani põllumajandussaaduste riikliku varumise süsteem müügikohustuste, masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu maksmise, kontraheerimise ja kokkustu vormis. See süsteem, aga samuti põllumajandussaaduste varumishinnad, kujunesid välja vastavalt sotsialistliku ülesehitus-

¹ «Kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamiste põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste kaotamisest.» NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 4. juulist 1957. «Rahva Hää!» nr. 157 (4429), 5. juulil 1957.

² V. I. L e n i n, Teosed, 31. kd., lk. 469—470.

töö konkreetsetele tingimustele, kusjuures partei lähtus töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamise huvidest. Selle süsteemi kujundamisel lähtuti kolhoosikorra tugevdamise ja arendamise, põllumajandussaaduste tootmise suurendamise ning järjest kasvavate elanikkonna toiduainetevajaduste ja tööstuse toorainevajaduste rahuldamise huvidest.

Kuni 1958. aastani kehtinud varumissüsteemi tingimustes olid riigi ja kolhooside vahel kujunenud teatud kindlad vastastikuste suhete vormid. Masina-traktorijaamad kui riiklikud ettevõtted teinud kolhoose põllumajanduslike tööde tegemisega. Kolhoosid aga koos sovhoosidega rahuldasi riigi vajadusi põllumajandussaaduste järele. Suurem osa põllumajandussaadusi tuli riigile naturaaltasuna masina-traktorijaamade töö eest.

Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse abinõud kolhoosikorra edasiarendamiseks ja masina-traktorijaamade reorganiseerimiseks löid uued tingimused ka põllumajandussaaduste varumise alal. Langes ära vajadus varuda põllumajandussaadusi müügikohustuste ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu võtmise vormis. Meie maal kujunes välja olukord, mis dikteeris vajaduse üle minna ühtsele riikliku varumise vormile — põllumajandussaaduste kokkuostmisele uute hindade alusel.

Sealjuures märkisid Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus, et uus varumisvorm, kui täiuslik ta ka ei oleks, ei lahenda iseenesest veel ülesannet varustada meie maad vajaliku koguse põllumajandussaadustega. Varumine oleneb üksnes tootmise tasemest. «Kõige selle juures,» öeldakse NLKP Keskkomitee 1958. aasta juunipleenumi otsuses, «peab varumissüsteem tagama, et riik saaks vajalikul hulgal põllumajandussaadusi meie maa vajaduste rahuldamiseks toiduainete ja tooraine alal.»¹

NLKP Keskkomitee 1958. aasta juunipleenum tunnistas otsarbekohaseks kaotada alates 1958. aastast kolhooside riiklikud põllumajandussaaduste müügikohustused ning naturaaltasu masina-traktorijaamade, remondi- ja tehnikajaamade ning spetsialiseeritud jaamade töö eest.²

NLKP Keskkomitee pleenum väljendas veendumust, et abinõud, mis on välja töötatud põllumajandussaaduste varumise korra, hindade ja tingimuste muutmise alal, leiavad heakskiitmist kogu nõukogude rahvalt ning aitavad kaasa meie maa majanduse kiirele kasvule ja töötajate heaolu tõusule, samuti töölisklassi ja talurahva liidu kui meie maal kommunistliku ühiskonna eduka ülesehitamise vankumatu aluse edasisele tugevnemisele.³

¹ Müügikohustuste ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu maksimise kaotamisest ning põllumajandussaaduste varumise uuest korrast, varumise hindadest ja tingimustest. NLKP Keskkomitee pleenumi otsus, mis võeti vastu 18. juunil 1958 seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande põhjal. Tallinn, 1958, lk. 57.

² Sealsamas, lk. 59.

³ Sealsamas, lk. 61.

Nendel abinõudel on tõepoolest suur ajalooline tähtsus. Nad näitavad veel kord, et Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus peavad oma tähtsamaks ülesandeks tagada kolhooside sissetulekute pidev kasv, kolhoositalurahva heaolu tõus. Need abinõud aitasid tõsta kolhooside ja kolhoosnikute materiaalsel huvi põllumajandussaaduste tootmise suurendamise vastu, mis on põllumajanduse arendamise oluliseks tingimuseks. Uue varumiskorraga seati sisse majanduslikult põhjendatud põllumajandussaaduste hinnad ja likvideeriti kohmakas, mitmeastmeline varumissüsteem ning hindade mitmekesisus. See aitas kaasa põllumajandusliku tootmise edasisele spetsialiseerimisele ja antud tingimustes kõige kasulikumate põllumajandusharude arendamisele. Sealjuures on kolhooside sissetulekute edasise kasvu ainsaks allikaks kogu- ja kaubatoodangu järsk suurendamine, toodanguühiku valmistamiseks kulutatava tööjõu ja materjalide hulga vähendamine. Tööstuse ja põllumajanduse, riigi ja kolhooside arendamise huvide, tööliklassi ja talurahva huvide õige ühendamise tulemusena on nende klasside liit pidevalt tugevnenud.

Võimsaks vahendiks kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmisel on kolhooside üleminek otsesele rahalisele töötasule. Eesti NSV kolhooside esimesed kogemused otsese rahalise töötasu rakendamisel on andnud positiivseid tulemusi. Selle ürituse initsiaatoriks Eesti NSV-s oli Tapa rajoon.

EKP Tapa Rajoonikomitee sekretär V. Hižnjakov jutustab, et mõte minna üle otsesele rahalisele töötasule tekkis viies kolhoosis 1958. aasta alguses aastaaruande koostamisel ja majandi tegevuse analüüsimisel. Esialgu otsustati rahaline tasu rakendada ainult kahes ühismajandis: eesrindlikus «Kalevipoja» kolhoosis ja keskmise majandusliku tasemega «Punalipu» kolhoosis.¹

Rahalisele töötasule üleminekul rakendasid Tapa rajooni kolhoosid sovhoosides kehtivaid töönorme ja rahalisi hindaid. V. Hižnjakov märgib, et Tapa rajooni kolhoosides makstakse kolhoosnikutele töötasu üks kord kuus, 15.—20. kuupäeval, möödunud kuu töö eest. Välja makstakse 70% töötasust, kuna ülejäänud 30% ja preemiad makstakse välja aasta lõpul. Selle 30% ulatuses saavad kolhoosnikud põhiliselt vilja kolhoosi poolt määratud jaehindade alusel. Piima, liha ja köögivilja võib kolhoosnik isiklikuks tarbimiseks osta kolhoosilt piiramatus koguses, riiklikele kokkustuhindadele lähedase hinnaga. Igakuulist rahalist töötasu makstakse põllunduses kindlate töönormi hinnete alusel ja loomakasvatuses vastavalt toodangule. Aasta lõpul kuulub jaotamisele ainult kasum, mis on saadud ühismajandi eduka töö tulemusena.²

«Rahalist tasu rakendanud kolhooside kogemused kinnitavad täie selgusega,» kirjutab V. Hižnjakov, «et kolhoosnikute töö

¹ Rahalise töötasu rakendamine kolhoosides. Eesti NSV Tapa rajooni kolhooside kogemusi. Tallinn 1959, lk. 9.

² Sealsamas, lk. 11.

garanteeritud rahaline tasustamine, mis tõstab tunduvalt kolhoosnikute tööaktiivsust ja tööviljakust, aitab kaasa normipäeva kasutamisele kaasnenud töötasustamise puuduste kõrvaldamisele. Kolhoosides, kus on üle mindud rahalisele töötasule, ei tunta enam tööjõu puudust. Rahaline tasu soodustab noorte tööleasumist kolhoositootmisse ja omab palju teisi suuri eeliseid.»¹

«Ma alustasin oma tööd kolhoosis sellest,» jutustas kolmekümnetuhandelane sm. Paumets, «et valisin brigadirideks energilised inimesed, seadsin sisse korra töö organiseerimise ja arvestamise alal, otsisin vahendeid kolhoosnikutele rahalise avansi maksimiseks.» Uuel esimehel läks korda mitmesuguste abinõudega suurendada kolhoosnikute materiaalsel huvi. Järsult paranes töödistsipliin. Kui varem tuldi tööle oma heaksarvamise järgi, siis varsti olukord muutus. Peeaegu kõik töövõimelised artelli liikmed hakkasid kollektiivsest tööst korralikult osa võtma. Kolhoos tuli edukalt toime söödavarumise, viljakoristamise, sügiskülvi ja sügiskünniga. Kõik riiklikud kohustused täideti õigeaegselt. Tõusis normipäevatasu.²

Töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu edasiarendamise ja kindlustamise eesmärki teenis samuti NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrus «Nõukogude kaubanduse edasiarendamise abinõudest», mis võeti vastu oktoobris 1953.

Oma määrukes rõhutasid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus, et sotsialismi ajal kaubandus on ja jääb kauaks ajaks sotsialistliku ühiskonna liikmete vahel tarbeesemete jaotamise põhiliseks vormiks, mille abil rahuldatakse töötajate kasvavaid isiklikke tarvidusi. Kommunistliku ülesehitustöö ülesannete praktilises lahendamises, töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamises etendab veelgi tähtsat osa kaubakäibe igakülgne arendamine ning riikliku, kooperatiivse ja kolhooside kaubanduse parandamine, selle osatähtsuse tõstmine.

Töölisklassi ja kolhoositalurahva sõbralik liit tugevneb mitmesuguste teede kaudu, kirjutab «Rahva Hää» oma juhtkirjas 16. aprillil 1954. Hästiorganiseeritud nõukogude kaubandus aitab suurel määral kaasa linna ja maa majanduslike sidemete arendamisele. Sotsialistlik linn aitab igati tõsta kolhoosiküla kultuuritaset maakoolide võrgu laiendamise kaudu, kino, raadio, raamatute, ajakirjanduse laialdase kasutamise ja levitamise kaudu.

Samasugune tähtsus töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamise seisukohalt on ka Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse abinõudel kolhoosidemokraatia edasiarendamiseks, kolhoosni-

¹ Rahalise töötasu rakendamine kolhoosides. Eesti NSV Tapa rajooni kolhooside kogemusi. Tallinn 1959, lk. 12—13.

² Eesti NSV Ministrite Nõukogu jooksev arhiiv. Eesti NSV kolhooside esimeeste vabariikliku nõupidamise stenogramm 22. ja 23. novembril 1955, lk 14—18.

kute initsiatiivi ja aktiivsuse tõstmiseks. Siinkohal tuleb märkida NSV Liidu Ülemnõukogu poolt 8. augustil 1953 vastuvõetud põllumajandusmaksu seadust, NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrust «Põllumajandusliku artelli põhikirjast ja kolhoosnikute initsiatiivi edasisest suurendamisest kolhoositootmise organiseerimisel ja artelli asjade juhtimisel», mis võeti vastu 1956. aasta märtsis.

9. märtsil 1955 võtsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastu määruse «Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest».¹ Määruses tuuakse esile põllumajanduse planeerimise praktikas esinenud tõsised vead ja puudused. Põllumajanduse planeerimise süsteem oli liigselt tsentraliseeritud. Kolhoosidele ja sovhoosidele ei jätud võimalust avaldada oma initsiatiivi õigema ja ratsionaalsema majandamise eesmärgil. Selline planeerimise kord viis paljudel juhtudel selleni, et majapidamine kujunes ebaratsionaalseks, pidurdas kolhoosnikute initsiatiivi, ei arvestanud nende kogemusi, ei tõstnud nende majanduslikku huvi toodangu suurendamise suhtes.²

NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määru- ses öeldakse, et kuigi Leedus, Lätis ja Eestis on talupojad mitmekümne aasta jooksul laialdaselt kasutanud sigade peekonnuuma, kuigi nad on omandanud sel alal suuri kogemusi ja loonud vastava söödabaasi, ei arvestatud põllumajanduse planeerimisel seda asjaolu. Plaani- ja põllumajandusorganid sundisid Balti vabariikide kolhoosidele ja sovhoosidele intensiivselt peale sigade rasva- ja poolrasvanuuma. Määruses tuuakse näiteid põllumajanduse ebaõigest planeerimisest ka teiste meie maa rajoonide kohta.³

Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus tegid järelduse, et põllumajanduse planeerimise alal kehtiv kord ei olnud tingitud vajadusest ja seda ei dikteerinud ei riigi huvid ega ka kolhooside ja kolhoosnikute huvid. Sellepärast otsustati üle minna kolhooside töö planeerimise uue korra juurde, milles lähtepunktiks on müügitoodangu maht. Põllumajanduse planeerimise uus kord taotleb maakõlvikute parimat ärakasutamist, annab kolhoosidele avarad võimalused majandusalase initsiatiivi ülesnäitamiseks kolhoositootmise reservide ärakasutamisel, aitab stimuleerida kolhoosnikute ja sovhoositöötajate initsiatiivi põllumajanduse edasiarendamisel, maksimaalse toodangu saavutamisel igas kolhoosis ja sovhoosis neile kinnitatud põllumajanduslike kõlvikute pindalalt. Uus planeerimise kord suurendas kolhooside ja sovhooside vastutust riigile vajalikul hulgal põllumajandussaaduste tootmise eest.

¹ «Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest.» NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 9. märtsist 1955. Tallinn 1955.

² Sealsamas, lk. 3—4.

³ Sealsamas, lk. 4.

Otsustavat osa töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu kindlustamisel etendavad Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse abinõud kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise alal.

NLKP Keskkomitee pleenumi otsuses «Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masina-traktorijaamade reorganiseerimisest», mis võeti vastu 26. veebruaril 1958 seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande põhjal, on kõigepealt tehtud kokkuvõtted meie põllumajanduse saavutustest, eriti viimaste aastate jooksul.

Kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise otsuse vastuvõtmise ajaks oli kolhooside ühismajandus tõusnud uuele, kõrgemale astmele. Kolhoosikorra arengu uut etappi iseloomustab see, et ühinenud kolhoosid on viimastel aastatel saanud majanduslikult tugevateks, paljude tootmisharudega ja tehniliselt hästi varustatud majanditeks, nendel on arvukas kvalifitseeritud kaader, nende sissetulekud on märksa suurenenud ja kolhoosnike heaolu tõusnud.

Seades päevakorda masina-traktorijaamade reorganiseerimise küsimuse, märkis partei Keskkomitee pleenum nende suurt ajaloolist osa kolhoosikorra rajamises ja kindlustamises, põllumajanduse tehnilises varustamises ning töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamises.

Masina-traktorijaamad, öeldakse pleenumi otsuses, olid selleks suureks poliitiliseks ja organiseerivaks jõuks, mille ümber talupojad ühinesid kolhoosidesse ja veendusid masinalise suurpõllumajanduse eelistes; masina-traktorijaamade kaudu toimus tehniline progress põllumajanduses ja selle ümberkorraldamine uue tehnika baasil, kvalifitseeritud mehhanisaatorite kaadri ettevalmistus ning põllunduse ja loomakasvatuse kultuuri tõus. Masina-traktorijaamade määratu suur tähtsus seisis selles, et nad olid vilja ja muude toiduainete, samuti tööstusele tooraine saamise tähtsaks allikaks. Viimastel aastatel olid masina-traktorijaamad suureks organiseerivaks jõuks võitluses põllumajandusliku tootmise üksikute harude mahajäämuse likvideerimise eest, partei poolt põllumajanduse küsimustes vastuvõetud otsuste elluviimises.¹

Olukorras, kus kolhoosid on organisatsiooniliselt ja majanduslikult tugevnenud, tuli üle minna uutele suhetele sotsialistliku riigi ja kolhooside vahel. Kolhooside tootmistehniline teenindamine masina-traktorijaamade kaudu ei vastanud enam põllumajanduse tootlike jõudude arendamise vajadustele. See vorm hakkas eesrindlike kolhooside majanduse edasist tõusu sageli isegi pidurdama. Pleenum märkis, et üha suuremal määral ilmnevad säärase olukorra negatiivsed tagajärjed, kus ühel ja samal maatükil arendavad majapidamist kaks sotsialistlikku ettevõtet — kolhoos ja

¹ «Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masina-traktorijaamade reorganiseerimisest.» NLKP Keskkomitee pleenumi otsus, mis võeti vastu 26. veebruaril 1958 sin. N. S. Hruštšovi ettekande põhjal. Tallinn 1958, lk. 9—10.

masina-traktorijaam. See asjaolu tekitas tihtipeale otsese vastutuse puudumist tootmise organiseerimises, vähendas vastutust saagikuse tõstmise eest, põhjustas suuri ja ebavajalikke kulutusi paralleelselt tegutseva aparadi ülalpidamiseks.¹

NLKP Keskkomitee pleenum leidis, et meie maa sotsialistliku põllumajanduse edasise tõusu ja kolhoosikorra arendamise huvides on otstarbekas muuta kolhooside tootmistehnilise teenindamise praegust korda ja järk-järgult reorganiseerida masina-traktorijaamad, mis on oma põhifunktsioonid juba ammendanud. Kerkis vajadus hakata traktoreid, kombaine ja muid põllutöomasinaid müüma vahetult kolhoosidele.²

NLKP Keskkomitee 1958. aasta veebruari—märtsipleenum tunnistas õigeks ja õigeaegseks Keskkomitee Presiidiumi ettepanekud kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise alal, mis olid suunatud partei XX kongressi otsuste täitmisele põllumajanduse küsimustes.³ Võttes arvesse selle küsimuse erakordselt suurt riiklikku tähtsust, otsustati esitada see arutamiseks NSV Liidu Ülemnõukogu järjekordsele istungjärgule; ühtlasi kinnitati sm. N. S. Hruštšovi ettekande teesid.

Partei Keskkomitee pleenum väljendas kindlat veendumust, et kolhoosnikud, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajad, kõik meie maa töötajad võtavad aktiivselt osa kolhoosikorra edasiarendamise ning sotsialistliku põllumajanduse uue tõusu saavutamise abinõude üldrahvalikust arutamisest ja praktilisest teostamisest.

Vastavalt NLKP Keskkomitee pleenumi otsusele toimus kolhoosikorra edasise tugevdamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise ettepanekute üldrahvalik arutelu. Neid ettepanekuid arutati töötajate üldkoosolekutel kolhoosides, masina-traktorijaamades, sovhoosides, tööstusettevõtetes, ehitustel, teaduslikes asutustes ja õppeasutustes, sõjaväeosades ja teistes organisatsioonides, samuti ajalehtede ja ajakirjade veergudel.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadik J. Eichfeld iseloomustas oma kõnes Ülemnõukogu V istungjärgul märtsis 1958 sm. N. S. Hruštšovi ettekande «Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masina-traktorijaamade reorganiseerimisest» teeside arutamist Eesti NSV-s järgmiselt.

Teeside arutamine langes ajaliselt ühte arvukate koosolekutega, mis organiseeriti valijate kohtumiseks NSV Liidu Ülemnõukogu saadikukandidaatidega.

¹ «Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masina-traktorijaamade reorganiseerimisest.» NLKP Keskkomitee pleenumi otsus, mis võeti vastu 26. veebruaril 1958 sm. N. S. Hruštšovi ettekande põhjal. Tallinn 1958, lk. 10.

² Sealsamas.

³ Sealsamas, lk. 11—12.

Nendel koosolekutel, eriti maa-asulates, muutusid kolhooside edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise küsimused tavaliselt keskseteks teemadeks. Selle tõttu oli laiadelt rahvahulkadel peale selleks korraldatud erikoosolekute ja nõupidamiste veel kord võimalus arutada neid tähtsaid küsimusi koos saadikukandidaatidega. Sellepärast on meil veel rohkem põhjust rääkida, et teeside arutelul oli tõepoolest üldrahvalik iseloom.¹

Teisest küljest oli selle küsimuse arutamisel valimiselsetel koosolekutel suur tähtsus ka meile, rahvasaadikutele. Meil oli võimalus kuulda avameelseid, otse südamest tulevaid väljendusi partei poolt põllumajanduse valdkonnas kavatsetavate ürituste kohta, saada teada väga väärtuslikke ettepanekuid ja soove, kuulata ära kriitilisi märkusi põllumajanduse organiseerimises seni veel esinevate puuduste ja nende kõrvaldamise võimaluste kohta. Kõik see annab meile suurt abi, märgib sm. J. Eichfeld, mitte ainult selle küsimuse arutamisel Ülemnõukogus, vaid ka meie edaspidises tegevuses.²

Tähelepanekud näitavad, ütles sm. I. Käbin NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgul kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise küsimuse arutamisel, et kolhoosid, kellel on oma traktorid, kasutavad neid niisama viljakalt, nagu neid kasutatakse vabariigi sovhoosides, kus traktori keskmine väljatootus 1957. aastal oli märksa suurem kui masina-traktorijaamades.³

11. aprillil 1958 toimus EKP Keskkomitee II pleenum, mis arutas masina-traktorijaamade reorganiseerimise seaduse täitmise küsimust. Pleenum nägi ette rea abinõusid kolhoosikaadri tugevdamiseks.

EKP Keskkomitee II pleenum juhtis partei rajoonikomiteede, rajoonide täitevkomiteede ning masina-traktorijaamade ja kolhooside partei-algorganisatsioonide tähelepanu poliitilise ja organisatsioonilise töö läbiviimisele mehhanisaatorite hulgas, et masina-traktorijaamade reorganiseerimisel asuksid traktoristid, kombainerid ja muu mehhanisaatorite kaader põhiliselt tööle nendes kolhoosides, kus nad varem töötasid. Kõikides masina-traktorijaamades ja kolhoosides soovitati läbi viia traktoristide, kombainerite ja teiste mehhanisaatorite koosolekud ja pidada nendega vestlusi. Pleenum soovitas kolhoosidel võtta alalisele tööle agronomide, zootehnikute, inseneride, tootmisbrigaadide brigadiride ja loomakasvatustehnikute juhatajatena põllumajanduse spetsialiste reorganiseeritavatest masina-traktorijaamadest ja noori spetsialiste, kes

¹ NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu istungid. Esimene istungjärk (27.—31. märtsil 1958). Stenograafiline aruanne. NSV Liidu Ülemnõukogu väljaanne, 1958, lk. 141—142.

² Sealsamas.

³ Sealsamas, lk. 242.

lõpetavad kõrgema õppeasutuse või tehnikumi, edutades ühtlasi neid kolhoosiesimehe asetäitja ametikohale.¹

Kolhoosidele vajaliku mehhanisaatorite kaadri tagamiseks tuli suurt tööd teha parteiorganisatsioonidel, rajoonikomiteedel ja kogu vabariiklikul parteiorganisatsioonil, et masina-traktorijaamade reorganiseerimise tulemusena vabanenud kaadrit säilitada. Ülesanne seisis selles, et suunata mehhanisaatorite kaader alalisele tööle kolhoosidesse, hoida teda laialivalgumise eest.

Selleks oli tarvis lahendada traktoristide, kombainerite ja teiste masina-traktorijaamadest vabanevate mehhanisaatorite töötasu küsimus. Paljudes kolhoosides, nagu teada, oli normipäeva tasu märksa madalam sellest, mida said mehhanisaatorid masina-traktorijaamades. Uldrahvaliku arutelu käigus kiideti heaks ettepanek, et majanduslikult nõrgemad kolhoosid maksaksid mehhanisaatoritele garanteeritud minimaaltasu, mis peab olema vähemalt niisama suur kui see oli traktorijaamas. Praktiliselt seda ka tehti, mis võimaldas mehhanisaatorite kaadrit suunata alalisele tööle kolhoosidesse.

Parteiorganisatsioonid tegid ka suurt organisatsioonilist ja poliitilist tööd mehhanisaatorite hulgas, et veenda neid vajaduses suunduda alalisele tööle kolhoosidesse. Kõigele sellele aitas kaasa asjaolu, et suurem osa traktoristidest, kombaineritest ja teistest mehhanisaatoritest oli juba varem kolhooside liikmed, kelle perekonnad elasid ja töötasid kolhoosides. Tuleb rõhutada, et põllumajanduse mehhanisaatorid, välja arvatud mõned erandjuhud, said õigesti aru vajadusest suunduda alalisele tööle kolhoosidesse, mõistsid õigesti nende ette seatud ülesandeid seoses masina-traktorijaamade reorganiseerimisega ning tulid edukalt toime tööga kolhoosimajandites. Seega läksid tuhanded masina-traktorijaamades karastuse ja kogemused omandanud tööliklassi esindajad kolhoosidesse, kus nad avaldasid positiivset mõju ja andsid omapoolse panuse tööliste ja talupoegade liidu kindlustamiseks. Kõige selle tulemusena on oluliselt muutunud kolhoositalurahva koosseis.

EKP Keskkomitee II pleenum märkis rahuldustundega, et kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise seadus avab suuri võimalusi kolhoositootmise igakülgseks arendamiseks ja kogu sotsialistliku põllumajanduse edasiseks tõusuks. Üleminek kolhooside tootmistehniliselt teenindamiselt, mida seni tehti masina-traktorijaamade kaudu, traktorite ning põllumajandusmasinate ja põllutööriistade müümisele otse kolhoosidele võimaldab tunduvalt paremini ära kasutada kaasaegset tehnikat, kiirendada tehnilist progressi põllumajanduses, tõstab tööviljakust, suurendab põllumajandussaaduste tootmist ja alandab nende omahinda. Pleenum märkis, et masina-traktorijaamade

¹ Протоколы и стенограмма II Пленума Центрального Комитета Компартии Эстонии от 11 апреля 1958 г., стр. 19.

reorganiseerimine «peab tagama sotsialistliku majandussüsteemi eeliste maksimaalset ärakasutamist, kolhoositalurahva loova initsiatiivi ja aktiivsuse edasiarendamist, tõstma kõrgemale astmele kolhooside ühismajapidamise ja kolhoosnikute heaolu»¹.

EKP Keskkomitee II pleenum kohustas vastavaid partei ja nõukogude organeid välja töötama ja rakendama abinõud masina-traktorijaamade reorganiseerimiseks, võttes sealjuures arvesse kolhooside ökonoomikat ja rajoonide iseärasusi. Iga kolhoosi kohta tuli eraldi kindlaks määrata tehnika ostmise võimalused ja tähtsajad. Sealjuures pidi tehnika müümine kolhoosidele toimuma range vabatahtlikkuse alusel: neile müüdi peamiselt neid masinaid, mis olid kinnitatud traktoribrigaadidele ja olid tehniliselt korras ning ekspluateerimiseks kõlblikud.²

Ka enne kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise seaduse vastuvõtmist hakkasid kolhoosid ostma oma majandeile traktoreid. Nelja aasta jooksul pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit kasvasid Eesti NSV kolhooside rahalised tulud peaaegu kahekordseks, jagamatud fondid aga suurenesid 233% võrra. Kolhooside jõukuse kasv võimaldaski neil osta traktoreid ja suuremal määral muretseda muid keerulisi põllutöomasinaid. 1958. aasta algul oli vabariigi 810 kolhoosis 850 traktorit, enam kui 2800 veoautot ja palju teisi keerulisi põllutöomasinaid.³

Kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise seadusele reageerisid kolhoosid väga aktiivselt. 5. aprilliks 1958 olid 529 kolhoosi teatanud rajoonikomisjonidele oma soovist osta tehnikat. Samaks ajaks oli üle vaadatud 1198 kolhoosidele müügiks määratud traktorit, millest kolhoosidele oli juba müüdud 1115.⁴

«Rahva Hääel» kirjutab 1958. a. 5. aprilli juhtkirjas «Uus etapp kolhoosimajanduses», et terves reas meie vabariigi rajoonides on esitanud avalduse tehnika ostmiseks kõik kolhoosid, kusjuures osa majandeid on nõus selle eest tasuma otsekohe, osa aga taotleb müüki mõneaastase järeelmaksuga. Praegu, teatab «Rahva Hääel», antakse kolhoosidele, kellele tehnika ostmine on jõukohane ja kes eelduste kohaselt selle kasutamisega edukalt toime tulevad, traktoreid ja teisi masinaid üle. Järelikult toimub eelolev kevadkülv juba enamikus vabariigi kolhoosides täiesti uues olukorras.

Võitluses tööliklassi ja kolhoositalurahva liidu kindlustamise eest võtab Kommunistlik Partei hoolikalt arvesse mõlema klassi

¹ Протоколы и стенограмма II Пленума Центрального Комитета Компартии Эстонии от 11 апреля 1958 г., стр. 17.

² Sealsamas, lk. 18.

³ NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu istungid. Esimene istungjärk (27.—31. märtsil 1958). Stenograafiline aruanne. NSV Liidu Ülemnõukogu väljaanne, 1958, lk. 241.

⁴ EKP Keskkomitee II pleenumi stenogramm, aprill 1958.

huve ja garanteerib nende õige ühendamise. Klasside huvide õige arvestamise eeskujuks võivadki olla NLKP Keskkomitee 1958. aasta otsused masina-traktorijaamade reorganiseerimisest ja kolhoosidele traktorite ja muude masinate müümisest, kohustuslike müüginormide ja masina-traktorijaamade töö eest naturaaltasu kaotamisest, põllumajandussaaduste varumise uuest korrast, hindadest ja tingimustest ja paljud teised üritused.

Sellised on need otsustava tähtsusega abinõud, mis NLKP ja Nõukogude valitsus ajavahemikul 1953—1958 töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu edasiseks kindlustamiseks tarvitusele võtsid. Nende abinõude praktiliseks rakendamiseks tegi EKP ära suure organisatsioonilise ja poliitilise töö. Kõige selle tulemusena kasvas põllumajanduslik tootmine nimetatud perioodil erakordselt kiiresti.

Viienda viisaastaku jooksul suurenes põhiliste loomakasvatussaaduste tootmine Eesti NSV-s järgmiselt: lihatoodang kasvas 16% võrra (sealhulgas sealihatoodang 53% võrra), piimatoodang 6% ja munatoodang 22% võrra. Kolhoosides suurenes liha tootmine 81% (sellest sealiha tootmine 34%), munatoodang suurenes 97%, villatoodang 40% ja piimatoodang 5% võrra. Viienda viisaastaku jooksul suurenes iga liiki produktiivloomade arv vabariigis. Veiste üldarv kõigi kategooriate majandeis suurenes 1955. aastal 1950. aasta lõpuga võrreldes 2%, sigade arv 37% ning lammaste ja kitsede arv 19%. Laienes kolhooside ühisloomakasvatus.¹

Märksa suurenes põllumajandussaaduste kokkuostu üldmaht, eriti viienda viisaastaku viimaste aastate jooksul. Liha riikliku varumise ja kokkuostu üldmaht suurenes 1955. aastal 1950. aastaga võrreldes 83%, piima varumine ja kokkuost 40%, munade varumine ja kokkuost 63%, villa varumine ja kokkuost 42%, kartuli varumine ja kokkuost 10%. 1955. aastal müüsid kolhoosid riigile liha 3,4 korda, piima 60%, mune 2,9 korda, villa 2,8 korda ja kartuleid 48% rohkem kui 1950. aastal.²

Loomakasvatussaaduste tootmise kasvu viie aasta jooksul (1953—1958) iseloomustavad järgmised andmed.³

	1953	1957	1958	1958. a. %%-des võrreldes	
				1953. a.	1957. a.
Liha ja pekk (tapakaalus) (tuhandetes tonnides)	54,4	74,4	78,1	144	105
Piim (tuhandetes tonnides)	552,7	723,7	731,8	132	101
Munad (milj. tk.)	150,9	173,8	188,0	125	108

¹ Eesti NSV rahvamajanduse areng viiendal viisaastakul (aastail 1951—1955). Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Plaanikomisjoni ja Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» nr. 138 (4105), 14. juunil 1956.

² Sealsamas.

³ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1958. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» nr. 21 (4906), 25. jaanuaril 1959.

Väljapaistvate edusammude eest põllumajanduse arendamises teravilja, kartuli, liha, piima ja muude põllumajandussaaduste tootmise alal ning teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste tootmisse juurutamise eest anti 1. märtsil 1958 sotsialistliku töö kangelase nimetus 16-le Nõukogude Eesti töötajale, kes olid saavutanud eriti silmapaistvaid tulemusi põllumajanduslikus tootmises või selle juhtimisel.¹

Saavutuste eest vabariigi põllumajanduse arendamisel autasustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ordenite ja medalitega 1690 kolhoosnikut, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajat, põllumajanduse spetsialisti ning partei, nõukogude ja komsomolitöötajat. Lenini ordeniga autasustati 86 inimest, Tööpunalipu ordeniga 257, ordeniga «Austuse märk» 497, medaliga «Töövapuse eest» 523 ja medaliga «Eeskujuliku töö eest» 327 inimest.²

Eesti NSV põllumajanduse suurepärasest saavutustest kõneleb samuti vabariigi majandite ja põllumajanduse alal töötajate osavõtt üleliidulistest ja vabariiklikest põllumajanduse ja rahvamajanduse saavutuste näitustest.

Nii töölisklass kui ka kolhoositalurahvas demonstreerivad neil näitustel oma töösaavutusi. Sotsialistlikus ühiskonnas, kus eksisteerivad sõbralikud klassid, on saanud suurepäraseks traditsiooniks anda üldsuse ees aru oma tööalastest saavutustest. Kõik see, mis on eksponeeritud rahvamajanduse saavutuste näitustel, kujutab endast nõukogude töölisklassi, kolhoositalurahva ja meie suurepärase nõukogude intelligentsi ühise ja sõbraliku koostöö vilja, ühiste jõupingutuste tulemust.

Juba 1954. aastal võttis üleliidulisest põllumajandusnäitusest osa 204 Eesti NSV majandit ja organisatsiooni ning 1058 põllumajanduse eesrindlast. Järgmisel aastal aga demonstreerisid sel näitusel oma saavutusi 278 vabariigi majandit ja organisatsiooni ning 1434 põllumajanduse eesrindlast.³

Tuhanded Eesti NSV töölised, kolhoosnikud, põllumajanduse eriteadlased, partei ja nõukogude töötajad, intelligentsi esindajad on külastanud nii üleliidulisi kui ka vabariiklikke näitusi. Üleliidulisel põllumajandusnäitusel, mida täie õigusega nimetati eesrindlike kogemuste rahvaakadeemiaks, käis meie vabariigist 1954.—1955. aastal üksnes organiseeritud korras, s. t. üleliidulise põllumajandusnäituse tuusikutega umbes 7000 inimest. Sama aja jooksul käis üleliidulisel põllumajandusnäitusel peaaegu 400 vabariigi partei ja nõukogude töötajat.⁴

1955. aasta sügisel korraldatud vabariiklikul põllumajandusnäitusel demonstreerisid oma saavutusi ja kogemusi 384 majandit ja organisatsiooni ning 2166 põllumajanduse eesrindlast. Vaba-

¹ «Rahva Hääle», 2. märtsil 1958.

² «Rahva Hääle», 5. märtsil 1958.

³ EKP arhiiv, f. 1, nim. 157, s.-ü. 125, l. 43.

⁴ Sealsamas.

riiklikku põllumajandusnäitust külastas üle 65 000 inimese.¹ 1956. aastal esinesid põllumajandusnäitusel 416 majandit ja organisatsiooni ning 2420 põllumajanduse eesrindlast, 1958. aastal vastavalt 475 ja 3430.²

Andmeid vabariigi põllumajanduse saavutustest, mis kujutavad endast töölisklassi ja talurahva ühise ennastsalgava võitluse vilja, võiks tuua veel palju rohkem.

Üldkokkuvõttes võib öelda, et põllumajanduse juhtimises esinenud puuduste kõrvaldamine, kolhooside ja kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmise leninliku printsiibi taastamine, põllumajanduse tehnilise varustatuse tunduv suurenemine, uue planeerimiskorra kehtestamine, miljonite hektarite uudis- ja jäätmaade ülesharimine, masina-traktorijaamade reorganiseerimine ja põllumajandussaaduste varumise korra muutmine, sovhooside ja kolhooside tugevdamine kvalifitseeritud kaadriga — sellised on suure poliitilise ja majandusliku tähtsusega abinõud, mis Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on aastail 1953—1958 tarvitusele võtnud. Sealjuures jätkus Kommunistliku Partei juhtimisel kogu aeg rasketööstuse kiirendatud areng. Kommunistlik Partei ja nõukogude rahvas heitsid otsustavalt kõrvale Malenkovi, Kaganovitši, Molotovi, Bulganini ja Šepilovi parteivastase rühmituse, kes ei mõistnud teostatavate ürituste tähtsust, takistas nende ürituste elluviimist.

Põllumajanduse mahajäämuse likvideerimine oli raske ülesanne. Suur hüpe, mis meie põllumajanduse arendamises tehti, nõudis Kommunistlikult Parteilt, töölisklassilt, kolhoositalurahvalt ja nõukogude intelligentsilt hiiglasuuri jõupingutusi.

Rääkides NLKP Keskkomitee 1958. aasta detsembripleenumil NSV Liidu põllumajanduse arendamise viie aasta tulemustest, märkis N. S. Hruštšov õigusega, et partei poolt põllumajanduse alal tarvituselevõetud abinõudes on kehastust leidnud Lenini idee küla tootlike jõudude arendamisest põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise alusel, töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamisest, rahvahulkade loovast osast, töörahva heaolu järjekindlast tõstmisest.

. Seega siis näeme, et aastad 1953—1958, mis olid Nõukogude-maa tootlike jõudude võimsa kasvu ajajärguks, kujutavad endast ühtlasi NLKP poolt teostatava töölisklassi ja talurahva liidu leninliku poliitika võidukäigu ajajärku.

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 157, s.-ü. 125, l. 43.

² Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Teaduslik-Tehniline Komitee — Eesti NSV Rahvamajanduse Näituse Direktsioon. Oiend nr. 74, 1. juunist 1960, lk. 1.

TÖOLISKLASSI JA KOLHOOSITALURAHVA LIIDU EDASINE TUGEVNEMINE SEITSEASTAKUL

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongress on läinud ajalukku kommunismi ehitajate kongressi nime all. See kongress avas kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodi, mis sai võimalikuks sotsialismi rindel saavutatud võitude tulemusena.

Kongress kinnitas NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965 koos muudatuste ja täiendustega, mis tehti kongressi eel ja kongressil toimunud arutelu käigus. NLKP Keskkomiteele ja NSV Liidu Ministrite Nõukogule tehti ettepanek täpsustada kongressil kinnitatud kontrollarvude alusel koostatavaid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise aastaplaane vastavalt rahvamajanduse arenemise vajadustele. NLKP XXI kongress kiitis heaks seltsimees N. S. Hruštšovi teesid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvudest aastaiks 1959—1965. Kavandataval Nõukogude Liidus kommunismi ülesehitamise programmil, öeldakse kongressi resolutsioonis, majanduse, kultuuri ja rahva ainelise heaolu uue võimsa tõusu programmil ei ole oma grandioosse ulatuse poolest ajaloos võrdset. NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan kehas tab konkreetset partei leninlikku peajoont praegusel etapil.¹

NLKP XXI kongress määras kindlaks partei ja rahva ülesanded majanduse, poliitika, ideoloogia ja rahvusvaheliste suhete alal.

Majanduse alal seati ülesandeks meie maa tootlike jõudude igakülgne arendamine, rasketööstuse eelisarendamise baasil tootmise niisuguse kasvu saavutamine kõigis majandusharudes, mis võimaldab astuda otsustava sammu kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomisel ja NSV Liidu võidu tagamisel rahulikus majanduslikus võistluses kapitalistlike maadega. Meie maa majandusliku potentsiaali tugevnemine, edasine tehniline progress kõigis rahvamajandusharudes ja ühiskondliku töö viljakuse pidev kasv peavad garanteerima rahva elutaseme tunduva tõusu.²

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» põhjal. Tallinn 1959, lk. 3.

² Sealsamas, lk. 9.

Poliitika alal on ülesandeks nõukogude sotsialistliku korra ning nõukogude rahva ühtsuse ja monoliitsuse edasine tugevdamine, nõukogude demokraatia arendamine, laiade rahvahulkade aktiivsuse ja omaalgatuse suurendamine kommunistliku ühiskonna ehitamisel, ühiskondlike organisatsioonide funktsioonide laiendamine riiklike küsimuste lahendamisel, partei ja sotsialistliku riigi organisaatorliku ja kasvatusliku tähtsuse tõstmine, tööliste ja talupoegade liidu ning NSV Liidu rahvaste sõpruse igakülgne tugevdamine.¹

Ülesanded **ideoloogia alal** formuleeris kongress järgmiselt: partei ideelise kasvatustöö intensiivistamine, töötajate ja eelkõige sirguva põlvkonna kommunistliku teadlikkuse tõstmine, nende kasvatamine kommunistliku töössesuhtumise, nõukogude patriotismi ja internatsionalismi vaimus, inimeste teadvuse vabastamine kapitalismi iganditest, võitlus kodanliku ideoloogia vastu.²

Rahvusvaheliste suhete alal nähti ette niisuguse välispoliitika sihikindlat teostamist, mis on suunatud rahu ja rahvaste julgeoleku garanteerimisele ning tugevdamisele erineva sotsiaalse süsteemiga maade rahuliku kooseksisteerimise leninliku printsiibi alusel; kursis «külma sõja» lõpetamisele ja rahvusvahelise pinge vuse lõdvendamisele; sotsialistliku maailmasüsteemi ja vennasrahvaste ühenduse igakülgne tugevdamine.³

Sm. N. S. Hruštšov märkis oma ettekandes, et «eelseisva seitse-aastaku põhiprobleemiks on maksimaalne aja võitmine sotsialismi rahulikus majanduslikus võistluses kapitalismiga»⁴.

Partei XXI kongress nägi seitsme aasta plaanis ette tööstuse kogutoodangu suurendamise ligikaudu 80% võrra, sealjuures A grupis (tootmisvahendite tootmine) 85—88% võrra ja B grupis (tarbeesemete tootmine) 62—65% võrra. Kogutoodangu keskmiseks iga-aastaseks juurdekasvuks seitse-aastakul määrati umbes 8,6%, sellest A grupis 9,3% ja B grupis umbes 7,3%.⁵

Nõukogude Eesti rahvamajanduse arendamiseks antakse seitsme aasta jooksul kapitaalimahulusteks üle 8 miljardi rubla ehk 1,8 korda rohkem kui aastail 1952—1958. Meie vabariigile on seatud ülesanne arendada edasi põlevkivitööstust, keemiatööstust, elektrienergeetikat, masinaehitustööstust, tekstiili- ja kalatööstust, samuti suurendada või ja liha tootmist. Tööstuse kogutoodang kas-

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» põhjal. Tallinn 1959, lk. 9.

² Sealsamas.

³ Sealsamas.

⁴ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 16.

⁵ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» põhjal. Tallinn 1959, lk. 10.

vab ligikaudu 1,8-kordseks, sealhulgas masinaehitustööstuses 2,3-kordseks, põlevkivitoodang suureneb 1,8-kordseks, elektrienergiatoodang kasvab 5-kordseks, tsemenditoodang aga rohkem kui 6-kordseks.¹

NLKP XXI kongress kutsus üles kõiki partei, nõukogude, ametiühingu ja komsomoli organisatsioone mobiliseerima meie maa töötajaid seitsme aasta plaani edukaks elluviimiseks, juhtima tööliste, kolhoosnikute ja nõukogude intelligentsi kasvavat ja loovat initsiatiivi ning aktiivsust võitluses kommunistliku ülesehitustöö ajaloalise programmi võidu eest.

Suurejoonelise seitseaastaku programmi vastuvõtmine ise juba kõneleb nõukogude sotsialistliku korra, Nõukogude riigi kui tööliste ja talupoegade riigi suurtest eelistest kodanliku korraga võrreldes. Seitseaastaku suurejoonelise programmi vastuvõtmine sai võimalikuks tänu tööliklassi, talurahva ja nõukogude intelligentsi ühistele jõupingutustele kommunistlikus ülesehitustöös. **Nõukogudemaastumine kommunistliku ühiskonna hoogsaks ehitamiseks ajajärku vastab täielikult tööliklassi ja kolhoositalurahva, kogu nõukogude ühiskonna eluliste huvidele, tööliklassi ja talurahva liidu huvidele.** Nõukogude rahvas kiitis üksmeelselt heaks seitsme aasta plaani. Sm. N. S. Hruštšovi ettekande teeside arutelu demonstreeris võimsalt tööliklassi ja kolhoositalurahva, kogu nõukogude rahva loovat algatusvõimet ja aktiivsust, tema koonnumist Kommunistliku Partei ümber. Kogu nõukogude rahvas, öeldakse kongressi resolutsioonis, kiitis rahvamajanduse arendamise kontrollarvud üksmeelselt heaks, võttis seitsme aasta plaani oma südameasjaks ning avaldas täielikku valmisolekut plaani ülesandeid täita ja ületada.

Kõige võimsamaks tööliklassi ja talurahva liidu kindlustamise vahendiks, nagu eespool juba märgiti, on alati olnud nende ühine ennastsalgav võitlus oma eesmärkide ja taotluste eest. Meie maa kõige raskematel aegadel, murrangulistel aastatel on töölistes ja talupojad alati julgelt sammunud koos ning saanud jagu kõigist raskustest. Tööliklassi ja kolhoositalurahva võitlus seitseaastaku ennetähtaegse täitmise eest, selle võitluse esimesed tulemused kindlitavad veel kord, et tööliste ja talupoegade jõupingutustega ületatakse kõik raskused. Jõuliselt kõlavad tänapäeval V. I. Lenini sõnad: «Tööliste ja talupoegade liit — selle on andnud meile nõukogude võim. Selles on tema jõud. Selles on meie edusammude ja meie lõpliku võidu pant.»²

Seitseaastak tähendab suurt edusammu ka linna ja maa, tööliklassi ja kolhoositalurahva, vaimse ja füüsilise töö oluliste erinevuste kaotamisel. Teatavasti tuleneb oluline erinevus tööliklassi

¹ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965. Tallinn 1959, lk. 72—73.

² V. I. L e n i n, Teosed, 33. kd., lk. 220.

ja kolhoositalurahva vahel kahest sotsialistliku omandi vormist, erinevustest nende vormide vahel.

«Kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisel,» ütles N. S. Hruštšov partei XXI kongressil, «omandab teoreetilise ja praktilise tähtsuse küsimus **sotsialistliku omanduse kolhoosliku ja üldrahvaliku vormi arendamise ja teineteisele lähendamise teest.**»¹

Teatavasti ei pea Kommunistlik Partei käesoleval momendil vajalikuks forsseerida sotsialistliku omandi kahe vormi ühtesulamist. Kolhoosikord tagab põllumajanduse tootlike jõudude igakülgse kasvu. Meie ülesandeks on igati arendada mõlemaid omandi vorme, mis tulevikus kasvavad kommunistlikuks omandiks.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongress andis suure panuse kolhooslik-kooperatiivse omandi vormi üldrahvalikule omandile lähenemise küsimuse käsitluse. Sm. N. S. Hruštšovi ettekandes märgitakse nelja iseloomuliku protsessi, mis kõnelevad kahe omandivormi lähenemisest.

Esiteks on selleks kolhooside jagamatute fondide kasv. Kolhooside jagamatud fondid moodustavad kolhoositootmise edasiarendamise ning kolhooslik-kooperatiivse omanduse üldrahvalikule omandusele järkjärgulise lähenemise majandusliku aluse.² Eesti NSV kolhooside jagamatud fondid kasvavad aastast aastasse. Näiteks moodustasid nad 1950. aastal 268,7 milj. rubla, 1953. aastal 402,6, 1955. aastal 478,4 ja 1956. aastal 537,9 milj. rubla.³

Eriti kiiresti on kasvanud vabariigi kolhooside jagamatud fondid viimastel aastatel. Kui 1957. aastal moodustasid jagamatud fondid 576,1 miljonit rubla, siis 1958. aastal moodustasid nad 972,2 milj. rubla, 1959. aastal aga 1089,1 milj. rubla.⁴

Kolhooside jagamatud fondid, mis ulatuvad sadadesse miljonitesse rubladesse, on muidugi kolhoositalurahva loova töö vili. Kuid ka töölisklassi osatähtsus kolhoosidele kollektiivse varana kuuluvate jagamatute fondide loomises, nende suurendamises on küllalt suur. Sotsialistliku riigi, töölisklassi osa kasvab siin edaspidi veelgi rohkem. Pidevalt suureneb kolhoositootmise arendamisel sotsialistliku tööstuse juhtiv osa. Sotsialistlik tööstus annab põllumajandusele iga aastaga järjest rohkem ajakohast tehnikat, abistab kõigiti kolhoose nende ühismajapidamise arendamisel.

Muutusi kolhooside jagamatutes fondidesse töid ka Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse abinõud kolhoosikorra edasiarendamise ja masina-traktorijaamade reorganiseerimise alal.

EKP Keskkomitee II pleenumi otsuses 11. aprillist 1958 juhiti kolhooside tähelepanu selles küsimuses järgmistele asjaoludele:

¹ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 104.

² Sealsamas, lk. 105.

³ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957, lk. 126.

⁴ Eesti NSV Põllumajanduse Ministeriumi andmed.

1) normaalse tootmistegevuse tagamiseks ning kütte, tagavaraosade ja remondimaterjalide alaliste varude loomiseks on vaja suurendada kolhooside oma käibevahendite fondi; 2) kolhooside ühismajapidamise edasise kasvu tagamiseks ning traktorite, kombainide ja teiste põllutöomasinate soetamiseks on vaja rahalistest tuludest eraldada suuremaid summasid, mis lähevad jagamatu fondi täiendamiseks, majanduslikult tugevates kolhoosides aga ka koolihoonete, haiglate, klubide, internaatide ja teede ehitamiseks; 3) selleks et jagamatust fondist eraldada traktorite ja põllutöomasinate ostmiseks ning tehnika kapitaalremondiks tarvilik raha, on vaja muuta 1958. aasta tootmis- ja finantsplaanides ettenähtud kapitalimahutuste struktuuri.¹

Märkimisväärne on asjaolu, et kolhooside jagamatute fondide struktuuris on samuti toimunud olulised muutused. Viimasel ajal on nendes fondides kasvanud tehnika osatähtsus, sest kolhoosid on ostnud palju traktoreid, kombaine ja teisi põllutöomasinaid. Näiteks moodustasid 1959. aastal põllumajandusmasinad ja põllutööriistad kolhooside jagamatutes fondides 1953. aasta 30,9 miljoni rubla asemel 150,6 miljonit rubla.

Märksa on suurenenud summad, mida kolhoosid eraldavad ühiskondlikesse fondidesse. Kui enne 1953. aastat moodustasid need summad umbes 16—17% kolhooside rahalistest sissetulekust, siis viimasel ajal on nad tõusnud peaaegu veerandile. Viimaste aastate jooksul on eraldamised ühiskondlikesse fondidesse kasvanud järgmiselt:²

1957. aastal 17,2%	1959. aastal 22,6%
1958. „ 19,1%	1960. „ 25,0% (planeeritud protsent)

Vabariigi kolhoosid eraldavad oma rahalistest tuludest summasid jagamatute fondide, pensionifondi, kultuurifondi ja käibefondide täiendamiseks.

Teiseks, nagu märgib N. S. Hruštšov oma kõnes partei XXI kongressil, hõlmab ühiskondlik kolhoositootmine üha täielikumalt kõik põllumajandusharud. Kolhooside ühismajapidamise tugevdamise tulemusena hakkab ta järjest rohkem rahuldama kolhoosnike vajadusi peale vilja ka muude põllumajandussaaduste, nagu piima, liha, või, köögivilja, kartuli ja puuvilja järele. Kolhoosnikule hakkab kõiki vajalikke saadusi andma ühiskondlik majand. Seoses sellega väheneb väikese produktiivsusega isikliku abimajapidamise osatähtsus ja edaspidi on seda võimalik täielikult likvideerida. Kolhoosi ühismajapidamise arenemise tulemusena saab kolhoosnik kõik vajalikud saadused ühismajandist, ja tal kaob vajadus oma isikliku abimajapidamise järele, see ei huvita teda enam.

¹ Протоколы и стенограмма II Пленума Центрального Комитета Компартии Эстонии от 11 апреля 1958 г., стр. 20.

² Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi andmed.

Eesti NSV parteiorganisatsioon on organiseerinud kontrolli põllumajandusliku artelli põhikirja rakendamise üle ja suunanud kolhoose vajalike paranduste sisseviimisel artelli põhikirja. Põllumajandusliku artelli põhikirjas tehtud paranduste üldiseks suunaks on olnud kolhoosnike aiamaade määra, nende isiklikus käsutuses olevate loomade arvu ja muu artelli liikmete abimajandisse kuuluva omandi määra vähendamine. Selliseid otsuseid on vastu võetud ja praktiliselt ellu viidud eranditult kõigis Eesti NSV kolhoosides. Kolhoosnikud on sageli selgusele jõudnud, et nende käsutuses olev isiklik abimajapidamine muutub neile asjatuks koormaks, sest kõiki isiklikke vajadusi on võimalik rahuldada ühiskondliku majandi arvel. Niiviisi on küsimuse üles seadnud mitmed Valga, Harju, Elva, Tartu, Tapa ja teiste vabariigi rajoonide kolhoosiesimehed ja artellide liikmed.

Muidugi, Eesti NSV-s ei ole veel niisuguseid põllumajanduslikke artelle, kus kolhoosi liikmete isiklikud abimajandid oleksid täielikult likvideeritud. Sel alal on meie vabariigi kolhoosid jäänud maha teiste vabariikide eesrindlikest kolhoosidest. See on ka arusaadav: Eesti NSV-s algas ju kolhoosiliikumine kakskümmend aastat hiljem kui teistes vabariikides. Kolhooside organisatsiooniline ja majanduslik tugevnemine nõuab aga teatud aega, ilma vajaliku baasita aga ei saa kolhoosnikud asuda oma isikliku abimajandi likvideerimisele. Teatavasti pole see liikumine ka vanemates vennasvabariikides saanud veel massiliseks.

Siinjuures tuleb ka silmas pidada, et kolhoosnike isikliku abimajapidamise kaotamiseks ei piisa veel vastava baasi loomisest igakülgsest arendatud ühismajapidamise näol, kuigi see on peamine. Selleks on tarvis ka täielikult jagu saada eraomaniku eelarvamustest, mis endise üksiktalupidaja, praeguse kolhoosniku teadvuses on ühel või teisel määral säilinud. Kolhoosnike teadvuses on toimunud tõeline ideoloogiline pööre. See väljendub sotsialistliku ideoloogia täielikus võidus. Ent ometi on ühe osa kolhoosnike ning samuti tööliklassi ja intelligentsi teadvuses säilinud veel vana maailma igandeid. Nende igandite vastu on suunatud meie ideoloogilise töö teravik.

NLKP XXI kongress märkis, et kommunistliku ülesehitustöö grandioosse plaani elluviimiseks peavad partei, nõukogude, ametiühingu ja komsomoli organisatsioonid parandama kogu tööd nõukogude inimeste kasvatamisel, nende teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmisel, uue inimese kujundamisel kollektivismi ja töökuse vaimus, ühiskondliku kohusetunde, sotsialistliku internatsionalismi ja patriotismi vaimus, kommunistliku moraali kõrgetest printsiipidest kõrvalekaldumatu kinnipidamise vaimus.

«Töötajate kommunistlik kasvatamine ja inimeste teadvuse vabastamine kapitalismi iganditest,» öeldakse NLKP XXI kongressi resolutsioonis, «peavad olema partei, nõukogude, ametiühingu

ja komsomoli organisatsioonide ning teiste ühiskondlike organisatsioonide tähelepanu ja tegevuse keskpunktis.»¹

Kolmandaks protsessiks, mis kõneleb kahe sotsialistliku omandi vormi lähenemisest, on järjest laiaulatuslikumalt arenevad kolhoosidevahelised tootmissidemed, mitmesugused kolhooside koostöö vormid. Kolhoosidevahelise koostöö korras ehitatakse elektrijaamu, niisutuskanaleid, põllumajandussaaduste töötlemise ettevõtteid, ehitusmaterjale tootvaid ettevõtteid, teid, melioratsioonisüsteeme. Nende tööde tegemine «nõuab paljude kolhooside jõupingutuste järjest süstemaatilisemat ühendamist».²

Kolhoosidevaheliste tööettevõtte-organisatsioonide poolt tehtud ehitus- ja montaažitööde maht moodustas Eesti NSV-s 1959. aastal 38 431 000 rubla.³ Laiemas ulatuses on kolhoosidevaheline ehitustegevus arenenud Harju, Elva, Tartu, Valga, Lihula ja Haapsalu rajoonis. Ehitustööde maht nendes rajoonides oli järgmine (1959. a. kulutatud summad):⁴

Harju rajoon	— 4 083 000 rbl.	Lihula rajoon	— 2 912 000 rbl.
Elva	„ — 3 910 000 „	Tartu	„ — 2 735 000 „
Valga	„ — 3 226 000 „	Haapsalu	„ — 2 022 000 „

Harju rajooni kolhoosidevaheline ehitusorganisatsioon, mis loodi 1957. aastal, on kolhoosidele ehitanud palju loomakasvatushooneid, kusjuures tema tööde maht järjest kasvab. Ka järgmise viie aasta jooksul jääb kolhoosidevahelise ehitusorganisatsiooni põhiülesandeks loomakasvatushoonete ehitamine. Ühtlasi ehitab nimetatud organisatsioon ka kultuurhariduslike asutuste hooneid.

Nimetatud viisil on ehitatud näiteks Harju rajooni «Töösangari» kolhoosi klubihoone. Praegu ehitatakse Harju rajooni kultuurimaja Raasikule ja tehakse teisi töid.

Neljandaks: seoses põllumajanduse elektrifitseerimisega, tootmise mehhaniseerimisega ja automatiseerimisega toimub järjest ulatuslikumalt kolhooside tootmisvahendite ühinemine, omapärane liitumine riiklike, üldrahvalike tootmisvahenditega, põllumajanduslik töö muutub järk-järgult industriaalse töö eriliigiks.⁵

Eesti NSV põllumajanduse mehhaniseerimise tasemest kõnelevad järgmised arvud. 1. jaanuariks 1960 oli vabariigi traktoripark (füüsilistes ühikutes) 1939. aastaga võrreldes kasvanud 4,2-kord-

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» põhjal. Tallinn 1959, lk. 19.

² N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 105.

³ Eesti NSV rahvamajanduse areng aastail 1957—1959, Tallinn 1960, lk. 96.

⁴ Sealsamas, lk. 96—97.

⁵ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 105.

seks, traktorite arv (15-hobujõulises arvestuses) 7,5-kordseks, veoautode arv on suurenenud 8-kordseks.¹ Eesti NSV põllumajanduse elektrifitseerimise tase on kasvanud mitmekümnekordseks.

Seltsimees N. S. Hruštšov märkis partei XXI kongressil, et kolhooslik-kooperatiivse omanduse ning üldrahvaliku omanduse vormi ajalooliselt paratamatu ühinemine leiab tulevikus aset mitte kolhooslik-kooperatiivse omanduse kahanemise tagajärjel, vaid selle ühistatuse taseme tõstmise teel sotsialistliku riigi kaasabil ja toetusel.

«Kolhooslik-kooperatiivse omanduse ühtesulamine riikliku omandusega üheks üldrahvalikuks omanduseks,» rõhutas N. S. Hruštšov partei XXI kongressil, «ei ole lihtne organisatsioonilis-majanduslik abinõu, vaid linna ja maa olulise erinevuse likvideerimise keerulise probleemi lahendamine.»²

Kommunism on niisugune ühiskondlik kord, kus klassierinevused kaovad täielikult. Kommunistlik Partei, juhtides nõukogude rahva võitlust kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest, lähtub marksistlik-leninlikust teoriast. Marksism-leninism kui teaduslik teooria annab ammendava vastuse küsimusele klasside tekkimisest, klassivõitluse seaduspärasustest, antagonistlike klasside likvideerimisest sotsialismi tingimustes, klassierinevuste kaotamisest kommunistlikus ühiskonnas.

Teadusliku sotsialismi rajajad Marx ja Engels löid teaduse klassidest ja klassivõitlusest.

Oma tuntud kirjas Weydemeyerile kirjutas Marx 5. märtsil 1852: «Mis minusse puutub, siis ei kuulu mulle ei see teene, et ma oleksin avastanud klasside olemasolu tänapäeva ühiskonnas, ega seegi, et ma oleksin avastanud nende omavahelise võitluse. Kodanlikud ajaloolased on ammu enne mind käsitletud seda klassivõitluse ajaloolist arenemist ja kodanlikud majandusteadlased — klasside majanduslikku anatoomiat. See, mis mina uut tegin, seisis järgneva tõestamises: 1) et **klasside olemasolu** on seotud ainult **tootmise arenemise teatavate ajalooliste faasidega**, 2) et klassivõitlus viib paratamatult **proletariaadi diktatuurile**, 3) et see diktatuur ise moodustab vaid ülemineku **kõigi klasside kaotamisele ja klassideta ühiskonnale.**»³

Oma kuulsas «Kommunistliku partei manifestis» kirjutavad Marx ja Engels, et kogu ühiskonna ajalugu, alates ürgkogukonna lagunemisest, läbib klassidevaheline võitlus. Vaba ja ori, patriits ja plebei, mõisnik ja pärisori, tsunftimeister ja sell, lühidalt — rõhuja ja rõhutav on olnud teineteisega alalises antagonismis, on

¹ Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul. Statistiline kogumik. Tallinn 1960, lk. 37.

² N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 105—106.

³ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, II kd., 1960, lk. 377.

pidanud lakkamatut, kord varjatud, kord avalikku võitlust, võitlust, mis iga kord on lõppenud kogu ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamisega või võitlevate klasside ühise hukkumisega. Sellise iseloomustuse annavad teadusliku sotsialismi rajajad Marx ja Engels klasside võitluse põhifaasidele enne kapitalismi tekkimist.

Täie jõuga jätkub klassivõitlus kodanliku korra tingimustes, võttes vaid mitmesuguste kodanlike institutsioonidega varjatud kuju. Marksismi-leninismi klassikud nimetavad kodanlikku korda klassivastuoludest lõhestatud ühiskonnaks.

Ekspluataatorlikku ühiskonda iseloomustades kirjutab V. I. Lenin, et klassideks nimetatakse suuri inimeste gruppe, kes erinevad üksteisest neile teatud ajaloolises ühiskondliku tootmise süsteemis kuuluva koha poolest, oma suhtelt (mis on enamasti fikseeritud ja vormistatud seadustes) tootmisvahenditega, nende poolt töö ühiskondlikus organisatsioonis etendatavalt osalt, järelikult aga ka ühiskondliku rikkuse selle osa saamisviisilt ja suuruselt, mis on nende käsutuses. Klassid on niisugused inimeste grupid, kellest üks võib omastada teise tööd selle tõttu, et nende koht ühiskondliku majanduse teatavas formatsioonis on erinev.¹

Kodanliku Eesti kohta käib see Lenini definitsioon täiel määral. Kodanlik-natsionalistliku diktatuuri päevil oli kogu ühiskonna elu «täis vastuolusid», kus ühiskonna ühtede liikmete püüdlused käisid risti vastu teiste liikmete püüdlustele.²

Klasside vastuolud ja nende võitlus kodanlikus ühiskonnas avalduvad kõige selgemini poliitiliste parteide võitluses, sest poliitilised parteid väljendavad klasside huvisid ja juhivad nende võitlust oma huvide eest. V. I. Lenin kirjutab, et «tõsine võitlus pühib ära igasugused fraasid, kogu väikluse, saasta; parteid pingutavad kogu oma jõudu, pöördudes rahvahulkade poole, ja hulgad, juhitud ühest vaistust, valgustatuna avaliku võitluse kogemustest, lähevad kaasa nende parteidega, kes väljendavad ühe või teise klassi huvisid».³

Marksism-leninism nõuab otsustavat võitlust igasuguste antagonistlike klassivastuolude lepitamise poliitika vastu, ta on nn. «klassiharmonia» teooria halastamatu vaenlane.

Kodanliku ideoloogia üheks tuntuimaks võtteks on alati olnud klassivastuolude mahavaikimine. Seda on taotlenud kodanlikud ideoloogid nii möödunud kui käesoleval sajandil, eriti aga viimasel ajal. Seepärast ei ole juhuslik mitmesuguste «rahvakapitalismi», «demokraatliku kapitalismi» ideede propageerimine. Proletariaadi klassivõitluse praktika, kogu tänapäeva tegelikkus aga lükkavad ümber kõik kodanluse ideoloogide «teoreetilised» targutused, millega nad püüavad päästa kõdunevat kodanlikku korda.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 388.

² Vt. V. I. Lenin, Teosed, 21. kd., lk. 41.

³ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 28.

Tuntud on ka kodanliku Eesti valitsevate klasside ideoloogide katsed ilustada olukorda kodanluse kahekümneaastase võimutsemise perioodil. Seal, kus kodanluse märatsev terror ei aidanud, püüti abiks võtta ideoloogiline relv, et nõrgendada töörahva võitlust oma kurnajate vastu. Kuid ka eesti proletariaadi ja kogu töörahva klassivõitluse kogemused lükkasid ümber eesti kodanluse ideoloogide «teooria» «eesti ühiskonna klassihuvide ühtsusest» ja näitasid, et kurnajal ja kurnataval ei saa olla ühiseid klassihuviseid.

Ainult sotsialismi tingimustes kujunes ka Nõukogude Eestis välja ühiskond, mis koosneb sõbralikest klassidest. Meil valitseb nüüd tõeline klassihuvide ühtsus. Nõukogude Eestis elas 1960. aasta algul 1,196 miljonit inimest.¹ Linna- ja maaelanike arvu Eesti NSV-s näitavad järgmised andmed:²

Rahvaarv (tuhandetes)

Linnaelanikud				Maaelanikud			
1939	protsent üldarvust	15. jaan. 1959	protsent üldarvust	1939	protsent üldarvust	15. jaan. 1959	protsent üldarvust
355	34%	674	56%	697	66%	522	44%

Nõukogude võimu aastail on toimunud Eesti NSV rahvastiku klassistruktuuris tõsised muutused. Ekspluataatorlikud klassid linna ja maakodanluse näol on likvideeritud. Nagu kogu Nõukogudemaal, nii on ka Eesti NSV-s nüüd kaks sõbralikku klassi — tööliste ja kolhoositalurahvas. Nõukogude intelligents aga on põhiliselt võrsunud töötava rahva ridadest.

Nagu näeme, on Eesti NSV-s linnaelanike osatähtsus märksa tõusnud. Selle põhjuseks on linnaelanikkonna loomulik juurdekasv, samuti suure hulga maaelanike siirdumine tööle linnadesse ja alevitesse. Linnaelanike kasv on tingitud tööstusliku tootmise kiire arendamise vajadusest; ta on saanud võimalikuks tänu sotsialistliku põllumajanduse edukale mehhaniseerimisele ja tööviljakuse tõusule.

Täpsed andmed Eesti NSV rahvastiku sotsiaalse koosseisu kohta puuduvad. Kuid ka meil, nagu eespool juba öeldi, koosneb nõukogude ühiskond töölistklassist, töötavast talurahvast ja nõukogude intelligentsist.

Töörahvas on tootmisvahendite ja kõigi materiaalsete väärtuste täieõiguslik peremees. Töörahvale kuuluvad vabrikud, tehased, raudteed, kaevandused, maapõuevarad, metsad jne. Üldrahvalikuks omandiks on ka maa, millest Eesti NSV-s on kolhooside käes

¹ Eesti NSV rahvamajanduse areng aastail 1957—1959, Tallinn 1960, lk. 7.

² 1959. aasta üleliidulise rahvaloenduse esialgseid kokkuvõtteid. NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» nr. 108, 10. mail 1959.

72,6%, riiklike majandite valduses 24,6% (sellest sovhooside käes 22,6%), elanikkonna isiklikus käsutuses 2,8%.¹

Ka poliitiline võim on töörahva käes. Töölised ja talupojad valitsevad Nõukogude riiki. 1959. aastal valiti Eesti NSV Ülemnõukogusse ja kohalikesse nõukogudesse kokku 11 856 rahvasaadikut. Nende hulgas on 2454 tööstustöölist, 663 ettevõttejuhatajat ja tsehhiülemat, 243 inseneri, tehnikut ja teisi tööstuse spetsialiste, 3494 kolhoosnikut, neist 710 kolhoosiesimeest; peale selle on rahvasaadikuteks 491 põllumajanduse spetsialisti, 245 sovhooside ning remondi- ja tehnikajaamade töötajat. Nõukogude intelligentsi esindavad Eesti NSV kõrgemas ja kohalikes võimuorganites 940 alg- ja keskkooli direktorit ja õpetajat, 368 meditsiinitöötajat. Riigivõimu-organites on 87 teaduslikku töötajat ja kõrgemate õppeasutuste ning tehnikumide õppejõudu, 75 kirjanduse ja kunsti alal töötajat jne.²

Niisiis on ekspluataatorlikud klassid, antagonistlikud klassivastuolud nõukogude ühiskonnas likvideeritud. Meie maal on olemas sõbralikud klassid. See muidugi ei tähenda, et nende vahel ei ole olulisi erinevusi. Kommunismi ülesehitamise protsessis peavad aga kaduma olulised erinevused klasside vahel, sest kõik ühiskonna liikmed muutuvad kommunistliku ühiskonna liikmeteks.

«On selge,» kirjutab V. I. Lenin, «et klasside täielikuks kaotamiseks on vaja mitte ainult kukutada ekspluataatorid, mõisnikud ja kapitalistid, mitte ainult kaotada nende omandus, vaid on vaja kaotada ka veel **igasugune** tootmisvahendite eraomandus, on vaja kaotada niihästi linna ja maa vahel valitsev erinevus kui ka füüsilise ja vaimse töö tegijate vahel valitsev erinevus. See on väga aeganõudev asi. Et seda teostada, on tarvis astuda hiiglasamm edasi tootlike jõudude arenemises, on tarvis võita väiketootmise arvukate jäänuste vastupanu (sageli passiivne, mis on eriti visalt ja eriti raskesti võidetav), on tarvis võita nende jäänustega seotud määratu suur harjumuse ja inertsuse jõud.»³

V. I. Lenin ütles 1919. aastal, et mõisnike ja kapitalistide kukutamise ülesande me oleme juba lahendanud. «Selle osa ülesandest me oleme täitnud, kuid see on ainult osa ja sealjuures **mitte** kõige raskem osa. Et kaotada klassid, tuleb teiseks kaotada vahe tööliste ja talupoja vahel, teha **kõik töötajateks.**»⁴ Kaotada klassid, ütles V. I. Lenin, «tähendab seada **kõik** kodanikud **ühesugustesse** suhetesse kogu ühiskonna **tootmisvahenditega**...»⁵

Seitse aastak kujuneb tähtsaks perioodiks oluliste erinevuste

¹ Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul. Statistiline kogumik. Tallinn 1960, lk. 35.

² Sealsamas, lk. 14.

³ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 388.

⁴ V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., lk. 91.

⁵ V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 126.

kaotamisel töölisklassi ja talurahva vahel. Eespool näitasime, et otsustavat tähtsust omab siin kolhooslik-kooperatiivse omandi vormi ühtesulamine üldriikliku omandi vormiga. Sellel protsessil on muidugi põhjanev tähtsus oluliste erinevuste kaotamises linna ja maa, töölisklassi ja talurahva vahel.

Rööbiti nende suurte abinõudega, mis Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on kahe sotsialistliku omandi vormi ühtesulamise protsessi teostamiseks tarvitusele võtnud, tõuseb kiires tempos töölisklassi ja kolhoositalurahva üldhariduslik ja teaduslik-tehniline tase, kasvab nende poliitiline teadlikkus. Sellest annavad tunnistust peale arvuliste näitajate ka muud faktid.

Üheks niisuguseks kõige ilmekamaks ja vastuvaidlematuks faktiks, mis näitab meie töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi üldharidusliku ja teaduslik-tehnilise taseme tõusu ning poliitilise teadlikkuse kasvu, on nende kõige aktiivsem osavõtt seitsme aasta plaani elluviimisest ja nende suurepärase saavutused võitluses kommunismi eest.

Seoses sellega käsitleme lühidalt Nõukogude Eesti töölisklassi, kolhoositalurahva ja intelligentsi tööalase ja poliitilise aktiivsuse kasvu seitseaastakul, vaatleme, milliseid uusi vorme on andnud nende ennastsalgav võitlus seitsme aasta plaani ennetähtaegse täitmise eest ja kuidas see on mõjunud töölisklassi ja talurahva liidu edasisele kindlustamisele.

Eesti NSV töölisklass, kolhoositalurahvas ja nõukogude sotsialistlik intelligents tulid edukalt toime seitseaastaku esimese aasta ülesannetega. Seda näitavad Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1959. aasta riikliku plaani täitmise tulemused, samuti seitseaastaku teise aasta saavutused.

Nõukogude Eesti töölisklassi ennastsalgava töö tulemusena täideti 1959. aasta kogutoodangu plaan ennetähtaegselt — 12. detsembriks. Aasta kogutoodangu plaan täideti 105-protsendiliselt. Tööstustoodangu aastane juurdekasv moodustas planeeritud 6,9% asemel 12%. Ainuüksi tööstuse kogutoodangu juurdekasv 1959. aastal võrdub 1940. aasta kogutoodanguga.¹

Eriti kiiresti arenesid seitseaastaku esimesel aastal vabariigi masinaehitus, metallitöötlemistööstus, keemiatööstus, ehitusmaterjalide tööstus, liha-, piima- ja kalatööstus. Edukalt rakendati uut tehnikat ja moderniseeriti seadmeid. Aasta jooksul loodi 58 uut masinat, seadet, aparaati ja materjali, tootma hakati 33 uut masinat ja aparaati. Üleplaaniline kokkuhoid kogu kaubatoodangu omahinna alandamise arvel moodustas üle 90 miljoni rubla.²

Tööstuses, transpordis ja ehitusorganisatsioonides arenes laialdane ratsionaliseerimisliikumine. Seitseaastaku esimesel aastal

¹ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1959. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» nr. 27 (5219), 2. veebruaril 1960.

² Sealsamas.

esitasid enam kui 15 000 leiutajat ja ratsionaliseerijat ligi 30 000 ratsionaliseerimisettepanekut ja leiutust. Esitatud ettepanekute realiseerimine andis aastas kokkuhoidu rohkem kui 70 miljonit rubla.¹

Transporditöötajad täitsid 1959. aasta veosekäibe plaani 105-protsendiliselt, kusjuures 1958. aastaga võrreldes suurenes veosekäibe 12% võrra.²

Seitse aastaku teisel aastal jätkus töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi ennastsalgav võitlus kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Oma suurepärase tööga täitis Nõukogude Eesti töölisklass ennetähtaegselt seitse aastaku teise aasta esimese poolaasta plaani nii toodangu kogumahu kui enamiku üksikartiklite alal. Ennetähtaegselt täideti esimese poolaasta plaan elektrienergia, põlevkivi, turba, mineraalväetiste, väävelhappe, polüfenoolide, raadio- ja elektrimõõduaparaatide, kaablitoodete, elavhõbealaldajate, toiduainetetööstuse tehnoloogiliste seadmete, põllutöömashinade, saematerjalide, tselluloosi, mitut liiki ehitusmaterjalide, puuvillase, linase ja villase riide, nahkjalatsite, trikooesemete, liha, või, konservide, mööbli, radioolade jm. tootmise ning tarbepuidu väljaveo alal.

Tööstustoodangu üldmahu esimese poolaasta plaan täideti 104-protsendiliselt, kusjuures eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenes tööstustoodangu maht 12% võrra. Tööstustoodangu poole aasta plaani tervikuna ja enamiku tähtsamat liiki toodete osas ületasid kõik Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu tootmisharuvalitsused, ministeeriumid, keskasutused ja kohalike nõukogude tööstus. Kõige kiiremini arenes 1960. aasta esimesel poolal elektrienergia tootmine, masinaehitus, ehitusmaterjalide tööstus, liha- ja kalatööstus.³

Eesti NSV töölisklass andis uue panuse tehnilise progressi valdkonnas. Pärnu Masinatehas hakkas tööstuslikult tootma 75-tonnise koormusega mehaanilisi presse, vibroseadiseid heeringate tünniladumiseks, piimajahutajaid jõudlusega 2000 liitrit tunnis. Elektrimootoritehase «Volta» töötajad hakkasid tootma 12. gabariidi ühtse seeria elektrimootoreid ning äärikulise kujundusega 5. ja 7. gabariidi elektrimootoreid. M. I. Kalinini nimelises Tallinna Elavhõbealaldajate Tehases alustati jõutransformatorite ja elavhõbealaldajate seeriaviisilist tootmist. Tartu Aparaaditehases hakati tööstuslikult tootma uut tüüpi termoreguleeri-

¹ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1959. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» nr. 27 (5219), 2. veebruaril 1960.

² Sealsamas.

³ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest esimesel poolaastal. Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» nr. 170, 19. juulil 1960.

misventiile ja taksomeetreid, «Punase Reti» kollektiiv toodab uut tüüpi elektrimõõduriistu. H. Pöögelmanni nimelises Raadiotehnika Tehases hakati tööstuslikult valmistama germaaniumtrioode ja sädemekustutusvaristore.¹

Põlevkivibasseini tööliste tööviljaks seitseaastaku teise aasta esimesel poolel oli koristustes põlevkivi laadimise mehhaniseerimise, kaevanduste vee ärajuhtimise pumpade automatiseerimise ning koristuste kindlustamiseks kantava metalltoetuse rakendamise plaani ületamine. V. I. Lenini nimelises Põlevkivitöötlemise Kombinaadis automatiseeriti gaasigeneraatorite täitmine. Kohtla-Järve Soojuselektrijaamas asendati elektromehaaniline automaatika kahel katlal elektronautomaatikaga.²

Eesti NSV masinatööstuses jätkati metallivalu vormimise, väljalöömise ja puhastamise mehhaniseerimist, juurutati tootmisse liikuvaid transformaatoreid, isesammuvaid kraanasid, automaatlaadijaid, veomasinaid ja muid mehhanisme. Uue tehnika laiaulatuslik rakendamine toimus samuti transpordil ja ehitustel.

Töölisklassi tööalast entusiasmi kajastab samuti leiutajate ja ratsionaliseerijate liikumine. Uue tehnika rakendamisel tegid leiutajad ja ratsionaliseerijad ära suure töö. Seitseaastaku teise aasta esimesel poolaastal juurutati vabariigi rahvamajandusse rohkem kui 10 000 leiutist ja ratsionaliseerimistepanekut, mis annavad ligi 40 miljonit rubla kokkuhoidu aastas.³

Käsikäes töölisklassiga seitseaastaku ülesannete realiseerimisel sammub meie maa kolhoositalurahvas.

Eesti NSV põllumajanduse alal töötajad, täites NLKP XXI kongressi ja partei Keskkomitee pleenumite otsuseid, saavutasid uut edu põllumajanduse tootmise laiendamises, kariloomade arvu suurendamises ja nende produktiivsuse tõstmises. Kolhoosid ja sovhoosid müüsid riigile 1959. aastal liha 48%, piima 22% ja mune 42% rohkem kui eelmisel aastal. Kolhooside ja sovhooside osatähtsus loomakasvatussaaduste varumises 1959. aastal moodustas liha alal 78%, piima alal 70%, munade alal üle 84% ja villa alal 93%.⁴

Seitseaastaku teisel aastal, realiseerides põllumajandusliku tootmise arendamiseks võetud kõrgeid sotsialistlikke kohustusi, saavutasid põllumajanduse alal töötajad suurt edu loomakasvatussaaduste tootmise ja varumise suurendamisel, loomade arvu ja karja produktiivsuse tõstmisel.

¹ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest esimesel poolaastal. Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskkvalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» nr. 170, 19. juulil 1960.

² Sealsamas.

³ Sealsamas.

⁴ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1959. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. Eesti NSV Statistikaavalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» nr. 27, 2. veebruaril 1960.

Seitseastaku teise aasta esimesel poolel laiendasid kolhoosid ja sovhoosid loomakasvatussaaduste tootmist. Liha tootmine (tapakaalus) suurenes 4600 tonni võrra ehk 33%, piima tootmine 23 600 tonni võrra ehk 13% ning munade tootmine 5,7 milj. võrra ehk 17%. 1960. aasta esimesel poolel varuti 34 800 tonni liha (eluskaalus), mis on 10 200 tonni võrra ehk 42% rohkem kui seitseastaku esimese aasta esimesel poolel; piima varuti 226 800 tonni — 29 400 tonni võrra ehk 15% rohkem kui eelmise aasta samaks ajaks; kokku osteti 29 500 000 muna — 4 000 000 muna võrra ehk 15% rohkem kui eelmise aasta esimesel poolel.¹

Niisugused on kõige põgusamas ülevaates Eesti NSV töölisklassi ja kolhoositalurahva saavutused, mis kujutavad endast nende ühise, ennastsalgava, loova töö vilja. Muidugi pole võimalik arvude loeteluga täielikult näidata seda suurt liikumapanevat jõudu, mis peitub nõukogude töölisklassi ja kolhoositalurahva loovas töös, nende liidus, mille jõud on oma täies suuruses nähtavale tulnud võitluses seitseastaku ülesannete lahendamisel.

Töölisklassi ja kolhoositalurahva, samuti nõukogude intelligentsi, kõigi töötajate suurepärasel tööentusiasmis väljendubki tänapäeval see, mis töölisklassi ja talurahva liidus on kõige olulisem. Varem, kui sotsialism polnud veel võitnud meie maal, esinesid olulised vastuolud töölisklassi ja talurahva vahel, kuigi neil puudus antagonistlik iseloom. Sotsialismi ehitamisel suutis töölisklass täielikult enda poole võita töötava talurahva, mis oligi sotsialismi võidu tähtsaimaks tingimuseks. Trotskistid ja teised partei ja rahva vaenlased panid oma lootused «lahendamatutele vastuoludele» tööliste ja talupoegade vahel. Kuid tööliste ja töötava talurahva ühised eesmärgid ning taotlused said jagu nende vahel esinevatest vastuoludest ja töötav talurahvas tuli kindlalt kaasa sotsialismi ehitama.

Praeguses olukorras, kus töölisklassi ja talurahva ühine võitlus toimub võitnud sotsialismimaa tingimustes, nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse tingimustes, on tööliste ja talupoegade ühised huvid ja taotlused võrratult tugevamad kui sotsialismi ehitamise ajal. Ja need ühised huvid ning taotlused peegelduvadki esmajärjekorras selles suures tööalases ja poliitilises aktiivsuses, mis on iseloomulik meie ühiskonnale.

Võitluses seitseastaku ennetähtaegse täitmise eest võttis Nõukogude Eesti töölisklass endale uued sotsialistlikud kohustused. Võistluse algatajate esirinnas sammuvad Tallinna masinaehitajad, Balti Soojuselektrijaama ehitajad, Eesti raudteelased, ehitusmaterjalide tööstuse töölised jt.

Varsti pärast NLKP Keskkomitee 1958. aasta septembriplee-

¹ Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest esimesel poolaastal. Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» nr. 170, 19. juulil 1960.

numi otsust partei XXI kongressi kokkukutsumise kohta pöördusid Balti Soojuselektrijaama ehitajad üleskutsega kõigi soojuselektrijaamade ehitajate ja projekteerijate poole.

Me kaalusime hoolikalt oma võimalusi, kirjutasid Balti Soojuselektrijaama ehitajad, ja jõudsime üksmeelsele otsusele. Meie kollektiiv võib lõpetada Balti elektrijaama ehituse mitte 1962. aasta lõpul, nagu see on plaani järgi ette nähtud, vaid saab lasta jaama täie võimsusega käiku aasta võrra varem — 1961. aasta IV kvartalis. Soojuselektrijaama ehitajad kohustusid käiku laskma esimese 100 000-kilovatise turbiini 1959. aasta 7. novembriks. Nad otsustasid lõpetada kõigi monteeritavate raudbetoondetailide valmistamise kogu elektrijaama jaoks oma polügoonidel 1959. aastal. Elektrijaam otsustati anda ekspluatatsiooni hindega vähemalt «hea». ¹

Arvestades endale võetud kohustuste suurt tähtsust, otsustasid ehituse kommunistlikud noored ja noored rakendada kogu oma jõu kohustuste täitmiseks ja kuulutasid Balti elektrijaama kommunistlike noorte löökehituseks.

Balti Soojuselektrijaama ehitajad kutsusid ehituse tähtjaja lühendamiseks ja tööde maksumuse alandamiseks toimuvasse sotsialistlikusse võistlusesse Nazarjevski, Zmijeви ja Troitski (Uraal) elektrijaamade ehitajate kollektiivid. ²

Balti Soojuselektrijaama ehitajad olid hästi teadlikud, mida tähendab endale võetud kohustuste täitmine. Nad kirjutasid, et elektrijaama käikulaskmine parandab järsult Tallinna, Riia ja Leningradi tööstusettevõtete varustamist elektrienergiaga. Balti elektrijaama käikulaskmine tähendas samuti uut panust meie sotsialistliku põllumajanduse tootlike jõudude arengusse. Seega selle ehitajate kollektiivi tööalastes kohustustes, võitluses nende kohustuste täitmise eest väljenduvad nii tööliklassi kui ka kolhoositalurahva, kogu ühiskonna huvid. Võitlus rahva hüvangu eest, oma sotsialistliku kodumaa majandusliku ja poliitilise võimsuse tugevdamise eest on selleks liikumapanevaks jõuks, mis võimaldab tööliste ja talupoegade kollektiividel võtta endale selliseid suuri kohustusi ja neid edukalt täita.

Eredaks näiteks selle kohta on Rakvere rajooni Ed. Vilde nimelise kolhoosi liikmete sotsialistlikud kohustused ja nende üleskutse kõigile vabariigi kolhoosidele, kolhoosnikutele ja põllumajanduse spetsialistidele.

Meie, Ed. Vilde nimelise kolhoosi liikmed, kirjutatakse selle eesrindliku kollektiivi üleskutses, tutvunud NLKP Keskkomitee 1958. aasta detsembripleenumi otsusega ja partei erakorralise XXI kongressi poolt kinnitatud rahvamajanduse edasiarendamise kontrollarvudega eelseisvaks seitseaastakuks ning arvesse võttes

¹ «Rahva Hää!» nr. 219 (4797), 16. septembril 1958.

² Sealsamas.

tootmise suurendamist viimase viie aasta jooksul, leiame, et partei poolt kavandatud suund põllumajanduse edasiarendamiseks ja tootmise tunduvalt suurendamiseks on täiesti õige ning reaalne kõigile majanditele.

Ed. Vilde nimelise kolhoosi liikmed avaldasid veendumust, et eesrindlikel majanditel, kus tootmise tase ja kasvu tempo on olnud märgatavalt suurem kui üldine põllumajandusliku tootmise kasv, on kõik võimalused selleks, et jõuda juba lähema 2—3 aasta jooksul seitseaastaku lõpuks ettenähtud tasemele. Nad pidasid reaalseks, et kõik vabariigi kolhoosid võivad hea organiseerimistöö tulemusena ennetähtaegselt täita seitseaastaku ja et vabariik võib raporteerida seitseaastaku täitmisest tervikuna 1963. aastal, s. o. viie aastaga.¹

EKP Keskkomitee vaatas läbi ja kiitis heaks Rakvere rajooni Ed. Vilde nimelise kolhoosi üldkoosoleku otsuse pöörduda kõigi Eesti NSV kolhooside poole sotsialistliku võistluse üleskutsega, et täita ennetähtaegselt seitsme aasta plaan liha, piima ja teiste põllumajandussaaduste tootmise suurendamise alal. EKP linna- ja rajoonikomiteedele ning kolhooside partei-algorganisatsioonidele tehti ülesandeks arutada see üleskutse koos kolhoosnike ja põllumajanduse spetsialistidega läbi ning organiseerida sotsialistlik võistlus seitseaastaku ülesannete ennetähtaegselt täitmiseks igas kolhoosis.²

Seega siis näeme, et ka Ed. Vilde nimelise kolhoosi liikmete sotsialistlikes kohustustes peegelduvad mitte ainult selle artelli töötajate, vaid ka meie töölisklassi, kolhoositalurahva, kogu ühiskonna huvid.

Nõukogude töölisklassi ja kolhoositalurahva võitlus seitseaastaku ennetähtaegse täitmise eest, kommunismi ülesehitamise eest on andnud sellise kaasaja suurepärase nähtuse, nagu seda on liikumine kommunistliku töö ja eluviisi eest. Nii töölisklass kui talurahvas võtavad sellest liikumisest kõige aktiivsemalt osa. Kommunistliku töö kollektiivide liikumine on saanud võimalikuks tänu sellele, et Kommunistlik Partei on kasvatanud nõukogude inimesi kõrge teadlikkuse ja ideelisuse vaimus, kommunismi vaimus, tänu sellele, et meie maal on loodud kõik materiaalsed ja moraalsed tingimused selleks liikumiseks ja et Kommunistlik Partei liikumise tekkimisest peale on olnud selle innustajaks ja organiseerijaks.

Kommunistliku töö kollektiivide liikumine tõestab suurepäraselt V. I. Lenini ideid kapitalismi ikkest vabanenud töötajate sotsialistliku võistluse kohta. Sotsialistlik töövõistlus, mis sai alguse karmidel kodusõja ja interventsiooni päevadel kommunistlike

¹ «Punane Täht» nr. 21 (2126), 17. veebruaril 1959.

² Sealsamas.

laupäevakute näol, on jõudnud nüüd uude etappi, ta on saanud uue kvaliteedi.

Oma teoses «Suur algatus» kirjutas V. I. Lenin kommunistlike laupäevakute kohta: «Alatoitlus on pidev, nüüd aga, enne uut lõikust, kus toitlusolukord on üldiselt halvenenud, valitseb lausa nälg. Ja need nälga kannatavad töölised, keda piirab kodanluse, menševike ja esseeride kuritahtlik kontrrevolutsiooniline agitatsioon, korraldavadki «kommunistlikke laupäevakuid», töötavad pärast tööaega ilma igasuguse tasuta ja saavutavad määratu suurt tööviljakuse tõusu, hoolimata sellest, et nad on väsinud, vaevatud, alatoitlusest kurnatud. Kas see ei ole suurim kangelaslikkus? Kas see ei ole maailma-ajaloolise tähtsusega pöörde algus?»¹

V. I. Lenin rõhutab, et kommunistlikud laupäevakud on just sellepärast tähtsad, et neid ei alustanud töölised, kes oleksid seatud kuidagi erandina headesse tingimustesse, vaid mitmesuguste erialade töölised, sealhulgas ka ilma erialata töölised, lihttöölised, kes on seatud tavalistesse, s. o. kõige raskematesse tingimustesse.² Kommunistlikud laupäevakud, märgib V. I. Lenin, on erakordselt väärtuslikud kui kommunismi faktiline algus, see on aga määratu suur haruldus, sest me seisame niisugusel astmel, kus «tehakse alles esimesi samme kapitalismilt kommunismile ülemineku poole»³.

V. I. Lenin nimetas kommunistlikke laupäevakuid uue elu võrseteks ja nõudis, et nende laupäevakute tähtsus hästi läbi mõeldaks, et sellest suurest algatusest tehtaks määratu suure tähtsusega praktilised õppetunnid. Ta kutsus üles toetama igasuguseid uue elu võrseid, milledest tegelik elu valib välja kõige elujõulisemad.

Detsembris 1919, mõni kuu pärast teose «Suur algatus» ilmumist, esines V. I. Lenin ettekandega laupäevakute kohta VK(b)P Moskva ülelinnalisel konverentsil, kus ta järgmiselt iseloomustas laupäevakute tähtsust: «Kui Venemaa praeguses korras ongi midagi kommunistlikku, siis on need ainult laupäevakud, kuna muu on vaid võitlus kapitalismi vastu sotsialismi kindlustamise eest, millest pärast tema täielikku võitu peab välja kasvama seesama kommunism, mida me laupäevakute näol näeme mitte raamatuist, vaid tegelikus elus.»⁴

Märkides kommunistlike laupäevakute suurt ajaloolist tähtsust ja nähes ette nende vastuvaidlematut tulevikku, avaldas V. I. Lenin veendumust, et meie jõuame tingimata kommunistliku töö täieliku võiduni. Sel puhul ta kirjutas: «Me töötame aastaid ja aastakümneid selleks, et laupäevakud juurduksid igapäevasesse

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 393.

² Sealsamas.

³ Sealsamas, lk. 394.

⁴ V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., lk. 260.

ellu, saaksid harjumuseks, et nad areneksid, leviks, muutuksid paremaks. Me jõuame kommunistliku töö võiduni!»¹

Käesoleval kommunistliku ülesehitustöö etapil, kus on arenenud selline sotsialistliku võistluse vorm nagu liikumine kommunistliku töö kollektiivide nimetuse eest, on kommunistliku töö võidu küsimus muutunud praktiliseks reaalsuseks.

Uus patriootlik algatus — kommunistliku töö kollektiivide liikumine — sündis Moskva-Rjazani raudtee Moskva Sorteerimisjaama depoo kommunistide ja kommunistlike noorte initsiatiivil. Eesti NSV-s tekkis kommunistliku töö kollektiivide liikumine novembris 1958. Kukuruse kaevanduse läbindajate brigaad, kelle koosseisu kuuluvad Adolf Taalberg (brigadir), Heino Lulla, Elmar Konist, Hillar Aigla, Juzef Beketa ja Heldur Ruubel, otsustas hakata taotlema oma tööga kommunistliku töö brigaadi nimetust.²

Adolf Taalbergi brigaad võttis endale kohustuse täita tööviljakuse tõstmise arvel seitsme aasta tootmisplaan viie ja poole aastaga. Otsustati 1959. aastal kokku hoida vähemalt 10 000 rubla riigi raha. Brigaadi liikmed kohustusid mitte ainult ausalt ja ennastalgavalt töötama, vaid ka pidevalt õppima, oma teadmisi täiendama, olema tänapäeva teaduse saavutuste tasemel. Selleks otsustati, et seitseaastaku jooksul omandavad kõik tehnilise keskhariduse ja õpivad ära elektrilukksepa eriala. Koos tööalaste kohustustega seadsid brigaadi liikmed oma tähtsaks ülesandeks suhtuda kommunistlikult seltsimeestesse, perekonnasse, hoolitseda ühiskondlike huvide eest, võidelda mineviku igandite vastu.³

Eestimaa KP Keskkomitee kiitis A. Taalbergi brigaadi väärtusliku algatuse — kommunistliku töö brigaadi loomise — heaks, nähes selles patriootilist püüet elada ja töötada uut moodi. EKP linna- ja rajoonikomiteedele, partei-, komsomoli- ja ametiühingorganisatsioonidele tehti ülesandeks kommunistlikke noori ja noori veelgi aktiivsemalt kaasa tõmmata rahvamajandusplaanide täitmisele, igati toetada kommunistliku töö kollektiivide liikumise algatajaid tööliste ja kolhoosnikute hulgas, laialdaselt levitada nende kogemusi.⁴

Üheaegselt A. Taalbergi brigaadi algatusega moodustasid Kohtla-Järve Põlevkivitöötlemise Kombinaadi 13 tütarlast omaette brigaadi ning otsustasid saavutada kommunistliku töö kollektiivi nimetuse.

Võistlus kommunistliku töö kollektiivi nimetuse saamiseks laienes päevast päeva. Sellesse patriootlikku liikumisse astusid kohe pärast tema tekkimist Balti Soojuselektrijaama ehituse eesrindliku vahetusmeistri Aleksander Komarovi puuseppade brigaad, Tartu põllutööriistade tehase «Võit» Armilde Teppo 8-liikmeline noorte

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 102.

² EKP Keskkomitee büroo otsus 19. novembrist 1958.

³ Sealsamas.

⁴ Sealsamas.

brigaad, Tartu õmblusvabriku «Sangar» kommunistlikud noored ja noored, Tallinna kuulsate ehitusmeistrite sotsialistliku töö kangelase Kristjan Kärberi ja Danil Onjanovi brigaadid, kaubalaeva «Kalevi» kollektiiv, Eesti Raudtee paljud tsehhid ja brigaadid jne.

1960. aasta alguseks võttis vabariigis kommunistliku töö kollektiivi nimetuse saamiseks käimasolevast võistlusest osa üle 25 000 töötaja, s. o. üks üheksandik kogu Eesti NSV töötajaskonnast. Selleks ajaks olid saanud 248 brigaadi ja 201 üksiktöötajat kommunistliku töö eesrindlase austava nimetuse. Eesti Raudteel näiteks oli 1. maiks 1960 sellest patriootlikust liikumisest haaratud 30% töötajaist. Eesti NSV raudteelased arendavad võistlust kommunistliku töö magistraali nimetuse saamiseks. Sama eesmärgi on seadnud «Viivikonna» põlevkivitootjad, Tallinna Klaverivabriku, õmblusvabriku «Sangar» kollektiivid.¹

Oma juhtkirjas 25. novembril 1958 kirjutas «Rahva Hääle» kommunistliku töö kollektiivide liikumise kohta: «Raske on ülehinnata seda suurepärase algatust. See kujutab endast noore põlvkonna revolutsioonilise hoo uue puhangu avaldust, mille eesmärgiks on isade poolt rajatud vankumatule vundamendile rajada lühikese ajaga kommunismi helge hoone.»

Kõik noorte poolt võetud kommunistlikud kohustused, kirjutab edasi «Rahva Hääle», annavad tunnistust sellest, et noortöölised, noored insener-tehnilised töötajad, kolhoosnikud, põllumajanduse mehhanisaatorid ja spetsialistid saavad täiel määral aru suurtest leninlikest printsiipidest, mis juhivad kommunismi ehitavat noorsugu elus ja töös.

«Rahva Hääle» teatab, et suurepärase patriootlik algatus levis kiiresti kõikjal üle meie maa. Võistlus kommunistliku töö brigaadi nimetuse saamiseks võtab vabariigis päevast päeva järjest suurema ulatuse. Noortekollektiivide kommunistlikud kohustused räägivad iga noore püüdest saada haritud, kultuurseks inimeseks nii tootmistöös kui ka igapäevases elus.

Ülaltoodud andmed näitavad, et kommunistliku töö kollektiivide liikumine võttis üpris lühikese ajaga massilise iseloomu, muutudes tänapäeva majandusliku ja poliitilise elu suursündmuseks, millel on määratu suur ajalooline tähtsus võitluses kommunismi eest.

Kommunistliku töö brigaadide ja kommunistliku töö lööklaste liikumine on sotsialismi täieliku ja lõpliku võidu seaduspärane tulemus. See liikumine on saanud võimalikuks tööliste ja talupoegade riigis. See liikumine on saanud võimalikuks tänu kommunistliku partei järjekindlale poliitikale meie maa tootlike jõudude ja esmajärjekorras rasketööstuse arendamisel, tehnilise progressi

¹ EKP Keskkomitee informatsioonisektori materjalid. Kaust nr. 23, 1959—1960, lk. 18.

teostamisel, rahva heaolu järjekindlal parandamisel, töötavate hulkade kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmisel.

On selge, et kommunistliku töö kollektiivide liikumine eeldab kõrget tootlike jõudude arenemise taset, mis võimaldab organiseerida tootmist laialdase automatiseerimise alusel. Ent keerulise tehnika kasutamiseks peab tööstuses ja põllumajanduses olema kõrge kultuurilise ja tehnilise tasemega kaader. See kaader on aastate jooksul võrsunud meie kuulsusrikka töölisklassi ja kolhoositalurahva hulgast. See käib täielikult ka Eesti NSV kohta, kus nõukogude korra tingimustes on toimunud kultuurirevolutsioon.

Kui 1914/15. õppeaastal oli Eestis (praegustes piirides) kõigis üldhariduslikes koolides kokku 92 400 ja 1940/41. õppeaastal 121 100 õpilast¹, siis 1959/60. õppeaastal oli neis juba 178 100 õpilast.² Kiires tempos on suurenenud koolide arv, kasvanud ja karastunud õpetajate kaader. 1956/57. õppeaastal töötas vabariigi koolides õpetajaid kaks korda rohkem kui 1940/41. õppeaastal.³

Nõukogude riigis, sealhulgas ka Eesti NSV-s, on elanikkonna hariduslik tase kõrge. Kui Tsaari-Venemaal oli 1913. aastal kõigest ligi 290 000 kõrgema, lõpetamata kõrgema ja kesk-eriharidusega inimest (kaasa arvatud ka mittetöötajad), siis 1959. aastal oli niisugune hariduslik tase 13,4 miljonil inimesel. Samal ajal oli NSV Liidus 45,3 miljonit inimest täieliku keskkooli või seitsmeklassilise kooli lõpetanud. 1897. aasta rahvaloenduse kokkuvõtetes iseloomustas rahvastiku hariduslikku taset algharidusest suurema haridusega isikute arv. Niisugune haridus oli kogu Tsaari-Venemaal 1,4 miljonil inimesel; need olid suuremalt jaolt kapitalistid, mõisnikud, ametnikud, vaimulikud ja nende perekonnaliikmed. 1959. aastal oli NSV Liidus 71,2 miljonil töotajal algharidusest suurem haridus, kusjuures 58,7 miljonit inimest on kõrgema, täieliku või mittetäieliku keskharidusega ning 12,5 miljonit inimest on lõpetamata seitsmeklassilise haridusega.⁴

Võrreldes 1939. aastaga on suuresti muutunud õppijate arv iga tuhande elaniku kohta. Iga 1000 elaniku kohta oli kõrgemates õppeasutustes õppijaid 1939. aastal 5,2 ja 1959. aastal 10,5; kesk-eriõppeasutustes aga 1939. aastal 6,7 ja 1959. aastal 8,9.⁵ Eesti NSV-s oli iga 1000 elaniku kohta täieliku kõrgema haridusega inimesi 1939. aastal 8, 1959. aastal aga 21; täieliku ja mittetäie-

¹ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957, lk. 215.

² Eesti NSV rahvamajanduse areng aastail 1957—1959. Tallinn 1960, lk. 117.

³ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957, lk. 216.

⁴ NSV Liidu rahvastiku haridustasemest, rahvuslikust koostisest ja vanuselisest struktuurist 1959. aasta üleliidulise rahvaloenduse andmeil. NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hääl» nr. 29, 4. veebruaril 1960.

⁵ Sealsamas.

liku keskharidusega inimeste osas on need arvud vastavalt 129 ja 304.¹

1959. aasta rahvaloendusel koostati 9—49-aastaste kirjaoskamate elanike nimekirjad. Selles vanuses andsid end üles kirjaoskamatuna 1 929 000 inimest ehk 1,5%. Käesoleval ajal õpivad NSV Liidus kõik lapsed. **Nõukogude Liit on saanud täieliku kirjaoskuse maaks.**

Tööliste ja talupoegade vahel oluliste erinevuste kaotamise seisukohalt on äärmiselt tähtis märkida, et revolutsiooniline murrang, mis on toimunud rahvastiku hariduslikus tasemes, puudutab täiel määral nii tööliklassi kui ka talurahvast. **Võrreldes 1939. aastaga oli kõrgema haridusega inimeste arv 1959. aastal suurenenud linnades 3,3-kordseks ja maal 2,8-kordseks; keskharidusega ja mittetäieliku keskharidusega inimeste arv oli suurenenud linnades 3,5-kordseks ja maal 4,2-kordseks.**²

1897. aastal oli linnades iga tuhande elaniku kohta 61 inimest algharidusest kõrgema haridusega, nüüd aga on neid 441; maa-asulates oli iga tuhande elaniku kohta 1897. aastal 3 inimest algharidusest kõrgema haridusega, 1959. aastal oli neid aga 249.³

Seega me näeme, et meie maa töötajate — tööliklassi, kolhoositalurahva, kogu elanikkonna hariduslik tase on tundmatu-seni muutunud. Tööliklassi ja kolhoositalurahva ridadesse siirdub iga aastaga järjest rohkem keskharidusega inimesi. Tänapäeval elab maal paljutuhandeline intelligentsi armee, kes on võrsunud põhiliselt tööliklassi ja talurahva hulgast. Praegu töötab igas Eesti NSV kolhoosis kas üks või isegi mitu kõrgema haridusega eriteadlast. Tänapäeval võib kohata töelist ja kolhoosnikut tootval tööl, kellel on kõrgem haridus.

Tööliklassi ja kolhoositalurahva, kõigi töötajate kultuurharidusliku taseme tõusust annavad tunnistust paljud muud näitajad. Rahvaraamatukogusid oli Eesti praegustes piirides 1914. aastal 117, 1940. aastal 896, 1956. aastal aga 1666.⁴ Kokku oli raamatukogusid 1957. aasta 1. jaanuariks 3802, raamatuid oli neis 16 075 000.⁵ Nõukogude, tööliklassi ja kolhoositalurahvast, kõiki meie maa töötajaid iseloomustab suur huvi kirjanduse, kujutava kunsti, muusika, teatri, kinokunsti ja teiste nõukogude kultuuri alade vastu. Mitmekordseks on kasvanud teatri- ja kinoetenduste ning raamatukogude külastajate arv. Ajalehtede ja ajakirjade tellijate poolest on Nõukogude Eesti esimesel kohal maailmas. Sel

¹ NSV Liidu rahvastiku haridustasemest, rahvuslikust koostisest ja vanuse-lisest struktuurist 1959. aasta üleliidulise rahvaloenduse andmeil. NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» nr. 29, 4. veebruaril 1960.

² Sealsamas.

³ Sealsamas.

⁴ Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957, lk. 262.

⁵ Sealsamas, lk. 263.

alal on ta ette jõudnud maailma suurtest ja väikestest tsiviliseeritud riikidest, nagu Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa, Rootsi, Soome jne. Näiteks võib mainida, et ajalehtede ühekordne trükiarv oli 1940. aastal 191 000, 1959. aastal aga 587 000.¹

Seega on nõukogude korra tingimustes kõik sotsialistliku kultuuri hüved tööliisele, töötavale talupojale, igale töötajale kättesaadavad. Sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik eesti sotsialistliku rahvuse kultuur teenib töötavate hulkade huve. Sotsialistliku kultuuri edasiarendamine, töölisklassi, kolhoositalurahva, kõigi töötajate kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmine on kaasaegse kommunistliku ülesehitustöö etapi tähtsam ülesanne. Selle ülesande lahendamine koos teiste abinõudega võimaldab kaotada olemasolevad erinevused linna ja maa vahel, **töölisklassi ja talurahva vahel**, kusjuures peamine on vajaliku materiaalse baasi loomine.

Tööliste ja talupoegade vahel olemasolevate erinevuste kaotamise ja nende kommunistliku ühiskonna liikmeteks muutumise protsessi üheks iseloomulikumaks jooneks tuleb pidada töölisklassi ja kolhoositalurahva, kogu ühiskonna materiaalse heaolu pidevat paranemist.

Vastavalt NLKP XX ja XXI kongressi ja Keskkomitee pleenumite otsustele on viimaste aastate jooksul meie maal rakendatud rida uusi tähtsaid abinõusid rahva materiaalse heaolu pidevaks tõstmiseks.

Rahvatulu pideva kasvu alusel oli NSV Liidu tööliste ja teenistujate reaalpalk, arvestades riigi arvel tehtavaid väljamakseid ja soodustusi, 1959. aastal, 1940. aastaga võrreldes, suurenenud kahekordseks. Töötavate talupoegade reaalsissetulek, arvestades riigi arvel tehtavaid väljamakseid ja soodustusi, oli 1959. aastal 2,2 korda suurem kui 1940. aastal. Eriti silmapaistvalt on tõusnud reaalpalk viimastel aastatel. Ajavahemikul 1953—1959 suurenes NSV Liidus tööliste ja teenistujate reaalsissetulek 45 protsendi ja talupoegade reaalsissetulek 64 protsendi võrra.²

Sm. N. S. Hruštšov märkis NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul 5. mail 1960, et meie maa töötajad ostavad järjest rohkem kõrge kvaliteediga rõivaid, jalatseid ning kultuuri- ja olustikutarbeid. Mitte ainult linnas, vaid ka maal kasvab nüüd kiiresti nõudmine televiisorite, raadioaparaatide, külmutuskappide, mööbli, pesupesemismasinade ja paljude muude kaupade järele.³

NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul 1960. aasta mais võeti vastu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu seadus «Tööliste ja teenistujate töötasult võetavate maksude kaota-

¹ Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul. Statistiline kogumik. Tallinn 1960, lk. 99.

² NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu viienda istungjärgu materjale. N. S. Hruštšovi ettekanne 5. mail 1960. Tallinn 1960, lk. 11—12.

³ Sealsamas, lk. 12.

mise kohta». Selle seaduse kohaselt kaotatakse palgalt võetavad maksud järk-järgult.

1. oktoobrist 1960 kuni 1. oktoobrini 1962 lõpetatakse täielikult maksude võtmine töolistelt ja teenistujatelt, kelle palk on kuni 700 rubla kuus, ja alandatakse maksimumäärasid palgalt 701—800 rubla keskmiselt 40% võrra. Seoses sellega suureneb palga summa, mis see grupp töotajaid kätte saab, 12,1 miljardi rubla võrra aastas. Järgmise kahe aasta jooksul vähendatakse maksu-määrasid töotajale, kelle teenistus on kuni 1000 rubla kuus, ja 1965. aastal kaotatakse maksud kõigilt töotajatelt täielikult.¹

Töoliste ja teenistujate palgalt võetavate maksude täielik kaotamine, märgib N. S. Hruštšov oma kõnes NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgul, ning muud nõukogude rahva heaolu tõstmise abinõud kujunevad tohutu suure poliitilise ja majandusliku tähtsusega riiklikuks aktiks. Selles aktis avalduvad jälle kujukalt sotsialistliku ühiskonnakorra vaieldamatud eelised.²

Tähtsat osa kommunistliku ühiskonna inimese kujunemises etendavad Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse abinõud töoliste ja teenistujate tööpäeva lühendamise alal.

NLKP XXI kongress märkis, et sotsialismi ajal hoolitseb ühiskond rahva elatustaseme tõstmise eest, inimese mitmesuguste vajaduste igakülgse rahuldamise eest. Meil on olemas tõeliselt kommunistlik tee töotajate heaolu tõstmiseks, paremate elutingimuste loomiseks kogu ühiskonnale tervikuna ja sealhulgas ka igale inimesele. Siia kuulub: inimeste varustamine hea korteriga, ühiskondliku toitlustuse organiseerimine, inimeste olustikulise teenindamise parandamine, lasteasutuste võrgu laiendamine, rahvariduse täiustamine, puhkuse organiseerimine ja elanikkonna parem meditsiiniline teenindamine, kultuuriasutuste ehitamine jne.³

Kommunistliku Partei poliitika ja praktilise tegevuse eesmärgiks ongi töotajatele niisuguste tingimuste loomine, kus neil oleksid maksimaalsed võimalused oma materiaalsete ja vaimsete vajaduste rahuldamiseks, sest ülesanne seisab selles, et kiiremini toimuks see protsess, kus tänapäeva töölised ja kolhoosnikud kujunevad kommunistliku ühiskonna liikmeteks.

Esimestel nõukogude võimu aastatel nimetas V. I. Lenin tol ajal alles loodavaid ühiskondlikke sööklaid, lasteaedu ja lastesõimi «näideteks kommunismi võrsetest». Oma teoses «Suur algatus» kirjutab ta, et «...proletaarse riigivõimu toetusel kommunismi võrsed ei kidune, vaid kasvavad suureks ja arenevad välja

¹ NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu viienda istungjärgu materjale. N. S. Hruštšovi ettekanne 5. mail 1960. Tallinn 1960, lk. 22—23.

² Sealsamas, lk. 7.

³ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile. Tallinn 1959, lk. 47.

täielikuks kommunismiks»¹. Tänapäeval on meil juba tegemist mitte üksikute võrsetega, vaid mitmesuguste kommunistlikku tüüpi organisatsioonide süsteemiga.

Selleks et üles ehitada täielik kommunism, et meie töölistest, kolhoosnikutest ja haritlastest saaksid kommunistliku ühiskonna liikmed, on samuti tarvilik töötajate kõrge teadlikkus.

NLKP XXI kongress leidis, et kommunistliku ülesehitustöö grandioossete ülesannete teostamine nõuab partei, nõukogude, ametiühingu ja komsomoliorganisatsioonidelt nõukogude inimeste kasvatamise põhjalikku parandamist, nende teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmist. Kongressi otsustes nõutakse töötajate kasvatamist kollektivismi ja töökuse vaimus, ühiskondliku kohusetunde vaimus, sotsialistliku internatsionalismi ja patriotismi vaimus, kommunistliku moraali kõrgetest printsiipidest kõrvalekaldumatu kinnipidamise vaimus.

Kongress märkis, et töötajate kommunistlik kasvatamine ja inimeste teadvuse vabastamine kapitalismi iganditest peavad olema partei, nõukogude, ametiühingu ja komsomoliorganisatsioonide tähelepanu ja tegevuse keskpunktis. On tarvis jätkata leppimatut võitlust vaenuliku kodanliku ideoloogia vastu. Partei ideoloogilises töös peavad tähtsat osa etendama propaganda ja agitatsioon, trükisõna, kino, raadio ja televisioon, kultuurhariduslikud asutused. Erilist tähelepanu tuleb pöörata sirguva põlvkonna kommunistlikule kasvatamisele.²

NLKP Keskkomitee 1960. aasta 9. jaanuari otsuses «Partei-propaganda ülesandeist tänapäeva tingimustes» rõhutatakse uuesti ideoloogilise töö, töötajate kommunistliku kasvatamise tähtsust meie maal kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärgul. Kommunistliku maailmavaate omandamine, marksism-leninismi aluste tundmaõppimine ja partei poliitika sügav mõistmine saab iga nõukogude inimese eluliseks vajaduseks. See tuleb, nagu öeldakse Keskkomitee nimetatud otsuses, järgmistest asjaoludest:

esiteks olenevad kommunistliku ülesehitustöö programmi edukas ellurakendamine, kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine, NSV Liidu majandusliku võimsuse edasine tugevdamine ning materiaalsete hüvede külluse saavutamine otseselt töötajate teadlikkuse taseme tõstmisest;

teiseks kujuneb rahvahulkade veenmine ja kasvatamine sedamööda, kuidas sotsialistlik demokraatia edasi areneb ja sotsialistlik riiklus järk-järgult kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks ümber kasvab, järjest suuremal määral nõukogude ühiskonna elutegevuse reguleerimise põhiliseks meetodiks;

¹ V. I. Lenin. Teosed, 29. kd., lk. 397.

² Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965» põhjal. Tallinn 1959, lk. 19.

kolmandaks on uue inimese, kommunistlike iseloomujoonte, harjumuste ja moraaliga inimese kujundamine, inimese teadvusest kapitalismi igandite väljajuurimine käesoleval ajal üks peamisi praktilisi ülesandeid;

neljandaks ei nõrgenda erineva ühiskondliku korraldusega riikide rahulik kooseksisteerimine ideoloogilist võitlust. Meie partei on võidelnud ja võitleb ka edaspidi leppimatult kommunistliku ideoloogia, kaasaja kõige progressiivsema ja tõeliselt teadusliku ideoloogia eest.¹

NLKP Keskkomitee otsuses rõhutatakse, et käesoleval ajal on edukaks ideoloogiliseks tööks loodud eriti soodsad tingimused.

Sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisel on meie partei teinud suurt ja mitmekülgset ideoloogilist tööd. Selle töö tulemusena on meie ühiskonnas üles kasvanud kõrge teadlikkusega inimesed — töölised, kolhoositalurahvas, nõukogude intelligents. Tuleb rõhutada, et meie maa **töölisklassi ja talurahva liidu üheks kõige iseloomulikumaks jooneks on kõrge kommunistlik teadlikkus, mis leiab oma väljenduse töölisklassi, kolhoositalurahva, kõigi ühiskonna liikmete aktiivses osavõtus majanduslikust ja ühiskondlik-poliitilisest elust.**

Töölisklassi ja kolhoositalurahva kõrge poliitilise teadlikkuse üheks näitajaks on nende aktiivne võitlus rahvamajandusplaanide ennetähtaegse täitmise eest ja see laiaulatuslik sotsialistlik võistlus, mis levis kõigis Eesti NSV rahvamajanduse harudes sõja-järgsel perioodil. Ainult kõrge kommunistliku teadlikkusega töötajad võivad arendada sellist liikumist nagu kommunistliku töö kollektiivide liikumine.

Kommunistliku töö kollektiivide liikumise puhul tuleb märkida, et ka siin kuulus initsiatiiv meie ühiskonna teadlikumale klassile, s. o. töölisklassile. Kommunistliku töö kollektiivide liikumise algatajateks olid tööliskollektiivid. Ent ka kolhoositalurahvas, kelle poliitiline teadlikkus on võrratult kõrgem endise üksikmajapidaja teadlikkusest, ei jäänud passiivseks pealtvaatajaks. Ta lülitus otsekohe kommunistliku töö kollektiivide liikumisse ja näitab üles kõrget tööalast ja poliitilist aktiivsust.

V. I. Lenin kirjutas, et sotsialistliku riigi võimsus oleneb masside teadlikkusest. Meie maa töölisklass ja kolhoositalurahvas, kõik töötajad on üles näidanud kõrget teadlikkust ükskõik milliste partei ja riigi poliitika küsimuste arutamisel, partei poliitika praktilisel elluviimisel.

Sm. N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» teeside arutamisel tegi 16 000 Eesti NSV töötajat koosolekul, ajakirjanduses, raadios ja televisioonis oma ettepanekud. Peale selle saabus vaba-

¹ Parteipropaganda ülesandest tänapäeva tingimustes. NLKP Keskkomitee otsus. Tallinn 1960, lk. 3.

riiklike ajalehtede, linna- ja rajooniajalehtede toimetustesse ning raadiosse ja televisiooni 2320 kirja ja artiklit, milledest avaldati üle 2000.¹

Ühe näitena võiks tuua veel linna ja maa kirjasaatjate liikumise, mis nõukogude korra tingimustes on ka Eesti NSV-s saanud massiliseks.

1958. aastal oli Eesti NSV linna- ja rajooniajalehtedel 14 671 kirjasaatjat. «Rahva Hääle» kirjasaatjate arv kasvas viimaste aastate jooksul sadade tööliste ja talupoegade võrra ja ulatub peaaegu 3000-ni. «Sovetskaja Estonial» oli 1958. aasta algul 1306 mittekoosseisulist autorit, neist 420 töolist ja insener-tehnilist töötajat.²

Kui 1948. aasta esimesel poolel saabus «Rahva Hääle» toimetusele 2423 kirja ja sõnumit, siis 1958. aasta esimesel poolel saabus neid juba 6036. Ajalehe «Sovetskaja Estonia» toimetusele saabus 1947. aastal 2576 kirja ja sõnumit, 1957. aastal aga juba 8167. Kui samas ajalehes avaldati 1948. aastal 481 kirjasaatja sõnumit, siis 1958. aastal avaldati neid juba 1427. Üldse saabus 1957. aastal Eesti NSV ajalehtede ja ajakirjade toimetustesse 34 035 kirjasaatjalt 154 276 sõnumit.³

Need arvud näitavad töötajate aktiivset osavõttu riigi poliitilisest elust, kõnelevad sellest, et nõukogude töölistele, kolhoosnikule, meie haritlasele ei ole ükskõik, kuidas arenevad sündmused välismaal ja siseriigis majanduse, kultuuri ja poliitika valdkonnas. Linna ja maa kirjasaatjate liikumine ongi üks osa sellest, mida V. I. Lenin nimetas masside osavõtuks riigi valitsemisest. Nii sugune olukord, kus tööline või kolhoosnik teadlikult pühendab ühe osa oma vabast ajast ühiskondlike asjade ajamiseks, kirjasaatjate liikumisest osavõtmiseks, näitab töötajate suurt kohusetunnet ühiskonna ees. Selline olukord võib esineda ainult sotsialismi tingimustes.

Tallinna Masinaehitustehase meister Jaan Kärdi ütleb oma ühiskondliku töö kohta järgmist:

«Teistkordselt valiti mind Tallinna linnanõukogu saadikuks. Olen linna täitevkomitee liige. See on võimalik vaid sotsialismaal. Uhkustundega mõtlen sellele.

Peale rahvasaadiku ülesannete võtan osa ka tehase ühiskondlikust elust: olen alalise tootmisnõupidamise liige, teen tööd Punase Risti organisatsioonis ja tsehhi ametiühinguorganisatsioonis.

Mõni välismaa «tegelane» muidugi teeks lärmi sel puhul, et

¹ Стенограмма XI съезда Коммунистической партии Эстонии. Таллин, 1959, стр. 36.

² Материалы отдела пропаганды и агитации ЦК КП Эстонии за 1958 г. Папка материалов II Республиканского съезда рабселькоров ЭССР, июнь 1958 г., стр. 3—7.

³ Sealsamas.

mina, töönimene, pean niipalju ühiskondlikke ülesandeid täitma. «Millal saab siis isiklike asju ajada?»

Ei, ühiskondlik töö pole meile, tööinimestele, koormav. Milline õnn on tõesti tunda, et sa oled oma riigi peremees, et su häält võetakse kuulda, et sul on sõna kaasa rääkida!»¹

Näiteid ja fakte, mis iseloomustavad nõukogude töölisklassi, kolhoositalurahva, kõigi töötajate aktiivset osavõttu majanduslikust ja ühiskondlik-poliitilisest elust, võib tuua kõigilt aladelt.

Üheks kõige eredamaks töötajate kommunistliku teadlikkuse kasvu näitajaks on nende koondumine Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ridadesse, töötajate ühiskondlikesse organisatsioonidesse.

NSV Liidu Konstitutsioonis öeldakse:

«Vastavalt töörahva huvidele ja rahvahulkade organisatsioonilise isetegevuse ning poliitilise aktiivsuse arendamiseks tagatakse NSV Liidu kodanikele õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse: ametiühinguisse, kooperatiivkoondistesse, noorsooorganisatsioonidesse, spordi- ja riigikaitse-organisatsioonidesse, kultuurilistesse, tehnilistesse ja teaduslikesse ühinguisse; kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi, töötava talurahva ja töötava intelligentsi ridadest ühinevad aga vabatahtlikult Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest ja töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.»²

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on mõttekaaslaste-kommunistide vabatahtlik võitlusliit, mis on organiseeritud **töölisklassi**, töötava talurahva ja töötava intelligentsi hulka kuuluvatest inimestest. **NLKP on töölisklassi ja talurahva liidu kehastuse kõrgeimaks väljenduseks, sest partei ridadesse koonduvad parimad inimesed tööliste ja talupoegade hulgast.**

Seda tõestavad ka andmed Eesti NSV parteiorganisatsiooni ridade kasvust ja tema sotsiaalsest koosseisust.

Sõjajärgsel ajal on vabariigis astunud NLKP ridadesse tuhanded kõige eesrindlikumad töölisel, töötavad talupojad ja nõukogude intelligentsi esindajad.

Juba aastail 1944—1945 võeti vabariigis NLKP ridadesse 310 töölist.³ Neljanda viisaastaku jooksul astus parteisse 1341 töölist. 1950. aastal võeti parteisse üle nelja korra rohkem töölisi kui 1948. aastal.⁴

Viienda viisaastaku jooksul võeti parteisse 1960 töölist, s. o. 619 inimest rohkem kui neljandal viisaastakul. 1951. aastal astus

¹ «Советская Эстония» № 64, 16 марта 1958 г.

² Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsioon (põhiseadus). Tallinn 1954, lk. 33—34.

³ ЕКР ариив, ф. 1, ним. 52, с.-ү. 53, л. 73.

⁴ Sealsamas.

parteisse töölisi kaks korda rohkem kui 1947. aastal, 1956. aastal aga kaks korda rohkem kui 1955. aastal ja peaaegu kolm korda rohkem kui 1954. aastal.¹

Tallinna linna Mererajoonis moodustasid töölised NLKP ridadesse vastuvõetute hulgas 1955. aastal 26%, 1956. aastal 48,8%, 1957. aastal 47,4% ja 1958. aastal 54,8%. EKP Mererajooni Komitee võttis 1956. aastal parteisse töölisi üle kolme korra rohkem kui 1955. aastal, 1958. aastal aga viis korda rohkem kui 1955. aastal.²

Huvitav on selline võrdlus Tallinna linna parteiorganisatsiooni kohta tervikuna. Kui Tallinna parteiorganisatsioonis suurenes parteisse vastuvõetute arv 1958. aastal 1955. aastaga võrreldes kahekordseks, siis parteisse astunud tööliste arv suurenes samal ajavahemikul peaaegu viiekordseks.³

Narva linna parteiorganisatsioonis võeti NLKP ridadesse 1958. aastal üle kahe korra rohkem töölisi kui 1955. aastal.⁴

Partei jõudude parema paigutuse ja tööliste parteisse vastuvõtmise suurenemise tulemusena on märksa kasvanud tööliste osa parteiorganisatsioonide koosseisus. Tallinna parteiorganisatsioonis on tööliste erikaal suurenenud viimaste aastatel rohkem kui kahekordseks. Vabariigi parteiorganisatsioonis tervikuna suurenes tööliste protsent 1954.—1958. aastal samuti rohkem kui kahekordseks.⁵

Toodud arvude põhjal võib teha järelduse, et ka partei ridade kasvud peegeldub tööliklassi kui nõukogude ühiskonna kõige teadlikuma jõu osa. Partei ridadesse võetakse vastu parimad inimesed, kes on töötanud anda kõik oma jõud kommunismi ülesehitamiseks.

Eesrindlik elektriikeevitaja Uno Reiljan kirjutab parteisse astumise avalduses: «Tahan pühendada kogu oma jõu ja energia kommunismi ülesehitamiseks, annan töotuse võidelda tööliklassi ideede, marksismi-leninismi ideede eest.» V. Kingissepa nimelise Tselluloosi- ja Paberitööstuse Kombinaadi vedurijuhi Robert Lin'ini avalduses öeldakse: «Palun parteiorganisatsiooni võtta vastu mind Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikmekandidaadiks, kuna tahan olla väarikas kommunist, viia ellu marksismi-leninismi ideid, üles ehitada kommunistlikku ühiskonda.»⁶

Viimasel ajal on märksa suurenenud ka kolhoosnike vastu-

¹ EKP arhiiv, f. 1, nim. 52, s.-ü. 53, l. 73.

² Справка Морского РК КП Эстонии от 7 января 1957 г., стр. 1.

³ EKP Keskkomitee jooksev arhiiv. Uhtse parteipileti arvestuse sektor. «Статистический отчет о составе партийной организации Таллинской городской партийной организации за 1955 г.», стр. 1, и за 1958 г., стр. 1.

⁴ Seal'amas. «Статистический отчет о составе Нарвской городской партийной организации за 1955 г.», стр. 1, и за 1958 г., стр. 1.

⁵ Seal'amas. «Статистический отчет о составе партийной организации ЭССР за 1954 г.», стр. 1, и за 1958 г., стр. 1.

⁶ EKP Tallinna Mererajooni Komitee jooksev arhiiv. Parteisse vastuvõetute siklikud toimikud.

võtmine Kommunistliku Partei ridadesse. Viimase viie aasta jooksul (1955—1959) võeti vabariigis partei ridadesse 2361 kolhoosnikut. 1959. aastal võeti parteisse kolhoosnikuid kaks korda rohkem kui 1955. aastal.¹

Tartu rajoonis võeti näiteks ajavahemikul 1955—1959 partei ridadesse 115 kolhoosnikut. 1959. aastal oli parteisse vastuvõetud kolhoosnikute arv kolm korda suurem kui 1955. aastal.

Esrindlike töötajate laialdasem vastuvõtmine partei ridadesse tugevdab veelgi Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteid kui **töölisklassist, töötavast talurahvast ja nõukogude intelligentsist koosneva nõukogude ühiskonna juhtivat, suunavat ja organiseerivat jõudu** võitluses kommunismi ülesehitamise eest.

*

Seega me näeme, et leninlikud ideed töölisklassi ja talurahva liidust kui tsarismi ja kodanluse võimu kukutamise peamisest vahendist, proletariaadi diktatuuri kõrgeimast printsipiist, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise otsustavast jõust on leidnud täielikult kinnitust ka Nõukogude Eesti olukorras, Eestimaa Kommunistliku Partei teoreetilises ja praktilises tegevuses.

Sotsialistliku ülesehitustöö teostamisel Eesti NSV-s lähtus vabariigi parteiorganisatsioon vajadusest igati arendada ja kindlustada töölisklassi ja talurahva liitu, milles juhtivat osa etendab töölisklass.

V. I. Lenin märkis korduvalt, et tööliste ja talupoegade liit võib eksisteerida, areneda ja tugevneda vaid töölisklassi juhtimisel. See leninlik seisukoht on veel kord leidnud kinnitust Eesti NSV sotsialistliku ülesehitustöö praktikas.

Nüüd, kus meie maal on kommunismi ülesehitamine jõudnud uude etappi, sammuvad ka Eesti NSV töölisklass ja kolhoositalurahvas, kõik vabariigi töötajad vääriliselt kommunismi helge hoone loojate ridades.

¹ EKP Keskkomitee jooksev arhiiv. Ühtse parteipileti arvestuse sektori materjalid 1955.—1959. a.

38 kop.

A
23622

3272020
...

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00327202 0